

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ВОЛОДИМИРА ДАЛЯ
Юридичний факультет

**ЮРИДИЧНИЙ
ФАКУЛЬТЕТ**

СХІДНОУКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ДАЛЯ

З нагоди 25-річчя юридичного факультету

МАТЕРІАЛИ

**Міжнародної науково-практичної конференції
науковців, юристів-практиків,
молодих вчених, аспірантів, студентів.**

**Правові засоби забезпечення та захисту прав
людини: вітчизняний та зарубіжний досвід**

13-14 квітня 2017 р.

Севєродонецьк, 2017

Рекомендовано Вченою радою юридичного факультету
Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля
(протокол №8 від 30.03.2017 р.)

Редакційна колегія:

Розовський Б.Г., проф., д.ю.н.

Шаповалова О.В., проф., д.ю.н.

Щербина В.В., проф., д.ю.н.

Костицький В.В., заступник голови Апеляційного суду Луганської області

Тополок Є.В., суддя Апеляційного суду Луганської обл.

Яресько А.В., суддя Апеляційного суду Луганської обл.

Арсентьева О.С., доц., к.ю.н.

Капліна Г.А., доц., к.ю.н.

Татаренко Г.В., доц., к.ю.н.

Рецензенти:

Ярошенко О.М., проф., д.ю.н.

Інішин М.І., проф., д.ю.н.

Правові засоби забезпечення та захисту прав людини: вітчизняний та зарубіжний досвід: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції науковців, юристів-практиків, молодих вчених, аспірантів, студентів. – 13-14 квітня 2017 р. – Сєвєродонецьк: вид-во СНУ ім.В.Даля, 2017. – 246 с.

Мета конференції – дослідження і обґрунтування теоретико-методичних та науково-практичних надбань в галузі права. Узагальнення напрацювань фахівців з актуальних питань та аспектів співпраці між Україною та Європейським Союзом, теорії та практики юридичної науки, міждисциплінарних підходів та сучасних поглядів щодо подальших перспектив розвитку. Сприяння обміну науковими поглядами, ідеями та думками всередині професійного співтовариства. Стимулювання науково-дослідної діяльності учених, теоретиків і практиків. В ході конференції розглянуто питання подальшого розвитку правової науки в умовах інтенсифікації європейських прагнень в Україні та активізації громадянського суспільства. Внесені пропозиції щодо вдосконалення законодавства з урахуванням передових досягнень зарубіжної науки.

Друкуються в авторській редакції

УДК 340

© Східноукраїнський національний
університет ім. В. Даля, 2017 р.

Дорогі друзі, шановні колеги, студентське товариство!

Щиро вітаю учасників науково-практичної конференції.

Сьогодні, у надскладних умовах існування нашої Альма матер, наука, як і раніше, є одним з головних пріоритетів діяльності юридичного факультету. Тим більше, що вирішення актуальних проблем юридичної науки, зміцнення інтелектуального потенціалу регіону служить подальшому розвитку та змістовному наповненню процесу освіти, поглибленню інноваційних перетворень у сфері підготовки професійних юристів.

Цього року наша традиційна конференція присвячена 25-річчю заснування юридичного факультету. Протягом всього часу існування факультету наука займала важливе місце у процесі становлення молодих фахівців-правників. Переконана, що ми й надалі робитимемо все можливе задля розквіту юридичного факультету Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля, і виконання нашого головного освітянського завдання – підготовки для України майбутньої еліти, здатної до служіння суспільству. Наука сьогодні, особливо правнича, покликана підтримати вільний науковий пошук, сприяти поєднанню досліджень і практичного досвіду, надати молодим науковцям можливості для праці та творчості, а, отже, рухатися шляхом інноваційного наукового пошуку.

Бажаю всім доброго здоров'я, щастя та творчої енергії.

З повагою,
декан юридичного факультету
Східноукраїнського національного
університету імені Володимира Даля.

О.С.Арсентьєва

ПРАВОВИЙ, ЕКОНОМІЧНИЙ ТА ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТИ ЗМІН ВИРОБНИЧИХ ВІДНОСИН В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ УКРАЇНИ (50-80-І РР. ХХ СТ.): ІСТОРІОГРАФІЯ

Михайлюк В.П.,
*завідувач кафедри Всесвітньої історії
та історії України, д.і.н., професор
СНУ ім. В. Даля*

Аграрний сектор – один із найвагоміших в економіці України. І від того, який тип виробничих відносин панує в ньому, залежить не лише розвиток сільського господарства, а й життєдіяльність держави в цілому.

Реформи на селі, що встановлювали нові виробничі відносини, завжди були важливими на теренах України. Проте вони не завжди доводилися до логічного завершення. Реформа 1861 р. була половинчатою і не усунула пережитків феодалізму. Столипінська реформа більш успішна, але їй зашкодила Перша світова війна та революція 1917 р. Нова економічна політика пожвавила процеси на селі, але була згорнута. Така ж доля спіткала аграрні програми радянських часів, прийняті у 1953, 1965 та 1982 роках, які дали короточасний ефект. Сучасні аграрні перетворення беруть початок ще з середини 80-х років ХХ ст., коли впроваджувалися оренда, фермерство, кооперація. Проте реформа історично запізнилася, затягнулася і ускладнилася кризою та наявністю протиборства політичних сил навколо її проведення.

У законодавчих актах, прийнятих у 50-80-х роках, відзначалося, що увесь земельний фонд СРСР, в тому числі в Україні, є виключно власністю всього народу. При цьому вказані поняття ототожнювалися. Фактично існувала монополія на землю. Колгоспам, радгоспам, певним організаціям виділялись земельні угіддя відповідно із державним актом на користування землею. Юридично не існувало законів про оплату за землю. Користувачі сплачували натуральний та грошовий податок відповідно із планами обов'язкових заготівель продуктів землеробства і тваринництва та грошових відрахувань у різного роду державні фонди. У 50-80-х роках КПРС тричі затверджувала так звані глобальні стратегічні плани крутого піднесення сільськогосподарського виробництва (вересень 1953 року; березень 1965 року; травень 1982 року).

У ході здійснення реформ виробничі відносини постійно трансформувалися. Цей процес зумовлювався дією як об'єктивних, так і суб'єктивних чинників. Проте здійснювані в Україні безконечні, як правило, надумані реконструкції та перебудови форм власності та

господарювання призводили лише до подальшого відчуження селян від землі і поглиблення кризових явищ у аграрному секторі економіки України.

Узагальнення доробок вчених юристів, економістів та істориків є не лише актуальним, але і практично значимим, бо дозволяє комплексно, на основі міждисциплінарного підходу, об'єктивно висвітлити проблему.

У центрі дослідження постають індивідуальні та колективні монографії, збірники наукових праць, статті у фахових виданнях і періодичній пресі (часописи, журнали), кандидатські та докторські дисертації. При їх аналізі слід враховувати роки видання. З урахуванням цього можна виділити декілька етапів концептуального характеру.

Перший етап – друга половина 50-х – 60-ті роки XX століття, коли праці були присвячені розкриттю суті та напрямів аграрної політики відповідно до рішень вересневого (1953 р.), лютого (1958 р.), березневого (1965 р.) пленумів ЦК КПРС. Вони носили настановний безапеляційно-незаперечний характер спрямування реформ на побудову комунізму.

Другий етап – 70-ті - початок 80-х років XX століття, коли в дослідженнях відображались результати аграрної політики КПРС. При цьому акцентувалась увага на позитивні аспекти та органічне продовження здобутого в аграрній сфері з майбутнім.

Третій етап – 80-ті роки XX століття, коли у працях почали критично, та в більшості своїй не досить об'єктивно та огульно оцінювати суть та результати проведення вказаної аграрної політики і розкривати шляхи та значення здійснення Продовольчої програми, прийнятої на пленумі ЦК КПРС у травні 1982 року.

Четвертий етап – перша половина 90-х років XX століття, коли напрацювання вчених юристів, економістів та істориків розпочали критикувати аграрну політику КПРС у другій половині XX століття і ставилося у постановчому плані питання про важливість і необхідність її переосмислення та зміни відповідно до змісту та суті Декларації про державний суверенітет України (липень 1990 р.) і Акту проголошення незалежності України (серпень 1991 р.), а також відповідних законодавчих актів Верховної Ради України про земельну реформу.

Таким чином, стислий огляд наукових праць з досліджуваної проблеми свідчить про те, що на перших чотирьох етапах правові, економічні та історичні аспекти процесу розвитку виробничих відносин у аграрній сфері економіки України і змін у соціальному статусі сільськогосподарських товаровиробників досліджені, за деякими винятками, упереджено.

Соціально-економічні та правові аспекти проблеми, що виявлялися у 50-80-х роках ХХ століття, у більшості праць, особливо опублікованих у 1953-1985 роках, висвітлені відповідно до концептуально-ідеологічних концепцій КПРС і, по суті, носять необ'єктивний характер.

П'ятий етап охоплює другу половину 90-х років ХХ – початок ХХІ століття. У цей період провадяться дослідження про суть, напрями, етапи та форми реформування в аграрному секторі економіки України за роки її незалежності. Виконуються й праці, в яких з нових сучасних виважених позицій аналізується стан у сільському господарстві України у другій половині ХХ століття.

По-перше, вони у своєму змістовному вирішенні залежать від того, яку політику з аграрних питань визначає держава на різних етапах свого існування, тобто, які правові акти приймаються і як вони співвідносяться з суспільно-політичними і соціально-економічними процесами в країні в цілому. Ці проблеми вивчають вчені-юристи (В.В. Кудрявцева та ін.).

По-друге, саме неупереджені об'єктивні дослідження реформування в економічному аспекті допомагають розкрити питання про передумови, особливості, етапи, форми змін виробничих відносин в українському селі у взаємозалежності з характером реформ в аграрному секторі, що в своїй основі має не тільки економічні, але й інші аспекти, притаманні суспільству (П.Т. Саблук та ін.) [1].

По-третє, вивчення досвіду минулого в контексті сучасності та аналіз позитивного і негативного в ньому і, звідси, можливість використання окремих його теоретично осмислених положень – завдання істориків, які займаються аграрною проблематикою (П.П. Панченко та ін.) [2].

Введення у науковий обіг нових джерел, додержання сучасних наукових принципів проведення досліджень, зважена оцінка процесів, що відбувались у суспільно-політичному і соціально-економічному розвитку України, в тому числі в аграрній сфері у період, що вивчається, дасть можливість вченим – юристам, економістам та історикам – об'єктивно розкрити досліджувану проблему. Останнє свідчить не тільки про актуальність теми, а важливість і потребу її розкриття з метою виявлення негативних моментів у розвитку аграрної сфери і визначення шляхів правового, економічного підходів до утвердження в аграрній сфері найефективніших форм господарювання і, відповідно, виробничих відносин.

Особливо важливо дослідити процеси, які відбуваються в українському селі у сучасних умовах: агропромисловий комплекс України в контексті нового економіко-правового осмислення; етапи створення і напрями подальшого удосконалення законодавчої бази реформування;

передумови та етапи розвитку сучасних економічних реформ на селі; основні напрямки та етапи розвитку виробничих відносин в аграрному секторі; місце і роль сільськогосподарської кооперації в удосконаленні виробничих відносин; концептуальні підходи до формування інвестиційної політики; соціально-економічні та правові передумови становлення і розвитку багатоукладності; регіональні особливості реформ; проблеми кадрового забезпечення реформ та їх соціальні аспекти; проблеми соціального розвитку сільської місцевості та інфраструктури тощо.

Література:

1.Саблук П.Т. Глобальна та національна проблеми в аграрній економіці України // Збірник наукових праць Луганського національного університету/ За ред. В.Г.Ткаченко.- Луганськ: Вид-во ЛНАУ, 2004.- №34 (46).- с.10-14; Саблук П.Т. Аграрна економіка і політика в Україні: Підсумки минулого та погляд у майбутнє [Текст]: у 3 т. /Петро Трохимович Саблук. - К. : Ін-т аграр. Економіки, - 2001. - 431 с.

2.Панченко П.П. Шмарчук В.А. Аграрна історія України: Підручник для студентів с.-г. закладів освіти. – 2-е вид., випр. й допов. – К.: Знання, 2000. – 342 с.; Панченко П.П. та ін. Аграрна історія України. – К.: Просвіта, 2007. – 532 с.

ЗАПРОВАДЖЕННЯ НЕГЛАСНОГО РОЗСЛІДУВАННЯ – ШЛЯХ ДО ЕФЕКТИВНОГО ДОКУМЕНТУВАННЯ ПРОТИПРАВНИХ ДІЙ

Сервецький І.

*д.ю.н., професор спеціальної кафедри
Національної академії Служби безпеки України*

Важливим механізмом у забезпеченні конституційних прав і свобод людини та громадянина, до яких зобов'язана вдаватися держава, є здійснення кримінального процесуального захисту шляхом проведення гласних і негласних слідчих (розшукових) дій (НСРД). Такі дії правоохоронних органів, відбувається, зазвичай, гласно, але Конституція України не заперечує й негласний захист прав, порушених унаслідок вчинення щодо громадян кримінальних правопорушень, що має відбуватися з дозволу суду й під наглядом прокуратури [1].

Один з інструментів захисту громадян є – кримінальний процесуальний захист у гласній формі досудового розслідування (ст. 215 ККУ) [2]. Почасти навіть сам факт звернення у правоохоронні органи потенційно небезпечний для заявника і його родичів, особливо, коли він

стає відомим лиходіям, терористам тощо, адже це може спровокувати трагічні наслідки. Тому громадяни мають право звертатися до правоохоронців як гласно, так і негласно. У свою чергу правоохоронні органи зобов'язані здійснити негласне розслідування та здійснити низку оперативно-розшукових заходів. На жаль, такого права КПК не містить, а правоохоронцям бракує повноважень, щоб негласно документувати протиправні дії осіб, які готують або вчиняють протиправні діяння.

Удосконалити Кримінальний процесуальний кодекс у цьому напрямі намагаються вчені, які умовно можна поділити на декілька груп.

Відомим є погляд щодо недопустимості розширення кола осіб, які ухвалюють рішення про проведення НСРД і можуть самостійно їх здійснювати. КПК не враховує багатьох обставин, які реально виникають у практиці проведення ОРЗ як до початку кримінального провадження, так і після [3].

Так, В. В. Коваленко, Д. П. Письменний, В. В. Рожнова, Л. Д. Удалова підтримують надання слідчим права проводити негласні розшукові дії як важливе надбання нового КПК і стверджують, що проблемні питання процесу щодо здійснення слідчих (розшукових) дій вирішені [4].

Крім того, Л.Д. Удалова вважає, що надання органам досудового слідства права на проведення НСРД розширює пізнавальні (пошукові) можливості слідчого в отриманні доказової інформації за кримінальним провадженням [5]. Це у свою чергу зменшить зловживання повноваженнями під час згаданих дій, забезпечить дотримання законності в умовах обмеження конституційних прав громадян. Хоча, на наш погляд, слідчий якраз утратить об'єктивність в оцінці доказів, а це призводить до необ'єктивності досудового розслідування. А саме головне, зводить нанівець роботу оперативних підрозділів у документуванні протиправних дій правопорушників.

Такі науковці як В. І. Василичук зазначають, що зміна суб'єкта проведення НСРД ще не гарантує довіри й законність такого збирання доказів як негласне розслідування. Більше того, В. І. Василичук стверджує, що довіра суспільства до того чи іншого доказу визначається, передусім, не суб'єктом збирання, а процедурою отримання фактичних даних, яка дозволяє перевірити законність їхнього одержання й істинність [6]. Тобто наявність процедури збирання доказів через негласні розшукові дії не позбавляє кримінальне провадження довіри до правдивості доказів, отриманих цим шляхом.

У свою чергу, К. М. Ольшевський, стверджує, що це найрадикальніший підхід до зближення оперативно-розшукової й кримінально-процесуальної функції, на кшталт того, що є в законодавстві

США. Там модель процесу досудового (попереднього) розслідування таємної злочинної діяльності має такі етапи: кримінальної розвідки; оперативно-слідчого розслідування (коли дізнання, слідство передбачають, у нашому розумінні, оперативно-розшукові заходи, слідчі (процесуальні) дії) [7]. Ця модель оперативно-слідчого розслідування, узаконена і в Європі, суттєво вплинула на законодавче регулювання ОРД в Україні й визначила тенденцію його розвитку. На жаль, К. М. Ольшевський замовчує проблеми, які містить КПК України і не пропонує жодного шляху його удосконалення.

Не випадково Л. В. Бобрицький, М. А. Погорецький застерігають, що КПК України є суттєві прогалини, які, за певних умов, можна використати проти народу, демократії, що й зробив попередній злочинний режим [8].

Системно-порівняльний аналіз правових норм КПК України, зокрема тих, що регламентують інститут НСРД, висвітлює низку проблем, які потребують вирішення під час реформування кримінальної юстиції України. Однак цей інститут не новий у кримінальному процесі.

У кримінально-процесуальному законодавстві Литви такі дії законодавець називає «іншим примусовим заходом»: контроль і запис переговорів підозрюваного, обвинуваченого та інших осіб (ст. 154 КПК ЛР); дії, що імітують злочинне діяння (ст. 159 КПК ЛР); секретне спостереження (ст. 160 КПК ЛР).

До того ж у новому КПК Литви скасовано такі владні суб'єкти кримінального процесу, як орган дізнання та слідчий. Реалізацію функції досудового (попереднього) розслідування, крім спеціальної посадової особи, здійснюють прокурор, який ним безпосередньо керує і організовує його, й суддя досудового (попереднього) розслідування.

Тому, вводячи у вітчизняний кримінальний процес інститут НСРД, слід зауважити: за кордоном почасти функції оперативно-розшукової діяльності і досудового розслідування здійснює одна особа. Зважаючи на це, вона (офіцер поліції, детектив, агент) безпосередньо застосовує як гласні, так і негласні засоби пізнання злочину, за винятком тих, що потребують спеціальних знань, навичок та які провадять спеціальні суб'єкти. При цьому орган досудового розслідування уповноважений додатково на застосування негласних засобів пізнання злочину – провадження НСРД. Тобто є потреба правового врегулювання процесу виявлення й документування злочину засобами оперативно-розшукової діяльності як до початку кримінально-процесуальної діяльності, так і під час неї, зокрема у НСРД.

На підтвердження цього нами було проведення опитування на предмет: «наявність протиріч між нормами КПК України і законодавство,

що регламентує оперативно-розшукову діяльності?» лише близько 5 % опитаних оперативних працівників відповіли «достатньо». Понад 50% респондентів вважають, що таке законодавство узгоджено частково, а понад 35 % заявили: вказане законодавство взагалі не узгоджене.

Цікавим стало і ставлення цієї категорії працівників до введення у КПК України глави 21 «Негласні слідчі (розшукові) дії». Позитивно цю новелу оцінили близько 30 % опитаних, негативно – понад 60 %. На запитання: «як, на Вашу думку, впливатиме на ефективність проведення негласного документування протиправних дій організованих злочинних та терористичних угруповань і їх лідерів позитивно відповіли лише 5 %, тоді як близько 2/3 висловилися негативно щодо зазначених доповнень і зауважили, що негласне документування взагалі здійснювати стане неможливо.

Отже, опитування працівників оперативних підрозділів дають підстави припустити:, що окремі норми КПК України не сприяють своєчасному виявленню, документуванні та знешкодженню організованих злочинних та терористичних угруповань.

Тому пропонуємо наступні заходи щодо удосконалення процесу «негласного розслідування», а саме:

Доповнити ст. 215 КПК України – досудове розслідування проводиться гласно і негласно у формі «негласного розслідування».

Крім цього, необхідно об'єднати посади слідчого й оперативника в одну посаду детектива, який би мав право проводити слідчі дії та оперативно-розшукові заходи під час «негласного розслідування».

Реформувати органи прокуратури таким чином, щоб прокурор став керівником, радником і захисником детектива, який має ініціювати проведення окремих негласних дій, брати санкції в слідчого судді, представляти матеріали НСРД у суді.

Упровадження таких норм чітко розмежує функції суб'єктів слідчих дій, забезпечить ефективність прокурорського нагляду і судового контролю, що забезпечить ефективну протидію злочинності.

Література:

1. Конституція України. [Електронний ресурс]: Закон від 28.черв. 1996 р. № 254 к/96 – ВР - – Режим доступу: обмежена.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України. –2012 року. – К.: Істина, 2012. – 380 с.
3. Про затвердження Інструкції про організації проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні: наказ МВС України, від 16 листопада 2012 р. № 114/1042/516/1199/ 936/1687/5.

4. Коваленко В.В. Кримінальний процес. Підручник. - К. автори Л.Д. Удалова, Д.П. Письменний: Центр уч. літ-ри., 2013. – 544 с.

5. Негласні слідчі (розшукові) дії Удалова Л.Д.// Становлення системи негласного розслідування у кримінально-процесуальному законодавстві України : матеріали круглого столу (Київ, 7 жовтня 2011 р.). – К., 2011. – С. 37–39.

6. Василенчук В.І., Валюк О.М. Деякі проблеми поєднання кримінально-процесуальної та оперативно-пошукової діяльності// Становлення системи негласного розслідування у кримінально-процесуальному законодавстві України : матеріали круглого столу (Київ, 7 жовт. 2011 р.). – 2011. – С. 57

7. Щодо поняття та сутності негласного розслідування дій, К.М. Ольшевський // Становлення системи негласного розслідування у кримінально-процесуальному законодавстві України : матеріали круглого столу (Київ, 7 жовт. 2011 р.). – 2011. – С. 77–79.

8. Негласні слідчі дії у проекті нового КПК України, М.А. Погорєцький// Становлення системи негласного розслідування у кримінально-процесуальному законодавстві України: - мат. круглого столу (Київ, 7 жовтня 2011 р.). – 2011.- С. 160–162.

ОБ ИНСТИТУЦИОНАЛЬНОЙ ПОЛИТИКЕ УНИВЕРСИТЕТОВ В ОТНОШЕНИИ ДАННЫХ

Чурсин Н.Н.,

д.пед.н.,

проф. кафедры философии

культуры и культурологии,

ВНУ им. В. Даля

Переживаемый этап информатизации связан с осознанием важности проблем регулирования социально-правовых условий движения информации и данных в обществе.

В этой области существует фундаментальное противоречие, связанное с несовпадением интересов индивида, заинтересованного в извлечении наибольшей личной выгоды из результатов информационного (в частности, научного) творчества, и общества, заинтересованного в беспрепятственном распространении таких результатов, увеличении их совокупного эффекта. В регулировании общественных отношений по поводу информационного производства и потребления, собственности на информацию, право «играет роль «мягкой» упаковки, защищающей

монополию автора информации на доход от ее распространения. Интересна кибернетика такой «мягкой» защиты. Если она будет слишком надежной, это станет основой для нового социального неравенства. Если же она не будет достаточно надежной, то будет нанесен ущерб творческому потенциалу общества, снизятся темпы его развития. Очевидна оптимизационная природа правового регулирования движения информации в обществе, хотя по-видимому, законодательство, касающееся инфосферы, формируется эмпирически и отражает прежде всего чьи-то лежащие «ближе к поверхности» интересы» [1, с.203]. Однако оптимизационное воздействие права на процессы движения информации в обществе, направленное на уравнивание прав и интересов общества и личности, в последнее время существенно осложняется лавинообразным ростом информационных потоков во всех сферах жизнедеятельности человечества, усложнением отношений по поводу информации и неизбежным отставанием правового описания практически формирующихся коллизий.

Уже само распознавание противоречивых ситуаций часто представляет важную научную и практическую задачу.

Как отмечают К. Брини, А. Гобен, Л. Зелински, «Политики, касающиеся научных данных, неопределенны и представляют собой некоторого рода препятствия для ученых в плане принятия их в качестве ориентиров. Эти политики, изучающие права собственности, удержания, документации, доступа, обмена, сохранения и уничтожения, имеют большой потенциал для пересечений или противоречий, создающих непонимания. Многие ученые заинтересованы в получении выгод от обмена данными и их повторного использования, включая обучение молодых ученых и, в частности, усиление влияния и подсчета ссылок. Кроме необходимого времени и других проблем подготовки научных данных к архивированию, отсутствие институциональной политики или ее осознания создает путаницу в сравнении с лучшими практиками межуниверситетского сотрудничества, соответствующей принадлежностью, беспокойством относительно этических стандартов и усиливает страхи отчуждения или другие вероятные юридические конфликты, такие как споры относительно интеллектуальной собственности» [2].

Многообразие видов ресурсного обеспечения учебного процесса (теперь это уже и трудноопределяемые по своей природе документно-программные комплексы, включающие и авторские, и заимствованные фрагменты, автоматизированные системы обучения, пользование которыми не всегда включает предварительное согласование правовых аспектов, и т.д.) создает новые коллизии, отражающие несовпадение

интересов личности, организации и общества. Ясно, что такая ситуация не может не сдерживать творческую активность ученых и преподавателей.

«Право владения научными данными очень неопределенно и часто подвержено влиянию законов об интеллектуальной собственности, которые осложнены разнообразием институциональных, государственных и внутренних юрисдикций. Некоторые ученые утверждают, что их данные полностью принадлежат им, тогда как другие понимают, что владеет их данными институт. Однако многие ученые менее осведомлены относительно прав владения общими данными. Это в дальнейшем осложняется многообразием людей, которые могут собирать данные, включая профессорско-преподавательский состав, служебный персонал, научных сотрудников, студентов всех уровней, стипендиатов и совместителей из других институтов. Законодательная и правительственная политика на государственном, национальном и интернациональном уровнях сильно влияет на научные данные, особенно в условиях доступа и сохранения интеллектуальной собственности» [2].

Википедия различает политику на государственном и институциональном уровнях. В частности, «Политика в управлении - это система принципов для принятия решений и достижения оптимальных результатов. Политика направляет действие на достижение генеральных целей при выполнении конкретных задач. Путём распределения направлений, которым нужно следовать, она объясняет основные механизмы, каким образом должны быть достигнуты цели. Политика оставляет свободу манёвра в последовательных действиях» [3]. И к настоящему времени в сфере высшего образования, где сосредоточена значительная (и в перспективе увеличивающаяся) доля творческого потенциала общества, сформировалась настоятельная потребность в определении и формальном декларировании институциональной информационной политики. В контексте такой политики оказываются важными следующие моменты:

- «Политика определяет научные данные любым способом
- Политика закрепляет требование хранения определенной продолжительности
- Чем является эта продолжительность?
- Политика формулирует требование хранения, но не указывает продолжительность
- Политика устанавливает владельца данных
- Кто является владельцем данных?
- Политика назначает куратора данных для их администрирования
- Политика оговаривает условия предоставления доступа к данным

- Политика постулирует перспективы использования данных в случае ухода ученого из университета

- Данные подпадают под постоянную политику интеллектуальной собственности университета» [2].

Государственная информационная политика в рассматриваемом аспекте должна определять лишь основные, принципиальные положения, оставляя отдельным институтам пространство для формирования собственных политик. Это обеспечит определенную конкурентность политик и, следовательно, возможность их оценки и развития. В отсутствие или невыразительности централизованной политики институциональные политики формируются стихийно, на основе локально определяемых целей и ценностей.

По свидетельству К. Брини, А. Гобен, Л. Зелински, «В целом, больше половины политик полагает владельцем научных данных того, кто их создал в университете (67%), и требует, чтобы данные сохранялись на некоторый период времени (43% для особого периода и 9% для неопределенного периода). Имеется существенное различие между содержанием политик интеллектуальной собственности, которые охватывают данные, и отдельными политиками в отношении данных. Политики интеллектуальной собственности в первую очередь охватывают право владения данными (76%) с небольшим акцентом на другие вопросы управления данными. С другой стороны, отдельные политики в отношении данных охватывали многие темы. Свыше половины политик в отношении данных определяли данные (61%), устанавливали владельца данных (62%), постулировали особое время хранения (62%), идентифицировали того, кто может иметь доступ к данным (52%), и описывали, что произойдет с данными в случае ухода ученого из университета (64%). Службы данных, - отмечают эти авторы, - становятся нормой в ведущих научных институтах. Однако институциональные политики относительно данных остаются сложными для определения и во многом продолжают представлять дополнительный уровень непонимания для ученых» [2]. Отсутствие, нечеткость или неэффективность политик в отношении научных исследований должны быть предметом соответствующего анализа, базирующегося на широком научном обсуждении.

В последнее время в сфере высшего образования с развитием электронных форм движения информации технологическая и организационная активность, не основанная на достаточном анализе ситуации в рамках права и документоведения/информатики, может привести к застойным явлениям, творческой апатии, снижении эффективности высшей школы в целом. В частности, требование (уже реализуемое) выкладывания на соответствующих сайтах текстов

диссертационних досліджень компрометує їх визначення як неопублікованих досліджень, створення електронних колекцій наукових текстів не пов'язується з визначенням прав авторів і т.д.

Підкреслимо комплексність проблематики формування інституціональних політик в відношенні інформації: «Хоча для повного аналізу змісту цих політик необхідно подальше дослідження, право володіння, зберігання і доступ залишаються головними темами інституціональних політик стосовно даних» [2].

Сказане підкреслює важливість гуманітарних (в частині, соціальних) аспектів інформатизації суспільства, необхідність інтенсифікації подальших досліджень в цій сфері.

Література:

1. Чурсин Н.Н. Поняття тезауруса в інформаційній картині світу: монографія / Н.Н. Чурсин. – Луганськ : Вид-во «Наука», 2010. – 305 с.
2. Брині К. Єсть чи є у вас інституціональна політика в відношенні даних? Огляд сучасної ситуації в сфері бібліотечних служб обробки даних і інституціональних політик по питанню даних /Кристіан Брині, Абігал Гобен, Ліза Зелінскі // Міжнародний форум по інформ. – 2016. Т. 41. – № 3. – С. 19–33.
3. Політика (управління) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://ru.wikipedia.org/wiki/>. – Назв. з екрана.

ДЕТАЛІЗАЦІЯ ВИМОГ ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ (ГОСПОДАРСЬКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ)

Шановалова О. В.,

*д.ю.н., професор, зав.кафедрою господарського права
СНУ ім.В.Дала*

Стратегії економічного зростання на принципах сталого розвитку спонукають до розв'язання завдання деталізації вимог щодо його забезпечення. Йдеться про ті вимоги сталого розвитку, які передбачають регуляцію та розвиток підприємництва (як це прописано у Стратегії сталого розвитку «Україна-2020»).

В умовах розширення світових інтеграційних процесів стають більш відкритими для суб'єктів господарювання ринку товарів, робіт, послуг країни. Тому стає доцільним обґрунтування необхідності створення довгострокових організаційно-господарських зобов'язань стратегічного

інвестування. Господарсько-правові умови стратегічного інвестування досліджувалися О.М.Вінник, Д.В. Задихайло, В.В.Поєдинок, В.А.Устименком на іншими.

В аспекті дерегуляції та сприянні розвитку підприємництва господарсько-правові підходи конкретизувалися В.К.Мамутовим, Г.Л.Знаменським, О.П.Подцерковним, Д.В.Задихайлом, В.С.Мілаш та іншими.

Правові засоби сприяння економічному росту і технічному прогресу масштабно розглядаються у роботах сучасних дослідників, але єдиного погляду на їхню сутність та значимість для реалізації вимог сталого розвитку населених пунктів не було досягнуто. В даному дослідженні під господарсько-правовими засобами сприяння сталому розвитку розуміються, по-перше, способи матеріально-процедурного та іншого операційного рівня, які мають практичний зміст розв'язання організаційно-майнових завдань господарського використання природних ресурсів. По-друге, засоби законотворчого рівня (правові конструкції, цільові комплекси норм тощо), спрямовані на вдосконалення правового режиму використання природних ресурсів у сфері господарювання.

Для розв'язання проблеми адаптації господарського законодавства до вимог сталого розвитку важливо визначити вихідні методологічні та загальнотеоретичні положення в розумінні сучасного призначення вказаної галузі та Господарського кодексу України. Накопичення знань про засоби господарського законодавства у досягненні задекларованих у ньому цілей було розпочато ще у 80-х роках минулого століття.

В юриспруденції не було вивчено правових законів в аспекті їхньої спроможності стати основою для організації розвитку, як це представлено за концепцією сталого розвитку. Розв'язання господарсько-правових проблем у такій постановці сприяє досягненню узгодженості господарсько-правових засобів сприяння сталому розвитку. Узгодженість необхідна, щоб утримувати цілісність правової регламентації найважливіших економічних дій та відносин, пов'язаних із: господарським використанням природних ресурсів, забезпеченням соціальної спрямованості економіки природокористування, екологізацією правових засад господарювання.

Концепція Господарського кодексу стала орієнтиром для оновлення господарського законодавства завдяки своїй універсальності впливу на економіку. Кодекс сприяє вдосконаленню правотворчості у найважливішій сфері підприємництва – інвестуванні проектів. Відомо, не виправдане обмеження свободи дій підприємців підвищує ступінь ризику для потенційних інвесторів.

Проблеми оновлення структури господарського законодавства на засадах зближення його функцій із завданнями реалізації довгострокових проєктів стабільного розвитку спонукає до з'ясування на виважених методологічних засадах предмету наукового пізнання функціонально-цільової підсистеми господарського законодавства стосовно сприяння сталому розвитку.

Також варто усвідомити, яким є стан наукового вивчення господарського правопорядку і функцій господарського законодавства в реалізації довгострокових проєктів сталого розвитку, на базі яких буде оновлюватися вигляд господарського законодавства, досягаючи відповідності існуючим сучасним умовам і вимогам стабілізації економічного росту

Теорія відображення об'єктивної реальності в праві відіграє надзвичайно важливу методологічну роль у розв'язанні проблеми визначення критеріїв новелізації господарського законодавства, зокрема, в аспекті здійснення адаптації його інструментарію до сучасних відомих заходів підтримки і захисту правопорядку. Тим самим і забезпечується стабільний розвиток, цілі, умови і вимоги якого визначаються рівнем суспільних та правових досягнень.

Однак, з огляду на те, що досягнення гармонії тут ототожнюються з повторюваним впливом суспільства на законодавство і зворотним його впливом на сферу господарювання, значимість законодавства у стабілізації економічного розвитку розуміють неоднозначно. Якщо узагальнити позитивний підхід авторів до господарського законодавства, то уявлення про нього як про умову розвитку суспільних відносин можна викласти в такій тезі: Значимість господарського законодавства в реалізації вимог сталого розвитку полягає у можливості участі сучасного громадянського суспільства в перетворенні умов свого розвитку (найчастіше при збереженні в непорушності класичних канонів цивільного права) під відповідний рівень еволюції економічних відносин та стану трансформації законних інтересів суб'єктів господарювання.

Вважається, що саме завдяки законодавству вдається уникнути трактування і сприйняття господарського права пасивним "реєстратором" дійсності. Формально нормативне трактування господарського законодавства дозволяє вносити стійкість у зміст даної галузі завдяки поточним, наскрізним і допоміжним функціям.

Вченими неодноразово було доведено, що часті зміни закону, порушуючи нормальних хід повсякденної практичної діяльності, приводять до ослаблення авторитету закону. Отже, вимагати стабільності законодавства означає, що необхідно уникати довільних змін, викликаних суб'єктивними причинами. Тому оновлення господарського законодавства

з метою забезпечення стабілізації розвитку є позитивним процесом. Він базується на науковому обґрунтуванні в науці конституційного права інтересу суб'єктів господарювання (як значної частини суспільства) до соціальної спрямованості економіки. Це їхнє конституційне право співзвучне праву на розвиток, яке захищається міжнародною спільнотою.

Сприяння інвестиційній діяльності в галузях надро-, шельфокористування та реалізації стратегії енергозабезпечення без необоротного порушення оточуючого середовища об'єднує комплекс вимог до господарсько-правових засобів в підсистему законодавства, спроможну ефективно вплинути на типізацію вимог сталого розвитку, щоб обрати їх орієнтиром адаптації. Популярним орієнтиром є вимога забезпечення соціальної спрямованості економіки.

Теоретичне дослідження інструментів адаптації господарського законодавства до потреб еволюційної позитивної зміни становища соціальної спрямованості економіки дозволило встановити незадовільність стану обґрунтування низки наукових завдань. Так, реалізація довгострокових проєктів економічного і соціального розвитку затримується не лише через відсутність науково виваженої правової бази для організації їх за кошти власної держави й інвесторів, а ще й тому, що не активізується практика залучення інвестицій на засадах договірних форм державно-приватного партнерства.

Господарський кодекс України виконує місію узагальнюючої правової бази для залучення договірних та недоговірних форм реалізації організаційно-господарських зобов'язань. Багато норм, інститутів, інших структурних елементів господарського законодавства поки ще не стали у повній мірі пристосованими до виконання свого нинішнього призначення – забезпечення вимог стабільного розвитку при тому, що у концепції Господарського кодексу України немає принципових теоретичних розбіжностей, які перешкождали б переходу України на шлях інноваційного розвитку.

Формування національного господарського законодавства збігається за часом зі створенням передумов стійкого "імунітету" економіки України до трансформаційних і політичних потрясінь. Доцільність орієнтації вітчизняного законодавства на тенденції циклічної закономірності спадів і підйомів економічного розвитку певною мірою обумовила визначення його ролі в забезпеченні відтворення національного господарства України.

Таким чином, задоволення нинішніх потреб суспільства у прозорості та доходності господарського обігу природних ресурсів вимагає вдосконалення саме господарського законодавства. Насамперед тому, що ключовою ознакою його функцій є динамізм стосовно врахування

економічного стану сфери свого впливу (на відміну від догматичних функцій цивільного законодавства).

ВІДПОВІДНІСТЬ ЗАКОНА ПРАВУ (НА ПРИКЛАДІ СТАТТІ 160 КК УКРАЇНИ)

Кострицький В. В.

заступник голови

Апеляційного суду Луганської області

Прагнення українського народу до запровадження в нашій країні європейських демократичних цінностей ставить перед державним апаратом і суспільством у цілому першочергове завдання щодо створення ефективного механізму правового регулювання, в основі якого має бути дієвий та якісний закон. На наше глибоке переконання, саме якісний закон може і повинен виступати головною передумовою ефективного розв'язання гострих суспільно-політичних проблем, які існують сьогодні в Україні, та фундаментом для швидкої побудови дійсно правової та демократичної держави. Альтернативою цьому, образно кажучи, можуть бути тільки анархія чи диктатура, що є завідомо неприйнятним для нас.

Як відзначає А. А. Мельник, якість закону — це сукупність його властивостей, що відрізняє його від інших явищ і виявляє його природу, закономірності розвитку і функціонування. Але водночас, на думку дослідниці, якість закону можна розглядати як категорію оцінки. Зокрема, вона указує на можливість оцінки закону з точки зору його відповідності «принципам і природі права» та дієвості («якщо закон відповідає праву, але непридатний для реалізації, то такий закон не може називатися якісним») [1, с. 396].

Хоча висока якість повинна бути притаманна будь-якому закону, втім особливо жорсткі вимоги щодо якості мають висуватися стосовно закону про кримінальну відповідальність. Зокрема, неналежна якість такого закону, як і будь-якого іншого, знижуватиме його ефективність, але на відміну від інших галузей права, у кримінальному праві існують дуже обмежені можливості для подолання певних недоліків закону під час тлумачення та правозастосування. Скажімо, на відміну від інших галузей права, прогалину в кримінальному праві неможливо заповнити шляхом розширювального тлумачення або застосування аналогії закону чи права. На практиці це означає, що у випадку прогалини в кримінальному праві певний вид суспільно небезпечних діянь не буде тягнути кримінальну відповідальність. Так само наявність в кримінально-правовій нормі

«невдалих» формулювань, неправильно вжитих термінів, неузгоджених з іншими кримінально-правовими нормами чи нормами інших галузей права положень тощо може сильно ускладнити чи навіть унеможливити її застосування на практиці, що знову-таки означатиме відсутність належної реакції держави на вчинення певного кола суспільно небезпечних діянь.

Як правильно зауважує Л.М. Демидова, хоча зміст і форму закону про кримінальну відповідність обумовлюють політичні та соціальні чинники, проте і, навпаки, якісний кримінальний закон здатний змінювати політичну та соціальну ситуацію в країні найкраще шляхом своєчасного впливу на певні суспільні відносини, суб'єктів відносин, їх суб'єктивні права та обов'язки. Якісне кримінальне законодавство, наголошує вона, є не тільки ефективним інструментом правового регулювання соціальних процесів, а воно має психологічний характер - здатність переконати людину в необхідності побудови та дотримання свідомої позитивної поведінки, яка не заподіює і не може заподіяти шкоди цінностям, що охороняються законом про кримінальну відповідальність. [2, с. 82]

Отже, наскільки якісним сьогодні є закон про кримінальну відповідальність і чи ефективною є робота законодавця щодо його вдосконалення? Відповімо на це питання на прикладі аналізу ст. 160 КК України.

У редакції, що існувала на момент прийняття КК України 2001 року, ст. 160 КК цього кодексу мала назву «Порушення законодавства про референдум», тоді які злочини проти виборчих прав громадян були передбачені трьома статтями: «Перешкоджання здійсненню виборчого права» (ст. 157), «Неправомірне використання виборчих бюлетенів, підлог виборчих документів або неправильний підрахунок голосів чи неправильне оголошення результатів виборів» (ст. 158), «Порушення таємниці голосування» (ст. 159). Таким чином, законодавець переніс ці норми з КК України 1960 року (ст.ст. 127, 128, 129, 129-1) лише з невеличкими редакційними правками.

Отже, як і в КК України 1960 року, у КК України 2001 року законодавець розділяв склади злочинів проти виборчих прав громадян і злочинів проти референдумних прав громадян. Втім пізніше законодавець змінив свій підхід. Зокрема, Законом України № 3504-IV від 23 лютого 2006 року статті 157, 158, 159 КК України було викладено в новій редакції, встановивши кримінальну відповідальність, не тільки за злочини проти виборчих прав громадян, але й за відповідні діяння проти прав учасників референдуму. Проте в цьому Законі не містилося положення про виключення ст. 160 КК України, у зв'язку з чим після його прийняття виникла колізія положень статті 160 КК та статтями 157, 158, 159 КК України. Так, з часу набрання чинності Законом № 3504-IV кримінальна

відповідальність за перешкоджання вільному здійсненню громадянином права брати участь у референдумі була одночасно передбачена в ч.ч. 1-3 ст. 157 і в ч.ч. 1-2 ст. 160 КК України; за фальсифікацію документів референдуму - в ч.ч. 1-8 ст. 158 і в ч. 3 ст. 160 КК України; за порушення таємниці голосування - у ст. 159 і в ч. 3 ст. 160 КК України.

Відтоді вітчизняні правознавці постійно указували на необхідність вирішення цієї колізії на законодавчому рівні, але законодавець не робив цього протягом 8 років - аж до жовтня 2014 року, хоча при цьому неодноразово вносив зміни і доповнення до норм про кримінальну відповідальність за порушення виборчих прав громадян.

Колізія була ліквідована тільки після прийняття Закону України № 1703-VII від 10 жовтня 2014 року (набрав чинності 23 жовтня 2014 року): ним, серед іншого, було викладено в новій редакції ст. 160 КК України, яка до цього встановлювала кримінальну відповідальність за порушення законодавства про референдум, а відтепер - за підкуп виборця чи учасника референдуму. Таким чином, положення ст. 160 КК України не просто зазнали редакційних змін, а були замінені іншими за змістом правовими нормами.

Разом із тим, вирішивши одну проблему, законодавець створив кілька нових.

У першу чергу слід відзначити, що ст. 157 КК України в попередній редакції встановлювала кримінальну відповідальність за «перешкоджання вільному здійсненню громадянином свого виборчого права або права брати участь у референдумі, перешкоджання діяльності іншого суб'єкта виборчого процесу, ініціативної групи референдуму, комісії з референдуму, члена виборчої комісії, члена ініціативної групи референдуму, члена комісії з референдуму або офіційного спостерігача при виконанні ними своїх повноважень, поєднані з підкупом, обманом або примушуванням...». При цьому, встановивши кримінальну відповідальність за підкуп виборця чи учасника референдуму в новій редакції ст. 160 КК України, законодавець одночасно виключив слово «підкуп» з тексту ст. 157 КК України. Тож якщо перешкоджання здійсненню громадянином активного виборчого права, поєднане з підкупом, відтепер охоплюється складом ч. 2 ст. 160 КК України, то перешкоджання шляхом підкупу вільному здійсненню громадянином свого пасивного виборчого права (наприклад, підкуп кандидата в народні депутати з метою спонукати останнього до відмови від подальшої участі у виборчій кампанії), а також перешкоджання шляхом підкупу діяльності інших суб'єктів, указаних у ч. 1 ст. 157 КК України, було фактично декриміналізовано, не дивлячись на те, що ці діяння явно не перестали бути суспільно небезпечними (лише в деяких випадках за наявності всіх

необхідних ознак такі дії можна кваліфікувати за відповідними статтями розділу XVII КК України).

Крім того, необхідно звернути увагу на неузгодженість положень ч. 1 і ч. 2 ст. 160 КК України. Зокрема, ч.2 цієї статті встановлює кримінальну відповідальність за пропозицію, обіцянку або надання виборцю чи учаснику референдуму неправомірної вигоди за вчинення або невчинення будь-яких дій, пов'язаних з безпосередньою реалізацією ним свого виборчого права чи права на участь у референдумі, а ч. 1 - за прийняття такої пропозиції, обіцянки або одержання такої неправомірної вигоди. При цьому як у ч. 1, так і в ч. 2 ст. 160 КК України містяться вичерпні переліки «дій, пов'язаних з безпосередньою реалізацією ... виборчого права чи права на участь у референдумі», які є майже ідентичними, але не зовсім. Так, якщо в ч. 1 ст.160 КК України однією з таких дій називається «голосування за окремого кандидата на виборах або відмова від такого голосування», то в ч. 2 цієї статті йдеться про «голосування за окремого кандидата на виборах, кандидатів від політичної партії, місцевої організації політичної партії або відмова від такого голосування». Таким чином, кримінально караним сьогодні є пропозиція, обіцянка або надання виборцю чи учаснику референдуму неправомірної вигоди за голосування (відмову від голосування) як за окремого кандидата, так і за окрему політичну партію («кандидатів від політичної партії, місцевої організації політичної партії»), тоді як прийняття такої пропозиції, обіцянки або одержання такої неправомірної вигоди тягне кримінальну відповідальність тільки у випадку голосування за окремого кандидата, але не за окрему політичну партію, адже застосування закону про кримінальну відповідальність за аналогією заборонене.

Крім того, ані в ч. 1 ст. 160 КК України, ані в ч.2 ст. 160 КК України законодавець не врахував того, що під час референдуму здійснюється голосування не за кандидатів чи політичні партії, а за питання, що також є прогалиною, яку слід заповнювати на законодавчому рівні.

Наведені приклади указують на очевидні законодавчі помилки, які стали результатом неналежної якості законотворчої роботи, а звідси робимо не менш очевидний висновок - забезпечення належної якості та ефективності закону про кримінальну відповідальність вимагає, в першу чергу, якісної роботи законодавця на стадії підготовки та прийняття законопроектів.

Література:

1. Мельник А. А. Якість як принципова вимога дієвого закону / А. А. Мельник // Альманах права. - 2012. - Вип. 3. - С. 396-399.

2. Демидова Л. М. Якість кримінального законодавства про заподіяння майнової шкоди: ознаки та критерії оцінки / Л. М. Демидова // Вісник Академії адвокатури України. - 2011. - №1 (20). - С. 77-83.

ОСОБЕННОСТИ РАБОТЫ ТРУДОВЫХ МИГРАНТОВ В УКРАИНЕ И В КОРОЛЕВСТВЕ БАХРЕЙН: СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ

*Аль Шрайдех Моххамад Обейн Токван,
преподаватель коммерческого права
Королевская академия полиции, Бахрейн*

Несмотря на постепенный рост национальной экономики после стремительного спада последних лет, вопросы трудовой миграции все также остаются достаточно актуальными. Чаще всего граждане Украины трудоустраиваются в странах ближнего зарубежья и ЕС: Польше, Италии, Германии, Литве, Чехии. Достаточно популярны - Канада и Израиль. Более экзотическими для Украины остаются страны дальнего зарубежья, в том числе арабские страны. В Лигу арабских государств входят 22 государства. Однако центром особого внимания для трудовых мигрантов из соседних стран и стран Южной и Юго-Восточной Азии являются шесть государств-членов Совета сотрудничества арабских стран Персидского залива (ССАГПЗ): Кувейт, Саудовская Аравия, Объединенные Арабские Эмираты, Бахрейн, Катар и Оман.

Правовые аспекты проблематики трудовой миграции украинцев за рубежом неоднократно отражалась в научных исследованиях. Некоторые вопросы соотношения международного частного трудового права с другими отраслями, регулирующими отношения в сфере труда исследовали: Е. Аметистова, А. Белогубова, А. Журба, Н. Ерпилеева, Н. Лютов, В. Храбсков и др. Несмотря на большое количество публикаций, остаются актуальными рассмотрение вопросов, связанных с особенностями регулирования отношений трудовых мигрантов в странах Лиги арабских государств в целом, и Королевстве Бахрейн в частности. Поэтому целью данных тезисов является исследование общего и различий между срочным трудовым договором для украинских трудовых мигрантов в национальном законодательстве, и в законодательстве Королевства Бахрейн.

С точки зрения трудоустройства украинцев все эти арабские страны очень похожи, поскольку между ними существуют договоренности на государственном уровне по заработной плате и правилам приема на работу иностранцев. Рынок труда стран Персидского залива очень емкий (более 7

млн. человек). От 75% до 90% активной части населения этого региона составляют трудящиеся-мигранты более чем из 20 стран мира. Важнейшей формой взаимодействия работодателя и наемного работника-мигранта является срочный трудовой договор.

Однако, необходимо иметь в виду, что существуют определенные различия в законодательстве зарубежных стран и Украины.

В украинском законодательстве срочный трудовой договор заключается только в тех случаях, когда трудовые отношения не могут быть оформлены на неопределенный срок. Условия заключения срочного трудового договора в нашем государстве определяются статьей 23 Кодекса законов о труде Украины.

Правовое регулирование срочных трудовых договоров в странах Лиги арабских государств (ЛАГ) характеризуется с позиций как общего, так и особенного. Именно это позволяет констатировать наличие специфической модели правового регулирования срочных трудовых отношений, для которой характерно доминирующее значение договорного метода (исключение составляет трудовое законодательство Кувейта и Бахрейна). Вмешательство государства в договорные отношения между сторонами трудового договора сведено к минимуму. Данное обстоятельство свидетельствует о гибкости правового регулирования срочных трудовых отношений. Это позволяет работодателю своевременно реагировать на изменяющиеся условия на рынке товаров и услуг, регулировать количество работников, вовлеченных в производство на различных этапах своей деятельности.

В Украине трудовое законодательство основывается на правоотношениях, законодательно закрепленных еще во времена Советского Союза. Так особыми разновидностями срочного трудового договора являются трудовые договоры с временными работниками и с работниками, занятыми на сезонных работах, порядок заключения которых регулируется указами Президиума Верховного Совета СССР «Об условиях труда рабочих и служащих, занятых на сезонных работах» от 24.09.1974г. № 310-IX и «Об условиях труда временных рабочих и служащих» от 24.09.1974г. № 311-IX.

Согласно названным указам трудовые договоры заключаются: 1) с временными работниками - на срок до двух месяцев, а для замещения временно отсутствующих работников, за которыми сохраняется их место работы (должность), - до четырех месяцев; 2) с работниками, занятыми на сезонных работах, - на срок, не превышающий продолжительности сезонных работ (шести месяцев). Такой трудовой договор заключается только на выполнение работ и в отраслях, указанных в «Списке сезонных работ и сезонных отраслей».

Согласно действующему трудовому законодательству Украины основные права и обязанности работников, подписавших такие трудовые договоры, не отличаются от прав и обязанностей работников, работающих по бессрочному трудовому договору. Это касается правил работы и коллективного договора; права на получение помощи в случае временной утраты трудоспособности, оплачиваемого отпуска и других льгот, предусмотренных законом.

В то же время есть некоторые различия. Во-первых, трудовые договоры на определенный срок или на время определенной работы могут быть заключены только в тех случаях, когда трудовые отношения не могут быть установлены на неопределенный срок с учетом характера работы, или условий ее выполнения, или интересов работника, а в других случаях – только в случаях, предусмотренных законодательством.

Существуют определенные трудности при определении типа трудового договора, который должен быть заключен с работником. Однако при найме на работу основанием для заключения срочного трудового договора являются: - период временного отсутствия сотрудника; - период военной или альтернативной (невоенной) службы; - период пребывания работника в должности в органах местного самоуправления; - в случаях, предусмотренных законом; - при найме временных и сезонных работников; - при приеме на работу работника, который настаивает на заключении временного трудового договора; - в других случаях, когда работа не может выполняться бессрочно.

В приказе о приеме на работу, должен обязательно содержать срок действия договора. В случае заключения с работником договора на время выполнения определенной работы в приказе о приеме на работу рекомендуется указывать срок окончания конкретной работы.

Во-вторых, лица, принимаемые на временную или сезонную работу, предупреждаются об этом при заключении трудового договора. В приказе о приеме на работу указывается, что данный работник принимается на временную (сезонную) работу, или указывается срок его работы.

Независимо от вида трудового договора приказ об увольнении может быть выдан в последний день его действия или до этого с указанием даты увольнения, обусловленная сроком трудового договора. Но днем увольнения в любом случае должен быть последний день работы, как это определено трудовым договором. Законодательство не обязывает собственника или уполномоченный им орган предупреждать работника об увольнении в связи с окончанием срочного трудового договора. Основанием для увольнения работника в этом случае является пункт 2 статьи 36 КЗоТ Украины.

Как уже было отмечено выше, законодательство зарубежных стран имеет ряд отличий в понимании срочных договоров. Предусмотрены особенности заключения таких договоров и законодательстве Королевства Бахрейн. Для более глубокого понимания предмета коротко определим социально-экономические условия, в которых находятся трудовые мигранты в Королевстве.

Населения Бахрейна в 2017 году составляет около 1328900 человек, при этом работающая часть населения составляет около 786 100. Всего на рынке труда Бахрейна иностранцы занимают более половины рабочих мест.

Бахрейн, будучи маленькой страной из шести стран Персидского залива как по территории, так и по населению, не уступает странам-соседям в удельном весе иностранной рабочей силы в национальной экономике. Эмигранты составляют значительную часть занятого населения в Королевстве, тем самым ставя во главу угла необходимость постоянного совершенствования регулирования миграционных потоков и соответствующего законодательства.

Подавляющее большинство мигрантов в королевстве составляют граждане Индии (150 тыс. человек). Остальные мигранты являются выходцами из Филиппин, Пакистана, Бангладеша, Шри-Ланки, Таиланда и др. Большая часть экспатриантов занята в частном и банковском секторе, в сфере услуг. Бахрейнцы составляют большинство только в нефтегазовом секторе и сфере недвижимости. Даже активно поддерживаемая государством программа бахреинизации не ограждает работодателей от использования дешевой иностранной рабочей силы.

Любой иностранный гражданин, находящийся в Королевстве дольше одного месяца, обязан получить от властей разрешение на пребывание в стране или рабочую визу. Данный порядок распространяется на всех иностранных граждан (за исключением военнослужащих 5 флота США, расквартированных в Бахрейне). Документом, удостоверяющим личность человека внутри страны является персональная регистрационная карточка с девятизначным личным номером (CPR). Такую карточку имеют все жители Бахрейна, включая младенцев. Разница между карточкой бахреинцам и иностранца состоит только в сроке ее действия (соответственно 10 лет и 2 года) [1].

Согласно местному законодательству любой иностранец, прибывающий на работу в королевство, должен иметь спонсора в лице гражданина Бахрейна, или компании, базирующейся в стране. На фоне продолжающейся борьбы с незаконной иммиграцией, бахрейнцы пока сохраняют упрощенную процедуру выдачи виз туристам, бизнесменам из западных стран, Австралии, Новой Зеландии и Японии (всего 33

государства), что отражает линию руководства страны на приоритетное развитие семейного и делового туризма [1].

Официальная работа в Бахрейне для трудовых мигрантов из стран вне списка для упрощенной миграции (в т.ч. и для Украины) требует предварительного поиска работодателя, заключения трудового договора, оформления разрешения на трудоустройство и открытие рабочей визы в своей стране. То есть существуют практически идентичны требования с большинством государств мира. Компания выступает в качестве спонсора зарубежного соискателя и ходатайствует перед местными властями о выдаче разрешения на работу. Главное требование - отсутствие претендентов на вакансию среди бахрейнцев. Документ действует в течение двух лет [2].

Одной из отличительных особенностей трудового законодательства Бахрейна является возможность местных работодателей оформлять определенное количество разрешений на работу для иностранцев без привязки к конкретному лицу. Это существенно упрощает процедуру трудоустройства и позволяет приступить к профессиональным обязанностям в кратчайшие сроки. Обычно такие действия практикуют крупные компании Бахрейна и международные корпорации, где и занята основная масса трудовых мигрантов (нефтяные компании - Bahrain National Oil Company, Bahrain Petroleum Company; завод по производству алюминия - Aluminium Bahrain; судостроительный завод - Arabian Ship Repair Yard; телекоммуникационная компания - The Bahrain Telecommunications Company). Большинство транснациональных компаний и местных работодателей сосредоточено в столице Бахрейна - Манаме.

Средняя заработная плата в Бахрейне в 2017 году составляет около 1330 местных динаров или 3500 долларов в месяц. Все зависит от профессии. Например, в банковском и нефтяном секторе оклады достигают 4-5 тысяч долларов и выше. Даже неквалифицированный труд оплачивается очень достойно. Например, курьеры или обычные водители получают до 900-1000 долларов. Иностранцы часто работают на позициях, которые требуют высшего образования и опыта, поэтому могут рассчитывать на хороший доход.

Доступные вакансии в Бахрейне для россиян, украинцев, белоруссов и других иностранцев из стран СНГ в 2017 году: нефтегазовый сектор; строительство; здравоохранение; образование и преподавание английского языка; финансовые и банковские услуги; туризм; судоремонтная отрасль.

В Бахрейне довольно либеральная экономика, то есть женщины, включая иностранок, имеют шансы на успешное трудоустройство практически наравне с мужчинами. Единственное, не стоит забывать о мусульманских традициях и правилах поведения в обществе. Работа в

Бахрейне для женщин представлена в области туристических услуг (администраторы, горничные, хостес), медицине, образовании, социальной сфере (уход за больными и престарелыми). Часто требуются стюардессы европейской внешности в национальные авиакомпании [3].

В ст. 20 Закона о труде в частном секторе экономики Бахрейна от 2012 г. [4] отмечается, что обязательным условием срочного трудового договора является условие о его сроках. Выделяются два вида трудовых договоров: на неопределенный срок и срочный. В ст. 96 отмечается, что срочный трудовой договор прекращается в связи с истечением его срока. Срок трудового договора может быть продлен по взаимному согласию сторон на такой же или на другой срок. Срочный трудовой договор на выполнение определенной работы прекращается выполнением этой работы. В том случае, если трудовой договор на выполнение определенной работы завершается, то стороны могут заключить дополнительное соглашение о выполнении подобной же работы.

Особое внимание в законодательстве Бахрейна уделяется проблеме трансформации срочных трудовых договоров в трудовой договор на неопределенный срок. Трансформация возможна в следующих случаях: - трудовой договор заключен без указания срока; - трудовой договор заключен на срок более пяти лет; - максимальный срок первого и последующего срочного трудового договора превышает срок пять лет; - трудовые отношения продолжаются после окончания срока трудового договора по взаимному согласию сторон трудового договора; - трудовой договор заключен для выполнения определенной работы, и срок ее выполнения превышает пять лет - срок первого трудового договора, заключенного для выполнения определенной работы, а также срок нового аналогичного трудового договора в своей совокупности превышает пять лет.

Таким образом, отметим, что в законодательстве Украины и Бахрейна срочный трудовой договор отличаются несущественно, а главным отличием является то, что законодательство Бахрейна не требует особых условий для заключения срочного договора, что, несомненно, является преимуществом для работодателя. Именно эта причина приводит к тому, что срочный договор является основной формой договора для найма трудовых мигрантов в Бахрейне.

Література:

1. Факультет международного бизнеса ОмГУ. Страноведческий каталог «EconRus» / Бахрейн (2011 г.)/Место страны в международной миграции рабочей силы и разделении труда – Доступ: <http://catalog.fmb.ru/bahrain2011-9.shtml>

2. Работа и вакансии в Бахрейне/ Доступ: <http://hochusvalit.com/rabota/rabota-v-bakhrejne>
3. Батусова Е.С. Специфика правового регулирования срочных трудовых договоров в некоторых странах Лиги арабских государств (ЛАГ) Доступ: <http://xn----ctbbdccc4eebblpq5kj.xn--p1ai/article/891>
4. The labour law in the private sector. Bahrain. Law N 36 of 2012. URL: <http://www.ilo.org/dyn/natlex/docs/MONOGRAPH/91026/105342/F265276925/BHR91026%20Eng.pdf>

ВИЗНАЧЕННЯ ЗАГАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНАРНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У ТРУДОВОМУ ПРАВІ

***Валецька О. В.,**
к.ю.н., доцент кафедри історії і
теорії держави і права
ЧНУ ім. П. Могили*

В теорії трудового права України виділяють два види дисциплінарної відповідальності: загальну та спеціальну. Загальна дисциплінарна відповідальність застосовується до всіх без винятку осіб, які вступили у відповідності до КЗпП України у трудові відносини та отримали статус працівників. Як зазначає В.С. Венедіктов, вона поширюється на переважну більшість працюючих, включаючи сезонних і тимчасових працівників, на яких не поширюється дія статутів і положень про дисципліну та інших спеціальних положень [1, с.16].

Загальна дисциплінарна відповідальність настає на підставі норм КЗпП України і правил внутрішнього трудового розпорядку. Характерною ознакою загальної дисциплінарної відповідальності є те, що її застосування не потребує доказування додаткових або спеціальних юридично значимих обставин [1, с.17]. Безпосередньою підставою для притягнення працівника до дисциплінарної відповідальності є правопорушення, яке в теорії трудового права України називається дисциплінарним проступком.

Дисциплінарне правопорушення у трудовому праві має свої особливості. Так, Ю.П. Пилипенко серед специфічних ознак дисциплінарного проступку виділяє наступні. По-перше, дисциплінарне правопорушення не є суспільно небезпечним діянням, а виражається у неналежному виконанні працівником трудової функції, визначеної трудовим договором. По-друге, дисциплінарне правопорушення може бути вчинене тільки працівниками, які перебувають у трудових правовідносинах

з роботодавцем. По-третє, таке правопорушення виражається у протиправному та винному невиконанні чи неналежному виконанні працівником своїх трудових обов'язків, покладених на нього трудовим договором, нормативними актами, що регулюють внутрішній трудовий розпорядок та іншими нормами трудового права [2, с.183].

На підставі вищевикладеного, враховуючи неповноту визначення дисциплінарного проступку, наданого у ст. 361 проекту Трудового кодексу України, а також відсутність такого визначення у чинному Кодексі законів про працю України, вважаємо за необхідне внести пропозицію щодо викладення ч. 1 ст. 361 проекту Трудового кодексу України у наступній редакції: «Підставою для притягнення працівника до загальної дисциплінарної відповідальності є дисциплінарний проступок – протиправне, винне діяння працівника, яке посягає на встановлену трудову дисципліну на підприємстві, шляхом невиконання або неналежного виконання працівником своїх трудових обов'язків, визначених трудовим законодавством, колективним і трудовим договорами».

Аналіз особливостей загальної та спеціальної дисциплінарної відповідальності дозволяє окреслити основні відмінності між ними за такими показниками [3, с. 370]:

1) коло осіб, на яких поширюється відповідальність.

Так, якщо Кодекс законів про працю України регулює трудові відносини, в тому числі й пов'язані з дисципліною праці, всіх працівників, то Положення про дисципліну працівників залізничного транспорту поширюється тільки на працівників підприємств, об'єднань, установ та організацій залізничного транспорту, що належать до державної власності, за винятком працівників житлово-комунального господарства та побутового обслуговування, будівельних організацій, служб постачання, дорожніх ресторанів, навчальних закладів, науково-дослідних і проектно-конструкторських організацій, бібліотек, методичних кабінетів, будинків культури, клубів, спортивних, дитячих і медичних закладів, пансіонатів і будинків відпочинку галузі [4];

2) види дисциплінарних стягнень.

Відповідно до ст. 147 Кодексу законів про працю України за порушення трудової дисципліни до працівника застосовується тільки один із заходів стягнення – догана чи звільнення. Тільки спеціальним законодавством, статутами та положеннями про дисципліну можуть бути передбачені для окремих категорій працівників й інші дисциплінарні стягнення. У нормативно-правових актах, що регламентують порядок застосування спеціальної дисциплінарної відповідальності, доволі часто містяться вказівки про те, в яких саме випадках підлягає застосуванню те чи інше дисциплінарне стягнення. Так, згідно з Положенням про

дисципліну працівників залізничного транспорту дисциплінарне стягнення у вигляді звільнення застосовується за порушення дисципліни, наслідки яких загрожують безпеці руху поїздів, життю і здоров'ю громадян, та до категорій працівників, зазначених у відповідному Переліку. Наприклад, за: а) появу (перебування) на роботі у стані алкогольного, наркотичного або токсичного сп'яніння можуть бути звільнені машиністи і помічники машиніста локомотивів, водії моторно-рейкового транспорту незнімного типу, чергові по станції, поїзні диспетчери, колійні майстри, начальники поїздів, провідники пасажирських вагонів тощо; б) допущення випадків пожежі в пасажирських вагонах унаслідок недбалого ставлення до своїх службових обов'язків – начальники поїздів, поїзні електромеханіки, провідники пасажирських вагонів [4].

Оскільки перелік дисциплінарних стягнень має вичерпний характер, то самі роботодавці ніяких додаткових дисциплінарних стягнень встановлювати не можуть, хоча на практиці іноді застосовуються такі заходи, як штрафи, позбавлення різних надбавок, сувора догана, догана з попередженням та інші стягнення, застосування яких не передбачено чинним законодавством;

3) коло осіб, які можуть застосовувати дисциплінарні стягнення.

Відповідно до ст.147-1 Кодексу законів про працю України дисциплінарні стягнення застосовуються органом, якому надано право прийняття на роботу (обрання, затвердження і призначення на посаду) даного працівника. На працівників, які несуть дисциплінарну відповідальність за статутами, положеннями та іншими актами законодавства про дисципліну, дисциплінарні стягнення можуть накладатися також органами, вищестоящими щодо зазначених органів [5].

Так, згідно зі ст. 10 Дисциплінарного статуту прокуратури України Генеральний прокурор України має право застосовувати всі дисциплінарні стягнення у повному обсязі, за винятком, наприклад, позбавлення або пониження в класному чині державного радника юстиції 1,2,3 класів, яке провадиться Президентом України за поданням Генерального прокурора України.

Прокурори областей, міста Києва та прирівняні до них прокурори мають право застосовувати такі дисциплінарні стягнення: догана, пониження в посаді, звільнення, крім пониження на посаді і звільнення працівників, які призначаються Генеральним прокурором України [6];

4) порядок застосування стягнень.

Спеціальна дисциплінарна відповідальність передбачає застосування дисциплінарних стягнень у порядку дисциплінарного провадження (наприклад, щодо суддів стадіями дисциплінарного провадження є: перевірка даних про наявність підстав для притягнення

судді до дисциплінарної відповідальності, відкриття дисциплінарної справи, її розгляд і прийняття рішення органом, що здійснює дисциплінарне провадження);

5) порядок оскарження накладених дисциплінарних стягнень.

Наприклад, згідно зі статтями 14-16 Дисциплінарного статуту прокуратури України наказ про притягнення до дисциплінарної відповідальності може бути оскаржено працівником Генеральному прокурору України в місячний строк з дня ознайомлення з наказом. Генеральний прокурор України має право скасувати дисциплінарне стягнення, посилити або пом'якшити його [6].

Підсумовуючи наведене, можна сформулювати дефінітивний апарат дисциплінарної відповідальності: «загальною дисциплінарною відповідальністю в трудовому праві є обов'язок суб'єкта трудових правовідносин дотримуватись встановлених правил та виконувати прийняті на себе обов'язки з трудового договору, а у випадку вчинення дисциплінарного проступку у вигляді невиконання або неналежного виконання вказаних приписів, зазнати застосування правомочними органами у порядку, передбаченому трудовим законодавством, заходу дисциплінарного стягнення у вигляді обмежень особистого, майнового або організаційного характеру». Автор вважає за необхідне включити дане визначення в статтю 360 проекту Трудового кодексу України.

Література:

1. Венедіктов В.С. Теоретические проблемы юридической ответственности в трудовом праве / В.С. Венедіктов. – Х.: Консум, 1996. – 203 с.
2. Пилипенко Ю.П. Дисциплінарний проступок як підстава юридичної відповідальності у сфері трудових правовідносин / Ю.П. Пилипенко // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. – 2010. – № 3. – С.182-189.
3. Жернаков В. В. Трудове право: підручник / В. В. Жернаков та ін.; за заг. ред. В.В. Жернакова; Нац. ун-т "Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого". – Х. : Право, 2012. – 494 с.
4. Про Положення про дисципліну працівників залізничного транспорту, затв. постановою Кабінету Міністрів України від 26.01.1993 р. № 55 // Зібрання постанов Уряду України. – 1993. – № 4-5, Ст. 71.
5. Кодекс законів про працю України. [Електронний ресурс]: станом на 05.10.2016 р. – Режим доступу: Офіційний сайт Верховної Ради України // <http://zakon4.rada.gov.ua>.
6. Про затвердження Дисциплінарного статуту прокуратури України, затв. Постановою Верховної Ради України від 06.11.1991 р. №

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У БУДІВЕЛЬНІЙ ГАЛУЗІ

Гриценко Г.М.

*к.ю.н., доцент кафедри
господарського права
СНУ ім. Володимира Даля*

Будівельна галузь є одним із тих критеріїв, який свідчить про стабільність та економічний розвиток країни і наша держава не є винятком. Проте, незважаючи на суспільно-економічну значущість та важливість будівництва в життєдіяльності держави, у цій сфері існує багато проблем, які потребують невідкладного вирішення. Серед них, зокрема, недотримання та застарілість державних стандартів, норм і правил; самовільне будівництво, яке носить масовий та стихійний характер; порушення законодавства - забудова місць відпочинку та дозволя, рекреаційних зон або зон завідомо небезпечних для будівництва; недотримання екологічних вимог під час проектування, розміщення, будівництва, реконструкції та прийняття в експлуатацію об'єктів чи споруд; корупційна складова у будівництві за державні кошти; невідповідність правопорушенням відповідальності у сфері будівництва.

Питання відповідальності при проведенні будівельних робіт завжди було актуальним починаючи з Стародавнього Риму. У науковій літературі розглядалося такими науковцями, як: О. М. Вінник, Д. В. Задихайло, В. К. Мамутов, В. М. Пашков, О. П. Подцерковний, В. А. Устименко, О. В. Шаповалова, В. С. Щербина. Це питання виникає і сьогодні, бо будівельна галузь дуже динамічна структура, вона постійно змінюється, як у нових технологіях, використанні нових матеріалів, так і виникаючих відносинах між інвесторами, замовниками, підрядниками та особами, які в подальшому будуть використовувати об'єкти нерухомості.

На даний час, коли наша держава прагне стати членом Європейського Союзу (далі – ЄС), відбувається адаптація національного законодавства у будівельній галузі до законодавства Європейського Союзу. Директивою Ради Європейського Союзу 89/106/ЕС, прийнятою ще у 1988 році, країнам, що входять до складу Євросоюзу, було запропоновано новий підхід до питань технічного регулювання будівельної діяльності. Це основа в питаннях будівної галузі.

Законодавство України в цій галузі повільно почалося модифікуватися.

Можна відстежити етапи розвитку законодавчого регулювання господарсько-правової відповідальності у сфері будівництва. Так 21.09.2000 року був прийнятий Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за правопорушення у сфері містобудування» №1988-III [1].

Далі провадиться посилення відповідальності за порушення у сфері будівництва та приведення будівельного законодавства у відповідність до норм інших галузей, у зв'язку з чим прийнято Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо сприяння будівництву» від 16.09.2008 року №509-VI [2].

Наступний етап оновлення законодавства про відповідальність у будівельній галузі наступив 17.01.2017 року з прийняттям Закону України, «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення містобудівної діяльності» № 1718-19 [3]. Даний етап виник у зв'язку необхідністю привести норми відповідальності до загальних норм Євросоюзу.

Відповідальність у будівельній галузі багатогранна. Так, відповідальність за деякі порушення диференційована залежно від категорії складності об'єкта будівництва – чим об'єкт складніший, тим штраф вище. Даний підхід в цілому можна вважати виправданим. Але відразу постає питання, як буде визначатися розмір штрафу, якщо категорія складності об'єкта, щодо якого мало місце порушення, не визначена. Й враховуючи, що інтеграційний процес до вступу в ЄС, то з категоріями складності об'єкта не все так просто. Статтею 32 Закону України від 17 лютого 2011 року № 3038-VI «Про регулювання містобудівної діяльності» [4] введено поняття «категорія складності об'єкта будівництва», постановою Кабінету Міністрів України від 27 квітня 2011 року № 557 [5] затверджено порядок віднесення об'єктів будівництва до IV та V категорій складності, а ДСТУ – Н Б В.1.2-16:2013 «Визначення класу наслідків (відповідальності) та категорії складності об'єктів будівництва» (далі – ДСТУ) [6] установлені відповідні вимоги та рекомендації.

Де кілька років знадобилось щоб виправити помилки та недоробки. Вже сьогодні ми можемо сказати, що зміни йдуть на краще. Згідно з прийнятим Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення містобудівної діяльності» № 1817-VIII від 17.01.2017 вносяться зміни в закон України «Про регулювання містобудівної діяльності» де Стаття 32 буде мати назву «Класи наслідків

(відповідальності) будівель і споруд». Так відповідно до пункту п'ятого всі об'єкти поділяються за такими класами наслідків (відповідальності) :

- незначні наслідки - СС1;
- середні наслідки - СС2;
- значні наслідки - СС3.

До незначних наслідків (СС1) не можуть бути віднесені об'єкти:

характеристики можливих наслідків від відмови (стану об'єкта, при якому неможливо використовувати його або складову частину за функціональним призначенням) яких перевищують:

рівень можливої небезпеки для здоров'я і життя людей, які постійно перебуватимуть на об'єкті, - 50 осіб;

рівень можливої небезпеки для здоров'я і життя людей, які періодично перебуватимуть на об'єкті, - 100 осіб;

рівень матеріальних збитків чи соціальних втрат, пов'язаних із припиненням експлуатації або з втратою цілісності об'єкта, - 2500 мінімальних заробітних плат;

пам'ятки культурної спадщини національного та місцевого значення, визначені відповідно до Закону України «Про охорону культурної спадщини»;

нове будівництво яких здійснюється в охоронній зоні пам'яток культурної спадщини національного та місцевого значення (розміри охоронної зони не можуть бути менші за два горизонтальні або два вертикальні розміри пам'ятки);

об'єкти підвищеної небезпеки, ідентифіковані відповідно до Закону України «Про об'єкти підвищеної небезпеки»;

житлові будинки понад чотири поверхи.

До значних наслідків (СС3) відносяться такі об'єкти:

пам'ятки культурної спадщини, визначені відповідно до Закону України «Про охорону культурної спадщини»;

об'єкти підвищеної небезпеки, ідентифіковані відповідно до Закону України «Про об'єкти підвищеної небезпеки»;

житлові, громадські або багатофункціональні будівлі заввишки понад 100 метрів та/або з рівнем можливої небезпеки для здоров'я і життя людей понад 400 осіб, які постійно перебувають на об'єкті.

Це нововведення знову на практиці не дає змогу усім учасникам будівництва (замовниками, проектувальниками, експертними організаціями, центральними та місцевими органами, що здійснюють державний архітектурно-будівельний контроль та нагляд) однозначно трактувати окремі положення нормативних актів та документів. Законотворень не прописує середні наслідки (СС2) не зважаючи на широкий спектр об'єктів будівництва, які мають галузеву специфіку.

Крім того, дійсно, закон значно посилює відповідальність деяких суб'єктів містобудування, проте досить вибірково. Штрафи, встановлені для головних гравців будівельного ринку – забудовників, навряд чи здатні утримати від порушень у сфері містобудування. Запроваджена законом персоніфікація відповідальності у сфері містобудування в цілому має сприяти більш відповідальній поведінці учасників будівельного ринку. Чи не найголовнішою проблемою, яка з одного боку стримує розвиток будівельного ринку України, а з іншого – часто призводить до порушень, є відсутність затвердженої містобудівної документації у населених пунктах. Це призводить до стихійної та безсистемної забудови без урахування принципів сталого розвитку. Тому, поряд з посиленням відповідальності приватного сектору за порушення у сфері містобудування, суб'єктам законодавчої ініціативи варто було б запропонувати конкретні шляхи для вирішення проблеми відсутності містобудівної документації, включно з встановленням персоналізованої відповідальності за розробку й затвердження такої документації.

Розглядаючи відповідальність у будівельній галузі в державах, які є членами ЄС важливо зауважити, що у них діє система відповідальності або субсидіарна, або солідарна. Це в свою чергу підвищує ймовірність компенсацій заподіяної шкоди. Навіть у випадках банкрутства однієї зі сторін ця система відповідальності дозволяє домогтися повної компенсації збитків, що є безперечно актуальним для будівельної галузі України. Так, за останні роки дуже багато приватних інвесторів (громадян) при будівлі житлових комплексів залишались ошуканими шахраями, оскільки в Україні відсутня система відповідальності в будівельній галузі, яка допомагала би вимагати повної компенсації від будь-якої з сторін, які сприяли появі збитку.

В Україні відсутня система страхування з метою забезпечення захисту від банкрутства або шахрайства будівельника, яка б дозволяла покривати різні ризики у сфері будівництва. Натомість у країнах ЄС застосовуються схеми, що покривають частину вартості завершення будівельних робіт або компенсації авансових платежів. Так наприклад, У Бельгії, Фінляндії, Франції та Італії забезпечення цінними паперами щодо запобігання банкрутства до завершення будівництва відповідно до законодавства носить обов'язковий характер.

Тобто, часткові зміни в законодавстві знову створюють умови для застосування корупційних схем, вибіркового трактування й застосування норм в законодавстві України. Стосовно відповідальності у будівельній галузі необхідно застосовувати досвід країн ЄС й запровадити найбільш ефективні норми. Поетапно створювати відповідні норми відповідальності, які б гармонізували здійснення правопорушенням та

створювати страхові системи , які б дозволяли нести відповідальність порушником у будь-якому випадку.

Література:

1. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за правопорушення у сфері містобудування : Закон України від 21 вересня 2000р. №1988-III //Відомості Верховної Ради України.-2000.-№ 46.-Ст.398.

2. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо сприяння будівництву: Закон України від 16.09.2008 року №509-VI //Відомості Верховної Ради України.-2000.-№ 77.- Ст.2583.

3. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення містобудівної діяльності : Закон України від 17.01.2017 року № 1718-19 // Відомості Верховної Ради України.-2017.- № 15.- Ст. 425.

4. Про регулювання містобудівної діяльності: Закон України від 17.02.2011 року №3038-VI //Відомості Верховної Ради України.-2011.-№ 34.- Ст.343.

5. Про затвердження Порядку віднесення об'єктів будівництва до IV і V категорій складності: Постанова КМУ від 27.04.2011 № 557 // Офіційний вісник України. – 2011. - № 41.- Ст.1671.

6. ДСТУ – Н Б В1.2-16:2013 “Визначення класу наслідків (відповідальності) та категорії складності об'єктів будівництва”.[Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://minbud.info/DSTU_viznachenja_klasu_naslidkiv.pdf

ВИКОРИСТАННЯ РЕСУРСІВ НАУКОВОЇ БІБЛІОТЕКИ ДЛЯ ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ НАУКОВИХ ДОСЯГНЕНЬ ПРОФЕСОРСЬКО-ВИКЛАДАЦЬКОГО СКЛАДУ ТА УНІВЕРСИТЕТУ В ЦІЛОМУ

Єніфанова О. В.,

к. т. н., доцент,

директор НБ СНУ ім. В. Даля;

Савельєва В.В.,

заст. директора НБ СНУ ім. В. Даля

Місія університетської бібліотеки сьогодні – це інформаційне забезпечення навчального, наукового та виховного процесів університету, шляхом задоволення освітніх, викладацьких та дослідницьких потреб усіх членів університетської спільноти. Розвиток науки в університеті є

запорукою. успішного функціонування та конкурентоздатності вишу в сучасних реаліях. Тому його успішний інформаційний супровід, якісне інформаційне забезпечення є невід'ємною частиною роботи бібліотеки університету.

Наукова бібліотека СНУ ім. В. Даля, як і всі університетські бібліотеки, традиційно підтримувала науковців та проведення досліджень. Це й придбання літератури у відповідності до напрямків наукової діяльності ВНЗ та упорядкування колекцій, організація доступу до цих колекцій і зовнішніх баз даних, інформування науковців про дані послуги та ін.

На сьогодні фонд бібліотеки налічує 137385 примірників, з них наукової – 25943 примірники, близько 100 дисертацій. Щорічно надходить 1500 авторефератів дисертацій. Ведеться картотека праць вчених нашого університету. Передплачуються наукові періодичні видання згідно тематики наукових досліджень.

Але стрімкий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій, трансформація вищої освіти та глобальної системи наукових комунікацій призвели до необхідності зміщення акцентів у функціонуванні університетських бібліотек. Участь бібліотеки в питаннях формування і управління електронним науково-освітнім простором університетського середовища постійно підвищується. У діяльності бібліотеки з'явилися процеси, пов'язані із забезпеченням електронного навчання та науково-дослідницької діяльності в університеті. Це раціональна організація електронних інформаційних ресурсів та організація доступу до них, формування електронного довідково-бібліографічного апарату, електронне обслуговування, створення власних електронних ресурсів, баз даних, веббіографічних видань, популяризація наукових ресурсів та інформування науковців через сайт бібліотеки тощо.

Сайт НБ СНУ ім. В. Даля (<http://library.snu.edu.ua>) стає основним інформаційним провідником та інструментом в цій роботі, єдиною точкою доступу до інформаційних ресурсів бібліотеки та університету. На сайті створений розділ «На допомогу науковцям». Він призначений для всіх, хто займається науковою роботою (студентів, викладачів, аспірантів, докторантів) і містить чимало корисної інформації: перелік наукових фахових видань України, перелік наукових спеціальностей, правила складання бібліографічного опису, он-лайн-генератор бібліографічного опису, приклади оформлення бібліографічного опису джерел згідно ДСТУ 7.1:2006, правила користування дисертаційним фондом Наукової бібліотеки СНУ ім. В. Даля, методичні рекомендації з визначення індексів УДК.

На допомогу користувачам складені і виставлені на сайті добірки електронних ресурсів: пошукові системи наукової інформації, інтелектуальна власність в Україні, електронні ресурси вільного доступу, дисертації у відкритому доступі, зарубіжні наукові видання. Інформація регулярно поновлюється та актуалізується. За 2016 рік звернень до цього ресурсу було більш ніж 50 тисяч, звернулись 19846 користувачів.

Надання доступу до наукових ресурсів та інформування науковців університету через сайт не є єдиним напрямком роботи бібліотеки щодо популяризації наукових досягнень професорсько-викладацького складу університету. Силами співробітників бібліотеки вченим вишу надається платформа для наукових публікацій з метою поширення результатів їх наукових досліджень, для чого створений інституційний репозитарій (eEast-UkrNUIR <http://dspace.snu.edu.ua:8080/jspuui>) – електронний архів наукових публікацій СНУ ім. В. Даля. Електронний архів інтегрує наукові ресурси університету в світовий науково-освітній простір, розкриває його науковий потенціал, забезпечує зберігання і довготривалий та надійний доступ до наукових робіт професорсько-викладацького складу, співробітників, магістрантів, аспірантів та студентів університету. Крім того, дослідження неодноразово показали, що наукові публікації, доступні безкоштовно on-line, набагато частіше цитуються.

Заснований репозитарій на вільному програмному забезпеченні DSpace із зручними та широкими можливостями довідково-пошукового апарату. Для вивчення попиту встановлений статистичний облік звернень до репозитарію університету. На кінець 2016 року в архіві зберігаються близько 1000 публікацій, кількість переглядів публікацій (Item Views) склало 99 838, кількість переглядів збірань (Collection Views) – 24 659, кількість унікальних відвідувачів – 374. Географія візитів (понад 10 країн за рік) – Україна, Росія, Китай, Білорусь, Сполучені Штати Америки, Німеччина, Японія, Казахстан та ін.

Інституційний репозитарій СНУ ім. В.Даля бере участь в міжнародному рейтингу. За результатами Webometrics Ranking Web of Repositories у січні 2017р. репозитарій посів 1476 місце серед 2284 репозитаріїв світу, 36 місце серед 54 українських репозитаріїв.

Але наповнення репозитарію не вирішує повністю проблему представлення наукової спільноти університету у світовому інформаційному просторі.

На сайті бібліотеки в розділі «На допомогу науковцям» є матеріали, що стосуються питань наукометрії та бібліотекометрії: система «Бібліометрика української науки» Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського, що призначена для надання суспільству цілісного уявлення про стан вітчизняного наукового середовища і представляє собою

реєстр вчених і наукових колективів України, які представили в Інтернеті свої бібліометричні профілі.

На допомогу користувачам розроблені інструкції-консультації із створення авторських профілів в Google Scholar, ORCID і ResearcherID й розміщені у репозитарії.

Таким чином, для популяризації наукових досягнень професорсько-викладацького складу та університету в цілому науковій бібліотеці університету потрібно проводити роботу в напрямках: сприяння розвитку міжнародної публікаційної активності науковців університету з метою популяризації їхніх доробків у світі; розміщення і редагування наукових публікацій; адміністрування фондів і збірань в інституційному репозитарії; проведення консультацій та практичних семінарів щодо можливостей і перспектив інституційного репозитарія, необхідності самоархівування в ньому наукових публікацій; створення в репозитарії збірань авторефератів дисертацій та дисертацій науковців університету і розміщення в них повнотекстових документів; організація тестових доступів до електронних баз даних, наукометричних платформ та інших світових агрегаторів наукової інформації; представлення фахових наукових збірників університету, матеріалів конференцій, семінарів в інституційному репозитарії та на сайті бібліотеки; допомога науковцям у створенні (упорядкуванні) авторських профілів в БД Google Scholar, у бібліографічних менеджерах та спеціалізованих реєстрах ідентифікаторів автора ResearcherID та ORCID; розміщення на сайті бібліотеки бібліометричних профілів науковців університету.

Література:

1. Olga Yepifanova. Organization and usage of information resources of Higher Educational Institution Libraries under modern conditions. From the experience of V. Dahl East-Ukrainian National University scientific library / Olga Yepifanova, Veronika Savelieva.– 2015. – Режим доступу: <http://dspace.snu.edu.ua:8080/jspui/handle/123456789/25>

2. Епифанова О. В. Применение информационных технологий в работе научной библиотеки ВНУ им. В. Даля для эффективного информационного обеспечения образовательного и научного процессов в университете [Текст] : [Электронный ресурс] / О. В. Епифанова, В. В. Савельева // Динамика систем, механизмов и машин : материалы IX Международной научно-технической конференции (Омск. 24-28 ноября 2014 г.) : в 5 кн. – Омск. – 2014. – Книга V. – С. 34-37

3. Савельева В. В. Использование информационных технологий в работе научной библиотеки Восточноукраинского Национального Университета имени Владимира Даля [Текст] / В. Савельева // Персонал

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРАВ ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ В УКРАЇНІ ТА РОЗВИНЕНИХ КРАЇНАХ

Жидков А.Б.,

*к.т.н., доцент, директор В.П. НДІ
«Іскра» СНУ ім. В. Даля;*

Лорія М.Г.,

*к.т.н., доцент кафедри електронних апаратів
СНУ ім. В. Даля*

Загальна декларація прав людини (ЗДПЛ) та Конституція України (КУ) гарантують громадянам практично однакові права. Це право на вільне пересування (Ст. 13 ЗДПЛ, Ст. 33 КУ), право на пряцю та вільний вибір роботи (Ст. 23 ЗДПЛ, Ст. 43 КУ), право на освіту (Ст. 26 ЗДПЛ, Ст. 53 КУ), право на участь у культурному житті суспільства (Ст. 27 ЗДПЛ) [1, 2]. Окрім цього держава гарантує громадянину реалізацію його права на соціальний захист, медичну допомогу, і багато чого іншого, причому винятків з цих прав, пов'язаних із інвалідністю громадянина не може бути (Ст. 24 КУ). [2].

Метою даної роботи є аналіз реалізації цих фундаментальних прав для осіб з інвалідністю в Україні та у розвинених країнах. Доречи кількість осіб з інвалідністю різного типу та ступеню в Україні складає більш 2,5 млн. осіб. Враховуючи членів їх родин, ця проблема стосується значної частини населення.

Відомі приклади, коли право наче б то є, але реалізація його неможлива. Наприклад, особи пенсійного віку мають право на безкоштовний проїзд, але у маленьких містечках та селах, вони не можуть реалізувати його через відсутність громадського транспорту.

Але у випадку осіб з інвалідністю неможливість реалізації їх прав носить системних характер і є значно більш впливовішими на особу на інвалідністю та суспільство в цілому

До осіб з інвалідністю належать особи зі стійкими фізичними, психічними, інтелектуальними або сенсорними порушеннями, які при взаємодії з різними бар'єрами можуть заважати їхній повній та ефективній участі в житті суспільства нарівні з іншими.

Після прийняття Генеральною Асамблеєю ООН Конвенції ООН про права інвалідів було визнано єдиний підхід до трактування поняття

інвалідність: «Інвалідність є результатом взаємодії, яка відбувається між людьми з інвалідністю та перешкодами у стосунках і середовищі. Інвалідність – це поняття яке еволюціонує» [3, 4]

Для розуміння обмежень прав, які відчують особи з інвалідністю доцільно скористатися міжнародною класифікацією функціонування, обмежень життєдіяльності та здоров'я (табл. 1)

Таблиця 1

Міжнародна номенклатура порушень, обмежень життєдіяльності та соціальної недостатності (МКН) [5]

Класи післядії захворювань та травм		
Післядія, що визначається на рівні організму	Післядія, що визначається на рівні індивідууму	Післядія, що визначається на рівні особистості
Порушення структур і функцій організму: 1) розумові 2) інші психічні 3) мовні та речові 4) слухові й вестибулярні 5) зорові 6) вісцеральні та метаболічні 7) рухові 8) які спотворюють 9) загального характеру	Лімітування життєдіяльності та зниження працездатності, але можливе: 1) адекватно себе поводити 2) спілкуватися з оточуючими 3) виконувати рухи 4) рухати верхніми кінцівками 5) володіти тілом 6) забезпечувати себе 7) ситуативне зниження працездатності 8) володіти спеціальними навичками	Соціальна недостатність, що обумовлена неієздатністю до: 1) фізичної незалежності 2) мобільності 3) занять звичайною діяльністю 4) оволодіння освітою 5) професійної діяльності 6) економічної самодостатності 7) інтеграції до суспільства

Основними перепонами, які обмежують права осіб з інвалідністю є обмеження доступу до соціальних, медичних закладів, освітніх установ, та інших елементів інфраструктури; відсутність альтернативних джерел інформації, які доступні для осіб з інвалідністю; відсутність системної державної політики та низька увага суспільства до захисту прав осіб з інвалідністю; відсутність культури сумісного проживання поруч з особами з інвалідністю; недосконале законодавче поле.

Розглянемо більш докладно питання доступу осіб з інвалідністю до будівель та помешкань різного призначення, а також доступ до інформації, які є необхідними умовами для реалізації практично всіх прав, які були зазначені вище.

Згідно ДБНВ.2.2-17:2006 «ДОСТУПНІСТЬ БУДИНКІВ І СПОРУД ДЛЯ МАЛОМОБІЛЬНИХ ГРУП НАСЕЛЕННЯ» при проектуванні споруд необхідно створювати умови для вільного доступу в них в тому числі і осіб з інвалідністю. Але ці норми застосовуються тільки для споруд, які проектувалися після прийняття цього ДБН, утім більшість соціальних об'єктів та закладів освіти міститься у будівлях, які побудовано значно раніше. Такі споруди було побудовано без урахування особливостей, які притаманні особам з інвалідністю і вони практично є недоступними для них.

Мала обізнаність пересічних громадян України в питаннях доступу осіб з інвалідністю до важливих об'єктів призводить до виникнення додаткових труднощів. Так, наприклад, мало хто розуміє, що приступка заввишки біль ніж 5 см робить об'єкт повністю недоступним для особи на візку без супроводу. Навчальні аудиторії, коридори, кімнати часто мають проходи шириною менш 70 см, що також робить їх абсолютно непридатними для осіб на візку (рекомендоване значення 90 і більше см). Навіть при побудові пандусів, недотримання рекомендованого нахилу (1:12) робить їх непридатними для користування, а використання дверей із потужними пружинами, або доводчиками не дозволяє особі на візку відкрити їх самостійно.

Ще гірша ситуація з місцями загального користування, стійками для обслуговування населення (респшн), місцями розміщення розеток, вимикачів і інших приладів керування освітленням і т.п. Досить часто в спорудах старої побудови вони знаходяться в абсолютно недосяжному для особи на візку місці. Громадській транспорт у більшості випадків не обладнаний для перевезення пасажирів на візках, а визвати спеціальну машину таксі для перевезення осіб на візках неможливо, або, як у Києві, це потребує попереднього (за два тижні) замовлення і погодження з відділом соцзахисту.

Доступ до інформації для осіб з інвалідністю в Україні також суттєво обмежен. Це стосується не тільки відсутності сурдоперекладу чи титрів у відеоматеріалах, але і розміру шрифтів для різного типу написів та табличок. Практично повністю відсутнє дублювання написів шрифтом Брайля. Не є розповсюдженими піктограми, які замінюють надписи.

Окремим аспектом можна виділити інформування про перешкоди людей з вадами зору. Використання тактильної плитки є досить рідким явищем. У приміщеннях її практично ніде немає. Використання накладок,

або маркування фарбою сходинок, та прозорих дверей і вікон практично відсутнє. Сигнали світлофора дублюються звуковим сигналом у поодиноких випадках.

Враховуюче вищенаведене особа з інвалідністю не може реалізувати свої права в Україні у більшості випадків. Бо вона не може дістатися громадським транспортом до місця роботи, лікування, навчання, культурних закладів. Не може в багатьох випадках потрапити в потрібні їй споруди. Не може отримати необхідну інформацію, яка в більшості випадків існує тільки у друкованому виді і не дублюється в інший спосіб.

Зовсім інша ситуація спостерігається у розвинених країнах. В США та країнах ЄС на законодавчому рівні прийняті норми, які не тільки не дозволяють будувати нові споруди без врахування потреб осіб з інвалідністю, а й стимулюють до обладнання соціально значущих об'єктів засобами доступу осіб з інвалідністю. Це відбувається шляхом побудови пандусів, добудови ліфтів та підйомників, розширення коридорів, встановлення широких дверей, які легко відчиняються і т.п. При проведенні капітального ремонту проєктант має враховувати потреби осіб з інвалідністю. Широко розповсюдженим явищем стало використання «опенспейсів» в офісах, навчальних закладах та установах, в поєднанні з легкими пересувними меблями це дає змогу створювати приміщення для роботи, навчання та відпочинку зручними для всіх.

В ЄС практично весь громадський транспорт обладнаний для перевезення пасажирів на візках. На зупинках та тротуарах присутня тактильна розмітка для людей з вадами зору. Більшість світлофорів обладнано звуковими сигналізаторами. Таблички в громадських місцях містять дублювання інформації шрифтом Брайля. Широко використовуються піктограми, які не потребують перекладу і зазначають важливі об'єкти: вихід, вбиральню, бюро інформації, медпункт, тощо.

Враховуючи європейській вектор розвитку України, автори прогнозують збільшення уваги до питання реалізації прав осіб з інвалідністю в Україні і пошук шляхів вирішення цих проблем. Деякі заходи можуть бути дуже складними та потребувати великих витрат коштів. До таких заходів відноситься забезпечення доступу до соціальних об'єктів осіб на візках, переобладнання громадського транспорту, поширення сурдоперекладу або титрів в фільмах та телепрограмах.

Але деякі заходи не потребують значних зусиль. Наприклад, для надання доступу до навчальних матеріалів, або книг людям з вадами зору, не обов'язково створювати аудіокурси, чи аудіокниги, достатньо зберігати копії книг у текстовому форматі, який є доступний для програм, які «читають в голос» тексти, бо найбільш розповсюджений формат pdf такими програмами не підтримується.

На думку авторів найважливішим на даний час є привертання уваги громадськості та влади до проблеми забезпечення реалізації своїх прав особами з інвалідністю та розповсюдження передового досвіду, для вироблення системної програми реформ в цій сфері. Тільки застосовуючи досвід розвинених країн в Україні можна досягти значного прогресу в цьому питанні.

Література:

1. Загальна декларація прав людини // Міжнародні договори України. -К., 1992.
2. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. – 1996. - № 30. – Ст. 141.
3. Конвенція про права осіб з інвалідністю http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_g71
4. Байда Л. Інвалідність та суспільство: навчально-методичний посібник / Лариса Байда, Ольга Красикова-Еннс, Сергій Буров, Володимир Азін, Ярослав Грибальський, Юлія Найда. – К., 2012. – 216 с.
5. Макарова Е.В. Основні положення міжнародних класифікацій як критерії визначення стану здоров'я в реабілітації осіб з інвалідністю // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – 2014. – № 5 – С. 42-49

СТВОРЕННЯ ЗАГАЛЬНОЇ ДЕКЛАРАЦІЇ ПРАВ ЛЮДИНИ: ІДЕЇ ТА ДжЕРЕЛА

Загоруй І.С.,

*доцент кафедри загальноюридичних дисциплін,
Луганський державний університет
внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка*

Питанню про створення Загальної декларації прав людини 1948 р. (далі – ЗДПЛ) присвячено чимало наукових досліджень. Проте і на сьогодні ця тема залишається актуальною. Останнім часом українські вчені [1] звернули увагу на маловивчені у вітчизняному правознавстві сторінки створення сучасного Міжнародного білля про права людини, до якого були причетні представники від України, окремі авторитетні юристи-міжнародники, історичне коріння яких пов'язане з Україною. Між тим, у західній літературі роль кожного із них давно стала предметом досліджень їхніх ідей і творчого внеску у правотворчу концепцію прав людини ХХ століття.

Розроблення й підготовка ЗДПЛ, тривала більше двох років. В ході роботи над проектом цього історичного документу були задіяні і використовувалось широке коло ідей і джерел про права людини, які могли б стати базовою основою нового Міжнародного білля (хартії) про права людини ХХ ст., зміст і основні ідеї якої були б прийнятними для людей в багатьох країнах, котрі боролися проти націоналізму і тоталітаризму, інших негативних соціально-політичних явищ, як слугували умовою для утвердження авторитарних режимів.

Ідейне підґрунтя ЗДПЛ склало широке коло концептів про свободи і права людини з попередніх епох, а також ідеї безпосередніх її творців. Зокрема, погляди на сучасне бачення проблеми прав і свобод людини були викладені Г.Дж. Уеллсом в книзі «Wells H.G. Declaration of the rights of men // The new world order. 1940» [2]; в ініціативах президента США Франкліна Д. Рузвельта щодо чотирьох свобод людини, втілених в «Атлантичній хартії» (14 серпня 1941 р.) [3, с.2]; в науково обґрунтованих ідеях професора Г. Лаутерпахта (Кембридж), викладених ним у його праці під назвою «Міжнародний білля про права людини» (1945) [4]; відеях колишнього президента Панами Рікардо Альфаро та в інших кращих ідеях людства, уже втілених в тогочасних конституціях.

Джеффри Робертсон (королівський адвокат) у роботі «Злочини проти людства» обґрунтовує думку, що відродження ідеї прав людини у ХХ ст. «по-справжньому» почалося з ініціатив Г.Дж. Уеллса – написаних ним одразу після початку Другої світової війни у жовтні 1939 р. і опублікованих в «Таймс» листах із закликом ухвалити «парламентськими народами» Декларацію прав – основного закону, що визначає права людини в умовах демократії [5, с. 53]. У збірнику текстів із спільною назвою «Новий світовий порядок» («The new world order») одну із глав (Chapter X. Declaration of the Rights of Man) Г.Дж. Уеллс присвячує правам людини, складає власний проект цих прав і пропонує (п. 10) закріпити їх у Декларації (більш повно вони визначаються в кодексі як фундаментальні права) прав людини. Г. Уеллс не вагався стосовно назви документа і вважав, що сучасна Декларація повинна включати усі попередні декларації про права людини, а в майбутньому – стане фундаментальним законом для всього людства («Henceforth for a new era it is the fundamental law for mankind through out the whole world») [6].

Г.Дж. Уеллс і його соратники (Сенкі, Барбара Вуттон, Дж.Б. Прістлі та ін.) сформулювали 9 стислих і зрозумілих принципів Декларації, які визнавалися в усьому світі: «Оскільки людина приходить у цей світ, не маючи на собі будь-якої провини, вона по-справедливості наділена правом на:

1) без розрізнення раси або кольору шкіри на харчування, – житло, притулок, медичний догляд і увагу, достатні для того, щоб повною мірою реалізувати її можливості...з моменту народження до її смерті;

2) освіту, достатню для того, щоб зробити її корисним і зацікавленим громадянином;

3) те, що вона та її законним чином придбане особисте майно повинні бути надійно захищені правовим порядком від насильства, відчуження, примусу й залякування з боку приватних осіб...».

В проєкті Декларації Г. Уеллсзнайшли викладення нові права, які у майбутньому отримають назву прав «другого покоління» (К. Васак). Такими правами стали соціально-економічні права, на які може претендувати людина, як «право на власний розсуд обирати собі рід занять, встановлених законом, отримувати винагороду за працю і претендувати на її збільшення; право на вільний вибір місця роботи за наявності вакансій або працювати на себе; право купувати і продавати без дискримінаційних обмежень... в таких об'ємах і з такими застереженнями, які є сумісними із загальним добробутом» та інші положення, які знайшли викладення у відповідних формулюваннях ЗДПЛ (статті 22-27).

Особливе звучання для міжнародного визнання прав другого покоління мала п'ята клаузула «Атлантичної хартії» («Звільнення від страху і нужди»), якою визначався об'єм співробітництва між країнами у повоєнній перебудові світу в економічній сфері. Конструктивними цілями такої співпраці повинно стати забезпечення для всіх більш сприятливих умов праці, економічного зростання і соціальної захищеності людини. «Бідні люди – невольні люди»; голодні й безробітні люди – це ресурс, на якому будуються диктаторські режими, з такого дискурсу виходили підписанти цієї Хартії Ф. Рузвельт і В. Черчіль в 1941 році [7]. Особливо слід наголосити, що Ф. Рузвельт, як державний діяч, вперше зв'язав порушення економічних прав зі свободою людини, і таким чином поставив економічні і соціальні права на один щабель з політичними. Заклик до «свободи від нужди» фактично проклав шлях до визнання соціально-економічних і культурних прав у міжнародних угодах з питань прав людини, а сама Хартія загалом ознаменувала виникнення Міжнародного білля про права людини, Європейської соціальної хартії, повоєнних конституцій, в яких визнавались економічні і соціальні права.

У розробленні одного із перших документів Міжнародного білля (хартії) про права людини, концепція і структура якого за намірами ООН передбачала: 1) Декларацію прав людини; 2) Пакт про права людини і 3) засоби його імплементації, брав участь відомий український правник професор В. Корецький, та, на що раніше не звертали увагу науковці (точніше сказати використовувались їхні ідеї про права людини), котрі

своїм корінням були пов'язані з Україною. Зокрема, професор П.М. Рабінович у статті «Автор ідеї та першого проекту Міжнародного билля прав людини» за результатами порівняння монографії англійського професора Герша Лаутерпахта «Міжнародний билль прав людини» з текстом ЗДПЛ обґрунтовує положення, що саме Лаутерпахт був першим науковим проектантом означеного міжнародного акта. Схоже твердження дає «Електронна Єврейська Енциклопедія», в якій знаходимо: «Лаутерпахт є також одним із авторів концепції прав людини як норми міжнародного права...» і наводить перелік праць видатного юриста-міжнародника, що стосуються цієї проблеми («Международный билль прав человека», 1945; «Международное право и права человека», 1950; «Развитие международного права Международным судом ООН», 1958, та ін.) [8]. Лаутерпахт, як і РафалЛемкін (автор концепції злочину «геноцид» та самого наукового поняття «геноцид») закінчили юридичний факультет Львівського університету імені Яна Казимира. Саме Гершу Лаутерпахту належить важлива ініціатива внесення до Статуту ООН пункту про дотримання прав людини як однієї з її основоположних цілей.

Загалом можна говорити про створення трьох робочих варіантів проекту ЗДПЛ, підготовлених експертними комісіями: 1) початковий і основний проект, розроблений групою експертів під керівництвом Дж. Хамфрі, що представляв собою вичерпний перелік усіх можливих видів прав людини (документ в 400 сторінок), створений на підставі аналізу чинних на той час конституцій і діючих норм права у цій сфері; 2) друга версія проекту – фундаментально перероблений, відредагований і юридично упорядкований проект Дж. Хамфрі, здійснений РенеКассіномі3) третя версія Декларації, більш відома під назвою «Женевський проект» (Genevadraft) була результатом роботи КПЛ на Женевській сесії в грудні 1947 р. Одне з ключових питань, розглянуте на цій сесії, стало питання про включення/невключення в Декларацію положень, про інструменти, які дозволяли б контролювати виконання положень, заявлених в Декларації.

Схвалена 10 грудня 1948 р. ЗДПЛ стала першим міжнародним документом новітньої доби, у якому в нерозривній єдності (ідея континуальності) проголошується увесь комплекс прав і свобод людини, викладених за соціально-правовим спрямуванням: громадянські (особисті) і політичні права та економічні, соціальні і культурні права, які у подальшому стали основою для прийняття спеціальних конвенційних актів, але вже за двома окремими блоками прав – цивільно-політичними та соціально-економічними правами.

У державно-правовому аспекті проблема континуальності, якщо її екстраполювати на систему прав людини, на ідеї єдності, взаємозалежності і взаємообумовленості (у певній мірі «тягlostі») усіх категорій прав, дає

підстави говорити про те, що соціально-економічним правам, з урахуванням їх особливостей, притаманні ті самі ознаки, що й правам першого покоління: вони є втіленням позитивної свободи, яка доповнює негативну свободу особи; вони невичерпні, для них, як і для інших прав мають бути створені умови для користування ними, а у випадку порушення чи не дотримання державою зобов'язань, підлягають захисту як і інші права.

Література:

1.Бем М. В. Міжнародно-правові погляди Р. Лемкіна : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: 12.00.11/ М. В.Бем / Нац. ун-тет. «Одеська юридична академія». – О., 2014. – 18 с.; Рабінович П. Автор ідеї та першого проекту Міжнародного білля прав людини / П. Рабінович, В. Особа // Право України. – 2013. – № 12. – С. 9-15; Рабінович П., Особа В. Професор Г. Лаутерпахт – автор ідеї та першого проекту Міжнародного білля (Загальної декларації) прав людини / П. Рабінович, В. Особа // Вісник Національної академії правових наук України, 2013. – № 4 (75). – С. 3-10; Земан І. Вплив Луїса Сона на розвиток сучасного міжнародного права прав людини / І.Земан // Вісник Львівського університету. Серія міжнародні відносини, 2016. – Випуск 38. – С.246-252.

2.H.G. Wells. TheNewWorldOrder.First published by Secker & Warburg, London, 1940.URL: <http://gutenberg.net.au/ebooks04/0400671h.html#chap10>

3. У своїй промові «StateoftheUnion» в січні 1941 року президент Рузвельт проголосив Чотири Свободи (свобода слова та вираження, свобода віросповідання, свобода від нужди, свобода від страху). В серпні того ж року Рузвельт і Черчіль проголосили ці свободи в Атлантичній хартії, яка зумовила бачення нового післявоєнного світового порядку. Див.: TheAtlanticCharter // Yearbook of the United Nations 1946-47. Department of Public Information United Nations, Lake Success, New York, 1947.

4.Lauterpacht H. An International Bill of the Rights of Man / H. Lauterpacht.– Columbia University Press. – N. Y., 1945. – 230 p.

5. РобертсонДжеффри. Злочини проти людства : боротьба за правосуддя в усьому світі / Пер. з англ. Г.Є. Краснокутського; Наук. ред. М.О. Баймуратов. – О.: АО БАХВА, 2006. – 628 с.

6.H. G. Wells.Declaration of the Rights of Man// The new world order. 1940. P. 89-96. URL: <http://www.telelib.com/authors/W/WellsHerbertGeorge/prose/newworldorder/newworldorder010.html> (дата звернення 10.04.2017)

7. 1941: TheAtlanticCharter // UnitedNationsofficialsite. URL: http://cdn.un.org/unyearbook/yun/pdf/1946-47/1946-47_37.pdf (дата звернення 07.09.2016)

8. Лаутерпахт Херш, сэр: Офіц. сайт
«ЭлектроннаяЕврейскаяЭнциклопедия». Т. 4. URL:
<http://www.eleven.co.il/article/12337> (дата звернення 29.11.2016)

ПИТАННЯ ТРУДОВИХ ПРАВ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ

Г.А.Капліна,

*к.ю.н., доцент кафедри правознавства
Східноукраїнського національного університету імені В.Далі*

Система соціального захисту надає засоби та можливість існування для окремих категорій переміщених осіб. Працездатні громадяни повинні мати можливість забезпечити себе та свою сім'ю самостійно. Для реалізації такими особами свого права на працю потрібне відповідне правове регулювання трудових відносин з огляду на вже існуючий міжнародний досвід та світові стандарти захисту прав переміщених осіб. Однією з таких засадничих інституцій є Управління верховного комісара у справах біженців ООН або Агентство ООН по справам дослідження порядку виникнення та особливості функціонування трудових відносин з внутрішньо переміщеними особами (далі – ВПО) обумовлена тим, що ці питання життєво важливі для мільйонів громадян України і потребують розвитку.

Національне правове регулювання захисту прав переміщених осіб у зоні збройного конфлікту в першу чергу повинно логічно відображати основні міжнародні засади, звісно, з урахуванням специфіки біженців (далі – УВКБ ООН), створене у 1950 році з метою спрямування та координації міжнародних дій по захисту прав біженців. Агентство займається захистом та підтримкою біженців, сприяє їх місцевій інтеграції, добровільному поверненню на батьківщину чи переселенню до третьої країни[1].

Згідно з керівними принципами УВКБ ООН, особи, переміщені всередині країни, визначаються як «люди або групи людей, які були змушені рятуватися втечею або покинути свої будинки або місця проживання, через або для того, щоб уникнути наслідків збройного конфлікту, ситуації загального насильства, порушень прав людини або стихійних лих/техногенних катастроф, і які не перетнули міжнародно-визнаний державний кордон країни»[1].

Серед фактів світової історії, які значною мірою вплинули на формування системи законодавства щодо осіб, які змушені покинути місце постійного проживання, треба виділити Другу світову війну з її масовим переміщенням населення. Тому цілком логічно, що після її закінчення у 1946 році була створена Міжнародна організація у справах біженців (МОСБ ООН). В Статуті МОСБ ООН вже виділені поняття «біженець» та поняття «переміщена особа». Однак «переміщені особи» все ще визначалися як особи, що вислані з країни громадянства, тобто це зовнішньо переміщені особи. І в цьому ракурсі означені поняття відрізнялися незначно[2].

Якщо звернутися далі до історії питання, то поняття саме **внутрішньо** переміщених осіб з'явилося у 70-х роках XX століття в силу громадянських воєн, що розгорілися на територіях Анголи, В'єтнаму, Камбоджі, Судану[3]. До того часу допомога міжнародного співтовариства стосувалася лише біженців – осіб, які покинули межі своєї країни і не користуються її захистом. Міжнародним органом з питань біженців було Управління Верховного комісара ООН у справах біженців (УВКБ ООН). У 1972 році УВКБ ООН, керуючись гуманними міркуваннями, включило «осіб, переміщених всередині країни», в свої Програми в області допомоги та відновлення для біженців і репатріантів. У цьому ж році Генеральна Асамблея ООН і Економічна і соціальна рада ООН своїми резолюціями розширили post factum мандат УВКБ ООН, рекомендувавши йому, за пропозицією Генерального секретаря ООН, брати участь у таких гуманітарних операціях ООН, в яких Управління володіє «особливими багатими знаннями та досвідом»[4].

Специфіка внутрішньо переміщених осіб полягає в тому, що, будучи громадянами держави і залишаючись на її території, вони знаходяться під винятковою юрисдикцією і захистом своєї країни, навіть якщо сама держава і не в силах забезпечити такий захист. Тому надання допомоги таким особам з боку міжнародних органів може кваліфікуватися як втручання у внутрішні справи держави.

Щодо поняття та правового статусу внутрішньо переміщених осіб, то визначення змісту цього поняття можна знайти і у вітчизняному законодавстві. Закон України «Про захист прав і свобод внутрішньо переміщених осіб»: «внутрішньо переміщеною особою є громадянин України, іноземець або особа без громадянства, яка перебуває на території України на законних підставах та має право на постійне проживання в Україні, яку змусили залишити або покинути своє місце проживання у результаті або з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту, тимчасової окупації, повсюдних проявів насильства, порушень прав людини та надзвичайних ситуацій природного чи техногенного

характеру»[5,ст.1]. Можна також звернути увагу на таке визначення: «це особи, змушені раптово тікати зі своїх будинків у великих кількостях в результаті збройного конфлікту, внутрішньої ворожнечі, систематичних порушень прав людини або стихійних лих і знаходяться на території власної країни»[5].

Таким чином, фактично внутрішньо переміщені особи – це особи, які підпадають під визначення вимушені переселенці, але які, покинувши місце свого постійного проживання, залишаються в країні своєї громадянської належності та можуть користуватися її захистом.

Відносно специфіки статусу внутрішньо переміщених осіб в трудових відносинах, то це питання має розглядатися з точки зору можливості для цих осіб забезпечити самостійно достатній для себе та своєї сім'ї життєвий рівень. Хоча держава й повинна мати певні обов'язки щодо забезпечення ВПО, але вони й самі мають усвідомити необхідність реалізовувати можливість заробляти своєю працею на життя навіть в умовах переміщення. Це стосується, безперечно, ВПО працездатного віку. Непрацездатні, незахищені, неповнолітні особи мають право користуватися системою соціального захисту держави і повинні отримувати засоби для існування.

З точки зору трудових прав біженців, є важливою стаття 17 Конвенції про статус біженців[6]. Згідно з цією нормою, трудові відносини як робота за наймом, визнаються можливими для біженців з «найсприятливішим правовим становищем, яким користуються громадяни іноземних держав за таких самих обставин. У будь-якому разі обмежувальні заходи, які стосуються іноземців або найму іноземців і застосовуються з метою охорони внутрішнього ринку праці, не застосовуватимуться до біженців»[2,ст.17].

Ми вже говорили, що Україна вперше стикається з проблемою внутрішнього переміщення. На цьому тлі уряд і соціальні партнери в Україні звернулися до Міжнародної організації праці, як компетентного міжнародного органу, з метою розробки а) короткострокових заходів щодо вирішення завдань відновлення та збалансування ринку праці з акцентом на внутрішньо переміщених осіб, а також б) довгострокової допомоги в розробці і реалізації заходів, які будуть сприяти зниженню впливу негативних чинників на зайнятість ВПО. Експертами та фахівцями МОП було зроблено Звіт «Оцінка трудових потреб і можливості працевлаштування ВПЛ», який на сьогодні є ключовим продуктом технічної консультативної допомоги МОП державній службі зайнятості. Роль такої діяльності для України дуже важлива. У звіті наводиться детальна кількісна і якісна інформація про потреби в області зайнятості і працевлаштування внутрішньо переміщених осіб (ВПО) в поточних

економічних умовах. Він також містить ряд рекомендацій з питань політики щодо можливих заходів у відповідь з боку державної служби зайнятості[6].

Ознайомившись зі звітом цієї авторитетної міжнародної організації, ми виділили декілька пріоритетних областей для вирішення проблем, пов'язаних із зайнятістю ВПО, які були представлені в Звіті та мають практичне значення. Це, по-перше, збір та надання повної та оперативної інформації про ринок праці (це може бути як державна служба зайнятості, так і приватні агентства).

По-друге, це необхідність існування різноманітних програм пошуку роботи та вільних вакансій. По-третє, це навчання (включаючи пошук роботи) і можливості учнівства. Також важливе значення для створення робочих місць мають громадські та тимчасові роботи і сезонна зайнятість (з активним залученням приватного сектора). І, нарешті, створення гнучких механізмів праці і позитивні дії і стимули до боротьби з дискримінацією в сфері праці відносно всіх суб'єктів, включаючи ВПО[7].

Таким чином, реалізуючи діяльність по виділенім напрямом, держава буде забезпечувати захист трудових прав внутрішньо переміщених осіб.

Література:

1. Козинець І.Г. Про співвідношення понять «біженці» та «особи, переміщені всередині країни»/І.Г. Козинець//Держава і право.– 2009.– Вип. 45.– С. 213-219.
2. Устав Международной организации по делам беженцев 1946г. //Режим доступу: http://www.unhcr.ru/fileadmin/files/docs/Documents/%D0%A3%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%B2_%D0%A3%D0%92%D0%9A%D0%91_%D0%9E%D0%9E%D0%9D.pdf.
3. Рекомендації міжнародної науково-практичної конференції "Внутрішньо переміщені особи в Україні: реалії та можливості"// Український соціум. - 2015. - № 1. - С. 175-181.
4. Руководящие принципы по вопросу о перемещении лиц внутри страны//Режим доступу: http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/internal_displacement_principles.shtml
5. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб : Закон України від 20 жовтня 2014 р. № 1706-VII (у попередніх редакціях до 13 січня 2016 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/card/1706-18>.

6. Конвенція про статус біженців 1951р. // http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_011.

7. Employment needs assessment and employability of internally displaced persons in Ukraine : summary of survey findings and recommendations / ILO Decent Work Technical Support Team and Country Office for Central and Eastern Europe. - Budapest: ILO, 2016/ <https://docviewer.yandex.ua>.

ІНСТИТУТ СВІДКІВ-СПІВПРИСЯЖНИКІВ ЗА ВАРВАРСЬКИМ ПРАВОМ

Ковальова С.Г.,
к.ю.н., доцент кафедри історії і
теорії держави і права
ЧНУ ім. П. Могили

Дослідження історії права має важливе значення не тільки у пізнавальному відношенні, а і з практичної точки зору, адже вивчення правової реальності минулого дозволяє враховувати накопичений правовий досвід та уникати повторення помилок. В умовах подальшого удосконалення судової системи України особливої актуальності набуває звернення до історії судівництва. Встановлення витоків процесуальних інститутів дозволить глибше зрозуміти їхню сутність, а отже, ефективніше організовувати їхню роботу. Сказане стосується такого процесуального інституту, як свідки-співприсяжники, яким відводилась важлива роль у процедурі принесення очищувальної присяги, що разом із ордалями та судовим поєдинком виступала різновидом «Божого суду» у варварських, а потому і феодальних державах Європи аж до Нового часу. У видозміненому вигляді присяга застосовується і у сучасних судах. Тож актуальним є вивчення історії цього інституту, зокрема, ролі та значення інституту свідків-співприсяжників.

Правосвідомості варварського, з згодом і феодального соціуму були притаманні релігійний містицизм та віра у магічні властивості слова. Відтак словам, ритуалам надавалося сакрального значення, що, зокрема, знайшло відображення у судовому процесі. Обмежені можливості суддів встановити істину при відсутності явних доказів у ряді випадків змушували суддів вдаватися до позаправових способів доведення. Таким способом став так званий Суд Божий, який з варварських часів побутував у вигляді ордалій, присяги та судового поєдинку. Варварські правди дозволяють реконструювати достатньо повну картину застосування

вказаних інститутів у судах ранніх європейських держав, а відтак і встановити істотні риси інституту співприсяжників.

Присяга вимагалась у тих випадках, коли звинувачений не міг пред'явити незаперечних доказів своєї правоти. Вважалося, що клятва, надана підозрюваним, «очищає» того від звинувачень. Варварські Пrawdи встановлювали, що принесення присяги мало відбуватися за підтримки свідків, що присягали разом із звинуваченим.

У правосвідомості середньовічної людини відправлення суду сприймалось як сакральна діяльність, що допомагає охороняти, підтримувати та відновлювати вселенський порядок, тож виключно важливе значення надавалось особистостям учасників судової процедури. Це стосувалось і свідків, у тому числі тих, що могли бути співприсяжниками. Насамперед, вони повинні були мати бездоганну репутацію – бути *boni homines*, *boni viri* (зауважимо, що у литовсько-руській судовій практиці XIV–XVI ст. застосовувався майже точний аналог термінів – «люди добрі, віри гідні»). У Вестготській Правді вказувалось, що не допускаються до свідчень у суді вбивці, розбійники, злодії, звинувачені або прощені, ті, хто вчиняв грабежі, клятвопорушники, а також ті, хто звертався до пророцтв або до пророчиць (кн. 2, титул 4, ст. 1) [1, с. 527]. Але уявлення про морально-етичні вимоги до свідків, очевидно, сформувалися в суспільній правосвідомості задовго до їхнього юридичного закріплення у нормативних правових актах.

У VII ст. переписувач Маркульф спеціально підкреслив, що половина співприсяжників обиралась із задалегідь складеного списку можливих кандидатів; звинуваченому суворо заборонялось додавати до цього списку своїх кандидатур [1, с. 527]. Очевидно, акцентування уваги переписувачем на правилах процедури пояснювалось тим, що на практиці часто допускалися зловживання з боку звинувачених або тих, хто їх підтримував.

У Вестготській Правді встановлено вік, з якого особа може бути свідком у суді – 14 років (кн. 2, титул 4, ст. 11). У франків цей вік вважався віком настання повноліття. Зауважимо, що у церковному уложенні про покарання Феодора вказувалось, що з такого віку людина може запродати себе у рабство.

Британська традиція встановлювала для співприсяжників нижню вікову межу в 12 років. Закони Кнута вказували, що кожна вільна людина у 12 років повинна була зарахуватись у сотню та у десятку: це надавало їй правоздатності, яка, зокрема, проявлялась у праві приносити очишувальну від звинувачень присягу та праві на отримання вергельду (ст. 20) [2, с. 342].

Існували вимоги до майнового становища свідка: із текстів судових актів Ломбардії випливає, що у свідки допускались особи, чие майно могло бути оцінено у 150 солідів (таким був вергельд за вільну людину) [3, с. 106, 111].

Свідками-співприсяжниками, як правило, виступали родичі або близькі друзі сторони. Бургундське право вимагало, щоб звинувачена вільна людина присягала у своїй невинуватості з підтримкою дванадцяти найближчих їй осіб, включаючи жінку, дітей, батька чи матір. Також приймалося співприсяжництво найближчих друзів або сусідів [4, с. 75]. Закони англосаксонських королів Хлотаря та Едріка (VII ст.) встановили, що звинувачений у викраданні людини, якщо не визнає своєї вини перед судом, повинен очищуватися від звинувачення принесенням присяги. Для цього йому потрібно було обрати одного із вільних співприсяжників, які всі мали бути з того ж села, що і звинувачений (ст. 5). У випадку відсутності співприсяжника-односельця звинувачений повинен був сплатити вергельд, навіть якщо у сторони звинувачення не було достатніх доказів його вини [5, с. 339]. Варто звернути увагу на той факт, що правосвідомість варварського суспільства легко мирилась із браком доказів вини особи: шукали не винуватого, а того, хто повинен був сплатити вергельд.

Зазвичай співприсяжників мало бути дванадцять, іноді вимагалось одинадцять співприсяжників, а сама сторона – звинувачений або обвинувач – був дванадцятим. За Законами Вітреда, наданими жителям Кента (695–696), для вільної людини (керла) або священика достатньо було чотирьох співприсяжників (ст. 19, 21) [6, с. 345].

У судах Баварії в VII ст. свідків-співприсяжників під час судового засідання тягали за вуха. Ці дії були застереженням, щоб свідки запам'ятали докази, котрі вони почують, і за потреби могли їх вірно відтворити [4, с. 41]. Очевидно, подібний звичай існував у VI–VII також і у слов'ян: у племен вагрів та венедів існував храм, присвячений богу Прово (Проно, Перуну) із статуєю бога всередині; у статуї Прово були довгі вуха, а у руках він тримав предмет червоного кольору, який, на думку М. Костомарова, символізував розпечене залізо – символ ордалії [7, с. 209]. Відтак є очевидним, що бог Прово мав «судові повноваження», а значить, міг символізувати і свідка, котрого треба було тягати за вуха, щоб втлумачити у його пам'ять почуті на суді показання.

Оскільки присяга одним із різновидів «Суду Божого», то вона супроводжувалась обрядами, які мали підкреслити сакральність того, що відбувалося. Так, Закони Етельстана вимагали, щоб присягали обидві сторони разом із своїми співприсяжниками, причому всі, хто присягає, постилися (ст. 23.2) [8, с. 351]. Звичай вимагав, щоб клятва приносилась на

ges sacra: олтарі, частинках мощів, реліквій, хресті тощо. Застосування в обряді сакральних речей надавало клятві додаткової ваги в очах віруючої спільноти. Однак враховувалася небезпека невільного потурання неправдливій клятві, а отже, занапащеною душі того, хто примягав. Відтак едикт Гундобада (502 р.) встановив право обвинувача вимагати для звинуваченого заміни клятви на судовий поєдинок, якщо останній намагався замінити запропоновану *ges sacra* [1, с. 536]. Очевидно, незважаючи на релігійний світогляд варварської спільноти та суворі супровідні релігійні обряди, випадки брехні під присягою були поширеним явищем.

Отже, присяга як судовий доказ докладно регламентувалася варварським правом. Правові норми приписували звинуваченому клястись у своїй невинуватості не самому, а разом із свідками-співприсяжниками. Регулюванню підлягали кількість співприсяжників, існували вимоги щодо їхнього віку, майнового стану, репутації, родинних зв'язків із звинуваченим. Процедура співприсяги передбачала використання обрядів, які б підкреслювали її релігійну значущість як «Суду Божого». Однак, незважаючи на сакральність клятви, на практиці траплялися випадки неправдивих присяг.

Література:

1. Вестготская Правда (Книга приговоров). Латинский текст. Перевод. Исследование. – М.: Университет Дмитрия Пожарского, 2012. – 941 с.
2. Законы Кнута // Хрестоматия памятников феодального государства и права стран Европы. – М.: Гос. изд. юр. лит., 1961. – 643 с.
3. Wickham Ch. The Sense of the Past in Italian Communal Narratives // The Perception of the Past in 12th Century Europe. Edited by P. Magdalino. – London: The Hunbledon Press, 1992. – 288 p.
4. Oliver L. The Beginnings of English Law: Series: Toronto Medieval Texts and Translations (Book 14). – Toronto: University of Toronto Press, Scholarly Publishing Division, 2002. – 304 p.
5. Законы Хлотаря и Эдрика // Хрестоматия по истории Средних веков. Т. 1. – М.: Изд-во соц.-эк. лит., 1961. – 763 с.
6. Законы Уитреда // Хрестоматия по истории Средних веков. Т. 1. – М.: Изд-во соц.-эк. лит., 1961. – 763 с.
7. М.І. Костомаров. Слов'янська міфологія / Упоряд., приміт. І.П. Бетко, А.М. Полотай; вступна ст. М.Т. Яценка. – К.: Либідь, 1994. – 384 с.
8. Законы Этельстана // Хрестоматия памятников феодального государства и права стран Европы. – М.: Гос. изд. юр. лит., 1961. – 643 с.

ГЕОПОЛІТИКА В УМОВАХ ВІЙНИ: ПРО ПРИЧИНИ ОРІЄНТАЦІЇ ХМЕЛЬНИЦЬКОГО В СТОРОНУ МОСКВИ

Лісна І. С.,

к. ю. н., доцент

*кафедри історії та теорії держави і права
ЧНУ Ім. П. Могили*

В 1621 р. в Московській державі був скликаний Земський Собор, який прийняв рішення відібрати землі Смоленщини й Сіверщини, що перебували під Річчю Посполитою. Щоб здійснити це, потрібно було залучити Швецію на свій бік та домогтися воювати проти Польщі. Царський уряд, уклавши союзницький договір зі шведами, за 1625-1630 рр. надав Швеції субсидій на 2,4 млн. рейх-сталерів, поставляючи зерно за собівартістю, без мита і монопольного прибутку [1, с. 268].

В Україні прагнення старшинської верхівки утвердитися та зберегти за собою привілеї, протистояло ідеї незалежної України, яку так хотіли козаки. До того ж постійні суперечки братств з духовенством, міщан з панами та старшиною, спонукали всіх до боротьби заради змін на краще.

Аналізуючи матеріали, встановлено, що через союз з Військом Запорізьким царська Росія хотіла знайти вихід до Чорного моря, Балкан та до Центральної Європи.

У 1650 р. патріарх константинопольський Партеній II і патріарх єрусалимський погрожували Б. Хмельницькому анафемою, якщо він відмовиться від протекторату православного московського царя. Політична ситуація в 1653 р. не залишала надій на мир з Польщею, а турецько-татарське покровительство вважалося неприйнятним [2, с. 27]. Тому гетьман навесні-влітку 1653 р. активізував дипломатичні контакти з царем (за 6 років боротьби Б. Хмельницький направив до Москви 10 посольств).

Московський цар боявся, що Богдан Хмельницький почне налагоджувати відносини з Кримом і Туреччиною. А тому в березні 1651 р. було анульовано «вічний мир» з Річчю Посполитою від 1634 р [3, с. 221]. Хмельницький разом з царем мали спільну мету: підірвати, ослабити владу Польщі та звільнити балканських християн від гніту Османської імперії. Обидва вони підтримували зв'язки з болгарами та сербами, тому під час війни Туреччини з Венецією частина султанського флоту постійно перебувала біля Чорноморського узбережжя, боячись нападу козаків.

Січень 1648 року вважається початком національно-визвольної боротьби під проводом Богдана Хмельницького. На боротьбу за своє національне та релігійне звільнення повстали козаки, українське селянство,

православне духовенство та частина шляхти. Маючи спільну мету, вони разом здобули численні перемоги у боях з військом Речі Посполитої.

Однак здобута Богданом Хмельницьким автономія стала залежати від трьох держав Східної Європи – Річчі Посполитої, Османської імперії та Московського царства.

В умовах феодальної Європи, в часи, ще за майже півтора століття до Великої французької революції, Хмельницький не міг офіційно проголосити незалежність, бо не мав права стати легітимним монархом. Він був тільки гетьман, а не нащадок короля Данила Галицького, ба навіть не належав до жодного роду руських князів. Серед ватажків повстання теж не було відповідної кандидатури. Вчинити інакше – проголосити республіку з конституцією на зразок Орликової – не було змоги, бо на те бракувало потужного військового підкріплення [4, с. 117].

У середині XVII ст. Українська держава опинилася у край загостреному становищі. Після тривалих та кровопролитних війн з Річчю Посполитою вона була економічно та військово виснаженою. Щоб надалі вести виграну боротьбу, гетьманові Хмельницькому вкрай потрібен був союзник.

Вважаємо, що процес пошуку нового союзника був також зумовлений тим, що влітку 1653 р. Польща створила антиукраїнську коаліцію разом з Молдавією, Валахією та Трансильванією.

Спочатку Хмельницький був твердо переконаний, що найвдалішою кандидатурою у союзники є кримський хан. Але далі він переконався, що хан не був зацікавлений у тому, щоб Україна стала самостійною. Оскільки б тоді татари втратили ясир, що був основним джерелом прибутків. Велику роль відігравав такий чинник, як різна віра.

Окрім Османської імперії, гетьман ще розглядав Московське царство в ролі союзника Війська Запорізького. Б.Хмельницький розумів, якщо козаки зможуть ослабити Польщу то на зміну їй, прийде Московська держава чи Порта. Військо Запорізьке не змогло б в подальшому оборонятися самотужки [5, с. 129].

До цього союзу Б. Хмельницького спонукали важкі обставини, в яких опинилась Україна, а саме:

1. Вкрай негативно на становищі економіки позначилось страхітливе спустошення Правобережжя внаслідок воєнних дій (було знищено понад 100 міст і містечок).

2. Значне обезлюднення в результаті воєнних дій та епідемій чуми і холери в 1650-1652 рр.

3. Розорення козацтва унеможливлювало виконання ним військової повинності, що підривало боєздатність армії.

4. Довготривалість і виснажливість боротьби породжувала в населення розчарування і зневіру в можливості досягти перемоги власними силами.

Багато дослідників вважають, що під протекторатом могутньої держави могла виникнути і зміцнитися Україна як соборна держава [6, с. 207].

Перевага надалась Московській державі, оскільки це зумовлювалося такими факторами :

1. Українська мова та культура мала схожість та спільні риси з російською

2. Українське населення мало прихильне ставлення до Москви, були відсутні антимосковські настрої

3. Мали одне православне віросповідання

4. Українці вірили, що зможуть зберегти свою державність. Це було зумовлено тим, що Московське царство було військово слабшим за Османську імперію.

5. Росія мала територіальні суперечки з Польщею, адже за Деулинським (1619 р.) і Поляновським (1634 р.) миром до Речі Посполитої відійшли значні території Росії (Смоленськ та інші) і об'єктивно це робило Московську державу союзником в боротьбі з Польщею.

Московська держава зі свого боку була зацікавлена в поширенні впливу на захід, у виході до Чорного моря, створенні плацдарму для боротьби з Портою та Річчю Посполитою.

Йдучи на такий важливий крок як укладання союзу з Московською державою, гетьман прагнув зміцнити авторитет Війська Запорізького, а найголовніше – це послабити вплив Польщі на українські землі [7, с. 57].

Період національно-визвольної війни 1648-1654 рр. засвідчив, що український народ здатен створити Українську державу. Блискучі воєнні походи під проводом Б.Хмельницького є доказами того, що українці готові виборювати свою незалежність та самостійність, проливати кров тих, хто їх багато років експлуатував, доводити свою ідентичність та неспорідненість з іншими народами, боротися за свої права та привілеї.

Література:

1. Чухліб Т. Гетьмани і Монархи. Українська держава в міжнародних відносинах 1648-1714 рр. / Т. Чухліб. – Київ, 2003. – 508 с.

2. Яковлів А. Договір гетьмана Б. Хмельницького з Московським царем Олексієм Михайловичем 1654 р. / А. Яковлів. – Нью-Йорк : Видав. Спілка Ю. Тищенко та А. Білоус, 1954. – 127 с.

3. Андреев А. Р. История Крыма / А. Р. Андреев. – М. : Межрегион. центр, 1997. – 335 с.

4. Федорук Я. Міжнародна дипломатія і політика України 1654-1657 рр. Частина 1: 1654 рік / Я. Федорук. – Львів, 1996. – 246 с.

5. Прицак Л. Основні міжнародні договори Богдана Хмельницького 1648-1657 рр. / Л. Прицак ; [Ін-т укр. археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України]. – Х. : Акта, 2003. – 492 с.

6. Петровський М. З матеріалів до історії українсько-турецьких взаємин другої половини XVII-го віку // Східний світ. – № 2. – 2000. – С. 206-215.

7. Чухліб Т. «Руїна» як історичний та історіографічний термін: проблема різночитання / Т. Чухліб // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Історія. – 2013. - Вип. 3. – С. 55-59.

ПОВСЯКДЕННА ІСТОРІЯ УКРАЇНИ В ПРАВОВОМУ ПОЛІ РЕФОРМ СЕРЕДИНИ XIX – ПОЧАТКУ XX СТОЛІТЬ

Мезеря О.А.,

*к.і.н., доцент кафедри правознавства
СНУ ім. В.Даля*

У загальній історії України значне місце займає її важлива складова – повсякденна історія. У свою чергу, остання, стосовно періоду середини XIX – початку XX ст., характеризується такими напрямками, як історія суттєвих змін по формі та по змісту життєдіяльності у середовищі панівних верств, а також купецтва, промисловців, організаторів та володарів різних підрозділів аграрного виробництва, так і серед пересічних громадян, насамперед, селян, та робітників різних галузей економіки. Це з одного боку. З іншого боку вона охоплює в цілому великі адміністративні одиниці, такі як міста та села, та малі містечка, повіти тощо й характеризується наявністю сталих традицій та специфічності їх прояву у житті та побуті, повсякденні.

У другій половині XIX – на початку XX ст. на теренах України, значна частина населення та земель якої входили до складу Російської імперії, панували законодавчі та нормативні акти останньої. Але їх втілення та наслідки мали свої особливості.

Темою тезового викладу нашого дослідження обрано вивчення повсякденної історії України загалом, та змін у життєдіяльності окремих верств населення в тому правовому полі, яке впроваджувалося у пореформений період та період модернізації. При цьому, головна увага приділялася аналізу наслідків реалізації законодавчих та інших правових

актів, особливо з точки зору судових, адміністративних, а також положень військової реформи у контексті їх впливу на соціальну історію населення, змін у соціальній структурі суспільства, що обумовлювали і зміни у побуті та повсякденному житті українців.

Серед найголовніших документів, що відтворювали зміст та форми правового поля, ми аналізували, насамперед, підписані 19 лютого 1861 р. царем Олександром II маніфест і низку законів про скасування кріпосного права (Українські губернії були поділені на три окремі групи: лівобережні, правобережні та південні, в яких розподіл землі відбувався за трьома «Місцевими положеннями»). Ретельно вивчені а також використані документи законодавчого характеру стосовно Земської реформи 1864 р., яка була проведена в шести українських губерніях; Міської реформи 1870 р., 1882 р., яка реалізувалася поступово і охопила на початку XX ст. всі міста України; Судової реформи 1864 р., 1889 р.; Військової реформи 60-х – 70-х рр. XIX ст. тощо.

Слід зазначити, що ці реформи були непослідовними, деякі з них зішли нанівець, але можна виокремити два важливих результати. Перший – вони сприяли формуванню початкових засад громадянського суспільства на теренах України. Другий – внесли суттєві зміни в життєдіяльність, побут та повсякдення українців.

Так, наприклад, у середовищі дворянського стану, особливо його верхнього прошарку, повсякденність, умови та спосіб життя, а також внутрішньородинні відносини набули значної важливості у порівнянні з періодом першої половини XIX ст. З точки зору сімейного права, законодавчо, зокрема, було прописано характер внутрішньородинних відносин, які проявлялись у стосунках між дружиною і чоловіком, між дітьми та батьками, опікунами та підопічними. Важливим здебільшого було майнове питання у відносинах між дружиною та чоловіком. У пореформений період у більшості випадків вирішувалося на користь жінки.

Характерно, також, що жінки, особливо на Півдні України, не маючи політичних прав, брали участь в економічному житті через довірених осіб та посередників, вели вдалу підприємницьку діяльність, були спроможні розпоряджатися капіталами на власний розсуд.

Важливим елементом повсякденного життя завжди виступає рівень освіти. У період, що вивчається, він суттєво підвищився у дворянському середовищі. Особливо зростав освітній рівень жінок, які здобували середню та вищу освіту. Вони, як і чоловіки, у цей час перетворювалися на активних учасників ринку праці. Змінювався їх світогляд, в основі якого знаходилося прагнення до отримання освіти та професійної реалізації, а не заміжжя і родина, що було характерним для попереднього періоду.

У середовищі помісного дворянства у пореформений період повсякденне життя не зазнало великих змін. За визначенням Ю.Константиної, помісні дворяни проживали досить усамітнено у своїх маєтках, можливість спілкування з сусідами обмежували ярмарками та дворянськими зборами раз на три роки. Єдине, що змінювалося, – кількість таких господарів. До початку XX ст. більшість їх збанкрутували та перебралися до міста, де з'явилися зовсім інші життєві пріоритети.

Трансформувалося і соціальне життя мешканців міст. На зміну великій патріархальній родині приходила мала форма сім'ї. Звідсіля, замість «патріархально-спільного мешкання» розпочалося масове відселення нових сімей. Це вносило свої корективи і в побутові відносини.

Поступово, як і в середовищі дворянства, збільшувався й авторитет жінки. Більш лояльним ставало ставлення громадської думки до розлучень та змішаних шлюбів.

З розвитком, у результаті втілення реформ, визначена частка жителів міст стала отримувати більші прибутки. Це суттєво покращило їх матеріальний стан, поліпшило асортименти харчування та придбання одягу. Слід також зазначити, що рівень життя городян залежав як від їх прибутків, так і від благоустрою міста, в якому вони проживали. Зрештою ці фактори визначали і особливості побуту та проведення вільного часу. Природно, що забезпечені городяни, які походили із середовища дворян та заможного купецтва, в цих умовах могли дозволити собі споживання висококалорійної їжі, вишукано одягатися, жити у власних особняках чи багатокімнатних квартирах із відповідними зручностями. Саме вони і користувалися найкращими послугами зв'язку та транспорту в містах, брали активну участь у засіданнях клубів, відвідували театри, художні виставки, садово-паркові розваги.

Водночас населення міст охопила диференціація.

Натомість для низів міського суспільства – ремісників, міщан та селян, через мізерність їх прибутків, характерним був неякісний та одноманітний асортимент продуктів харчування, дешевий або поношений одяг, відсутність належного житла, погані побутові умови проживання. Способи їх відпочинку теж суттєво відрізнялися від дозвілля верхівки міського соціуму або навіть представників середнього прошарку городян. Переважно це було споживання горілчаних напоїв у шинках, безкоштовні прогулянки в садах, вуличні ігри тощо. Варто також зазначити, що населення губернського центру з його ліпшим благоустроєм, мало можливості користуватися кращими умовами життя, ніж жителі повітових міст регіону; вищим тут був у цілому і рівень добробуту городян.

Певні особливості наприкінці XIX – початку XX ст. мала і соціокультурна сфера розвитку міського середовища України. Так, серед

городян зростав інтерес та розуміння необхідності отримання належної освіти. Деякі зрушення були характерні і для сфери медичного обслуговування населення. Відбувалося поступове збільшення кількості медичних працівників та розширення мережі медичних закладів: лікарень, аптек та аптечних відділень. При цьому характерним було домінування приватної лікарняної практики. Широкого розмаху в цей час набула також благодійницька діяльність як окремих приватних осіб, так і різних доброчинних товариств.

До негативних моментів змін у повсякденному житті мешканців міст слід віднести зростання проявів девіантної поведінки: збільшення кількості грабежів, крадіжок, вбивств, а також поширення жебрацтва, проституції та самогубств.

Малі зміни від попереднього періоду простежуються у повсякденному житті селян. Вірність звичаєвому праву та послідовне «поклоніння» звичаям та традиціям накладали суттєвий відбиток на життєдіяльність та побут переважної більшості сільських мешканців. Це виявлялося як у слідуванні традиціям, домінуванні патріархальності, стилю та змісту одягу, харчування тощо. Новою рисою повсякдення став набувавший обертів переїзд селян до міст, їх урбанізація.

Отже, законодавчо закріплені в царських указах й маніфестах та підзаконних актах і положеннях, реформи другої половини XIX – початку XX століть суттєво змінили не тільки стан та розвиток економіки України, а й вплинули на повсякденне життя українців. Серед різних верств населення повсякденню стали притаманні нові прогресивні риси, які виявлялися в харчуванні, побуті, взаєминах, розвагах тощо, а також посилювалися прояви девіантної поведінки у маргінальній її частини в містах.

Традиційно патріархальним залишалися селяни.

Література:

1. Мезеря О.А. Військові реформи в українських губерніях другої половини XIX – початку XX ст. у контексті повсякденності / О.А. Мезеря // Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. Вип. 11. Ч. 1. – Луганськ, 2011. – С. 83-93.

2. Мезеря О.А. Російська армія та населення України: аспекти повсякденного життя (друга половина XIX – початок XX ст.) / О.А. Мезеря // Історичні записки : Збірник наукових праць / Гол. ред. В.П. Михайлюк. – Луганськ: Вид-во СНУ ім. В.Даля, 2012. – Випуск 33. – С. 237-241.

2. Миронов Б. Н. Социальная история России периода империи (XVIII –начало XX в.): В 2 т. – 3-е изд., испр., доп. – СПб., 548 + 583 с.

З. Реєнт О. П. Україна в імперську добу (XIX – початок XX ст.). – К.: Ін-т історії України НАН України, 2003. – 340 с.

НАУКОВІ ДОСЛІДЖЕННЯ З ПРОБЛЕМ СУДОВОЇ АНТРОПОЛОГІЇ В США

*Сапицька О.М.,
к.і.н., доцент кафедр
всесвітньої історії та історії України;
конституційного права
СНУ ім.В.Далія*

Останні десятиліття відзначені бурхливим розвитком науки у різноманітних галузях, а методика наукових досліджень все далі набуває міждисциплінарного характеру. Окрім цього, процеси глобалізації породжують численні проблематичні завдання в усіх аспектах життєдіяльності людини та суспільства, як такого. Ці ж процеси глобалізації все стрімкіше вимагають певних змін у національних законодавствах з огляду на міжнародні відносини та міжнародне право в усіх галузях.

Життя людини є найвищою цінністю суспільства. Кінцевим моментом біологічного існування людини є момент смерті, який не завжди можуть зафіксувати медичні працівники у лікарнях. Одним з найтяжчих злочинів майже в усіх правових системах є умисне позбавлення життя. В умовах надзвичайної територіальної мобільності людей в останні десятиліття, представники органів досудового розслідування в різних країнах часто мають розслідувати кримінальні чи невідомі причини смерті не лише громадян своєї країни, але й іноземців. Іноді це викликає певні труднощі.

Як відомо, практичною галуззю судової медицини як науки є судово-медична експертиза. В Україні судово-медична експертиза (дослідження) трупів проводиться у відділах судово-медичної експертизи трупів згідно п.1.1 «Правил проведення судово-медичної експертизи (досліджень) трупів у бюро судово-медичної експертизи»[1].

Медико-криміналістичні дослідження останків померлих людей в наукових установах суто науковцями, студентами, а не судовими експертами-практиками в більшості країн світу прямо чи опосередковано заборонено як національним законодавством, так і низкою міжнародних нормативно-правових актів за виключенням, якщо людина при житті, чи її представники після зафіксованого медиками часу смерті, дали згоду на

наукові дослідження тіла чи частин тіла у належним чином юридично оформлених документах. За порушення вимог чинного законодавства у цій сфері передбачена кримінальна відповідальність. [2]

В США існує такий науковий напрямок досліджень, як судова антропологія, котра передбачає застосування науки про біологічну антропологію в судовому процесі. Судові антропологи сприяють судовим справам в різних формах, в тому числі за допомогою реконструкції скелетонізованих чи частково декомпонізованих останків людей, що були знайдені поза приміщеннями; аналізу людських останків за елементами біологічного профілю (вік, стать, походження, зріст); визначення травм і їх потенційної причини; оцінки тривалості часу, коли індивідум був мертвий (посмертний інтервал), а також за допомогою надання інформації із каталогізованих банків даних, котра може виявитися корисною в процесі позитивної ідентифікації особистості різноманітним медико-правовим установам.

На сьогодні лише США має унікальні наукові бази даних судової антропології завдяки науковим дослідженням, що проводяться польовими науково-дослідними антропологічними лабораторіями судово-медичної експертизи при декількох університетах. Ці лабораторії англійською мовою називаються «Outdoor forensic anthropology research laboratories», або спрощено «body farms». Усього їх шість, і вони дуже ретельно охороняються. Кожна з цих лабораторій у співпраці з правоохоронними та досудовими органами проводить дослідження у певних визначених напрямках. У цих лабораторіях, вчені, перш за все, вивчають процес декомпозиції людського тіла, використовуючи переважно пожертвовані на потреби науки тіла. У той час як загальний процес розкладання є біологічно універсальним, його швидкість в значній мірі залежить від таких змінних, як температура і вологість, не кажучи вже про метод утилізації тіла. На ці та подібні питання і відповідають вчені з шести університетських польових антропологічних лабораторій. [3]

Перший такий об'єкт започаткував у 1981 р. судовий антрополог із Університету штату Теннессі (Ноксвілл) Вільям Басс після того, як його декілька разів запросили у якості консультанта на судово-медичні експертизи. До цього відповідний підрозділ криміналістики майже не розвивався, а процеси декомпозиції тіл вивчалися на свинячих рештках. Невдовзі «*Anthropology Research Facility at the University of Tennessee, Knoxville*»[4], став основним полігоном впродовж 25 років для навчання судових медиків у країні. Правоохоронні органи і медичні експерти з усього світу запрошують судових антропологів з цього університету у якості консультантів. Кістковий матеріал, зібраний після досліджень етапів декомпозиції тіл, став основою для створення В.Бассом колекції скелетів,

яка на сьогодні є найбільшою задокументованою колекцією сучасних американських скелетів у світі. Дослідники з усіх куточків земної кулі приїждять, щоб отримати доступ до неї для різних досліджень в області біологічного профілю (таких як вік смерті, стать і дослідження родоводу), патологій і травм, а також маркерів запалення. [5] Ця колекція також є частиною набору даних, що використовуються для розробки статистичної програми FORDISC, котра використовує дані вимірювань з черепів, щоб допомогти судово-медичній експертизи з'ясувати стать, зріст і коріння.[6] Самий останній проект, у якому Центр приймає активну участь – залучення до розслідування масових поховань, що сьогодні є однією з основних гуманітарних проблем в деяких частинах світу.[7] Дослідження в Антропологічному дослідницькому центрі Університету Теннессі, забезпечили розвиток п'яти інших польових лабораторій, що були створені з метою зібрати якомога більше наукових даних через різноманітність географічних і екологічних умов по всій країні.

Другий науково-дослідний центр судової антропології був створений у 2006 р. при Західно-Каролінському університеті і має назву «Forensic Osteology Research Station» at Western Carolina University (FOReSt).[8]

Дослідники цього центру в першу чергу зацікавлені в тафonomії – спостереженні того, що відбувається з тілом після смерті, для того, щоб отримати краще розуміння того, як декомпозиція залежить від навколишнього середовища і як інші посмертні процеси впливають на «очищення» скелету. Щоденна фото та відео фіксація дозволяє дослідити, яки тварини харчуються тілами, які відбитки та сліди залишають по собі. У цьому центрі проводяться практичні дослідження щодо з'ясування, який вид пластику як впливає на декомпозицію тіл. Очищені людські скелети потім каталогізуються та зберігаються в Університетській Лабораторії ідентифікації людини. Вчені та студенти FOReSt також реалізують унікальну криміналістичну програму з тренування службових собак з пошуку людських тіл.[9]

Третя і найбільша за розмірами лабораторія була створена у 2008 р. на базі Університету штату Техас, і має назву «Forensic Anthropology Research Facility» at Texas State University (FARF), проте вона ширше відома серед фахівців та у світі під назвою «Freeman Ranch». Ця науково-дослідна антропологічна лабораторія є власністю Судово-медичного антропологічного центру університету. На площі у декілька футбольних полів постійно спостерігають за процесами декомпозиції п'ятдесяти пожертвованих тіл у різних умовах. Дослідження, що проводяться в штаті Техас, в значній мірі зосереджені на оцінці посмертного інтервалу, та на тому, як екосистеми навколо тіл впливають на тіла. Тут відкриті

магістерські та докторські програми для підготовки фахівців правоохоронних, медичних та пошуково-рятувальних закладів з усього світу, оскільки в Європейському праві такі дослідження заборонені. Виявлення тіл тут також робиться за допомогою інфрачервоної фотографії і технології безпілотних літальних апаратів, тобто методів, що дозволяють економити час і скоротити кількість людей, необхідних для пошуку. На цьому об'єкті також готують собак для пошукових операцій. Одне із застосувань цих досліджень - пошук та ідентифікація людей, які померли при нелегальному перетині кордону Техасу, який FARF проводить разом з іншими правовими і гуманітарними установами. З моменту заснування лабораторії тут вже дослідили сто п'ятдесят донатованих тіл, і ще двісті людей вже заповіли свої тіла для дослідів у цьому науковому центрі. [10] Після повної декомпозиції людські останки очищуються, каталогізуються за різними параметрами (вік смерті, стать, стан здоров'я, походження, спосіб життя тощо) та зберігаються в університетській колекції для потреб наступних поколінь судових антропологів та антропологів-археологів.

Четверта польова лабораторія такого плану також знаходиться у штаті Техас, але при Університеті Сема Хьюстона. Вона була заснована в 2010 р. та має назву «Southeast Texas Applied Forensic Science Facility» at Sam Houston State University (STAFS). [11] Першим напрямком досліджень є ентомологічні спостереження та каталогізація видів комах за їх впливом на декомпозицію тіл людей. Інша робота включає в себе використання 3D-сканування, щоб краще оцінити стать індивіда з фрагментарних тазових залишків, а також вивчення того, як вогонь може вплинути на скелетні останки людини. До того ж, STAFS запрошує на довгострокові та короткострокові курси студентів та фахівців правоохоронної галузі, інформує широку громадськість про судову антропологию взагалі.

П'ятою установою подібного спрямування є польова лабораторія при Південно-Іллінойському Університеті, що була заснована у 2012 р. та має назву «Complex for Forensic Anthropology Research» at Southern Illinois University, Carbondale (CFAR). Дослідження тут проводяться по вивченню наслідків заморожування при декомпозиції тіл, а також виявилось, що тіла можуть природним чином муміфікуватися в південному Іллінойсі через постійні низькошвидкісні вітри. Також тут вивчають наслідки проходження газонокосарок по скелетним останкам. Останні наукові дослідження цього центру сфокусовані на тому, що відбувається, коли тіло замуrowане в бетоні. Ці відкриття дуже важливі з огляду на те, що при пошуку зниклих безвісти осіб, при знаходженні забетонованого тіла, слідству слід повернутися до подій, що відбулися кілька років тому, а не кілька місяців.[12]

Шоста дослідницька антропологічна станція була заснована у 2013 р. у штаті Колорадо при Університеті Меса і має назву «Forensic Investigation Research Station» at Colorado Mesa University (FIRS) штат Колорадо. За час існування станції дослідники дізналися на основі спостережень за двадцятьма померлим тілами, що дві основні речі впливають на те, як швидко тіло стає скелетонізованим: захворювання донора до моменту смерті та мікросередовище у високогірній пустелі. Навіть розміщення тіл всього в декількох метрах одне від одного може означати істотні відмінності в швидкості скелетизації в даних природних умовах, а потому тому і в оцінках часу, що пройшов від моменту смерті людини. [13]

Всі описані польові науково-дослідні антропологічні лабораторії судово-медичної експертизи пропонують громадянам заповісти їх тіла на наукові потреби. Популярність такої процедури в США дуже висока, порівняно з іншими країнами у світі. Так, лише тільки один Університет у Теннессі у своїй базі на сьогодні має вже понад 3500 донатцій.[14]

Оскільки ці науково-дослідні антропологічні польові станції проводять наукові дослідження у щільній співпраці з Національним Інститутом Юстиції США, який є одним з відділень Міністерства юстиції США, правоохоронними, судово-медичними, пошуковими та іншими науково-дослідними організаціями та установами, а також співпрацюють з аналогічними установами та організаціями у міжнародному форматі, з огляду на важливість отриманих науково-експериментальних даних для практичних потреб досудового слідства, в планах є створення аналогічних об'єктів у Флориді, Вісконсині і Пенсільванії.

За межами території США подібних наукових майданчиків немає, хоча відповідні проекти у світі вже існують. Так, створити антропологічну науково-дослідну польову лабораторію планують при Сіднейському технологічному університеті, оскільки клімат Австралії має свої особливості, і тамтешні правоохоронці не можуть у повній мірі застосовувати результати американських досліджень у своїй практиці. [15] Втім, як ми зазначали на початку, в більшості країн світу такі наукові дослідження заборонені і діяльність цих шести центрів постійно зазнає критики з боку релігійних організацій та активістів з питань етики та моралі.

Література:

1. *«Правила проведення судово-медичної експертизи (досліджень) трупів у бюро судово-медичної експертизи»*, затверджені наказом МОЗ від 17.01.1995. [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z0257-95>. – Заголовок з екрану,;

«Інструкція про проведення судово-медичної експертизи», затверджена Наказом МОЗ України 17.01.1995. [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0254-95>. - Заголовок з екрану.

2. «Про судову експертизу». Закон від 25.02.1994 № 4038-XII [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/4038-12> – Заголовок з екрану; «Про трансплантацію органів та інших анатомічних матеріалів людини». Закон України 16.07.1999 № 1007-XIV [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1007-14>. – Заголовок з екрану.; «Про поховання та похоронну справу». Закон України 10.07.2003 № 1102-IV [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1102-15>. – Заголовок з екрану.; «Основи законодавства України про охорону здоров'я». Закон України 19.11.1992 № 2801-XII [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2801-12>. – Заголовок з екрану.; «Кримінальний кодекс України». КУ від 05.04.2001 № 2341-III [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> - Заголовок з екрану.; «Сиднейская декларация относительно смерти». Міжнародний документ від 01.08.1968. [Електронний ресурс] // Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/990_008. – Заголовок з екрану.; «Всеобщая декларация о биоэтике и правах человека». Міжнародний документ від 19.10.2005. [Електронний ресурс] // Режим доступу: http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/bioethics_and_hr.shtml – Заголовок з екрану.; «Конвенція про захист прав і гідності людини щодо застосування біології та медицини: Конвенція про права людини та біомедицину». Міжнародний документ від 4.04.1997 (поточна редакція 25.01.2005) [Електронний ресурс] // Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_334 – Заголовок з екрану.

3. Killgrove K. These 6 'Body Farms' Help Forensic Anthropologists Learn To Solve Crimes [Electronic resource] // Mood of access: <https://www.forbes.com/sites/kristinakillgrove/2015/06/10/these-six-body-farms-help-forensic-anthropologists-learn-to-solve-crimes/#6ddcf39489fd> – Title from the screene.

4. Forensic Anthropology Center [Electronic resource] // Mood of access: <http://fac.utk.edu/> – Title from the screene.

5. WM Bass Donated Skeletal Collection [Electronic resource] // Mood of access: <http://fac.utk.edu/wm-bass-donated-skeletal-collection/> – Title from the screene.

6. *William M. Bass Forensic Skeletal Collection* [Electronic resource] // Mood of access: <http://fac.utk.edu/collections-and-research/> – Title from the screene.
7. *Forensic Anthropology Data Bank (FDB)* [Electronic resource] // Mood of access: <http://fac.utk.edu/background/> – Title from the screene.
8. *Forensic Anthropology Facilities* [Electronic resource] // Mood of access: <https://www.wcu.edu/learn/departments-schools-colleges/cas/social-sciences/anthsoc/foranth/forensic-anthro-facilities.aspx> – Title from the screene.
9. *Auffhammer T. Inside the Forensic Osteology Research Station at WCU* [Electronic resource] // Mood of access: <http://www.westerncarolinian.com/news/view.php/419051/Inside-the-Forensic-Osteology-Research-S> – Title from the screene.
10. *Forensic Anthropology Research Facility* [Electronic resource] // Mood of access: <http://www.txstate.edu/anthropology/facts/labs/farf.html> – Title from the screene.
11. *Outdoor Research Facility* [Electronic resource] // Mood of access: <http://www.shsu.edu/~stafs/outdoor.html> – Title from the screene.
12. *Complex for Forensic Anthropology Research* [Electronic resource] // Mood of access: <http://cola.siu.edu/anthro/cfar/> – Title from the screene.
13. *Forensic Investigation Research Station* [Electronic resource] // Mood of access: <http://www.coloradomesa.edu/forensic-investigation-research-station/index.html> – Title from the screene.
14. *Overview of the Forensic Services Unit (FSU)* [Electronic resource] // Mood of access: <http://www.untfusu.com/index.html> – Title from the screene.
15. *Stromberg J. The science of human decay* [Electronic resource] // Mood of access: <http://www.vox.com/2014/10/28/7078151/body-farm-texas-freeman-ranch-decay> – Title from the screene.

ОРІЄНТАЦІЯ НА КОНЦЕПЦІЮ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ЗАДЛЯ ВІРІШЕННЯ ГЛОБАЛЬНИХ ПРОБЛЕМ

Семененко І.М.,
к.е.н., доцент
ЧНУ ім. В. Даля

Сталий розвиток є поняттям, який широко використовується у багатьох сферах (в економіці, екології, політиці тощо), стосовно різних суб'єктів (різні підприємства, регіони, країни тощо), згадується у програмних документах і стратегіях держав, у рекламних і соціальних кампаніях, у звітах підприємств, діяльності громадських організацій тощо.

Отже, саме поняття сталого розвитку є дуже широким, і, очевидно, що існує значна кількість його варіацій залежно від ситуації, коли воно використовується. Через наявність значної кількості ознак і характеристик такого розвитку неможна однозначно сказати, що те чи інше поняття є правильним або, навпаки, некоректним.

Відомо, що вперше поняття сталого розвитку з'явилося у 1987 році на Світовій Комісії з навколишнього середовища і розвитку і трактувалось як такий розвиток, при якому не заперечуються можливості розвитку майбутніх поколінь. Причому, розвиток майбутніх поколінь має бути як мінімум таким, як розвиток теперішніх поколінь. Це поняття за суттю може стати принципом сталого розвитку, сумісним з принципами "не нашкодь" та "вчасно зупинись". З одного боку, таке поняття є простим і зрозумілим представникам різних сфер знань. З іншого боку, поняття "кращий" стосовно "розвитку" є досить розмитим. Важко зрозуміти, яким чином розвиток майбутніх поколінь має бути як мінімум таким самим, як сьогодні, через те, що немає показників, якими можна охарактеризувати сам сталий розвиток. Крім того, корисність деяких благ може змінюватися з часом або стати зовсім іншою для майбутніх поколінь. Якщо згадувати використання й вичерпаність природних ресурсів та їх доступність для майбутніх поколінь, то дійсно майбутні покоління не зможуть користуватися тими самими ресурсами за умови їх вичерпаності через N років. Але на прикладі відкриття сланцевого газу видно, що сьогодні теперішнє покоління може навіть не здогадуватися про існування деяких ресурсів, використання яких стане можливим у майбутньому. Якщо ж сталий розвиток будь-якого об'єкта розглядається у короткостроковому періоді, то дійсно необхідність забезпечити свій подальший розвиток є актуальним навіть для самого теперішнього покоління.

Сталий розвиток часто ототожнюють зі збалансованим розвитком, який гармонічно поєднує свої складові: соціальну, економічну та екологічну [1]. Балансування – це зберігання рівноваги, але знову ж таки важко визначити, яке саме має бути співвідношення показників, які характеризують різні складові сталого розвитку того чи іншого об'єкта, і отже, який саме стан розуміється як збалансований. Запропоноване у [2] визначення сталого розвитку як такого розвитку "країн і регіонів, коли економічне зростання, матеріальне виробництво і споживання, а також інші види діяльності суспільства відбуваються в межах, які визначаються здатністю екосистем відновлюватися, поглинати забруднення і підтримувати життєдіяльність теперішніх та майбутніх поколінь" означає, що сьогодні світ не розвивається стало. Екосистеми не в змозі відновлюватися або поглинати забруднення навіть за допомогою очисних споруд та відповідних заходів щодо збереження навколишнього

середовища. У той же час, дане визначення зазначає про необхідність узгодити діяльність різних агентів, які при тому ж є різнорівневими, і, отже, гармонізувати їх цілі.

В [3, с. 320] сталість трактується як "упорядкування технічних, наукових, екологічних, економічних і соціальних ресурсів таким чином, що результуюча система здатна підтримуватися в стані рівноваги в часі і просторі". Враховуючи те, що рівновага – це здатність системи при зовнішніх впливах або при їх відсутності зберігати свою поведінку як завгодно довго [4, с. 33], а розвиток – це поняття, яке також відображає еволюційну або революційну зміну стану системи в часі [4, с. 34], можна зрозуміти точку зору щодо складності та множини варіантів перекладу поняття сталого розвитку з англійської мови (*sustainable development*, як первісне поняття) та думку, що розвиток сталим не може бути, і поєднання цих двох термінів є оксимороном [3, с. 325; 5, с. 7].

Л. Г. Мельник зазначав, що у забезпеченні сталого розвитку важливу роль грає саме соціальне-етичне наповнення цієї категорії та визнання моральної відповідальності як ключового чинника сталого розвитку суспільства. Тому у визначенні сталого розвитку їм запропоновано виділити два вектори: матеріальний (матеріально-енергетична умова рівноваги) і морально-етичний (визначальна передумова самої можливості умови екологічної збалансованості бути реалізованою, формулювання кінцевої мети підтримки рівноваги і контурів її параметрів) [3, с. 322-323].

Якщо розглядати основні документи ООН та видання, які видавались в рамках проектів ПРООН, то під сталим розвитком розуміють традиційне поняття Світової Комісії, а орієнтація на концепцію сталого розвитку передбачає, насамперед, вирішення глобальних проблем. Цілком природним є виділення у деклараціях ООН глобальних проблем, на які має бути поставлені відповідні орієнтири і спрямована спільна діяльність країн світу. З 2000 по 2015 рр. такими орієнтирами були цілі розвитку тисячоліття, а з 2015 по 2030 рр. установлені цілі сталого розвитку.

Очевидно, що існують різні системи, кожна з яких має свої орієнтири або цілі, які можуть співпадати, бути незалежними або суперечити одна одній. Концепція сталого розвитку передбачає необхідність поєднати та узгодити або гармонізувати такі цілі для подальшого тривалого їх функціонування і розвитку. Наявність великої кількості визначень сталого розвитку обумовлює необхідність дослідити ці існуючі поняття та визначити основні характеристики, ознаки та розрізи, у яких воно використовується. Це дозволить виявляти та використовувати найбільш значущі ознаки або характеристики для вирішення деякої

проблеми стосовно переходу певної системи або світового суспільства взагалі на шлях до сталого розвитку.

Література:

1. Проекти концепції сталого розвитку України: можливість їх вдосконалення та застосування. Аналітична записка [Електронний ресурс] / Національний інститут стратегічних досліджень. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/1566/>
2. Що таке сталий розвиток? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sd4ua.org/shho-take-stalij-rozvitok/>
3. Мельник Л. Г. Триалектические основы управления развитием экономических систем : монография / Л. Г. Мельник. – Сумы : Университетская книга, 2015. – 447 с.
4. Горбань О.М. Основи теорії систем і системного аналізу : навч. посіб. / О.М. Горбань, В.Є. Бахрушин. – Запоріжжя: ГУ "ЗІДМУ", 2004. – 204 с.
5. Зеркалов Д. В. Проблеми екології сталого розвитку : монографія [Електронний ресурс] / Д. В. Зеркалов. – К.: Основа, 2013. – 430 с.

ВІРТУАЛІЗАЦІЯ ДОКУМЕНТУВАННЯ: ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Сілютіна І.М.,

*к. пед. н., доцент кафедри
філософії культури і культурології
СНУ ім. В. Даля*

У наш час важко знайти сферу суспільної діяльності, в якій би тим чи іншим способом не здійснювався процес документування інформації. Протягом історії людства еволюціонували методи, способи та засоби її фіксації, що позначилося на видовому розмаїтті документів минулого та сьогодення, появі електронних форм документування.

Документальність як соціокультурне явище наявне у всіх видах суспільної практики, виступає чи не єдиним способом збереження та передачі різноманітної інформації. Саме документальність, за висловом Є.О. Плешкевича, робить інформацію основним ресурсом майбутнього [1, с.1]. Не зайвим буде додати, що це стосується й інформаційного ресурсу минулого, який було створено і збережено саме завдяки фіксації інформації у формі документа. Отже, явище документованості, і його безпосередній результат – документ були вирішальними в становленні та розвитку людської цивілізації.

Умовний відлік існування документа як соціокультурного феномена науковці традиційно починають з античних часів. Саме у цей період інтенсифікується його використання в адміністративно-управлінській і судово-правовій практиці: в останній набуває поширення термін *documentum* у значенні і доказу, і документу.

Стрімкий розвиток економічних відносин у період Класичного Середньовіччя потребував відповідного нотаріального документального оформлення, кримінально-правового захисту від фальсифікації. Дослідження бенедиктинським монахом Жаном Мабільоном (XVII ст.) питань справжності та фальшивості документів вивело на перший план доказовий характер документа.

У XIX ст. отримує розвиток правова концепція документа, орієнтована на правозастосовну практику використання документів з одного боку, як правових інструментів, а з іншого – як доказу у ході судового розгляду. Вказаний підхід набув подальшого розвитку в XIX та на початку XX ст. у працях видатних правників того часу: В.Д. Спасовича, Ф. Листа, А.А. Жижиленка та інших.

У другій половині минулого століття з позицій функціонального підходу В.К. Лисиченком було зроблено важливі висновки щодо документа. По-перше, він є юридичною категорією, що об'єднує вироблені практикою матеріальні форми закріплення волевиявлення і свідчень про різного роду фактів, що мають функціональне значення. По-друге, документом є не всякий писемний акт і не кожний предмет, що закріплює писемними або іншими знаками певну думку або свідчення. Документом, наголошує правник, може бути тільки такий писемний акт або предмет, котрий спеціально виготовлений з метою закріплення волевиявлення або конкретних відомостей про факти, що мають функціональне значення. До ознак документа В.К. Лисиченко відніс ознаки матеріальності, композиційності, під якою він запропонував розуміти форму, найменування, склад реквізитів, захисні знаки та інше. Третьою ознакою документа, на його думку, є функціональна правомірність [1, с.3-5].

В умовах сьогодення у нашій країні здійснюються заходи щодо нормативного врегулювання поняття «документ», що знайшло відображення, зокрема, у Національних стандартах: ДСТУ 2732: 2004 «Діловодство й архівна справа. Терміни та визначення понять», ДСТУ 4423-1:2005 «Інформація та документація. Керування документаційними процесами. Ч. 1. Основні положення» та ін.

Сутність поняття документ в інформаційних відносинах розкрита у нормах законодавства, зокрема, Закону України «Про бібліотеки і бібліотечну справу» від 27 січня 1995 р. (ст. 1), Закону України «Про обов'язковий примірник документів» від 9 квітня 1999 р. (ст. 1), Закону

України «Про інформацію» у редакції від 13 січня 2011 р. (ст. 1) [3, с.134]. Останній тлумачить документ як «матеріальний носій, що містить інформацію, основними функціями якого є її збереження та передавання у часі та просторі» [2]. Такий підхід до розуміння документа протягом тривалого часу становлення правознавства було тією базою, на якій будувалися ті чи інші юридично значимі міркування.

Іншими словами, логіка обговорення юридичних проблем часто будувалася на документуванні тієї чи іншої події, ситуації, або тези, що відстоювалася юристом (правником).

В умовах доволі невеликого інформаційного простору, тобто незначної кількості способів документування юридично значущих об'єктів і явищ, очевидною була залежність юридичних висновків, взагалі, юридичного дискурсу, від документованої події, тобто існувала пріоритетність документа як інструменту доказу очевидності того, що документується.

З розвитком інформаційних технологій, у тому числі у сфері документування, з'явилися підстави відчуження факту документованості події від його юридичного визнання як достовірного. Виявилось, що у цілій низці ситуацій із залученням нових (у різний час різних) технологій, процес і результат документування може бути піддано фальсифікації (зокрема, накладення, редагування звуку або зображення). Отже, власне факт документування події перестає служити достатнім доказом його істинності. Документування як доказ все більше залежить від деталей і умов його юридичного визнання. Тобто документ як доказ очевидності інформації, яку він несе про подію, перестає безумовно служити в якості такого. При цьому, з ускладненням інформаційного простору, появою нових і нових засобів запису інформації (документування!) пропорційно зростає і кількість колізій, пов'язаних з юридичним застосуванням документа у правовій сфері.

В умовах сьогодення, що ускладнюється конфліктністю ситуації в нашій країні, юридичні аспекти стали відігравати, ймовірно, вирішальне значення у долі документування. Так, очевидно технічно бездоганне документування події може бути у подальшому скомпрометовано юридичною (зокрема, процесуальною) неточністю його застосування. У таких випадках факт документованості компрометується юридичною процедурою його визнання. Може йтися, зокрема, як про обставини документування факту, події, так і обставини надання та розгляду документу в певній юридичній процедурі. Тут змістовний ефект документування може суттєво модифікуватися формальними аспектами його використання в юриспруденції.

Отже, наслідком стрімкого розвитку інформаційних технологій стало значне ускладнення змісту зворотних зв'язків між зростанням можливостей документування, числом техніко-технологічних засобів його здійснення, з одного боку, і розвитком юридичного регулювання застосування документування у соціальній (правовій) сфері, з іншого.

Можна бачити, що юриспруденція, правова сфера в цілому, виступає чинником зародження і швидкого розвитку віртуалізації документування.

Така тенденція не здається дивною в контексті переходу до супер-символічної економіки (термін Е. Тоффлера), у якій символ об'єкта значить більше, ніж сам об'єкт.

Утім, констатація наявності такої тенденції означає необхідність подальшого осмислення принципово нових відносин між матеріальним і ідеальним у нашій інформатизованій дійсності. А, отже, нових досліджень на стику документознавства та права.

Література:

1. Плешкевич Е. О. Формирование научных концепций о документальных формах информации. Правовая и источниковедческая концепции документа / Е.О. Плешкевич // НТИ. Сер.1. Орг. и методика информ. работы. – 2010 – № 10. – С.1 – 9.
2. Про інформацію [Електронний ресурс] : Закон України : за станом на 4 квітня 2017 р. / Верховна Рада України. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2938-17>. – Назва з екрану.
3. Чекотовська О.Е. Основні підходи до розуміння категорії «електронний документ» / О.Е. Чекотовська // Часопис Київського університету права. – 2012. – № 2 – С.134–136.

ІНДЕКС ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА ЯК МІЖНАРОДНИЙ СТАНДАРТ ПРАВОСУДДЯ

Татаренко Г.В.

*к.ю.н., доцент кафедри конституційного права
ЧНУ ім. В. Даля*

На сучасному етапі судово-правової реформи стратегічною метою є перебудова судової системи, створення нового законодавства, вдосконалення форм судочинства. У процесі досягнення цієї мети необхідно реалізувати демократичні ідеї, принципи правосуддя, вироблені світовою практикою і наукою.

Інтеграція до європейської міжнародної правової системи потребує прийняття та втілення міжнародних стандартів правосуддя та законодавства. До таких стандартів відносяться ідеї правової держави, верховенства права та верховенства закону. Найвагомішим показником демократичного розвитку держави у сучасних державах є принцип верховенства права.

У міжнародному праві принцип верховенства права знайшов своє відображення у Загальній декларації прав людини (1948 р), Статуті Ради Європи (1949 р.), Конвенції прав людини та основоположних свобод (1950 р).

В Україні принцип верховенства права закріплений у ч. 1 ст. 8 Конституції: «В Україні визнається і діє принцип верховенства права». Верховенство права є фундаментальним правовим принципом і правовою доктриною, яка передбачає, що жодна людина не є вище закону, що ніхто не може бути покараним державою, крім як за порушення закону, і що ніхто не може бути засудженим за порушення закону іншим чином, ніж у порядку, встановленому законом.

Професор В. Б. Авер'янов наголошує на тому, що принцип верховенства права потрібно доктринально тлумачити як об'єднання вимог, що забезпечують: по-перше, підпорядкування діяльності всіх без винятку державних інститутів потребам реалізації й захисту прав людини; по-друге, пріоритетність цих прав перед усіма іншими цінностями демократичної, соціальної, правової держави [1].

О.Ф. Скаун зазначає, що принцип верховенства права належить до загальнолюдських принципів, він пройшов повний цикл розвитку – від ідеї через доктрину до принципу, від принципу внутрішньодержавного права до принципу міжнародного права, і може слугувати оптимальним регулятором, інструментом інтеграції [2, С.39].

Чи можна оцінити на скільки в державі реалізовано застосування принципу верховенства права та ефективність його дії? Які показники слід використовувати для такої оцінки? Методика оцінки та визначення індексу верховенства права була запропонована міжнародною, незалежною, неприбутковою організацією The World Justice Project метою якої є аналіз і підвищення рівня демократизації в усьому світі. Індекс верховенства права був розроблений в 2010 році і вимірює досягнення країн світу з точки зору забезпечення правового середовища, яке базується на універсальних принципах верховенства закону. Це комбінованим показник, що розраховується на основі даних, отриманих з експертних джерел і опитувань громадської думки в країнах, охоплених дослідженням.

Індекс складений з 47 змінних, які детально характеризують рівень розвитку правового середовища і законодавчу практику в країнах світу, що

знаходяться на різних рівнях соціального і політичного розвитку. Всі зміни об'єднані у вісім контрольних показників: 1. Обмеження повноважень інститутів влади. 2. Відсутність корупції. 3. Порядок і безпека. 4. Захист основних прав. 5. Прозорість інститутів влади. 6. Дотримання законів. 7. Цивільне правосуддя. 8. Кримінальне правосуддя.

Згідно з опублікованим The World Justice Project звітом у 2016 році (The Rule of Law Index 2016) Україна в рейтингу посіла 78 позицію з-поміж 113 країн світу [3]. Лідером із дотримання принципів верховенства права є Данія. До першої десятки увійшли Норвегія, Фінляндія, Швеція, Нідерланди, Німеччина, Австрія, Нова Зеландія, Сінгапур і Великобританія. Країнами-аутсайдерами є Афганістан, Камбоджа та Венесуела.

Що стосується порівняння показників індексу права в Україні за 2014-2016 р.р., можна відзначити покращення у порівнянні з 2015 роком, але втрату позицій за чотирма показниками порівняно з 2014 р. Зріст відбувся за такими показниками як: обмеження повноважень інститутів влади, прозорість інститутів влади, дотримання законів, цивільне правосуддя. Таке зростання обумовлене реформуванням антикорупційного законодавства, реформою судоустрою, зміною системи контролю та впливу на діяльність органів державної влади з боку суспільства, що призвело до чіткого законодавчого визначення повноважень органів державної влади та посадових осіб, розширення можливостей притягнення посадових осіб до відповідальності, створення системи стримування і протидії, можливості оцінки урядових рішень з боку громадськості, удосконалення механізмів подання скарг та пропозицій, формування системи електронних адміністративних послуг тощо.

Табл.1 [4]

Показники, за якими сформовано Індекс верховенства права	Рейтингова оцінка України – 2014 р.	Рейтингова оцінка України – 2015 р.	Рейтингова оцінка України – 2016 р.
Обмеження повноважень інститутів влади	84	77	88
Відсутність корупції	94	84	89
Порядок і безпека	53	43	50
Захист основних прав	55	44	47

Прозорість інститутів влади	27	87	80
Дотримання законів	84	80	100
Цивільне правосуддя	49	65	78
Кримінальне правосуддя	83	71	77
Індекс верховенства права	84 (99)	70 (102)	78 (113)

Таким чином, Індекс верховенства права дає можливість здійснити об'єктивну та незалежну оцінку стану головних показників визначення держави як демократичної, правової, соціальної, з'ясувати рівень дотримання та гарантування прав та свобод людини. Наявність міжнародного Індeksu верховенства права дозволяє виявити залежностей між ефективністю правових систем різних країн світу і організацією інших сфер життєдіяльності суспільства: економічного, культурного розвитку, соціальної організації.

Література:

1. Авер'янов В.Б. Утвердження принципу верховенства права у новій доктрині Українського адміністративного права / В. Б. Авер'янов // Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2006. – № 11 (61). – С. 57–63.
2. Скаун О. Ф. Верховенство права как принцип интеграции правовых систем в современном мире / О. Ф. Скаун // Наукові праці Одеської національної юридичної академії: зб. наук. праць. – Одеса : Юрид. л-ра, 2009. – Вип. 8. – С. 35–44.
3. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://worldjusticeproject.org/rule-of-law-index>
4. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://edclub.com.ua/analitika/indeks-verhovenstva-prava-2016>

ПРАВОВІ НАСЛІДКИ ОПРИЛЮДНЕННЯ ПАЛИВНО-ЕНЕРГЕТИЧНОГО БАЛАНСУ УКРАЇНИ

*Терещенко С. В.,
к.ю.н, доцент кафедри
господарського права
СНУ ім. В. Даля*

Оприлюднення паливно-енергетичного балансу України має позитивне значення для збалансованого стимулювання енергоефективності металургійних підприємств. Актуальність проблеми визначення правових наслідків зазначеного заходу для металургійних підприємств обумовлена взаємозалежністю ефективного управління процесами енерговикористання економікою країни із локально-правовими заходами оперативного та об'єктивного відображення тенденцій розвитку у сфері виробництва та споживання енергоресурсів.

Правова політика з питань національної безпеки та політика енергозбереження формується на державному рівні тому, що вона визначає енергетичну безпеку країни. Водночас локальні організаційно-правові заходи не слід виключати з поля зору. Проблему енергозбереження визнають комплексною. Її пов'язують із розв'язанням правових, фінансових, технічних, соціальних, економічних, організаційних, технологічних, екологічних, наукових та інших питань.

Інтегрованість концептуальних підходів до зазначених чинників дозволила фахівцям обґрунтувати наступне визначення енергозбереження: «Це реалізація на макро- та мікро- рівнях правових, організаційних, наукових, виробничих, технічних і економічних заходів, що спрямовуються на ефективне використання енергетичних ресурсів, залучених у господарський оборот»)» [3].

Фахівцями визнано, що в Україні енергоресурси використовуються україн не ефективно, а їх вартість постійно зростає, що стає негативним фактором конкурентоздатності продукції металургійних підприємств.

У металургійному виробництві у сучасних умовах підприємство не в змозі самостійно вирішити проблеми енергоспоживання і захисту навколишнього середовища без цілеспрямованого стимулювання. За останні роки було прийнято низку Законів, нормативних актів Уряду України, а також – підзаконних нормативно-правових актів про правила обліку енергетичних ресурсів, про правила проведення енергетичних обстежень підприємств, про енергетичні паспорти та інші.

Натомість фактично, правові, організаційні, економічні механізми, які закладаються у положеннях прийняти законодавчих актів на практиці

не функціонують. Наприклад, на законодавчому рівні передбачено фінансову підтримку проектів і програм енергозбереження для підприємств, які активно використовують вторинні енергоресурси. Але фактичний стан справ не відповідає приписам нормативних документів і надання податкових пільг не відбувається за наявності підстав для надання. Регіональні програми підвищення ефективності використання енергії розроблені, але фінансування їх з бюджетних коштів відбувається тільки в «обраних» регіонах. Податкові пільги, що спрямовані на надання допомоги в реалізації програм в Україні, також не надаються підприємствам.

За таких умов стає доцільним розв'язання наукового завдання, що полягає у розробці практичних шляхів господарського забезпечення усунення основних дисфункцій правового механізму у сфері металургійного виробництва, що забезпечує реалізацію публічних та приватних інтересів, поєднуючи законні інтереси держави і суб'єктів металургійного бізнесу.

У цьому напрямку доцільно спиратися на потенціал правової організації внутрішньогосподарського контролю. Фахівці Національного інституту стратегічних досліджень НАН України дійшли висновку, що до основних чинників, що обумовлюють високу енергоємність виробництва та побуту в Україні, можна віднести:

- неефективне і марнотратне споживання паливно-енергетичних ресурсів внаслідок недотримання технологічних вимог;
- незадовільні темпи оновлення застарілих основних фондів та комунікацій паливно-енергетичного комплексу;
- значні втрати енергоресурсів, перш за все природного газу, тепло- та електроенергії, під час їх транспортування, зберігання та розподілу;
- низький рівень впровадження енергоефективних технологій та обладнання (впровадження нових технологічних процесів, зокрема маловідходних, ресурсозберігаючих і безвідходних, здійснюють не більше 3 % загальної кількості промислових підприємств);
- суттєве технологічне відставання української промисловості від рівня розвинених країн;
- високий рівень зношеності основних фондів в економіці (74,9 %) і відповідне підвищення питомих витрат паливно-енергетичних ресурсів на виробництво низки важливих видів продукції в найбільш енергоємних галузях економіки;

— неадекватність тарифів на продукцію та послуги, що надаються підприємствами ПЕК, насамперед населенню країни, їх економічно обгрунтованому рівню;

— зростання збитковості роботи підприємств ПЕК при одночасному збільшенні їх відрахувань до державного бюджету України;

— нестача в енергетичних підприємств власних коштів для підтримання у належному стані і оновлення основних фондів та скороченням обсягів інвестицій, які залучаються у сферу ПЕК;

- недостатнє використання промислового перероблення відходів, повільне впровадження альтернативної та відновлювальної енергетики [1, с.4-5].

За таких умов підсилюються вимоги до управління інноваційними процесами на підприємствах. «Уроки світового інноваційного менеджменту вкрай важливі для українських підприємств. Низький рівень інноваційної активності останніх є наслідком не тільки недостатнього інвестування в інноваційну діяльність або провалів інститутів інноваційної сфери, а й низької ефективності менеджменту на підприємствах (йдеться про менеджмент підприємства, адаптований до постійно оновлюваних умов його діяльності, ризикованості дій та конкуренції в галузі)» [2, С.123].

Отже, ефективний менеджмент енергоспоживання для досягнення світового рівня кращих металургійних підприємств супроводжується локальними нормативно-правовими актами, досвід напрацювання яких має юридична служба підприємства. А це вже локальний рівень реалізації правової політики держави.

Значущість правової роботи як засобу забезпечення соціальної спрямованості економіки обгрунтовано на прикладі наявних проблем функціонування правових режимів використання природних ресурсів. Вони узагальнені в матеріалах досліджень ІСПД НАН України, СНУ ім. В. Даля та інших науково-дослідних колективів.

Література:

1. Підвищення енергоефективності як стратегічний пріоритет державної політики економічної безпеки. Аналітична доповідь Національного інституту стратегічних досліджень НАН України . Київ.- 2012.- 22с.

2. Шевченко Л.С. Стратегічне управління інноваційними процесами на підприємстві / Концептуальні засади становлення інноваційного суспільства в Україні : монографія / кол. авторів Г. П. Клімова, С. М. Іванов, Л. С. Шевченко та ін. / за ред. Г. П.Клімової, Ю.Є. Атаманової. – Х. : Право, 2015. – 452 с. (с.122-142).

ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ФОНДУ ГАРАНТУВАННЯ ВКЛАДІВ ФІЗИЧНИХ ОСІБ В УКРАЇНІ

Тищенко В.В.,

к.е.н., доцент СНУ ім. В.Даля

На сучасному етапі розвитку банківської системи в Україні спостерігається ризик збільшення навантаження на систему гарантування вкладів, у зв'язку з чим ця система стикнулася із найбільшими викликами й потребує певних змін. Фінансова криза виявила слабкі сторони та потребу в трансформації цієї системи.

Зокрема слід наблизити систему до європейських стандартів, розширити перелік категорій застрахованих вкладників, збільшити гарантовану суму, диференціювати внески учасників фонду гарантування вкладів фізичних осіб (ФГВФО) відповідно до ризиків їхньої діяльності, забезпечити цьому фонду здатність повертати від реалізації активів збанкрутілих банків більше коштів, ніж зараз. Для цього потрібна не лише узгоджена робота фонду гарантування вкладів фізичних осіб та інших регуляторів фінансового сектору, але й вдосконалювати правове забезпечення діяльності ФГВФО, провести реформу судової та правоохоронної систем.

За оцінками Світового банку, частка коштів, що їх може отримати фонд гарантування вкладів від реалізації активів збанкрутілих банків в Україні, одна з найменших у світі. Вона в кілька разів менша, ніж у європейських країнах. Це спричинено низькою якістю роботи судів, правоохоронних і виконавчих органів. Для ефективного функціонування системи гарантування вкладів робота з активами збанкрутілих банків має забезпечувати лівову частку ресурсів фонду. Без вдосконалення правового забезпечення діяльності ФГВФО, реформи правоохоронної та судової систем цього неможливо досягнути.

На сьогодні є об'єктивно необхідним вдосконалення законодавства, яке регламентує діяльність ФГВФО. Так в Україні банківські установи в якості вкладів у тому числі приймають від фізичних осіб банківські метали, але ФГВФО вони не гарантуються, тому необхідно провести відповідні зміни до законодавства, адже банківські метали на сьогодні є популярними інструментами інвестування серед фізичних осіб, а вклади в золоті чи срібні активно рекламуються вітчизняними банками. Іншою проблемою законодавства, що регламентує діяльність ФГВФО є те, що ним не передбачено процедури повернення коштів, сплачених до ФГВФО банками-учасниками та тимчасовими учасниками, у разі, коли банк повністю розрахується зі своїми вкладниками й перестане виконувати

операції щодо залучення депозитів фізичних осіб. Крім того, чинним законодавством передбачено, що якщо ФГВФО буде ліквідовано, то кошти, які залишилися після ліквідації будуть перераховані до державного бюджету. Така ситуація може привести до того, що банківські установи можуть залишитися без своїх коштів, якщо в Україні буде змінено систему гарантування вкладів фізичних осіб.

На сучасному етапі розвитку системи гарантування вкладів фізичних осіб в Україні страхування депозитів існує лише в опосередкованому виді (за допомогою мінімальних резервів).

Резервування, для цілей страхування вкладів, по суті, це частина коштів, які отримано банківською установою від фізичних осіб в якості безстрокових або термінових депозитів і зарезервовано для мінімізації ризику непогашення вкладів.

В Україні діють дві системи страхування вкладів фізичних осіб – це централізована й децентралізована.

1. Централізована система передбачає створення міжбанківського фонду гарантування вкладів фізичних осіб, кошти якого формуються за рахунок внесків (первісних, регулярних, спеціальних) банків, що здійснюють операції з депозитами фізичних осіб. Кошти ФГВФО можуть направлятися на здійснення неризикових активних операцій, наприклад придбання державних цінних паперів, а вкладникам усіх без винятку банківських установ – учасників ФГВФО в разі погіршення платоспроможності банку гарантується повернення внесків у межах ліміту. При цьому, якщо страждає одна банківська установа, внески вкладників у межах ліміту можуть бути повернуті за рахунок внесків інших банківських установ, при цьому спрацьовує система солідарного страхування.

2. Децентралізована система передбачає створення страхового резерву безпосередньо в конкретній банківській установі. При цьому резервуванню підлягає певний відсоток вкладів фізичних осіб (так званий індивідуальний принцип страхування). У разі недостатності зарезервованих коштів в цій банківській установі це може призвести до проблеми компенсації вкладів фізичних осіб. З урахуванням того, що внески фізичних осіб є платним джерелом ресурсної бази банку необхідно, з одного боку, щоб децентралізовані резерви триматися в ліквідній формі, а з іншого боку, приносити визначений дохід банківській установі. В більшості випадків компроміс між ліквідністю і прибутковістю знаходять у формі державних цінних паперів.

На сьогодні є багато можливостей щодо страхування чи гарантування вкладів фізичних осіб. Світова фінансова криза показала, що система гарантування вкладів повинна бути динамічною, постійно вдосконалюватися і відповідати на будь-які виклики, що з'являються в

сучасному економічному просторі. Очевидно, що основною метою існування системи гарантування вкладів фізичних осіб в Україні має бути не тільки й не стільки захист вкладників, скільки забезпечення економічної безпеки банківської діяльності.

Перспективними напрямками вдосконалення правового забезпечення діяльності ФГВФО є:

- вивчення іноземного досвіду діяльності системи гарантування вкладів вкладників банків та юридичних осіб;
- розробка диференційованих ставок регулярного збору як стимулюючої системи щодо підвищення якості управління банківськими ризиками – учасниках ФГВФО;
- аналіз системи захисту вкладів членів кредитних спілок, розробка механізмів й алгоритмів отримання коштів вкладником при настанні неплатоспроможності банківської установи.

АНАЛІЗ ЗДІЙСНЕННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ БАНКОМ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНОЇ РЕГУЛЯТОРНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Тищенко О.І.,

к.е.н., доцент СНУ ім. В.Даля

Національний банк України (далі – НБУ) здійснює державну регуляторну діяльність відповідно до вимог Закону України “Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності”, Методики проведення аналізу впливу регуляторного акту НБУ та Методики відстеження результативності регуляторного акту НБУ, затверджених постановою Кабінету Міністрів України і НБУ від 14.04.2004 № 471.

Упродовж 2016 року державна регуляторна діяльність НБУ спрямовувалася на підготовку, прийняття та відстеження результативності регуляторних актів. Під час здійснення державної регуляторної політики НБУ дотримується принципів доцільності, адекватності, ефективності, збалансованості, передбачуваності, прозорості та врахування громадської думки.

Регуляторна діяльність НБУ у 2016 році здійснювалася відповідно до Плану підготовки проектів регуляторних актів НБУ на 2016 рік, затвердженого розпорядженням НБУ від 11.12.2015 № 726-р (зі змінами) (далі – План).

Згідно з Планом НБУ запланував розроблення 12 проектів нормативно-правових актів, що відповідають ознакам регуляторного акту, із них: прийнято:

1) постанову Правління НБУ від 10.02.2016 № 65 “Про внесення змін до Положення про електронні гроші в Україні”;

2) постанову Правління НБУ від 07.06.2016 № 340 “Про затвердження Змін до Положення про порядок виконання банками документів на переказ, примусове списання і арешт коштів в іноземних валютах та банківських металів”;

3) постанову Правління НБУ від 14.06.2016 № 346 “Про затвердження Змін до Інструкції про порядок відкриття, використання і закриття рахунків у національній та іноземних валютах”;

4) постанову Правління НБУ від 26.07.2016 № 358 “Про внесення змін до Положення про електронні гроші в Україні”;

5) постанову Правління НБУ від 23.08.2016 № 376 “Про внесення змін до постанови Правління НБУ від 12 лютого 2013 року № 42”;

6) постанову Правління НБУ від 30.08.2016 № 378 “Про затвердження Положення про Єдину національну систему електронної дистанційної ідентифікації фізичних і юридичних осіб BankID НБУ”;

7) постанову Правління НБУ від 06.09.2016 № 382 “Про внесення змін до деяких нормативно-правових актів НБУ”, якою внесені зміни до Положення про порядок емісії електронних платіжних засобів і здійснення операцій з їх використанням, затвердженого постановою Правління НБУ від 05.11.2014 № 705;

8) постанову Правління НБУ від 04.10.2016 № 390 “Про затвердження змін до деяких нормативно-правових актів НБУ”;

9) постанову Правління НБУ від 25.11.2016 № 407 “Про внесення змін до постанови Правління НБУ від 06 червня 2013 року № 210”. Крім того, у звітному році прийнято постанову Правління НБУ від 10.02.2016 № 63 “Про затвердження Правил з організації захисту приміщень банків в Україні”, прийняття якої було заплановано у 2013 році.

Прийняття вищезазначених регуляторних актів було здійснено з метою досягнення наступних цілей:

1) удосконалення порядку виконання уповноваженими банками документів про арешт коштів в іноземній валюті;

2) удосконалення порядку відкриття та ведення банками рахунків клієнтів;

3) удосконалення порядку здійснення операцій з електронними грошима;

4) удосконалення вимог до комерційних агентів банків;

5) забезпечення виконання проекту “Створення Єдиної національної системи електронної дистанційної ідентифікації фізичних і юридичних осіб BankID Національного банку України”;

6) приведення організації захисту приміщень банків України до сучасних європейських вимог та врегулювання діяльності небанківських фінансових установ, які отримали генеральну ліцензію на здійснення валютних операцій;

7) збільшення частки безготівкових розрахунків і скорочення сфер використання готівки.

З метою реалізації положень статті 56 Закону України “Про Національний банк України” та статті 7 Закону України “Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності” розпорядженням НБУ від 09.12.2016 № 5379-р затверджено План підготовки проектів регуляторних актів НБУ на 2017 рік, який опубліковано на сторінці Офіційного інтернет-представництва НБУ.

Цей план містить інформацію стосовно найменування проектів регуляторних актів, які НБУ запланував розробити у 2017 році, цілі прийняття, строк підготовки, найменування структурних підрозділів НБУ, відповідальних за їх розроблення. Інформація, зазначена в цьому плані, надає можливість суб’єктам господарювання і фізичним особам планувати свою подальшу діяльність, брати участь в обговоренні проекту регуляторного акту та удосконалення його написання, сприяє захисту їх прав.

УКРАЇНО-БРАЗИЛЬСЬКІ ВІДНОСИНИ: ДОСЯГНЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Фомін А.В.,

*к.і.н., доцент кафедри
всесвітньої історії та історії України
СНУ ім. В. Даля*

Бразилія – найбільша за територією (8 516 000 км²) та населенням (понад 205 млн. – 2016 р.) країна Латинської Америки. За обсягом ВВП Бразилія входить у першу десятку країн світу. За обсягом аграрного експорту вона поступається лише США та Франції і є важливим постачальником на світовий ринок какао, цукрової тростини, бавовни, тютюну, апельсинів, бананів, утримуючи перше місце у світі за експортом апельсинового соку і друге – традиційної кави. Потужна промисловість, створена в повоєнний період, продукує літаки, підводні човни, автомобілі,

військову та космічну техніку [2]. У країні збудовано два космодроми. Бразилія є найбільшим торговельним партнером України в Латинській Америці. За даними Державної служби статистики України за 9 місяців 2016 р. двосторонній товарообіг з Бразилією збільшився майже на 2 млн. дол. США – до 156,03 млн. дол. США. Обсяги українського експорту продовжували знижуватися і склали 11,11 млн. дол. США (-65% порівняно з аналогічним періодом 2015 р.). У свою чергу, бразильський імпорт збільшився на 18% і склав 144,91 млн. дол. США. Це призвело до негативного для України сальдо у розмірі 133,8 млн. дол. США [4].

Стосовно гуманітарних відносин країн, то слід відзначити, що одна з найбільших українських діаспор знаходиться у Бразилії (понад 500 тис. чоловік). Так, у цій найбільшій за територією й населенням країні Південної Америки є штат Парана, який прозвали «Малою Україною» через те, що 80% мешканців за своїм походженням українці. У цьому штаті можна наштовхнутися на велику кількість проявів української культури: церкви, дерев'яні будинки, музеї, кухня, музика. Визнання Бразилією України відбулося 26 грудня 1991 р., а дипломатичні відносини встановлено 11 лютого 1992 р. Важливе значення для налагодження зв'язків між обома країнами мав офіційний візит до Бразилії Президента України Л.Д. Кучми, що відбувся 26 жовтня – 1 листопада 1995 р. У ході візиту між Бразилією і Україною був підписаний «Договір про дружні відносини та співробітництво». З того часу між обома країнами укладено понад два десятки міждержавних, міжурядових та міжвідомчих угод. З 1996 р. в Національному конгресі Бразилії та Верховній Раді України діють групи міжпарламентського співробітництва. Виникли сприятливі умови для співпраці в авіаційній, космічній, військово-технічній сферах. У 2002 р. обидві країни виявили також зацікавленість у співпраці в галузі аграрно-промислового комплексу, яка є основною і пріоритетною для наших країн. Зокрема, Бразилію цікавить виробництво і постачання добрив. Україну цікавить досвід Бразилії у виробництві біопалива та інших синтетичних речовин з рослинної сировини. Адже проблематикою виробництва біопалива Бразилія займається вже понад 30 років. За цей час країна розробила та реалізувала найамбітнішу у світі енергетичну програму, згідно з якою автомобільний парк країни переведено на використання в якості пального, повністю або частково, етанолу, що виробляється з цукрової тростини. Бразилія є другою у світі країною після США за обсягом виробництва етанолу і найбільшим його експортером [1].

В експорті України до Бразилії переважають традиційні товари, зокрема такі, як сечовина, гарячекатаний та інший сталний лист, нітрат та сульфат амонію. Відзначимо, що баланс торговельних відносин з Бразилією до початку Революції Гідності завжди був позитивним. У

співпраці з нашою державою зацікавлені такі компанії, як «Blue Chemical Imp. & Exp. Ltd», яка орієнтується на імпорт з України волокно-оптичних кабелів, алюмінію та його сплавів, горілки, графіту й виробів з нього, марганцю, добрив, консервантів, вуглецевої сталі й волокон; «Фіокруз», що співпрацює з українським державним підприємством «Індар» в напрямку випуску інсуліну в Бразилії за українськими технологіями; «Еріксон ду Бразіл», що виробляє устаткування для телекомунікаційного сектора. У свій час до співпраці з бразильськими партнерами в галузі енергетичного машинобудування й паливно-енергетичного комплексу включилися такі українські підприємства, як «Зоря-Машпроект» (м. Миколаїв), ВАТ «Мотор-Січ» (м. Запоріжжя), ВАТ «Турбоатом» (м. Харків), у галузі металургії – підприємства чорної металургії й залізорудної промисловості Запорізької й Дніпропетровської областей. Найглобальнішою галуззю міжнародної співпраці з Бразилією мав стати космічний проект, згідно з яким, впроваджуючи обмін вченими й технічним персоналом, Україна зобов'язувалася конструювати й виготовляти ракети та супутники на Дніпропетровському заводі «Південмаш», а Бразилія повинна була удосконалювати наземні центри запусків у цілях двох держав. У зв'язку з початком російської агресії на території України, вектор фінансування нашої держави змінився, через що Україна перестала орієнтуватися на здійснення прориву на міжнародному космічному ринку й не виконала свою частину договору, не забезпечивши бразильську сторону належним комплектом «Циклону-4». Як наслідок, Бразилія у квітні 2015 р. розірвала угоду, звинувачуючи Україну в невизначеності експортних перспектив [3].

Відбувається обмін досвідом у галузі радіаційної медицини, оздоровлюються й лікуються у Бразилії люди, що постраждали внаслідок аварії на ЧАЕС, цією країною постачаються профілактичні й лікувальні апарати. Бразилія – вигідний партнер, який сприяє визнанню інноваційних досягнень України ефективними: випробовує українські електрокардіографи, скальпелі на основі кристалів, розроблених Харківським інститутом монокристалів, впроваджує запорізькі технології виробництва сплавів на основі алюмінію й титану, вводить розробки КПП ім. І.Сікорського в галузі мікрохвильової телерадіоінформаційної системи. На сьогоднішній день найбільшим спільним українсько-бразильським проектом є співпраця державного підприємства «Індар» (м. Київ) та бразильської державної фармакологічної компанії «Фіокруз» (м. Ріо-де-Жанейро) щодо налагодження випуску в Бразилії інсуліну за українськими технологіями [1].

Гуманітарне співробітництво країн регулюється, зокрема, «Угодою про культурне співробітництво між Кабінетом Міністрів України та

Урядом Федеративної Республіки Бразилія» (чинна з 28.11.2013 р.). У сфері задоволення мовних потреб української громади продовжується проект з викладання Національним педагогічним університетом ім. М.П.Драгоманова української мови за дистанційною формою навчання. Перспективним напрямом співробітництва в освітній сфері є навчання бразильських студентів у вищих навчальних закладах України за рахунок коштів програми Уряду Бразилії «Наука без кордонів» у рамках підписаного у 2013 р. двостороннього меморандуму.

З 2014 р., з метою привернення якомога більшої публічної уваги до відзначення Дня Незалежності та Дня Державного Прапора України, в рамках ініціативи Президента України П.О.Порошенка «Наші кольори», третій рік поспіль забезпечується освітлення візитної картки Бразилії – пам'ятника Христа Іскупителя (Ріо-де-Жанейро). З часом ця акція поширюється й на інші головні туристичні об'єкти Бразилії.

Згідно з Законом Федеративної Республіки Бразилія №4324/2008, 24 серпня проголошено Національним Днем української громади Бразилії. У 2016 р. відзначається 125-а річниця початку української імміграції до Бразилії. З цієї нагоди у березні 2016 р. в Бібліотеці Сенату Національного Конгресу Бразилії було проведено виставку «Писанка – тисячолітнє мистецтво» на основі робіт бразильських майстрів українського походження. 23 березня 2016 р. відбулось перше засідання Українсько-бразильського консультативного комітету з питань сільського господарства у форматі відео-конференції. Важливою подією у житті української громади Бразилії стало вшанування у 2016 р. 25-ї річниці Незалежності України та 125-ї річниці початку української імміграції до Бразилії. Традиційної стала участь Посольства України в Бразилії у Міжнародному ярмарку посольств. На цьогорічному стенді були представлені авторські писанки майстрів українського походження, з великим успіхом пройшли виступи найстарішого в Бразилії українського фольклорного колективу «Барвінок».

На сучасному етапі (2014 – 2017 рр.) україно-бразильські відносини послабилися, а головною ознакою цього стало утримання Бразилією від голосування на Генеральній Асамблеї ООН 27.03.2014 по резолюції стосовно української територіальної цілісності. 23 квітня 2014 р. Комісія у закордонних справах та національної оборони Палати депутатів Національного Конгресу Бразилії прийняла Резолюцію щодо ситуації в Україні, в якій бразильський парламент офіційно висловив підтримку суверенітету та територіальній цілісності України, а також публічно засудив збройну окупацію на сході України й анексію Криму Росією, як дії, що суперечать міжнародному праву. Після обрання нового складу Національного Конгресу Бразилії у лютому 2015 р. група «Бразилія-

Україна» поновила свою діяльність. Парламентський прокурор, депутат Клаудіо Кажато продовжив керівництво групою. У Верховній Раді України діє Група з міжпарламентських зв'язків з Бразилією (22 депутати) на чолі з народним депутатом України В.Романюком. У листопаді 2015 р., у червні та листопаді 2016 р. парламентські делегації України на чолі з депутатом В.Романюком відвідали Бразилію, провели двосторонні переговори з керівництвом Національного Конгресу та МЗС Бразилії, у ході яких було підтверджено зацікавленість української сторони до активізації відносин з Бразилією [4].

Таким чином, україно-бразильські економічні, політичні, культурні відносини переживають досить складні часи. У стані зриву знаходиться багато міждержавних інвестиційних проєктів. Проте, при належній активності державних інституцій та бізнесових кіл, для України та Бразилії можливий інтенсивний розвиток спільних можливостей і співробітництва з зондування космосу на основі української науково-технічної бази, розробка промислових програм, збільшення зовнішньоторговельних угод щодо постачання необхідної металургійної (чорних і кольорових металів, технологій вироблення сплавів), космічної і сільськогосподарської продукції, виробництва хімічної продукції, мінеральних добрив та біопалива.

Література:

1. Абрамова О. Історія й шляхи розвитку відносин України з Бразилією // Free Voice Information Analysis Center. – Режим доступу: <http://iac.org.ua/istoriya-y-shlyahi-rozvitku-vidnosin-ukrayini-z-braziliyeyu/> (дата звернення 28.04.2017). – Назва з екрану.
2. Борушенко О.П., Железняк М.Г. Бразилія / О.П. Борушенко, М. Г. Железняк // Енциклопедія сучасної України: у 30 т. / ред.кол. І.М. Дзюба [та ін.]; НАН України, НТШ, Координаційне бюро енциклопедії сучасної України НАН України. – К., 2003 – 2016.
3. Лебідь Людмила. Україна – Бразилія: можливості співпраці // Аграрний тиждень. Україна. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://a7d.com.ua/agropoltika/1858-ukrayina-braziliya-mozhливosti-spiivpraci.html> (дата звернення - 29.04.2017) – Назва з екрану.
4. Українці у Бразилії // Посольство України в Федеративній Республіці Бразилія. – Режим доступу: <http://brazil.mfa.gov.ua/ua/ukraine-br/ukrainians-in-br> (дата звернення 29.04.2017). - Назва з екрану.

PROVIDING THE RIGHTS OF EMPLOYEES FOR PROTECTION OF THEIR DIGNITY

Liubov Kotova, LL.D.,

*Vice Dean of the Faculty of Law
of the Volodymyr Dahl East Ukrainian National University*

Valeriia Liamzenko,

*Student of 4th course of the Faculty of Law
of the Volodymyr Dahl East Ukrainian National University*

Basic Law of Ukraine declares the priority of human dignity and human rights. Recognition and providing of human rights according to the Constitution of Ukraine is the fundamental direction of humanistic and social foundations of the state and real democracy in society. These constitutional principles must be provided by the presence of specific legislation and the corresponding legal mechanism.

The issues of providing the human rights in the sphere of labor are investigated in the works of such scholars as V.S. Venediktov, V.V. Zhernakov, S.O. Ivanov, M.I. Inshyn, I.Ia. Kyselov, A.M. Kuriennoi, A.M. Lushnikov, M.V. Lushnikova, S.M. Prylypko, V.I. Prokopenko, O.I. Protsevskiy, V.M. Skobielkyn, O.V. Smyrnov, L.A. Syrovatska, V.M. Tolkunova, M.M. Feskov, N.M. Khutorian, H.I. Chanysheva, I.I. Shamshyna, O.M. Yaroshenko etc. However a number of theoretical and practical issues in the sphere of providing the labor rights of employees, including providing the right of employee for protection of his dignity, still needs to be researched especially in the conditions of the adoption of new Labor Code of Ukraine.

The current Labor Code of Ukraine has a few clear and laconic wordings as to defining basic labor rights of employee, and it is undoubtedly a disadvantage. The draft of Labor Code of Ukraine (hereinafter – the Draft) is characterized by greater clarity.

Let us Consider paragraph 3 of Article 21 of the Draft, which establishes the employee's right for “respect of his dignity and honor and their protection” [1, paragraph 3, Article 21]. It should be noted that securing of such right is a quite justified approach. Today, the protection of these intangible benefits is carried out mainly by means of civil law. According to civil legislation, in the event of attacks on immaterial goods a person has the right with the help of the court to demand the refutation of information that defame honor, dignity and business reputation, damages and compensation for moral damage [2].

The current labor legislation of Ukraine does not foresees in this part particular methods of protection of the employees' rights. Meanwhile, international experience testifies the need of legalization of such methods

because, as it is noted by A. M. Lushnykov and M. V. Lushnykova, civil ways of protection personal labor rights do not provide their full recovery [3, p. 44].

At the same time, the dignity of the employee during his work, as it is paid attention in the scientific literature, is the subject of international legal protection. The European Convention on Human Rights and Fundamental Freedoms states: “No one shall be subjected to torture and inhuman or degrading treatment or punishment”. In particular the European Social Charter provides the right of the employee for protection of his dignity at work (Article 26). The European Union has the Directive of 27 November 2000 2000/78/EU establishing equal treatment in the sphere of work and occupation. In the Directive, it is noted that the behavior that aims to create a hostile which demeans a person’s dignity, or the offensive environment, is defined as a harassment and equated to the discrimination of labor rights. In the EU Charter of Fundamental Rights (Article 1) it is stated: “Human dignity shall be inviolable. It is subjected to respect and protection. Everyone is entitled to their own physical and mental integrity”.

Thus, securing of legal rights of the employee to defend his dignity and honor in the new Labor Code of Ukraine is a necessary step to bring national legislation in line with international standards.

The issue of mobbing more often is discussed in the media, professional communities and in the scientific literature. According to the terminology of the International Labor Organization, mobbing is a long psychological pressure on employees from the side of other subjects of labor relations (employer, labor groups or its part, individual workers), which is accompanied by permanent negative expressions, criticism in his address, an artificial social exclusion within the organization and dissemination of deliberately false information [4, p.144].

For a long time the issue of mobbing was considered mostly by experts in the field of social psychology and management.

For the first time the term “mobbing” in its modern sense to refer focused psychoterror at workplace was used by a Swedish psychologist Heinz Leymann, in 1991 in Sweden a great research on mobbing which covered about 3.5 thousand employees aged 18 to 65 years was conducted. The research has shown that every fourth in his professional life takes the risk to become a victim of mobbing [5].

Later researchers have identified two types of mobbing: vertical – when the psychological terror comes from the boss, and horizontal – when psychological terror comes from colleagues [6]. In the USA, the UK and Germany to refer vertical terror usually it is used the term “bullying”, to refer to the collective harassment of one employee used the term “mobbing”. Starting in the 1990s the phenomena of mobbing and bullying are studied extensively in

foreign countries, the surveys on issues of psychological harassment of employees are regularly conducted.

However, this problem has a legal aspect. First of all, it should be noted that mobbing is a direct infringement the employee's right for respect of his dignity and honor provided in the Draft of Labor Code of Ukraine [1, Article 21].

In addition, the effects of mobbing affect the mental state of the person and his health. Depending on the stiffness, frequency and duration of such actions and how people are psychologically stable, people can suffer from a number of disorders of psychological and physical nature: sleep problems, temper tantrums, irritability, depression, difficulty with concentrating, panic states or even a heart attack. If in the general case the co-worker is only occasionally absent at work due to illness, then in case of mobbing it may become frequent and prolonged periods of temporary disability. In this regard, in some European countries exists the approach to the issue of mobbing as to the issue of ensuring safety [7, page 116].

Among people who became the object of mobbing health is undermined so badly that they can no longer do their duties. Eventually they quit voluntarily or they break the labor contract or they have to go ahead for retirement.

Considering the high social danger of this phenomenon like mobbing it must be recognize as a new legal category – “mobbing” – and its definition must be secured in the new Labor Code of Ukraine. At the same time among the major labor rights the right for protection from mobbing must be must be secured.

In our opinion, the company's management plays an important role in preventing such phenomenon as mobbing. If you insist on the rules of etiquette, courtesy, high ethical standards at the workplace and create an atmosphere of caring of co-workers, the occurrence of mobbing can be prevented. Since the duty to create healthy psychological climate in the team regards to the employer, then the responsibility for ensuring employee's right for protection from mobbing in our opinion should be put on the employer.

We believe that in the future we need to develop and improve national labor legislation, including this antimobbing element to it. It should be taken into account the international trends of labor law regulation, including the transition from defense of spheres of economic and physical security of employee to protect his moral rights (including employee's psychological well-being). Today the antimobbing legal structure within international legal structure within international labor law standards is considered: firstly as a part of the legal protection of the employee's dignity; and secondly as a way of providing of professional safety and health care of employees.

The list of literature:

1. Proekt Trudovoho kodeksu Ukrainy № 1108 vid 04.12.2007. – [Elektronnyi resurs] // Ofitsiinyi sait Verkhovnoi Rady Ukrainy. – rezhym dostupu: http://gska2.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc4_1?id=&pf3511=30947.
2. Tsyvilnyi kodeks Ukrainy vid 16.01.2003r. № 435-IV // Vidomosti Verkhovnoi Rady. – 2003. – № 40-44. – St.356.
3. Lushnykov A.M., Lushnykova M.V. O predelakh ohranyneniya trudovikh prav y svobod // Trudovoe pravo. – 2008. – № 7. – S. 43 – 52.
4. Koliada T.A. Okremi aspekty pravovoho zapobihannia mobbinhu (bullinhu) personalu: do postanovky problemy: Tezy dopovidei inaukovykh povidomlen uchasnykiv Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii, m. Kharkiv, 22 – 23 kvitnia, 2009 r. / Za red. V.V. Zhernakova. – Kharkiv: Natsionalna yurydychna akademiia im. Ya.Mudroho, 2009. – S.144-146.
5. Leymann H. Mobbing and Psychological Terror at workplace / H. Leymann // Violence and Victims. – 1990. – Vol. 5. – No. 2. – R. 119-126.
6. Kolodei K. Psykhoterror na rabochem meste y methods eho preodoleniia / K. Kolodei; per. s nem. E. Visochynovoi. – Kharkov : Humanytar. tsentr, 2007. – 368 s.
7. Kyselev Y.Ia. Sravnytelnoe trudovoe pravo stran razvytoi rinochnoi ekonomyky. – M.: Yzd-vo Akademyy pratsi y sotsyalnykh vidnosyn, 1995. – 210s.

ТРУДОВА ДИСКРИМІНАЦІЯ ОСІБ З ОБМЕЖЕНИМИ ФІЗИЧНИМИ МОЖЛИВОСТЯМИ ЗА ОЗНАКОЮ ІНВАЛІДНОСТІ (СТАНОМ ЗДОРОВ'Я)

Бабіч-Касьяненко К.В.

*аспірант кафедри правознавства
юридичного факультету СНУ ім. В. Даля,*

Котова Л.В.

*к.ю.н., доцент кафедри правознавства
юридичного факультету СНУ ім. В. Даля*

Проголошення Україною розвитку у напрямі європейської інтеграції, спроби реалізації її у державній стратегії стало поштовхом до перегляду правової системи нашої країни, приведення її у відповідність до міжнародних стандартів, вивчення та впровадження позитивного досвіду

зарубіжних держав у сфері недопущення дискримінації осіб з обмеженими фізичними можливостями.

Окремі проблеми щодо дискримінації у реалізації або користуванні правами і свободами розглядались вченими різних галузей права, зокрема: О.А. Антон, Н.Б. Болотіна, Р.І. Кондратьєв, О.Л. Омельченко, П.Д. Пилипенко тощо. Однак, варто зазначити, що необхідність наукового осмислення даного питання наразі має неабияку актуальність у зв'язку із змінами в економічному та політичному житті України.

Термін «дискримінація» походить від латинського слова «discriminatio» (розрізнення) і означає обмеження або позбавлення прав певних категорій громадян за різними ознаками: расової або національної приналежності, статі, соціального походження, політичних поглядів тощо [1, с. 219].

Конституцією України визначено заборону дискримінації у всіх сферах суспільного життя, в тому числі й у сфері праці [2, ст. 24]. Проте, на практиці виявляється, що дискримінація осіб з обмеженими фізичними можливостями за ознакою інвалідності у сфері праці існує, перешкоджаючи забезпеченню рівних прав та можливостей таких працівників. Тому, однією з основних проблем розвитку трудового права на сучасному етапі є забезпечення рівності та захист від дискримінації працівників з числа осіб з обмеженими фізичними можливостями. Забезпечення принципу заборони дискримінації даної категорії осіб надасть можливість кожному громадянину в рівній мірі мати роботу та досягти зменшення показників рівня безробітних в Україні.

Стан здоров'я як дискримінаційна ознака не виділяється окремо міжнародним та національним законодавством, в тому числі і Конвенцією МОП №111 від 25.06.1958р., яка є основоположною щодо регламентації заборони дискримінації у сфері праці [3]. Це пояснюється, в першу чергу, тим, що вищевказана Конвенція відображає традиційні види дискримінації, які були найбільш поширеними на момент прийняття цього акту. І хоча перелік ознак, за якими може проводитись дискримінація, не носить вичерпного характеру, доцільним є, на наш погляд, перегляд Конвенції з метою доповнення цього переліку тими ознаками, які в сучасному суспільстві все більше застосовуються роботодавцями, в тому числі і стану здоров'я. Саме таким шляхом пішли розробники проекту Трудового кодексу України, ст. 3 якого містить значно розширений перелік дискримінаційних ознак порівняно з аналізованою Конвенцією та діючим національним законодавством [4]. До таких ознак у проекті віднесено і стан здоров'я, в тому числі інвалідність. При цьому варто зауважити, що стан здоров'я особи залежно від виду та характеру захворювання може як впливати на виконання трудових обов'язків, так і не позначатись на

працездатності особи взагалі. В першому випадку мова йде про інвалідів, а у другому – про осіб, які мають інші захворювання, зокрема туберкульоз, ВІЛ/СНІД, певні генетичні хвороби тощо. Дослідження працездатності вказаних категорій потребує різних підходів, оскільки обмеження щодо прийняття на роботу за станом здоров'я можуть бути як виправданими, так і дискримінаційними.

Особи з обмеженими фізичними можливостями на ринку праці відносяться до найменш конкурентоспроможної категорії працівників, що посилює їх незахищеність від дискримінації у сфері праці. В Україні у 2016р. кількість осіб з порушеннями фізичного чи психічного розвитку становила 2,71 млн. (5,9% від загальної кількості населення), хоча цю цифру слід вважати заниженою. Невідповідність офіційної статистики обумовлена відсутністю можливості, а в певних випадках і бажання людей з вадами здоров'я отримати статус інваліда. Крім того, в Україні немає єдиної системи моніторингу стану людей з інвалідністю, оскільки «статистична звітність збирається різними державними органами відокремлено, має різну методологічну базу збору первинних даних, що унеможливує їх порівняння і аналіз для визначення потреб інвалідів» [5]. Проте, навіть якщо брати до уваги офіційні дані, чисельність осіб з обмеженими фізичними можливостями є настільки значною, що є край необхідним надання таким особам посиленого правового захисту з метою забезпечення рівності їх прав та можливостей, зокрема і у сфері праці.

Незважаючи на проголошення рівності трудових прав осіб з обмеженими фізичними можливостями, на практиці вона часто не переростає в рівність можливостей. Адже, в більшості випадків, працевлаштування таких осіб ускладнюється потребою в створенні спеціальних умов для виконання трудової функції, що зумовлює додаткові витрати роботодавця. Саме тому, останнім економічно не вигідно укладати трудові договори із зазначеною категорією осіб. І, навіть у випадку їх працевлаштування, робота таких осіб часто вважається малокваліфікованою, а тому, як наслідок, низькооплачуваною.

У доктрині національного трудового права норми щодо трудової діяльності осіб з обмеженими фізичними можливостями є спеціальними, оскільки встановлюють для них додаткові пільги та гарантії. Це так звана «політика позитивних дій», яка не вважається дискримінацією щодо інших працівників. Проте, як зазначається в доповіді правозахисних організацій щодо реалізації прав людини, «в Україні політика «позитивних дій» по відношенню до людей з інвалідністю підміняється існуванням певного набору пільг, процес отримання яких іноді сам по собі стає дуже принизливою процедурою» [6].

Чинним законодавством України встановлено норматив робочих місць для працевлаштування інвалідів, проте необхідно визнати значні недоліки його впровадження в Україні, а саме: 1) пошук підходящої роботи для осіб з обмеженими фізичними можливостями доцільно було б здійснювати державою в особі уповноважених органів, зокрема, Державної служби зайнятості. Як наслідок, більш обґрунтованим є встановлення обов'язку для роботодавців лише облаштовувати робочі місця або створювати спеціальні робочі місця для таких осіб, а їх підбором та направленням для працевлаштування зобов'язати займатись Державну службу зайнятості; 2) законодавством не враховано той факт, що умови праці на підприємствах окремих галузей (наприклад, пов'язаних з особливим фізичним навантаженням або підвищеною мобільністю) можуть бути непридатними для працевлаштування осіб з обмеженими фізичними можливостями. У таких підприємств, як зазначається в аналітичному звіті Правничого комітету Європейської Бізнес Асоціації, «не залишається іншого вибору, як сплачувати штраф або утримуватися від розкриття фактичної середньооблікової чисельності працюючих та (або) розміру середньорічної зарплати [7, с. 28]. Тому, встановлення вказаних нормативів для всіх без винятку роботодавців є необґрунтованим, так як для підприємств зі шкідливими і небезпечними умовами праці штрафні санкції стають, фактично, ще одним «податком». Отже, пропонуємо в національному законодавстві закріпити підхід, згідно якого відсоток робочих місць для обов'язкового працевлаштування інвалідів буде визначатися виходячи не з середньооблікової чисельності працівників, а з кількості робочих місць, на яких можуть реально працювати особи з обмеженими фізичними можливостями. Таким чином, діючий підхід до системи квотування робочих місць не забезпечує реалізацію основного завдання такого квотування – працевлаштування осіб з обмеженими можливостями. Саме тому, на нашу думку, необхідним є розробка додаткового комплексу заходів щодо недопущення дискримінації осіб з обмеженими фізичними можливостями за ознакою інвалідності у сфері праці.

Що стосується спеціалізованих підприємств для працевлаштування осіб з обмеженими фізичними можливостями, то вони повинні створюватись державою або спільно з недержавними підприємствами, установами, організаціями у випадках, коли зайнятість неможливо забезпечити на вільному ринку праці. Проте, на сьогодні не тільки не створюються нові підприємства, але й «робочі місця на діючих спеціалізованих підприємствах (зокрема, громадських організацій інвалідів Українське товариство глухих і Українське товариство сліпих) скорочуються» [8]. Нарівні з удосконаленням системи квотування робочих

місць, вжиття комплексу заходів з подолання існуючих в суспільстві стереотипів та упереджень щодо осіб з обмеженими фізичними можливостями сприятиме покращенню ситуації щодо їх зайнятості. Зокрема, Конвенція про права інвалідів встановлює, що для цього необхідно здійснювати заходи щодо ведення суспільно-просвітних кампаній, покликаних виховувати сприйнятливність до прав інвалідів; сприяти визнанню навичок, чеснот і здібностей інвалідів; спонукання ЗМІ до такого зображення інвалідів тощо. Така діяльність проводиться в Україні громадськими організаціями, проте, повинна здійснюватись за активної участі держави.

Варто також зауважити, що дискримінації у сфері праці можуть піддаватись й особи з іншими захворюваннями, в тому числі генетичними. У деяких країнах результати генетичного тестування впливають на вирішення подальшої роботи працівника, оскільки роботодавці зацікавлені у звільненні осіб, генетичний код яких свідчить про схильність до певної хвороби в майбутньому [9]. Тому, в даному випадку рішення про відмову в працевлаштуванні, що приймає на підставі ймовірних захворювань людини в майбутньому, а не її спроможності виконувати роботу, також є дискримінацією. Така дискримінація на робочому місці доведена та опротестована рядом судів у всьому світі. Деякі країни-члени ЄС, зокрема, Франція, Швеція та Данія, внесли пропозиції про введення закону щодо заборони генетичної дискримінації. А в таких країнах як Австрія, Нідерланди, Люксембург, Греція та Італія, заборонений або обмежений збір генетичної інформації про працівників без їхньої згоди [10]. Такі законодавчі норми необхідно передбачити і в національному законодавстві.

Отже, підсумовуючи все вищевикладене, можна прийти до висновків, що інвалідність сьогодні – не просто медична патологія та особиста проблема, а проблема суспільства, оскільки їх обмежені фізичні можливості часто є наслідком соціальних умов, що перешкоджають самореалізації, в тому числі у сфері праці. З огляду на це необхідною є зміна направленості законодавства на реальне забезпечення прав осіб з обмеженими можливостями, а не просто їх соціальний захист. Просвітницька робота та підвищення правової культури населення, нарівні з законодавчими змінами, сприятиме не просто забороні дискримінації, але, в подальшому, її недопущенні щодо даної категорії осіб. Таким чином для ефективної боротьби з дискримінацією за станом здоров'я у сфері праці необхідним є як вдосконалення діючого національного законодавства та механізму його реалізації, так і подолання існуючих в суспільстві стереотипів та упереджень, які зумовлюють таку дискримінацію. Лише комплексний підхід дозволить забезпечити недопущення трудової

дискримінації осіб з обмеженими фізичними можливостями за станом здоров'я.

Література:

1. Дашковська О. Дискримінація за ознакою статі: деякі загальнотеоретичні аспекти / О. Дашковська // Вісник Академії правових наук України. - 2005. - № 3 (42). - С. 219-226;
2. Конституція України: Верховна рада України; Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254к/96вр>;
3. Конвенція про дискримінацію в сфері праці та зайнять № 111: Міжнародна організація праці; Міжнародний документ від 25.06.1958 № 111 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/993_161;
- 4 Проект Трудового кодексу України: Верховна рада України; Законопроект від 27.12.2014 №1658 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=53221;
5. Звіт за результатами моніторингу імплементації Національної стратегії у сфері прав людини (2016 рік). Підготовлений учасниками Меморандуму про співпрацю між представниками громадянського суспільства та Уповноваженим Верховної Ради України з прав людини / Ред. кол.: Семьоркіна К., Мойса Б. та ін.; за заг. ред. А. Бушенка, Б. Крикливенка. – К., 2016. – 186 с. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://vpl.com.ua/wp-content/uploads/2016/12/Річний-звіт-за-результатами-імплементації-Національної-стратегії-у-сфері-прав-людини-1-грудня-2015-2016.pdf>;
6. Інвалідність та суспільство:навчально-методичний посібник. За заг. редакцією Байди Л.Ю., Красюкової – Еннс О.В. / Кол. авторів: Байда Л.Ю., Красюкова – Еннс О.В., Буров С Ю., Азін В.О., Грибальський Я.В., Найда Ю.М. – К., 2012. - 216 с. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://roippo.org.ua/upload/iblock/997/invalidnist%60-ta-suspil%60stvo.pdf>;
7. Терюханова І., Стульпінас Н., Терещук О. Норматив робочих місць для працевлаштування інвалідів – вітчизняна реальність та зарубіжна практика // Україна: аспекти праці. – 2012. -№3 – С. 24–30. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: file:///C:/Users/Wanderer/Downloads/Uap_2012_3_6.pdf;
8. Кучменко Е.М. Працевлаштування осіб з обмеженими фізичними можливостями: проблеми на ринку праці// Актуальні пробелми навчання та виховання людей з особливим потребами. – 2009. - №6 (8) – С. 380-388. [Електронний ресурс]. - Режим доступу:

<http://ap.uu.edu.ua/upload/publicationpdf/04d96a6583cca20616542e333661e7ec.pdf>.

9. Сирочишин М.В. Нові форми прояву дискримінації у сфері праці// Трудове законодавство: шляхи реформування : матеріали II Всеукраїнської наук.-практ. конф. (м. Харків, 12 квіт. 2013 р.) ; за заг. ред. К. Ю. Мельника / МВС України, Харк. нац. ун-т внутр. справ. – Х. : ХНУВС, 2013. – С. 82-84 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: [http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/179/trudove_zakonodavstvo_konf_2013.pdf?sequence=1&isAllowed=y](http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/179/trudove_zakonodavstvo_konf_2013.pdf?sequence=1&isAllowed=y;);

10. Протидія дискримінації за ознакою інвалідності : посібник для громадських організацій / за ред. М. Ясеновської ; ХОФ «Громадська Альтернатива». – Х., 2011. – 80 с. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.antidi.org.ua/netcat_files/324/386/h_967d13bfe4ff3790157615f29690ba17.

УЧАСТЬ УКРАЇНИ В МІЖНАРОДНИХ ОПЕРАЦІЯХ З ПІДТРИМАННЯ МИРУ І БЕЗПЕКИ

Гусельніков Д.А.

студент гр. ІАІ-16дм

Сапицька О.М.

к.і.н., доцент СНУ ім. В.Дала

Україна, поряд з демократичними країнами, співробітничает з міжнародними організаціями з метою запобігання конфліктам, врегулювання кризових ситуацій та постконфліктної відбудови країн у різних регіонах. Миротворчість – це дії, спрямовані на досягнення угоди між конфліктуючими сторонами, головним чином за допомогою мирних засобів, передбачених главою VI Статуту ООН.

Основними законодавчими актами, які регламентують участь України у міжнародних миротворчих операціях, є Конституція України; Закон України «Про участь України в міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки» [1]; Закон України «Про порядок направлення підрозділів Збройних Сил України до інших держав».

У документах ООН з питань проведення миротворчих операцій (peace operations) приведена їх класифікація за такими типами: превентивна дипломатія (preventive diplomacy); миротворчі операції (peacemaking operations); операції з підтримання миру (peacekeeping operations); операції з примушення до миру (peace-enforcement); операції з відбудови миру (peacebuilding operations) [2]. Порівняно новою формою

миротворчих операцій є електоральні операції, які можуть бути як самостійними операціями, так і складовою більш масштабних операцій з постконфліктного врегулювання.

Україна є одним із найбільших контрибуторів безпеки у миротворчих операціях ООН, бере участь у міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки у складі багатонаціональних військових формувань високої готовності шляхом здійснення оперативного чергування, направлення національного контингенту і національного персоналу у розпорядження органів, які визначаються рішеннями про проведення операцій, а також надання матеріально-технічних ресурсів та послуг.

Слід зазначити, що Україна переважно бере участь в операціях з постконфліктного врегулювання. Наша держава посідає провідне місце в групі перших 30 країн серед держав-учасниць миротворчості. Понад 15 тис. українських військових та цивільних службовців узяли участь у 20-ти операціях ООН із підтримання миру [2]. Протягом багатьох років Україна надає ООН авіаційно-транспортні послуги.

Географія миротворчої місії українських службовців охоплює такі країни як Ангола, Ісламська Республіка Афганістан, Боснія і Герцеговина, Хорватія, Східний Тимор, Грузія, Гватемала, Македонія, Таджикистан, Конго, Югославія, Ефіопія та Еритрея, Лівія, Сьєрра-Леоне, Кот-д'Івуар, Ліберія, Південний Судан. Мандати на здійснення акцій надавали міжнародні організації ООН, ОБСЄ, НАТО.

Актуальним питанням при проведенні миротворчих операцій є статус і захист миротворчого персоналу. Норми Конвенції про привілеї і імунітети ООН, Конвенції про безпеку персоналу ООН і пов'язаного з нею персоналу 1994 р., угоди про статус сил миротворчих операцій ООН і про статус місії ООН між урядами країни перебування та Секретаріатом ООН гарантують безпеку і захист співробітників ООН.

Конвенція 1994 р. вимагає обов'язкового використання розпізнавальних знаків миротворців від інших озброєних осіб, забезпечення безперешкодного транзиту відповідних контингентів на місця їх розміщення, заборонено збройний напад на членів миротворчих військових контингентів.

Відповідно до Римського Статуту напади на персонал ООН кваліфікуються як злочини міжнародного характеру.

Правовий статус військовослужбовців, що відряджаються державами для участі в миротворчих операціях, визначається залежно від того, у рамках якої міжнародної організації здійснюється миротворча діяльність (ООН, ЄС, СНД, ОБСЄ, НАТО) та яке правове регулювання з цього приводу в ній існує. Крім того, держави, що направляють свої

контингенти, самостійно укладають двосторонні угоди з приймаючою стороною заради закріплення певного обсягу правових гарантій для своїх громадян у складі миротворчого персоналу. Такі угоди зазвичай мають назву «Угоди про Статус сил місії» (SOFA) [3].

Спеціальна моніторингова місія ОБСЄ в Україні (СММ) – це неозброєна цивільна місія, яка працює у всіх регіонах України. Її основні завдання – неупереджено і об’єктивно спостерігати та звітувати про ситуацію в Україні, а також сприяти діалогу між усіма сторонами конфлікту. СММ працює з 21 березня 2014 року на підставі запиту від уряду України до ОБСЄ і консенсусного рішення всіх 57 країн-учасниць ОБСЄ.

Слід також відмітити, що процес направлення в Україну миротворчої місії триває як у рамках ООН, так і ЄС, і останнім часом перейшов у «досить конкретну фазу».

Україна розглядає міжнародну миротворчу діяльність як засіб створення стабільного зовнішньополітичного середовища та зміцнення глобальної та європейської системи безпеки. Безпосередня участь частин та підрозділів Збройних сил України у міжнародній миротворчій діяльності під егідою міжнародних організацій сприяє зміцненню міжнародного авторитету нашої держави, запозиченню та використанню досвіду військового будівництва.

Література:

1. Закон України «Про участь України в міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки» від 23.04.1999 № 613-XIV [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/613-14> - Заголовок з екрану.

2. Овчаренко Ю. Миротворча діяльність як зовнішньополітична функція держави [Електронний ресурс] // Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/ejournals/tppd/2011_9/zmist/R_2/10Ovcharenko - Заголовок з екрану.

3. Білоцький С. Міжнародно-правові питання статусу, захисту та відповідальності миротворчого персоналу [Електронний ресурс] // Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Evp/2011_1_1/Bilotsky.pdf. - Заголовок з екрану.

ЕТАПИ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОГО АНТИКОРУПЦІЙНОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Котова Любов,

к.ю.н., доцент кафедри правознавства,

СНУ ім. В. Даля

Мшиков Костянтин,

начальник юридично-договірної відділу

ТОВ «Будгарант» м. Київ

При виробленні антикорупційної політики в Україні вагомим є визначення стратегії, тактики та конкретних заходів антикорупційної діяльності. Відповідно, основою такої політики є розробка і прийняття антикорупційного законодавства.

Поняття «антикорупційне законодавство» є збірним і стосується різних за юридичною силою актів, які спрямовані на попередження і протидію корупційним діям через державних службовців. Під антикорупційним законодавством слід розуміти закони та інші нормативно-правові акти, якими встановлюються спеціальні законодавчі положення щодо запобігання корупції, виявлення та припинення її проявів, визначаються ознаки корупційних правопорушень та відповідальність за їх вчинення, регулюється діяльність державних органів чи їх спеціальних підрозділів, до компетенції яких входять протидія корупції, координація такої діяльності чи контроль та нагляд за нею. Сутність антикорупційного законодавства полягає у тому, щоб:

1) обмежити, нейтралізувати чи усунути фактори корупції, запобігти конфлікту інтересів (особистих і службових), нормативно визначити рамки правової і етичної поведінки суб'єктів відповідальності за корупційні правопорушення, зробити вчинення корупційних правопорушень справою не вигідною і ризикованою, а врешті-решт досягти того, щоб така особа чесно і сумлінно виконувала свої службові обов'язки;

2) чітко визначити ознаки корупційних правопорушень, передбачити адекватні заходи відповідальності за їх вчинення, належним чином врегулювати діяльність органів державної влади та їх окремих підрозділів, які безпосередньо протидіють корупції.

Аналіз чинного законодавства України показує, що нормативну основу протидії корупції становлять близько 100 правових актів, які тією чи іншою мірою присвячені вирішенню проблем протидії корупції.

Розвиток українського антикорупційного законодавства можна умовно поділити на 2 етапи за хронологією та еволюцією понятійного апарату, змісту правових норм. Перший етап – з 1995 року по 2011 рік (починаючи з прийняття першого спеціального антикорупційного закону –

Закону України «Про боротьбу з корупцією»). Другий етап – з 2011 року по 2014 рік (починаючи з дати прийняття Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції» по рік прийняття Антикорупційної стратегії на 2014-2017 роки, Закону України «Про запобігання корупції», Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України»).

Чинне антикорупційне законодавство України залежно від його спрямування і предмета регулювання умовно можна поділити на три групи:

- 1) нормативно-правові акти, які передбачають положення щодо загально соціального та спеціально-кримінологічного запобігання корупції;
- 2) нормативно-правові акти, які визначають ознаки корупційних правопорушень і встановлюють за них відповідальність;
- 3) нормативно-правові акти, які регулюють діяльність державних органів та їх окремих підрозділів щодо безпосередньої правоохоронної діяльності у сфері протидії корупції, її координації, здійснення контролю та нагляду за нею.

Якщо характеризувати першу групу такого роду законодавчих актів, то слід зазначити, що положення запобіжного антикорупційного спрямування зосереджені у багатьох нормативно-правових актах, як базових для всіх сфер соціального життя, так і тих, предметом регулювання яких є окрема галузь національної економіки, чи певна сфера суспільних відносин. Конституція України містить цілу низку положень, які можна віднести до антикорупційних. Ключовим із них є положення, зафіксоване у ст. 19, де сказано: «Органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України». Ця стаття в принциповому плані визначає рамки правомірної поведінки посадових осіб органів державної влади та органів місцевого самоврядування. Вона фіксує кілька важливих в антикорупційному плані моментів:

- 1) визначає, що зазначені особи можуть діяти не інакше, як лише визначеним для них чином;
- 2) підстави, спосіб їх дій, а також їх повноваження визначаються законом, а не будь-яким іншим нормативно-правовим актом.

По суті статтю 19 Конституції України можна визначити як фундаментальну антикорупційну правову норму нашої держави, оскільки вона не допускає будь-яких відхилень в діяльності посадових осіб зазначених органів від визначеної законом їх поведінки. Ряд інших статей Конституції України встановлює обмеження щодо певних категорій осіб, уповноважених на виконання функцій держави, спрямовані на недопущення конфлікту інтересів (статті 42, 78, 103, 120, 127), чи вимоги

до їх поведінки (це, зокрема, стосується декларування доходів та майна (ст. 67), порядку використання коштів з державного бюджету України (ст. 95). Конституція України містить низку інших положень, які можуть бути розцінені як антикорупційні. Відповідні положення антикорупційного характеру, які стосуються певних вимог та обмежень, пов'язаних зі статусом особи (положення щодо несумісності), уповноваженої на виконання функцій держави, містять, зокрема, Закони України «Про статус народного депутата України» (ст. 3), «Про Вищу раду правосуддя» (ст. 6), «Про Національний банк України» (ст. 65), «Про Конституційний Суд України» (ст. 16), «Про місцеві державні адміністрації» (ст. 12), «Про службу в органах місцевого самоврядування» (статті 8, 12), «Про дипломатичну службу» (статті 31, 32), «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» (ст. 8), «Про аудиторську діяльність» (ст. 19), «Про Центральну виборчу комісію» (ст. 7), «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» (ст. 8). Деякі запобіжні заходи антикорупційного характеру передбачив Закон України «Про державну службу», визначивши, зокрема, певні обмеження, пов'язані із проходженням державної служби, етичні перешкоди перебування на державній службі, недопустимість зловживання своїм посадовим становищем, порушення Конституції та законів України (статті 3, 10, 12, 13, 16, 31, 32).

Основна антикорупційна конвенція в Європі, а саме Цивільна Конвенція Ради Європи про боротьбу з корупцією від 04.11.1999 року, яку Україна ратифікувала в 2005 році (набрала чинності з 01.01.2006 р.), під корупцією розуміє прямі чи опосередковані вимагання, пропонування, дачу або одержання хабара чи будь-якої іншої неправомірної вигоди або можливості її отримання, які порушують належне виконання будь-якого обов'язку особою, що отримує хабара, неправомірну вигоду чи можливість мати таку вигоду, або поведінку такої особи [1]. Корупція може набувати різних форм, від найпростіших, таких як хабарництво, привласнення державного майна, кумівство і клієнтелізм, до захоплення державних установ корупційними мережами. Не існує в світі єдиного рецепту для ефективної боротьби з корупцією. Деякі країни спрямовують свою діяльність на посиленні покарань і підвищення ефективності виявлення та переслідування корупційних правопорушень. Інші наполягають на прозорості у функціонуванні держави, в тому числі на широкому доступі громадян до публічної інформації та публікації декларацій активів посадових осіб. За класичні інструменти антикорупційної політики можна вважати: криміналізація різних форм корупції, створення ефективної та вільної від зовнішнього втручання системи для боротьби з корупцією, конфіскація активів отриманих в результаті корупційних правопорушень,

мінімалізацію різного роду імунітетів, які перешкоджають переслідування корупціонерів та введення антикорупційних положень до загальних принципів та засад роботи державних посадових осіб.

Корупція в західних країнах відрізняється від тієї, яку можна спостерігати в Україні. Основною формою корупції в західних країнах є використання приватних грошей, щоб вплинути на чиновників для отримання сприятливих рішень. Держави-члени Ради Європи, переконавшись в необхідності продовження в першочерговому порядку загальної кримінальної політики, спрямованій на захист суспільства від корупції, включаючи ухвалення відповідного законодавства і превентивних заходів, наголошуючи на тому, що корупція загрожує верховенству закону, демократії, правам людини, справедливості і соціальній справедливості, ускладнює економічний розвиток і загрожує стабільності демократичних інститутів і моральним засадам суспільства, розробили та ухвалили для цієї мети Кримінальну конвенцію про боротьбу з корупцією від 27.01.1999 № ETS173. Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією визначила загальну кримінальну політику для членів Ради Європи та інших держав, що підписали Конвенцію [2]. Україна також ратифікувала Кримінальну конвенцію про боротьбу з корупцією наприкінці 2006 року, але чинності в Україні її положення набули лише 01.03.2010 року.

На відміну від західних країн, в Україні корупція приймає в основному форму виведення державних коштів до приватних компаній. Крім того, корупція в Україні не є аномалією системи, але є невід'ємною частиною функціонування держави. Існують різні рівні корупції: корупція низького рівня (побутова корупція), середнього рівня (бюрократичної корупція) і найвищого рівня (політична корупція). Що стосується політичної корупції, то вона включає в себе два явища характерні для сучасної України: фактичне захоплення державних установ корумпованими мережами і залежність політиків від великого бізнесу, фінансування політичних партій з боку олігархічних груп.

Однією з найбільш важливих проблем України, що стоїть на перепоні її нормального розвитку та функціонування, є корупція. Неєфективність дій правоохоронних органів із запобігання, виявлення та протидії корупції найчастіше тлумачать недосконалістю законодавчого забезпечення боротьби з нею. Перший з часів незалежності закон України у цій сфері «Про боротьбу з корупцією» набрав чинності 16.11.1995 року і його норми діяли до 2011 року. Наступний закон України «Про засади запобігання та протидії корупції» набрав чинності 01.01.2011 р. та втратив чинність на підставі Закону України «Про визнання такими, що втратили чинність деяких законів України відносно запобігання та протидії

корупції» від 21.12.2010 р., що набрав чинності 05.01.2011 р. з днем його офіційного оприлюднення. Тобто Закон України «Про засади запобігання та протидії корупції» був чинний лише 5 діб. Стільки само часу був чинний ще один закон – Закон України «Про відповідальність юридичних осіб за вчинення корупційних правопорушень» (чинний з 01.01.2011 р. по 05.01.2011 р.). Наступним більш – менш тривалим за строком дії законом став Закон України «Про засади запобігання і протидії корупції» від 01.07.2011 року, який вже містив багато положень зазначених вище конвенцій. Цей закон втратив чинність 26.04.2014 року (окрім ст. 12 «Фінансовий контроль»), оскільки його замінив новий Закон України «Про запобігання корупції». Легко зауважити, що національне антикорупційне законодавство за короткий строк незалежності України багато разів змінювалось. Зміни ці були обумовлені великою кількістю недоліків, невизначеністю термінів та багатьма проблемними питаннями. Нажаль, Закон України «Про засади запобігання і протидії корупції», як і Закон України «Про запобігання корупції», до якого «перейшло» багато положень попереднього закону, теж мають низку проблемних питань. Прикро, що українська юридична наука не приділяє належної уваги проблематиці запобігання та виявлення корупції, а лише займається аналізом боротьби з корупцією *post factum*. Чітка та активна превентивна діяльність у сфері запобігання корупційним правопорушенням мала б більш вагомий результат для країни в цілому ніж тільки кримінальне переслідування корупціонерів.

Відразу після зміни влади в Україні в 2014 році не було ніяких ключових змін в політиці по боротьбі з корупцією. Ця затримка була викликана процесом формування нової політичної системи (президентські і парламентські вибори). Законодавчі зміни і повільні зміни в боротьбі з корупцією середнього рівня почалися тільки восени 2014 року. У грудні 2014 року Кабінет Міністрів прийняв нову програму уряду, яка вперше в історії сучасної України містила цілу главу присвячену питанням антикорупційної політики. У той же час влада ініціювала інституційні зміни, в тому числі, зокрема, створення Національного антикорупційного бюро України, однак відбулась значна затримка із формуванням бюро, яке ще доти повністю не сформоване (відсутні територіальні підрозділи тощо). Чинний на той час уряд розпочав реформу прокуратури і Міністерства внутрішніх справ, почав формувати Національну поліцію України, значно змінились правила проведення публічних торгів.

Одним з найбільш важливих кроків стало прийняття у вересні 2014 Закону України «Про очищення влади» (Закон про люстрацію), який теж містить антикорупційні положення. Цей законопроект є спробою видалення корумпованих чиновників попередньої команди (включає

перевірку декларацій активів керівників вищого щабля). Перевагою цього закону є те, що це дозволило звільнити з займаних посад багатьох корумпованих чиновників, які в умовах неефективної судової системи не вдалося б звільнити в звичайному режимі. До недоліків цього закону можна віднести ризик того, що відмова від доведення особистості вини може перебувати в суперечності з положеннями Конституції України.

Наступним кроком стало прийняття в жовтні 2014 року пакету антикорупційних законів: Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України», Закону України «Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014-2017 роки», Закону України «Про запобігання корупції». Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України» (НАБУ) передбачив створення спеціалізованого правоохоронного органу для боротьби з корупцією серед високопосадовців. Закон України «Про запобігання корупції», а також Закон України «Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014-2017 роки» мають більше характер документів/політичних програм, ніж законів, які створюють правові норми. Проте, їх прийняття вплинуло на впровадження ряду істотних змін. В кінці березня 2016 український уряд створив Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК), одним з основних завдань якого є перевірка декларацій суб'єктів декларування. Також плануються інші зміни для підвищення прозорості функціонування держави, такі як відкриття вільного доступу до Державного реєстру нерухомого майна та створення НАЗК Державного реєстру осіб, які вчинили корупційні правопорушення (наразі повноваження щодо надання відомостей з Єдиного державного реєстру осіб, які вчинили корупційні правопорушення, здійснюються Міністерством юстиції України (пункт 3 постанови Кабінету Міністрів України від 25 березня 2015 року № 171). Внесення інформації до Єдиного державного реєстру осіб, які вчинили корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення, та надання відомостей з нього про юридичну особу здійснюватиметься Національним агентством після початку ведення ним цього реєстру.

Основним нормативно-правовим актом, у якому зосереджені спеціальні антикорупційні положення запобіжного характеру, є Закон України «Про запобігання корупції». Існування такого Закону відносить Україну до тих небагатьох країн, створених на пострадянському просторі, в яких діє спеціальний антикорупційний закон, що передбачає спеціальні обмеження для осіб, уповноважених на виконання функцій держави, інші вимоги до них, визначає ознаки корупційних правопорушень і відповідальність за їх вчинення (так званий закон прямої дії), а також

встановлює процесуальні особливості розгляду справ про такі правопорушення.

Література:

1. Цивільна конвенція про боротьбу з корупцією від 04.11.1999 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_102/conv
2. Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією від 27.01.1999 № ETS173 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_101

ПОПЕРЕДЖУВАЛЬНА ФУНКЦІЯ У КРИМІНАЛЬНОЇ ПОЛІТИЦІ ДЕРЖАВИ

Качурін С.Г.

к.ю.н., доцент

Шевирьов М.І.

студент групи ПР-164зс

юридичного факультету СХУ ім. В.І. Даля

Забезпечення надійної протидії злочинності належить до проблем загальнодержавного масштабу, вирішення яких покладається, зокрема, на науку кримінального права, завданням якої є правове забезпечення охорони від злочинних зазіхань найбільш важливих соціальних цінностей, визначених у ст.1 КК України.

Права і свободи людини й громадянина охороняються державою. Стаття 3 Конституції проголошує: «Людина, його життя і здоров'я, честь і достоинство, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю» [1]. Питанням захисту вищевказаних прав і воль приділяється значне місце в діючому Кримінальному Кодексі України. Крім того, прийняття Кримінального кодексу України 2001 року стало новим етапом у розвитку кримінального законодавства. Як вважають автори Кодексу, нове кримінальне законодавство України базується на апробованих теоретичних положеннях, відображає тенденції судової практики, враховує досягнення правотворчества в Україні, захищає всі передбачені Конституцією України права і свободи кожної людини [2, с.6].

Незважаючи на те, що Кримінальний кодекс України 2001 року містить багато новел у питаннях про покарання, серед учених, практиків і

обивателів продовжується дискусія про цілях і задачах попереджувальної функції кримінального права, про можливість нейтралізації злочинності чи посиленням лібералізацією мір покарання.

Поняття кримінальної політики – одне з найбільш розповсюджених у теорії і практиці протидії злочинності. Проблемам протидії злочинності, ролі кримінального права взагалі, і зокрема його попереджувальної функції, проблемам кримінології, зв'язаним з попередженням злочинності, присвячені широка література і праці вітчизняних учених – юристів, а також закордонних: М.І. Бажанова, А.Ф. Зелінського, І.І. Котюка, В.Н. Кудрявцева, И.Н. Даньшина, О.М. Литвака, В.В. Лунеева, Е.Л. Стрельцова, В.Я., Тація, В.Д. Філімонова, та ін.

Кримінальний вибух останніх років виявився багато в чому руйнівним не тільки для ряду сфер громадського життя, але і для звичних міфів, ілюзій, надій на викорінювання злочинності чи взагалі, принаймні, на можливість контролювати її рівень, шляхом адміністрування, правового регулювання і т.п.

Не витримали перевірку практикою колишні представлення про застрашливий ефект кримінальних санкцій, вплив невідворотності покарання на потенційних злочинців і т.п. Спроба ж виконати максималістські вимоги кримінальної юстиції (наприклад, зловити, викрити, покарати кожного правопорушника) грозила тим, що при незмінності карної політики, половина працездатного населення вже давно складалася б з тих, хто сидить у в'язниці, і тих, хто зайнятий реєстрацією, розслідуванням, розглядом кримінальних справ, охороною пенітенціарних заснувань і т.п.

Це викликає необхідність по-новому глянути на функції кримінального права. Саме тому, що система кримінально-правового впливу значно трансформувалася, тема попередження злочинності засобами кримінального права актуальна і представляє великий теоретичний і практичний інтерес.

Кримінальне право України покликане, насамперед, здійснювати охоронну функцію [3, с.58], що виражається в захисті визначених цінностей (суспільних відносин), у тому числі і регульованих іншими галузями права.

Крім охоронної, кримінальне право покликане здійснювати й інші функції, серед яких варто виділити регулятивну і виховну функції.

Сутність регулятивної функції виявляється в тім, що кримінальний закон забороняє під страхом застосування покарання порушувати конкретні суспільні відносини. Що стосується виховної функції кримінального права, то вона здійснюється шляхом розвитку правосвідомості громадян.

Останнім часом виділяється і попереджувальна функція кримінального права. Відразу ж відзначимо: попередження злочинності не рівнозначно попередженню злочинів (загальному й частці), що здійснюється на основі покарань. Попередження злочинності в його загальноприйнятому розумінні - це вплив на причини й умови здійснення злочинів, але не утримання від здійснення злочину погрозою покарання (загальна превенція злочинів) чи шляхом утримання особи чи нагляду за ним в умовах, коли об'єктивні можливості для здійснення злочинів обмежені (приватна превенція злочинів).

Попередження злочинності засобами кримінального права - це не тільки "попереджувальне" (превентивне) значення кримінального права (і насамперед покарання) у розумінні утримання силоміць погрози покарання від здійснення злочинів, а також виправний вплив і ізоляція засуджених. Це, насамперед, система заходів, спрямованих на усунення і нейтралізацію причин і умов злочинності.

Попереджувальна задача кримінального права реалізується за допомогою:

- загального психологічного впливу як на свідомість правослухняних осіб, так і на свідомість осіб, що допускають різні види девіантного поведіння, самим фактом установлення кримінально-правової заборони (загальна превенція кримінального закону);
- призначення покарання, що переслідує мети спеціальної (недопущення нових злочинів засудженими) і загальної (недопущення злочинів іншими обличчями) превенції, особам, визнаних винними в здійсненні злочинів.

Для ефективної реалізації політики попередження злочинності повинні бути визначені пріоритети цієї політики. Такі пріоритети повинні складатися в забезпеченні охорони інтересів потерпілих і окремих індивідів від злочинних зазіхань. Пріоритетність такої охорони може бути реалізована в нормах кримінального права і практиці їхнього застосування.

Результати проведених нами досліджень дозволяють сформулювати наступні висновки і рекомендації:

1. Важливою задачею кримінально-правової доктрини є попередження злочинів. У цьому відношенні, необхідне формування двійстого підходу до проблем протидії злочинності: кримінально-правового впливу, реалізованого через попереджувальну (превентивну) функцію і виробленню кримінологічної політики, як науково обґрунтованої стратегії і тактики попередження злочинності, за допомогою реалізації системи мір спеціально-кримінологічного характеру, а також шляхом запобігання і припинення злочинів.

2. Попереджувальна функція кримінального права, реалізується через видання кримінальних законів і доведення їх до зведення широких мас населення через засоби масової інформації, інші форми правової пропаганди, що роблять істотний вплив на правосвідомість громадян. Видання і застосування кримінальних законів виховують у громадян правослухняність, тобто усвідомлене дотримання законів. Попереджувальна роль так само полягає в утриманні хитливих у моральному відношенні осіб від здійснення злочинів під страхом кримінальної відповідальності.

3. У залежності від того чи іншого рівня розвитку суспільно-економічних відносин у державі, передбачити диференційовану, виборчу дію попереджувальної функції кримінального права до різних категорій правопорушників, але строго відповідно до визнаних в цивілізованому суспільстві загальнолюдським моральними цінностями, принципами гуманізму, справедливості і милосердя.

По моїй твердій упевненості, сьогодні, коли Україна захлинулася в правовому беспределі, небаченої по масштабах корупції, давно пора використовувати посилення кримінальної відповідальності за злочини посадових осіб, особливо це стосується осіб, що стоять на страже закону і злоупотребляючих своїм службовим становищем.

3 іншого боку, передбачити кримінальним законом (ст.45 КК України), звільнення від кримінальної відповідальності в зв'язку з діяльним каяттям, на злочини визначеної категорії (наприклад, у сфері економіки) середньої ваги, для осіб, що вперше зробила злочини. Ціль – не дати втягти засуджених осіб по даній категорії справ, у маргінальну субкультуру.

4. Передбачити кримінальним законом застосування інституту виплати грошової компенсації зі звільненням у судовому порядку від покарання, у випадку здійснення злочинів невеликої і середньої ваги при наявності згоди потерпілого.

5. Розширити категорію злочинів, порушення по який відбувається лише при наявності скарги постраждалого (злочинів приватно-публичного обвинувачення).

6. Розширити можливість вибору кримінально-правових чи цивільно-правових засобів захисту прав потерпілих від правопорушень. Посилення кримінально-процесуальних і цивільно-процесуальних гарантій для них. У даному напрямку ми бачимо посилення ролі наглядових, контрольних органів і інших правозахисних організацій, а саме прокуратури, суду, інспекцій по справах неповнолітніх, адвокатури в забезпеченні цих гарантій, і відповідно, реальної їхньої відповідальності за незабезпечення механізмів захисту.

7. Прийняти комплексну програму "Про порядок відшкодування шкоди, заподіяного злочинами й іншими правопорушеннями", акцентуючи на цьому відповідальність держави за нездатність забезпечення ефективної правоохоронної і судової діяльності по захисту конституційних прав і свобод громадян від злочинних зазіхань.

8. У виконання норм 2 розділа Конституції України «Права, свободи й обов'язки людини і громадянина» увести єдині рекомендації з принципів призначення покарання для суддів, з метою уніфікації практики призначення покарань і забезпечення єдиного підходу до цього процесу в національному масштабі, незалежно від положення і добробуту будь-якого підсудного. Прикладом при цьому можуть служити Рекомендації з призначенню покарань, що затверджуються Комісією з призначення покарань Сполучених Штатів [4, с.136].

Література:

1. Конституція України. – К.: Просвіта, 1996. – 80с.
2. Уголовный кодекс Украины: Комментарий / Под ред. А.Ю. Кармазина и Е.Л. Стрельцова. – Х.: ООО «Одиссей», 2014. – 960с.
3. Козловський С. Проблеми питання затримання та взяття під варту особи у ході реалізації норм Конституції України // Право України, - 2004. - №4. -С.56-61.
4. Уголовное право зарубежных стран. Разработка и реализация программ борьбы с преступностью за рубежом. / Под ред. А.И. Игнатова и П.Г. Пономарёва. - М.: Зерцало, 1997. – 464с.

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВИНИКНЕННЯ ПРАВА ВЛАСНОСТІ НА РЕКОНСТРУЙОВАНЕ НЕРУХОМОГО МАЙНО В УКРАЇНІ

Мартинова Л.В.

*Старший викладач кафедри
господарського права*

*Східноукраїнського національного
університету ім. В. Даля*

Богатирьов О.О.

Студент гр. ПВз-15

*Східноукраїнського національного
університету ім. В. Даля*

Дослідження виникнення права майна вказаної категорії скрізь призму його правового режиму дозволяє надати йому узагальнюючу характеристику, вказати на коло правових відносин, які складаються у відношенні нього, висвітлити відмінності в характеристиках та проаналізувати загальні та спеціальні особливості в правовому регулюванні.

Актуальність обраної тези визначено тим, що сьогодні не має жодного нормативно-правового акта, котрий би чітко регулював правовий режим реконструйованого нерухомого майна, в тому числі виконаного з порушенням вимог закону, чіткі критерії віднесення нерухомого майна до реконструйованого, відмінність понять «нове будівництво», «реконструкція», «перебудова» та безпосередньо порядок проведення реконструкції. Законодавство з питань будівництва не відокремлює нове будівництво від реконструкції охоплюючи їх єдиним терміном будівництво, тому вивчення умов набуття права власності на реконструйований об'єкт нерухомості без «штучного» відокремлення даного виду будівельних робіт від інших є неможливим.

Аналіз вітчизняного законодавства з питань будівництва надає право констатувати занадто фрагментарне регулювання питань проведення реконструкції об'єктів нерухомості. З урахуванням принципів викладених в ст.ст. 8,9 Конституції України, окреслимо вертикальну ієрархію законів та нормативно-правових актів, які регулюють право осіб на проведення будівництва. Так, на конституційному рівні, в аспекті предмету дослідження, закріплені наступні засади: право власності на землю (ст.ст. 13,14); право на житло, в тому числі можливість його побудувати (ст.47); право на достатній життєвий рівень для себе і своєї сім'ї, що включає й житло (ст.48); право на підприємницьку діяльність, яка не заборонена

законом (ст. 42); право володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю (ст.41 Конституції); непорушність права приватної власності (ст. 41); зобов'язання власника не завдавати шкоди правам інших осіб, погіршувати екологічну ситуацію і природні якості землі (ст. 41) [1]. Серед міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, досліджуваної категорії стосуються: Загальна декларація прав людини від 10.12.1948 р. , ст. 17, якої закріплює право кожної людини володіти майном як одноособово, так і разом з іншими. Ніхто не може бути безпідставно позбавлений свого майна; Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод і протоколи до неї, які поміж з іншим забезпечують захист права власності. ЦК регламентує загальні питання будівництва, зокрема: набуття права власності на новостворене нерухоме майно (ст. 331); право власника на забудову земельної ділянки (ст. 375); самочинне будівництво (ст. 376); права власника житлового будинку, квартири (ст. 383); право користування чужою земельною ділянкою для забудови (ст. 413); питання будівельного підряду , право власності на об'єкт будівництва (ст.ст. 875, 876) та інші [2]. У відповідності до положень ч. 1 ст. 9 ЦК передбачена можливість субсидіарного застосування норм ЦК до відносин, що виникають в інших сферах, зокрема в земельних, житлових відносинах, тому при регламентації питань будівництва загалом, й реконструкції зокрема, підлягають врахуванню також положення ЗК щодо встановлення та зміни цільового призначення земель (ст.20); встановлення пріоритетності земель сільськогосподарського призначення (ст. 23); використання земель житлової та громадської забудови (глава 6); відповідальність за самовільне зайняття земельних ділянок згідно ст. 212 Земельного кодексу України. Положення Житлового кодексу щодо права громадян на індивідуальне житлове будівництво у ст. 9; права на переобладнання і перепланування жилого будинку і жилого приміщення згідно ст. 100; порядку проведення переобладнання і перепланування жилого будинку (квартири), що належить громадянину, згідно ст. 152 Житловий кодекс Української РСР. Окрім цього, на сьогодні існує численна кількість спеціалізованих нормативно-правових актів з питань будівництва різного статусу та рівня. Вищенаведений, у якості огляду, законодавчий масив є лише незначною частиною від численної кількості чинних нормативно-правових актів з питань будівництва (надалі в роботі під терміном «будівництво» ми будемо розуміти й реконструкцію нерухомого майна, що відповідає положенням містобудівного законодавства. Стійка динаміка внесення змін до законодавства досліджуваної сфери, в тому числі й до основоположних нормативно-правових актів, ще більш ускладнює вивчення нормативного матеріалу. Так, аналіз статистичних даних свідчить про те, що за останні п'ять років

було внесено змін більше ніж 1000 нормативно-правових актів будівельної сфери. Така тенденція не могла не відобразитися на практичному застосуванні законодавства цієї сфери. Дотримання цих умов продиктоване нормативним порядком, можна кваліфікувати як юридичні факти, що утворюють основу виникнення права власності на реконструйоване нерухоме майно. Зазначене зумовлює необхідність комплексного підходу до його правового регулювання.

Статтею 375 ЦК встановлено, що власник земельної ділянки має право зводити на ній будівлі та споруди, створювати закриті водойми, здійснювати перебудову, а також дозволяти будівництво на своїй ділянці іншим особам. Право власника на забудову здійснюється ним за умови додержання архітектурних, будівельних, санітарних, екологічних та інших норм і правил, а також за умови використання земельної ділянки за її цільовим призначенням. В цьому контексті слід розрізняти поняття «право на забудову» й «забудову» земельної ділянки. Право на забудову уявляє собою законодавчо забезпечену можливість і здатність особи здійснювати всі види містобудівної діяльності на власній земельній ділянці. Відповідно до положень Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності» забудова території здійснюється шляхом розміщення об'єктів будівництва (ч.1 ст.26). Для здійснення забудови конкретної земельної ділянки особа зобов'язана у встановленому порядку набути право власності на цю ділянку або право користування нею, отримати державний акт на право власності на земельну ділянку (чи укласти договір оренди земельної ділянки) або державний акт на право постійного користування земельною ділянкою, зареєструвати об'раний правовий титул використання землі у встановленому порядку, а також визначити межі земельної ділянки в натурі (на місцевості) [4, с.40].

Таким чином, первинним фактом юридичного складу основи виникнення права власності на нерухоме майно є наявність титулу на земельну ділянку на якій здійснюється забудова. Якщо проведення реконструкції здійснюється без зайняття земельної ділянки, вважається, що такий титул у особи вже наявний. Наступна умова виникнення права власності на реконструйоване нерухоме майно, обумовлена необхідністю отримання відповідних дозволів та розробкою проектної документації. Слід зазначити, що законодавство з цього питання за останні два роки зазнало кардинальних змін пройшовши шлях від запровадження необхідності отримати дозвіл майже не на кожному етапі будівництва до його повного скасування та введення альтернативних способів. Наступний юридичний факт виникнення права власності на реконструйоване нерухоме майно пов'язаний з перевіркою відповідності здійсненого будівництва проектній документації, державним будівельним нормам,

стандартам і правилам. Слід зазначити, що така умова склалась історично та була відома ще в Стародавньому Римі, де будівництво будинку підлягало публічному нагляду та будівельним приписам. Реєстрацію права на реконструйований об'єкт нерухомості слід визнати завершальним елементом юридичного складу виникнення права власності на такий об'єкт. За положеннями ст.18 Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» свідоцтво про право власності на нерухоме майно підтверджує набуття фізичними та юридичними особами права власності на реконструйовані об'єкти нерухомого майна [4, с.8-10]

Аналіз наведених норм дозволяє, з одного боку, зробити висновок, що законодавець визнання права в одних випадках розглядає через констатацію права, а в інших - як засіб створення цього права. З урахуванням наведених концепцій, проведеного аналізу чинного законодавства, уявляється, що критерієм розмежування визнання права, як способу захисту, який використовується для констатації права чи для його створення виступає легальна дефініція статті, яка передбачає можливість виникнення права власності виключно на підставі рішення суду. Однак відсутність належного взаємозв'язку теоретичних досягнень і практичного досвіду, негативно відбивається на правозастосовній практиці, призводить до неоднакового застосування судами однієї і тієї ж норми матеріального права у подібних правовідносинах, зокрема при вирішенні справ про визнання права власності на реконструйоване нерухоме майно з порушенням вимог закону.

Література:

1. Конституція України : [Електронний ресурс]. – Режим доступу до докум. : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=254%EA%2F96-%E2%F0&p=1317354490567368>
2. Цивільний кодекс України : [Електронний ресурс]. – Режим доступу до докум. : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=435-15&p=1312032421479428>
3. Шульга М. До питання про самочинне будівництво / Шульга М. // Юридичний радник. – 2005. – № 3. – С. 38-41
4. Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень : Закон України № 1952-IV від 01 лип. 2004 р. : за станом на 16 бер. 2010 р. // Голос України. – 2010. – № 46. – С. 8-10

СОЦІАЛЬНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО: СУТНІСТЬ ТА НЕОБХІДНІСТЬ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ В УКРАЇНІ

Мартинова Л.В.

*старший викладач кафедри
господарського права юридичного
факультету СНУ ім. В. Даля*

Грошевий М.О.

*студент групи ЮІ-151 юридичного
факультету СНУ ім. В. Даля*

В умовах євроінтеграції економіки України та трансформації її нормативно-правового базису одним із актуальних питань є впровадження інноваційних форм бізнесу, серед яких чільне місце займає соціальне підприємництво. Нагальна потреба у розвитку такого виду підприємництва обумовлена низкою об'єктивних процесів, що відбуваються в українському суспільстві: проведення АТО, гальмування або затягування реформ, активне надання європейських грантів з метою фінансування суб'єктів малого та середнього бізнесу, проведення наукових розробок та співробітництва у цій галузі, вирішення соціальних проблем тощо.

Метою дослідження є визначення сутності соціального підприємництва та обґрунтування необхідності формування механізму його нормативно-правового регулювання в Україні.

Термін «соціальне підприємництво» є новим для реалій українського бізнесу. В країнах Східної Європи та США соціальні підприємства діють ще з 70-80х років ХХ ст. Вперше цей термін був введений нобелівським лауреатом Мохаммедом Юнусом, який не лише теоретично встановив сім основних принципів соціального бізнесу, але й на практиці успішно реалізував пілотний проект Grameen Bank Project (Grameen – з бенгальської мови означає "село"), основною метою якого було забезпечення бідного сільського населення Бангладешу банківськими послугами.

На наш погляд, соціальному підприємництву притаманні наступні характерні ознаки, що відрізняють його від звичайного бізнесу (або підприємництва), а саме:

1) отримання прибутку не є кінцевою метою діяльності у сфері соціального підприємництва, прибуток є способом фінансування соціальних місій, підтримки соціальних цінностей (або благ) та досягнення позитивних соціальних перетворень;

2) інноваційність у вирішенні певних соціальних проблем;

3) здійснення безперервного процесу інновацій, адаптації і навчання;

4) створення нових робочих місць, в першу чергу, для соціально незахищених верств населення;

5) висока відповідальність за результати своєї діяльності перед всіма учасниками соціального підприємства (працівниками, волонтерами та ін.).

Враховуючи вищевказане, сформулюємо визначення «соціального підприємництва» – це комерційна діяльність, основною місією якої є вирішення нагальних соціальних проблем та досягнення позитивного соціального ефекту на рівні територіальної громади, регіонів та суспільства в цілому.

На даний момент соціальне підприємництво набуває все більшої популярності серед українських громадських організацій та представників бізнесу як ефективний механізм вирішення локальних соціальних і економічних проблем територіальних громад. Тобто соціальне підприємництво виступає своєрідним балансом між бізнесом та соціальною діяльністю.

Ілюстрацією практичної реалізації соціального підприємництва в Україні можуть послугувати наступні проекти:

1) 1 жовтня 2016 року в Одесі було відкрито кафе “Buongiorno”. Характерним є не лише те, що ініціатором сучасного підприємства громадського харчування став вимушений переселенець з Луганська Андрій Залогін, а й отримання підприємцем міжнародного гранту, що послужив стартовим капіталом для відкриття власного бізнесу. Крім того, на нові робочі місця запрошено переселенців, які втратили житло й роботу внаслідок подій на сході України. І в цьому закладі надають знижки учасникам Антитерористичної операції на Донбасі;

2) у Миколаєві соціальний підприємець Микола Данцев реалізував проект кафе-кондитерської бельгійського шоколаду ручної роботи. Від 20 до 50% прибутку власник закладу вирішив спрямувати на фінансування іпотерапії для дітей з особливими потребами, а також надати робочі місця для їхніх батьків;

3) в Києві соціальний підприємець Леонід Остальцев відкрив піцерію “Pizza Veterano”, ставлячи за мету сприяти забезпеченню робочими місцями демобілізованих воїнів-учасників АТО. І водночас пройти реабілітацію. Крім того, частину прибутку планується спрямовувати на реалізацію проектів розвитку міської інфраструктури;

4) прикладом соціального підприємництва є також Івано-Франківський ресторан “Urban 100”, власники якого – 100 підприємців вклали по 1000 доларів у розвиток справи – спрямовують весь прибуток на

реалізацію громадських проектів міста. Водночас “Urban 100” слугує майданчиком, де обговорюються актуальні громадські ініціативи.

Розглядаючи світовий досвід правового регулювання соціального підприємництва варто відзначити, що більшість країн Східної Європи та США має схоже законодавство про діяльність соціальних компаній. Законодавство про діяльність компаній ґрунтується на нормативних правових статутах. Компанія належить тим, хто володіє акціями; а прийняття рішень базується на кількості акцій, якими ви володієте. У соціальних підприємствах ключовою відмінністю є те, що члени підприємства є його акціонерами, і кожен з них має лише один голос. Є декілька форм соціального підприємства, де акції розподілені нерівно, але кожен член, незалежно від кількості акцій, має тільки один голос. У деяких країнах, таких як Велика Британія, є ряд правових статутів, які спеціально розроблені для соціальних підприємств і кооперативів. В інших країнах не існує конкретного правового статуту для соціального підприємства. Однак, як правило, існують інші правові форми, до яких можна внести поправки, і які можуть стати правовою основою для соціальних підприємств. [1, с.59]

В Україні на даний момент не існує інструментів для правового регулювання відносин у сфері соціального підприємництва. Проте намагання нардепів створити законопроекти з цього приводу були. У 2011 році нардеп Олександр Фельдман вніс на розгляд Комітету Верховної Ради України з податкової політики два законопроекти: «Про соціальні підприємства» та «Про внесення змін до статті 154 Податкового кодексу України щодо підтримки соціальних підприємств». Законопроект «Про соціальні підприємства» вводив поняття «соціальне підприємство» та визначав критерії, за якими підприємство могло бути визнане соціальним. Законопроект «Про внесення змін до статті 154 Податкового кодексу України щодо підтримки соціальних підприємств» пропонував звільняти соціальні підприємства від оподаткування прибутку, отриманого від продажу чи поставок товарів та виконання соціальних робіт і послуг. Також автори пропонували створити міжвідомчу комісію з питань підтримки соціальних підприємств, яка б визначала статус підприємства (чи є підприємство соціальним) та відповідальність підприємства щодо отримання ним податкових пільг [2, с 11]. Слід зазначити, що Комітет Верховної Ради з податкової політики відхилив перший законопроект, після чого Олександр Фельдман зняв з розгляду другий.

Чому зараз відсутній механізм правового регулювання діяльності соціальних підприємств в Україні? По-перше, це обумовлено низькою мотивацією, оскільки ризики від такої діяльності значно більші, ніж можливість отримання грантів та держсубсидій для проведення такої діяльності. По-друге, якщо створити пільги та сприятливі умови для

роботи соціальних підприємств то усі комерційні підприємства будуть робити все для того щоб стати «соціальними», як наслідок, дуже велика кількість підприємств стане «соціальними» тільки на документах, при цьому задовольняючи виключно комерційні інтереси. Тому необхідно на законодавчому рівні затвердити чіткі критерії віднесення підприємств до категорії соціальних По-третє, важливим моментом є те, що соціальні підприємництва у разі їх «узаконолення» матимуть певні обов'язки, насамперед, обов'язки перед тією територіальною громадою або цільовою аудиторію, на вирішення соціальних потреб якої буде направлена їх діяльність. Тому необхідно в рамках правового поля закріпити не тільки обов'язки, але й права суб'єктів соціального підприємництва, що дасть їм можливість бути мобільними, тобто мати можливість працювати в різних організаційно-правових формах та швидко реагувати на мінливі умови економічного та соціального середовища.

Таким чином, поява та функціонування в Україні підприємств соціального бізнесу є об'єктивною необхідністю, що диктують потреби сучасного українського суспільства. І ще більшою нагальною потребою є необхідність розробки і затвердження механізму правового регулювання сфери соціального підприємництва в Україні. За основу розробки такого правового механізму можна взяти міжнародний правовий досвід у цій сфері, враховуючи умови і специфіку української економіки.

Література:

1. Посібник з Планування Соціального Підприємництва // Автори: Фрір Спреклі Local Livelihoods // Перше видання 2011 р. , Британська Рада // с. 60-61 // Ел. Посилання: http://www.britishcouncil.org.ua/sites/default/files/posibnik_z_planuvannya_socialnogo_pidpriemstva.pdf.
2. Смаглій К. Зміни творить кожен із нас: Соціальне підприємництво та стратегічна філантропія / К. Смаглій. – Київ: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2014. - 16 с

УПРОВАДЖЕННЯ ЕЛЕКТРОННИХ АРХІВІВ В УКРАЇНІ (НА ПРИКЛАДІ ВНЗ)

Маслик Д.О.,
студента групи ІБС-16дм
юридичного факультету СНУ ім. В. Даля,
Сілютіна І.М.,
к.пед.н., доцент
кафедри філософії культури і культурології
СНУ ім. В. Даля

Україна бере активну участь у просуванні світових процесів будівництва інформаційного суспільства, орієнтованого на задоволення інформаційних потреб громадян, підвищення ефективності праці. Необхідною умовою при будівництві такого суспільства є створення єдиного інформаційного простору як сукупності інформаційних просторів, що акумулюють інформаційні ресурси різного типу і призначення, зокрема, величезні обсяги інформації, накопичені в архівних фондах. Архіви як важливі соціальні інститути покликані забезпечити збір, систематизацію, збереження й використання інформаційних ресурсів організації, установи, підприємства.

У нашій країні процес зберігання цифрової спадщини було розпочато прийняттям низки нормативно-правових документів у 2003 р., а саме: Закону України «Про електронні документи та електронний документообіг» (2003 р., № 851-IV), Закону України «Про електронний цифровий підпис» (2003 р., № 852-IV), «Порядку зберігання електронних документів в архівних установах» (наказ Державного комітету архівів України, 2005 р., № 49, зареєстровано у Міністерстві юстиції України в 2005 р., № 627/10907), Закону України «Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки» (2007 р., № 537-V). Законотворчий процес у цій царині відбувається з урахуванням вітчизняних архівознавчих традицій та сучасних світових інформаційних технологій.

Створення у 2007 р. Центрального державного електронного архіву України (ЦДЕА України) стало проявом політичної волі на державному рівні щодо збереження цифрових ресурсів (електронних документів, електронних інформаційних ресурсів). Нині ЦДЕА України здійснює координацію діяльності органів державної влади, місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій, незалежно від форми власності, в галузі електронного діловодства, впровадження інформаційно-

комунікаційних технологій, електронного документообігу, електронного цифрового підпису, зберігання та використання інформації [2, с. 67].

Сьогодні у всіх регіонах нашої країни на рівні державних обласних архівів функціонують електронні архіви, що забезпечують автоматизований доступ до електронних аналогів паперових фондів архіву, здійснюють автоматизоване архівне описування та забезпечують подальше опрацювання та використання архівних документів за допомогою інтернет-технологій. Проте на рівні конкретних підприємств, установ та організацій електронізація архівних підрозділів, незважаючи на стрімке збільшення обсягу паперових ретроспективних документів, здійснюється повільними темпами, що ускладнює доступ до архівних фондів, збільшує час пошуку документів і, як наслідок, призводить до вимушених простоїв. Отже, вирішення проблеми створення електронного архіву, що забезпечує збереження інформаційних ресурсів та надає можливості довгострокового доступу до них, стає умовою ефективної роботи сучасної установи.

Основними функціями, які виконує електронний архів є облік, зберігання та пошук ретроспективних документів. Пошук документів в електронному архіві здійснюється за певним параметром (датую, персоналіями, номером, типом і т.д.), його можна виконати в зручний спосіб (з робочого місця чи дистанційно), а після – відправити електронною поштою, сформувавши звіт або список документів. Такий підхід до роботи з документами суттєво підвищує оперативність обробки запитів та кардинально впливає на ефективність роботи; допомагає відстежувати частоту звернень до документів, дає можливість проводити звірку (контроль) комплектності оригіналів; забезпечує прозорість ведення справ у дистанційних підрозділах, офісах. Електронний архів забезпечує інформаційну безпеку шляхом контролю за рухом (переглядом) документів, дозволяє розмежувати користувачів у доступі до різного роду інформаційних баз. Електронний архів забезпечує надійне збереження паперових документів, оскільки фактично утворює страхову копію на випадок незворотної втрати (внаслідок, наприклад, пожежі, затоплення, викрадення, ненавмисного знищення і т.ін.) документів. Використання цифрових копій документів зменшує число звернень до оригіналу, що знижує ризик його фізичного зносу [3].

Значний масив ретроспективних документів, що має важливе соціальне значення й тому постійний або тривалий термін зберігання, утворюють архіви вищих навчальних закладів. Специфіка архівних підрозділів ВНЗ полягає в тому, що в них накопичуються комплекси документів різного призначення: ті, що відбивають організаційні, адміністративні й господарські аспекти функціонування закладів, соціально-значущі документи з особового складу (справи звільнених

викладачів, співробітників та студентів, що завершили навчання або були відраховані та ін.) та документація, що містить результати наукової, навчальної та дослідної діяльності. Вказані масиви документів, що мають стійку тенденцію до зростання, традиційно створюються у паперовому вигляді. Це призводить до проблем в процесі їх обробки і збільшує час на пошук необхідної інформації, адже не тільки первинні архівні документи, а й довідковий апарат, як правило, мають традиційне паперове представлення.

Аналіз веб-сайтів вітчизняних вищих навчальних закладів довів, що лише в поодиноких ВНЗ функціонує електронний архів. Найбільш успішним в цьому плані виявився Львівський національний університет ім. І. Франка, відомості про електронний архів якого розміщено на окремій веб-сторінці офіційного сайту закладу, де містяться відомості як про спосіб навігації та пошук необхідної інформації загального характеру, так і данні щодо інформаційних продуктів і послуг, що надаються. Так, доволі зручним є спосіб замовлення архівних довідок, запит на які може бути здійснений за допомогою електронної пошти або факсом, однак відповідний документ споживач отримує у паперовому представленні особисто.

Інформативним указаний сайт архіву ЛНУ ім. І. Франка є для відповідальних за роботу з документацією співробітників різних структурних підрозділів університету, адже розміщує зразки й бланки документів, які передають до архіву: внутрішній опис справи, засвідчувальний напис, обкладинку справ постійного та тривалого зберігання, опис справ, протокол і акт на списання, порядок оформлення особових справ студентів [1].

Досвід роботи архіву Львівського національного університету ім. І. Франка, є, на наш погляд, корисним для запозичення в процесі електронізації архіву Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. Створення електронного архіву дозволить мінімізувати витрати часу на управління архівом, знизити потребу у паперових документах за рахунок надання доступу до електронних образів документів, суттєво зменшить вимоги до архівного приміщення, персоналу та інших ресурсів, що використовуються.

У подальшому варто оцифрувати не лише значущі у соціально-культурному, науковому плані та найбільш запитуванні ретроспективні документи, а й ті, що знаходяться у неналежному фізичному стані. Загальна стратегія розвитку архіву СЛУ ім. В. Даля може бути стисло окреслена таким чином: по-перше, створення електронного довідково-пошукового апарату; по-друге, переведення найбільш цінних з точки зору соціально-культурного та наукового значення документів в електронний

вигляд, по-третє, надання користувачам якнайширшого доступу до ретроспективних документів.

Отже, електронні архіви стають необхідною умовою ефективної роботи не лише підприємств, організацій та установ, а й вищих навчальних закладів. Створення, оснащення і наповнення електронного архіву надає можливість організаціям здолати паперову лавину, перейти до сучасних технологій використання документів, інтегруватися у міжнародний інформаційний простір. Цей процес може спиратися на наявний досвід, набутий окремими вишами України за умов його вивчення та запровадження. У той же час ведення цифрового архіву вимагає значних ресурсів, які не приносять негайної віддачі, тому реалізація вказаного проекту вимагає гарантованого фінансування технологічного фундаменту інформатизації.

Література:

1. Архів Львівського університету [сайт]. — Режим доступу: <http://archive.lnu.edu.ua>. — Назва з екрану.
2. Лавренюк А. Центральний державний електронний архів України: пошук відповідей на виклики часу [Електронний ресурс] / А. Лавренюк // Архіви України. — 2008. — № 1-2(260). — С. 67-70. — Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ay_2008_1-2%28260%29__8. — Назва з екрану.
3. Створення електронного архіву / Електронні Архіви України [сайт]. — Режим доступу: <http://elau.org/page.php?id=54>. — Назва з екрану.

НЕДОЛІКИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТА ДОПУСТИМІСТЬ ДОКАЗІВ ОТРИМАНИХ В РЕЗУЛЬТАТІ ПРОВЕДЕННЯ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ

Птушко Я. Ю.

*студент групи ПР-164дм
юридичного факультету СНУ ім. В. Даля
Татаренко Г. В., к.ю.н., доцент*

Актуальність теми даного дослідження обумовлена появою новели для вітчизняної юридичної науки у новому Кримінально процесуальному кодексі, як негласні слідчі (розшукові) дії. В главі 21 регламентовано їх поняття та порядок здійснення. Негласні слідчі (розшукові) дії (далі – НСРД) – частина передбачених законодавством процесуальних дій, які є важливим способом збирання, закріплення та перевірки доказів. Вони проводяться уповноваженими на те органами і посадовими особами у

кримінальному провадженні в порядку, встановленому кримінальним процесуальним законодавством. Водночас, кожна НСРД тією чи іншою мірою стосується сфери охоронюваних законами України прав, свобод та інтересів громадян. У зв'язку з цим кримінальним процесуальним законодавством передбачено вимогу щодо їх проведення, зокрема лише за наявності правових фактичних підстав (ст. 246 КПК). Виконання цієї вимоги є однією з найважливіших гарантій дотримання законності в кримінальному судочинстві.

Але, незважаючи на те, що негласні слідчі (розшукові) дії є різновидом слідчих (розшукових) дій, в силу своєї специфіки, вони вимагають додаткового тлумачення та регулювання шляхом розробки та прийняття нових внутрішніх відомчих та міжвідомчих актів.

Об'єктом дослідження є кримінально-процесуальні правовідносини, що виникають, змінюються і припиняються в процесі збирання, перевірки та оцінки доказів отриманих в результаті проведення негласних слідчих (розшукових) дій, та визначення їх допустимості або визнання недопустимими в кримінальному провадженні.

Предметом дослідження є допустимість доказів отриманих в результаті проведення негласних слідчих (розшукових) дій, у світлі Кримінального процесуального кодексу 2012 року.

Мета даного дослідження є аналіз теоретико-правових аспектів допустимості доказів отриманих у результаті проведення негласних слідчих (розшукових) дій , та розробка науково обґрунтованих рекомендацій щодо удосконалення кримінально-процесуального законодавства у цій сфері.

Теоретичною основою дослідження проблеми застосування негласних методів у кримінальному процесі є роботи науковців в галузі кримінального процесу, зокрема: Ю.П. Аленін, О. М. Бандурка, А. Р. Белкін, В. Д. Берназ, Р. І. Благута, В. О. Глушков, Д. В. Гребельськи, О. Ф. Долженков, Г. О. Душейко, О.В.Литвин.

Правовою основою проведення негласних слідчих (розшукових) дій є Конституція України, Кримінальний процесуальний кодекс України, Кримінальний кодекс України, закони України «Про прокуратуру», «Про державну таємницю», «Про оперативно - розшукову діяльність», Порядок організації та забезпечення режиму секретності в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах і організаціях, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 02.10.2003 р. № 1561-12, Інструкція про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні, затверджена 16.11.2012 р. спільним наказом Міністерства внутрішніх справ України з Генеральною прокуратурою України,

Службою безпеки України, Адміністрацією Державної прикордонної служби України, Міністерством фінансів України та Міністерством юстиції України № 114/1042/516/1199/936/1687/5/.

З точки зору корисності для кримінального провадження, безперечно, впровадження негласних слідчих (розшукових) дій є абсолютним плюсом, адже вони дають нам змогу отримати докази, які не можливо отримати іншим шляхом і які можуть відіграти вирішальну роль у суді при вирішенні питання про винуватість чи невинуватість особи, яка притягується до кримінальної відповідальності. До того ж аналіз більшості нормативних актів зарубіжних країн у сфері правового регулювання досудового розслідування злочинів вказує на те, що використання прихованих методів здобуття інформації про злочини, осіб, які їх вчинили, не вважається таким, що характеризує рівень демократії в країні. Навпаки, прозорість їх законодавчої регламентації та здійснення, наявність визначених законом механізмів контролю за провадженням робить їх ефективним інструментом правоохоронної діяльності демократичної держави. Але, можливість обмеження прав і законних інтересів у процесі їх здійснення підіймає ряд питань щодо допустимості таких доказів.

Особливий інтерес з цього приводу викликають положення про втручання в приватне спілкування та обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи. Частина 1 ст. 253 КПК України закріплює, що особи, конституційні права яких були тимчасово обмежені під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій, а також підозрюваний та його захисник мають бути письмово повідомлені прокурором або за його дорученням слідчим про таке обмеження. Виходячи з даної норми, можна дійти висновку, що законодавець допускає обмеження конституційних прав людини і громадянина, що у свою чергу суперечить нормі ст. 22 Конституції України, а саме, що при прийнятті нових законів чи при внесенні змін до чинних законів не допускається звуження змісту та обсягу існуючих прав і свобод. У той же час, Конституція України в ст. ст. 30, 31, 32 закріплює певні можливості обмеження прав людини і громадянина у виключних випадках, пов'язаних з метою запобігання злочину, в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини, але надає право здійснювати такі обмеження виключно суду. І хоча законодавець новим КПК ввів поняття слідчого судді, але в ч. 3 і ч.4 ст. 246 КПК він наділив правом приймати рішення про проведення негласних слідчих (розшукових) дій слідчого і прокурора.

Зокрема, що до проведення НСРД до постановлення ухвали слідчого судді, як це передбачено ст. 250 КПК України. Вказаною нормою не визначено можливості проведення НСРД до постановлення ухвали слідчим

суддею з підстав безпосереднього переслідування особи, яка могла вчинити кримінальне правопорушення, та встановлення інших обставин учинення тяжкого або особливо тяжкого злочину. Актуальність єдиного тлумачення вказаного поняття обумовлена тим, що в разі відмови (постановлення ухвали про відмову в наданні дозволу на проведення негласної слідчої (розшукової) дії) слідчого судді у задоволенні клопотання НСРД повинна бути негайно припинена, а отримана внаслідок її проведення інформація має бути знищена в порядку, передбаченому ст. 255 КПК України. Така відмова може призвести до втрати цінної інформації, яка могла б сприяти встановленню особи, яка вчинила кримінальне правопорушення. Так, наприклад, якщо при вчиненні вбивства зник мобільний телефон убитого, з метою встановлення його місцезнаходження необхідно якнайшвидше розпочати негласну слідчу (розшукову) дію – установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу. Однак, фактично, така негласна слідча (розшукова) дія не буде пов'язана із врятуванням життя людей чи запобіганням учиненню тяжкого або особливо тяжкого злочину, що чітко вказано в ст. 250 КПК України, а буде пов'язана з безпосереднім установленням особи, яка могла вчинити таке кримінальне правопорушення (її безпосереднім переслідуванням).

Досить цікавою є ч.2 ст. 253, яка закріплює процедуру повідомлення осіб, щодо яких проводилися негласні слідчі (розшукові) дії. Конкретного часу в який особі повинно бути повідомлено, що по відношенню до неї проводилися негласні слідчі (розшукові) дії. Законодавець залишає на власний розсуд прокурора конкретний час такого повідомлення з орієнтацією на відсутність загрози для життя та здоров'я осіб, які причетні до проведення негласних слідчих (розшукових) дій, але зазначає, що таке повідомлення повинно бути здійснено протягом 12 місяців з дня припинення таких дій, але не пізніше звернення до суду з обвинувальним актом. Аналізуючи дану норму, ми бачимо, що фактично особа, щодо якої проводяться негласні слідчі (розшукові) дії протягом року може навіть не підозрювати про втручання в її особисте життя. Особливо це стосується тих випадків, коли проводиться аудіо, відео контроль, арешт та виїмка кореспонденції, зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж, зняття інформації з електронних інформаційних систем та обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи. Грань між обмеженням прав особи в цілях кримінального провадження і їх порушенням дуже тонка, оскільки втручання в особисте життя зробить доступною й іншу, не лише необхідну для досудового розслідування, інформацію про особу, яка стосується її особистого життя. І хоча КПК закріплює, що така інформація повинна бути негайно знищена, але завжди присутній людський фактор. Доцільним було б запровадити

відшкодування особі моральної шкоди у випадку, коли відносно неї проводилися негласні слідчі (розшукові) дії, пов'язані з втручанням у особисте життя, але інформація отримана в ході проведення даних дій підтвердила невинуватість особи у вчиненні правопорушення у якому вона підозрювалась.

Що стосується способу повідомлення, то про нього взагалі не йдеться і перевірити чи була особа відповідно повідомлена фактично неможливо. Крім того, проводячи негласні слідчі (розшукові) дії, пов'язані з втручанням в особисте життя, неможливо не торкнутися особистого життя інших осіб. Наприклад, проводячи аудіо- чи відео контроль за особою чи спостереження за нею, ми так чи інакше контролюємо і осіб, які проживають або тісно спілкуються з необхідною нам особою. Щодо таких осіб законодавець не передбачає ні спеціального повідомлення, ні відшкодування, що є прямим порушенням їх конституційних прав на особисте життя.

Ще одним недопрацьованим моментом у даному питанні є форма закріплення результатів проведення негласних слідчих (розшукових) дій. Як відомо, негласні слідчі (розшукові) дії є різновидом слідчих розшукових дій. Але їм властива певна специфіка, яка виражається втручанням у приватне життя особи. Хід та результати проведення негласних слідчих (розшукових) дій закріплюються у відповідному протоколі, який складається згідно з вимогами до протоколів про проведення слідчих (розшукових) дій. Ні КПК, ні інші нормативні акти не встановлюють конкретних особливих вимог до протоколу про проведення негласних слідчих (розшукових) дій. А як відомо, одним із критеріїв допустимості доказів є належна форма закріплення. Законодавцеві слід приділити увагу даному питанню при прийнятті нових нормативно-правових актів чи при удосконаленні вже існуючих. Для того щоб інформація, здобута шляхом проведення негласних слідчих (розшукових) дій, була допустимою для використання в кримінальному провадженні як доказ, необхідно так врегулювати це питання на законодавчому рівні, щоб не було можливостей порушення прав і законних інтересів людини і громадянина.

Отже, оскільки проведення окремих видів негласних слідчих (розшукових) дій тісно пов'язане з втручанням в особисте життя особи, законодавцеві необхідно приділити більше уваги на підготовку кадрів, уповноважених безпосередньо на їх здійснення, доопрацювати інститут кримінальної відповідальності за розголошення інформації, отриманої в результаті проведення негласних слідчих (розшукових) дій, закріпити відповідні норми в Кримінальному кодексі України та, можливо, впровадити змогу отримання відшкодування матеріальної шкоди особою у

випадку, коли щодо неї проводились негласні слідчі (розшукові) дії, але їх результати спростували підозри щодо причетності відповідної особи до вчинення протиправного діяння, в якому вона підозрювалась, а також удосконалити процедуру повідомлення особі про те, що щодо неї проводились негласних слідчих (розшукових) дій і також недопрацьованим моментом є форма закріплення результатів проведення таких дій. Незважаючи на те, що в кримінальному процесуальному законодавстві питанню проведення НСРД приділено чимало уваги, реалізація відповідних положень КПК на практиці засвідчує наявність низки недоліків законодавчого характеру, які потребують якнайшвидшого врегулювання.

Література:

1. Конституція України // від 28.06.1996р. за № 254к/96-ВР. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/rada/show/254к/96-вр>.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України// від 13 квітня 2012 р. за № 4651-VI. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4615-17>.
3. Кримінальний кодекс України // від 05 квітня 2001р. за № 2341-III. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/3241-14>.
4. Закон України від 18 лютого 1992 року за № 2135-XII «Про оперативно-розшукову діяльність»// Відомості Верховної Ради України. – 1992.№22. [Електронний ресурс].– Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2135-12>.
5. Про затвердження Інструкції про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні: Наказ Генеральної прокуратури України, Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України, Адміністрації державної прикордонної служби України, Міністерства фінансів України, Міністерства юстиції України від 16.11.2012 року № 114/1042/516/1199/936/1687/5. [Електронний ресурс]– Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0114900-12>.
6. Аленін Ю.П. Допит підозрюваного як засіб збирання та перевірки доказів у досудовому провадженні: деякі нові питання / Ю.П. Аленін // Актуальні проблеми доказування в кримінальному провадженні: Матеріали Всеукраїнської науково- 166 практичної Інтернет-конференції (м. Одеса, 27 листопада 2013р.) / відп. за вип. Ю.П. Аленін. — Одеса : Юридична література, 2013. — 504 с.

7. Литвин О.В. Деякі питання порядку визнання судом недопустимості доказів у стадії судового розгляду / О.В. Литвин // Порівняльно-аналітичне право. — №3 1. — 2013 – 358 с.

ПРАВА ПОТЕРПІЛОГО: ЗБИРАННЯ ТА ОТРИМАННЯ ДОКАЗІВ У ДОСУДОВОМУ РОЗСЛІДУВАННІ

Рочева М. О.

*студентка групи ПР-164дм
юридичного факультету СНУ ім. В. Даля;*

Татаренко Г. В.

к.ю.н., доцент

Права потерпілого визначають обсяг та межі його дозволеної і гарантованої поведінки у кримінальному провадженні. Вони похідні від соціально-правового розуміння потерпілого як особи, якій злочином завдано шкоди, і визначають процесуальний статус потерпілого як учасника кримінального провадження. Широкий обсяг прав, якими наділяється потерпілий, покликані забезпечити його активну участь у кримінальному провадженні, що, у свою чергу, необхідна для повного виконання завдань кримінального провадження.

Серед видатних науковців в галузі права, які детально досліджували проблематику реалізації прав потерпілого, можна виділити наступних: Л.Д. Удалова, Д.П. Письменний, Д.О. Савицький, О.Ю. Хабло, В.В. Рожнова, Л. М. Лобойко, В.В. Назаров, Ю.І. Азаров, І.А. Тітко, О.Г. Яновська та інші.

Відповідно до ч. 1 ст. 55 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України), потерпілим у кримінальному провадженні може бути фізична особа, якій кримінальним правопорушенням завдано моральної, фізичної або майнової шкоди, а також юридична особа, якій кримінальним правопорушенням завдано майнової шкоди.

Важливо зауважити, що права і обов'язки потерпілого виникають в особи з моменту подання заяви про вчинення щодо неї кримінального правопорушення або заяви про залучення її до провадження як потерпілого. Посадова особа, яка прийняла заяву про вчинення кримінального правопорушення зобов'язана вручити потерпілому пам'ятку про його процесуальні права та обов'язки.

КПК України встановлює, що потерпілим є також особа, яка не є заявником, але якій кримінальним правопорушенням завдана шкода і у зв'язку з цим вона після початку кримінального провадження подала заяву про залучення її до провадження як потерпілого.

Якщо внаслідок кримінального правопорушення настала смерть особи або особа перебуває у стані, який унеможливило подання нею відповідної заяви, потерпілим визнається одна особа з числа близьких родичів чи членів сім'ї, яка подала заяву про залучення її до провадження як потерпілого, а за відповідним клопотанням - потерпілими може бути визнано кілька осіб. Після того, як особа, яка перебувала у стані, що унеможлилював подання нею відповідної заяви, набуде здатності користуватися процесуальними правами, вона може подати заяву про залучення її до провадження як потерпілого.

Конституція України, яка має найвищу юридичну силу, закріпила важливий принцип, відповідно до якого кожному гарантується право знати свої права та обов'язки (ст. 57).

Слід звернути увагу та проаналізувати права, які має потерпілий, бо зазвичай, потерпілі в повному обсязі не розуміють та не володіють інформацією щодо своїх процесуальних прав та обов'язків, які виникають в них з моменту подання заяви.

Відповідно до ст. 55 КПК України, протягом кримінального провадження потерпілий має право:

1) бути повідомленим про свої права та обов'язки, передбачені цим Кодексом;

2) знати сутність підозри та обвинувачення, бути повідомленим про обрання, зміну чи скасування щодо підозрюваного, обвинуваченого заходів забезпечення кримінального провадження та закінчення досудового розслідування;

3) подавати докази слідчому, прокурору, слідчому судді, суду;

4) заявляти відводи та клопотання;

5) за наявності відповідних підстав - на забезпечення безпеки щодо себе, близьких родичів чи членів своєї сім'ї, майна та житла;

6) давати пояснення, показання або відмовитися їх давати;

7) оскаржувати рішення, дії чи бездіяльність слідчого, прокурора, слідчого судді, суду в порядку, передбаченому цим Кодексом;

8) мати представника та в будь-який момент кримінального провадження відмовитися від його послуг;

9) давати пояснення, показання рідною або іншою мовою, якою він вільно володіє, безоплатно за рахунок держави користуватися послугами перекладача в разі, якщо він не володіє державною мовою чи мовою, якою ведеться кримінальне провадження;

10) на відшкодування завданої кримінальним правопорушенням шкоди в порядку, передбаченому законом;

11) знайомитися з матеріалами, які безпосередньо стосуються вчиненого щодо нього кримінального правопорушення, в порядку,

передбаченому цим Кодексом, а також знайомитися з матеріалами кримінального провадження, які безпосередньо стосуються вчиненого щодо нього кримінального правопорушення, у випадку закриття цього провадження;

12) застосовувати з додержанням вимог цього Кодексу технічні засоби при проведенні процесуальних дій, в яких він бере участь. Слідчий, прокурор, слідчий суддя, суд вправі заборонити потерпілому застосовувати технічні засоби при проведенні окремої процесуальної дії чи на певній стадії кримінального провадження з метою нерозголошення даних, які містять таємницю, що охороняється законом чи стосується інтимних сторін життя людини, про що виноситься (постановляється) вмотивована постанова (ухвала);

13) одержувати копії процесуальних документів та письмові повідомлення у випадках, передбачених цим Кодексом;

14) користуватися іншими правами, передбаченими цим Кодексом.

Під час досудового розслідування потерпілий має право:

1) на негайне прийняття і реєстрацію заяви про кримінальне правопорушення, визнання його потерпілим;

2) отримувати від уповноваженого органу, до якого він подав заяву, документ, що підтверджує її прийняття і реєстрацію;

3) подавати докази на підтвердження своєї заяви;

4) брати участь у слідчих (розшукових) та інших процесуальних діях, під час проведення яких ставити запитання, подавати свої зауваження та заперечення щодо порядку проведення дії, що заносяться до протоколу, а також знайомитися з протоколами слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій, виконаних за його участі;

5) отримувати копії матеріалів, які безпосередньо стосуються вчиненого щодо нього кримінального правопорушення, після закінчення досудового розслідування.

Під час судового провадження в будь-якій інстанції потерпілий має право:

1) бути завчасно поінформованим про час і місце судового розгляду;

2) брати участь у судовому провадженні;

3) брати участь у безпосередній перевірці доказів;

4) підтримувати обвинувачення в суді у випадку відмови прокурора від підтримання державного обвинувачення;

5) висловлювати свою думку під час вирішення питання про призначення покарання обвинуваченому, а також висловлювати свою думку при вирішенні питання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру;

6) знайомитися з судовими рішеннями, журналом судового засідання і технічним записом кримінального провадження в суді;

7) оскаржувати судові рішення в порядку, передбаченому цим Кодексом.

Також, слід зауважити, що на всіх стадіях кримінального провадження потерпілий має право примиритися з підозрюваним, обвинуваченим і укласти угоду про примирення. У передбачених законом України про кримінальну відповідальність та цим Кодексом випадках примирення є підставою для закриття кримінального провадження.

Як було зазначено раніше, потерпілий під час досудового розслідування має право на негайне прийняття та реєстрацію заяви про кримінальне правопорушення, визнання його потерпілим, право отримувати документ від уповноваженого органу, що підтверджує прийняття та реєстрацію заяви, право подавати докази на підтвердження своєї заяви тощо. Таким чином, необхідно звернути увагу на інститут доказів, який займає вагомe місце в кримінально-процесуальному праві.

Так, відповідно до ст. 84 КПК України, доказами в кримінальному провадженні є фактичні дані, отримані у передбаченому цим Кодексом порядку, на підставі яких слідчий, прокурор, слідчий суддя і суд встановлюють наявність чи відсутність фактів та обставин, що мають значення для кримінального провадження та підлягають доказуванню. Процесуальними джерелами доказів є показання, речові докази, документи, висновки експертів.

Збирання доказів здійснюється сторонами кримінального провадження, потерпілим, представником юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, у порядку, передбаченому цим Кодексом.

Сторона захисту, потерпілий, представник юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, здійснює збирання доказів шляхом витребування та отримання від органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій, службових та фізичних осіб речей, копій документів, відомостей, висновків експертів, висновків ревізій, актів перевірок; ініціювання проведення слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій та інших процесуальних дій, а також шляхом здійснення інших дій, які здатні забезпечити подання суду належних і допустимих доказів.

Ініціювання стороною захисту, потерпілим, представником юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, проведення слідчих (розшукових) дій здійснюється шляхом подання слідчому, прокурору відповідних клопотань, які розглядаються в порядку, передбаченому цим Кодексом. Постанова слідчого, прокурора про відмову в задоволенні клопотання про проведення слідчих (розшукових) дій,

негласних слідчих (розшукових) дій може бути оскаржена слідчому судді (Стаття 93 КПК України).

Як було зазначено раніше, процесуальними джерелами доказів є показання, речові докази, документи, висновки експертів.

Згідно ст. 95 КПК України, показання - це відомості, які надаються в усній або письмовій формі під час допиту підозрюваним, обвинуваченим, свідком, потерпілим, експертом щодо відомих їм обставин у кримінальному провадженні, що мають значення для цього кримінального провадження.

Потерпілий має право давати показання під час досудового розслідування та судового розгляду.

Сторони кримінального провадження, потерпілий, представник юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, мають право отримувати від учасників кримінального провадження та інших осіб за їх згодою пояснення, однак вони не є джерелом доказів.

Ст. 98 КПК України встановлює, що речовими доказами є матеріальні об'єкти, які були знаряддям вчинення кримінального правопорушення, зберегли на собі його сліди або містять інші відомості, які можуть бути використані як доказ факту чи обставин, що встановлюються під час кримінального провадження, в тому числі предмети, що були об'єктом кримінально протиправних дій, гроші, цінності та інші речі, набуті кримінально протиправним шляхом або отримані юридичною особою внаслідок вчинення кримінального правопорушення. Необхідно звернути увагу на те, що документи є речовими доказами, якщо вони містять ознаки, зазначені в частині першій цієї статті.

Документом є спеціально створений з метою збереження інформації матеріальний об'єкт, який містить зафіксовані за допомогою письмових знаків, звуку, зображення тощо відомості, які можуть бути використані як доказ факту чи обставин, що встановлюються під час кримінального провадження.

Важливо вказати на те, що може належати до документів, які можуть бути використані як докази. Так, відповідно до ст. 99 КПК України, до документів можуть належати:

1) матеріали фотозйомки, звукозапису, відеозапису та інші носії інформації (у тому числі електронні);

2) матеріали, отримані внаслідок здійснення під час кримінального провадження заходів, передбачених чинними міжнародними договорами, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України;

3) складені в порядку, передбаченому цим Кодексом, протоколи процесуальних дій та додатки до них, а також носії інформації, на яких за допомогою технічних засобів зафіксовано процесуальні дії;

4) висновки ревізій та акти перевірок.

Матеріали, в яких зафіксовано фактичні дані про протиправні діяння окремих осіб та груп осіб, зібрані оперативними підрозділами з дотриманням вимог Закону України "Про оперативно-розшукову діяльність", за умови відповідності вимогам цієї статті, є документами та можуть використовуватися в кримінальному провадженні як докази.

Сторона кримінального провадження, потерпілий, представник юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, зобов'язані надати суду оригінал документа. Оригіналом документа є сам документ, а оригіналом електронного документа - його відображення, якому надається таке ж значення, як документу. Дублікат документа (документ, виготовлений таким же способом, як і його оригінал) може бути визнаний судом як оригінал документа.

Для підтвердження змісту документа можуть бути визнані допустимими й інші відомості, якщо:

1) оригінал документа втрачений або знищений, крім випадків, якщо він втрачений або знищений з вини потерпілого або сторони, яка його надає;

2) оригінал документа не може бути отриманий за допомогою доступних правових процедур;

3) оригінал документа знаходиться у володінні однієї зі сторін кримінального провадження, а вона не надає його на запит іншої сторони.

Сторона кримінального провадження, потерпілий, представник юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, мають право надати витяги, копії, узагальнення документів, які незручно повністю досліджувати в суді, а на вимогу суду - зобов'язані надати документи у повному обсязі.

Сторона зобов'язана надати іншій стороні можливість оглянути або скопіювати оригінали документів, зміст яких доводився у передбаченому КПК України порядку.

Процесуальними джерелами доказів, крім показань, речових доказів та документів, є висновки експертів. Відповідно до ст. 101 КПК України, висновок експерта - це докладний опис проведених експертом досліджень та зроблені за їх результатами висновки, обґрунтовані відповіді на запитання, поставлені особою, яка залучила експерта, або слідчим суддею чи судом, що доручив проведення експертизи.

Кожна сторона кримінального провадження має право надати суду висновок експерта, який ґрунтується на його наукових, технічних або

інших спеціальних знаннях. Висновок повинен ґрунтуватися на відомостях, які експерт сприймав безпосередньо або вони стали йому відомі під час дослідження матеріалів, що були надані для проведення дослідження. Експерт дає висновок від свого імені і несе за нього особисту відповідальність. Запитання, які ставляться експертові, та його висновок щодо них не можуть виходити за межі спеціальних знань експерта. Висновок експерта не може ґрунтуватися на доказах, які визнані судом недопустимими.

Висновок експерта надається в письмовій формі, але кожна сторона має право звернутися до суду з клопотанням про виклик експерта для допиту під час судового розгляду для роз'яснення чи доповнення його висновку. Якщо для проведення експертизи залучається кілька експертів, експерти мають право скласти один висновок або окремі висновки. Висновок передається експертом стороні, за клопотанням якої здійснювалася експертиза.

Висновок експерта не є обов'язковим для особи або органу, яка здійснює провадження, але незгода з висновком експерта повинна бути вмотивована у відповідних постанові, ухвалі, вирoku.

Таким чином, права потерпілого визначають обсяг та межі його дозволеної і гарантованої поведінки у кримінальному провадженні. Вони похідні від соціально-правового розуміння потерпілого як особи, якій злочином завдано шкоди, і визначають процесуальний статус потерпілого як учасника кримінального провадження. Широкий обсяг прав, якими наділяється потерпілий, покликані забезпечити його активну участь у кримінальному провадженні, що, у свою чергу, необхідна для повного виконання завдань кримінального провадження.

Права потерпілого взаємопов'язані і взаємообумовлені. Вони можуть бути поділені на три групи: 1) права, які він має протягом всього кримінального провадження; 2) права, які він має під час досудового розслідування; 3) права, які він має під час судового провадження. Права, якими потерпілий наділяється протягом всього кримінального провадження, мають загальний і наскрізний характер і можуть бути реалізовані на всіх етапах кримінального провадження. Права, якими наділяється потерпілий під час досудового і судового провадження, можуть бути реалізовані лише на відповідних стадіях провадження і визначаються специфікою цих стадій.

Реалізація потерпілим своїх прав можлива лише після визнання особи потерпілим у встановленому законом порядку. Делегування чи привласнення цих прав іншими особами, крім представника і законного представника, на підставах і в порядку, передбачених КПК, не допускається. Забезпечення прав потерпілого покладається на органи і

осіб, які здійснюють кримінальне провадження: слідчого, прокурора і суд. Також, необхідно зауважити, що перелік прав потерпілого, визначений КПК, не є вичерпним.

Література:

1. Конституція України від 28.06.1994 року. [Електронний ресурс] : Верховна Рада України, офіційний веб-портал. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/>.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 року. [Електронний ресурс] : Верховна Рада України, офіційний веб-портал. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/>.
3. Л.Д. Удалова, Д.П. Письменний, Ю.І. Азаров та інші. Теорія судових доказів в питаннях та відповідях: навчальний посібник. – К. «Центр учбової літератури», 2015. – 104 с.
4. Кримінальне процесуальне право України : [навчальний посібник] / За редакцією професорів В. Г. Гончаренка та В. А. Колесника. – К.: Юстиніан, 2014. – 576 с.
5. Кримінальний процес: підручник / За ред. Л.Д. Удалової, Д.П. Письменного. – К.: ЦУЛ, 2013. – 544 с.

КОНГОЛЕЗСКИЙ КРИЗИС 1960-1965 ГГ. И ФАКТОР УЧАСТИЯ НАЁМНЫХ ПОДРАЗДЕЛЕНИЙ

Синельников А.И.

студент гр. ЮІз-351м

Сапицкая Е.М.

к.и.н., доцент кафедры ВИИУ ВНУ им.В.Даля

Практически сразу же после окончания Второй мировой войны, вместе с подъёмом левых движений и становления левых правительств, по всему миру произошла вспышка национально-освободительных движений. Метрополии уже не были в состоянии контролировать колонии, куда проникала левая идеология и обострившееся чувство национальной самоидентификации.

Настоящим полигоном для испытания борьбы малых народов с постколониальными режимами стал Африканский континент. Экономическая форма взаимоотношений в африканских колониях к тому времени безнадежно устарела, адекватная проевропейская платформа отсутствовала, армейские подразделения не могли выполнять чуждую им

функцию в условиях, существующих в эпоху прогресса, наступившую после Второй мировой войны.

Первыми колониями, которые обрели независимость, стали Марокко, Судан и Тунис, провозгласившие суверенитет в 1956 г. В 1957 г. Гана получила независимость от Великобритании, затем, в 1958 г., Гвинея освободилась от управления Франции. Последним колониальным владением, освободившимся от колониального господства, стало Зимбабве, получившее в 1980 г. независимость от Великобритании. Это была последняя европейская колония Африки, и вместе с её утратой эпоха деколонизации окончательно подошла к своему логическому завершению.

При этом сложно сказать, что само по себе отсоединение от политической и экономической гегемонии европейских держав положило начало стабильному и последовательному утверждению африканских государств. Напротив, внутренняя нестабильность в этих странах привела к тому, что возникла новая необходимость военного и политического вмешательства в дела африканских правительств. Вновь окрепшие и куда более успешные экономически европейские страны стремились контролировать обильные полезными ископаемыми и энергетическими ресурсами африканские земли. Фактически не было выхода и у африканских правительств, не способных удержать в руках руководство новыми странами. Таким образом, Европа возобновляла своё влияние на Африканском континенте. И, когда речь заходит о вооружённом влиянии на исход борьбы за контроль этих территорий, то ключевую роль здесь сыграли весьма масштабные формирования наёмнических войск. Представляя в куда большей степени интерес западноевропейских правительств, непосредственной связи с ними они всё же не имели.

Таким образом, вмешиваясь в африканские вооружённые конфликты, многочисленные отряды наёмников, которые сражались преимущественно против левых режимов, укрепляли здесь влияние капиталистических европейских институтов, что иногда характеризуется как «вторая колонизация Африки».

Период «второй колонизации Африки» в контексте использования сил вооружённых наёмников интересен ещё и тем, что на уровне международного права наёмники ещё не считались тотально незаконным явлением, так как Международная конвенция «О борьбе с вербовкой, использованием, финансированием и обучением наемников» была принята резолюцией 44/34 Генеральной Ассамблеи ООН лишь 4 декабря 1989 г., то есть после абсолютно вопиющего случая, произошедшего накануне, в ноябре 1989 г., когда один из активнейших и ярчайших наёмников Боб Денар, о котором будет идти речь ниже, фактически взял в руки власть в государстве – на Коморских островах вследствие организованного им же

переворота, где занял пост Главы президентской гвардии. Он создал на островах целую базу для наёмников, а затем ликвидировал президента страны. В принятой конвенции были чётко определены понятия «наёмник», отображено понятие «вербовки» и тому прочее, что фактически упразднило систему действующих до этого систем наёмных войн в мире.¹ При этом лицо «новой колонизации» имеет огромные последствия для современной Африки, и стран «третьего мира» в целом.

30 июня 1960 г. свою независимость провозгласило Конго, находившееся не просто в колониальной зависимости от Бельгии, но являющаяся частной собственностью короля Бельгии Леопольда II. Фактически, Конго в тот промежуток времени было в авангарде тех колониальных владений, которым Декларацией «О предоставлении независимости колониальным странам и народам», принятой резолюцией 1514 (XV) Генеральной Ассамблеи ООН немногим позже, 14 декабря 1960 г., был предоставлен конкретный, признанный на уровне международного сообщества, повод реализовать идею национальной и государственной независимости. Первые три пункта данной Декларации гласят:

1. подчинение народов иностранному игу и господству и их эксплуатация являются отрицанием основных прав человека, противоречат Уставу Организации Объединенных Наций и препятствуют развитию сотрудничества и установлению мира во всем мире;

2. все народы имеют право на самоопределение; в силу этого права они свободно устанавливают свой политический статус и осуществляют свое экономическое, социальное и культурное развитие;

3. недостаточная политическая, экономическая и социальная подготовленность или недостаточная подготовленность в области образования никогда не должны использоваться как предлог для задержки достижения независимости.²

Однако независимость принесла с собой масштабный кризис, связанный уже с проблемами сепаратизма, вооружённых вмешательств и прочее. Источником политического противостояния, переросшего в серьёзные вооружённые столкновения, стала борьба между президентом возникшего государства – консерватором Жозефом Касаубу и премьер-министром страны, левонационалистом Патрисом Лумумбой. Само по себе противостояние представителей центральной власти усугубилось попутками отсоединения от Конго двух богатых провинций – Катанги и

¹http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/mercen.shtml

²http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/colonial.shtml

Касаи. В дальнейшем конфликт сопровождался противостояниями на этнической основе и ликвидацией лидеров враждующих лагерей. С этого момента начинается один из отличительных эпизодов — участие подразделений белых наёмников, самое знаменитое из которых — Commando 5.

История этого подразделения тесно связана с двумя его участниками — Майклом Хором и Зигфридом Мюллером. Так, Мюллер, бывший военнослужащий Вермахта, после войны служил в военных формированиях США, занявших западную Германию, а после нанялся на работу в британскую компанию «British Petroleum», где занимался разминированием территорий северной Африки — отголоском Второй мировой войны. Вступить в конголезский конфликт, причём на стороне повстанцев из антиправительственной Катанги, он пытался ещё в 1962 г., однако возможность получить новый военный опыт к нему пришла только в 1964 г., с вступлением в Commando 5, под командованием М. Хора.³

Так, к началу лета 1964 г. в Конго возникла новая вспышка конфликта, в результате чего был убит премьер-министр П. Лумумба (согласно докладу Британского консульства в Луанде, убийство было совершено при поддержке Бельгийского и Американского правительств). 26 июня 1964 г. новым премьер-министром был назначен Мойсе Чомбе, вернувшийся из Западной Европы после предшествующего бегства от сил Лумумбы. Новое, прозападное правительство теперь не устраивало мятежников симба. Стоит сказать, что во время борьбы против центрального правительства Чомбе использовал силы европейских наёмников (около 500 бойцов), однако 14 июля 1960 г. в Конго был введен контингент войск ООН, и к 1962 г., после столкновения миротворческих войск с наёмниками последние прекратили борьбу, Катанга вернулась в состав Конго, а Чомбе бежал в Испанию.

На посту представителя власти, а не оппозиции, Чомбе также использовал силы наёмных войск для достижения своих стратегических целей.

В основном, наёмники, среди которых было много немцев, итальянцев, ирландцев, португальцев, а также южноафриканцев и родезийцев, прибывали в Конго из ЮАР. В ЮАР отряды наёмников формировал майор Майкл Хоар — бывший британский военнослужащий, ветеран Второй мировой войны, к началу конголезской компании эмигрировавший в ЮАР. Первая группа состояла приблизительно из 30

³http://artofwar.ru/f/fedotow_a_m/text_0040.shtml

человек, однако в ходе развёртывания компании их количество достигало 3 000 человек.

При этом влияние конкретно европейской политической и идеологической стороны проявлялось особенно в составе этих групп. Во-первых, это сам майор Хоар, который будучи британским офицером влиял на представление конфликта в свете противостояния племенных бунтарей африкано-европейской демократии. Во-вторых, с точки зрения отображения конфликта в средствах массовой информации, яркой фигурой в данной войне являлся Зигфрид Мюллер. Бывший военнослужащий Вермахта, Мюллер даже после разгрома нацистской Германии, находясь в Африке, носил свою давнюю воинскую награду – Железный крест. Кроме того, приняв сторону Союзников после окончания войны, и прибыв в 60-х годах в Конго, Мюллер утверждал, что выполняет задачи наёмного военнослужащего не просто из-за корыстных мотивов, а будучи уверенным в правильности западно-демократических ценностей.⁴ Выступая против повстанцев симба, придерживающихся в большей степени леворадикальных взглядов Лумумбы, Мюллер выступал в роли аллюзии на европейского колонизатора, который методом силы насаждает прогресс в несовременные традиционные территории Африки. Так же яркой фигурой указанной группы наёмников был Боб Денар (настоящее имя – Жильбер Буржо), который оставил заметный след в летописи африканских конфликтов, из-за чего получил прозвище «белой грозы чёрных президентов». Денар был откровенным антикоммунистом, а себя предпочитал называть не наёмником, а «корсаром», так как, со слов Денара: «Корсары во Франции получали письменное разрешение короля нападать на иностранные корабли, – объяснил он. – У меня не было такого разрешения, но у меня были паспорта, выданные спецслужбами».⁵

К 1964 г. благодаря американской и бельгийской интервенции, силы повстанцев были сломлены. В ходе операции «Красный дракон», решающую роль в которой исполнили бельгийские десантники, был освобождён город Стенвиль – столица провинции Киву, освобождены белые жители, взятые в качестве заложников повстанцами.

Впоследствии, в конфликт кроме правительства Конго и находящихся у них на службе наёмных европейских войск, сепаратистов, также вмешиваются левые силы. Так, один из лидеров Кубинской революции, полевой командир Эрнесто «Че» Гевара с собственным

⁴ <https://www.youtube.com/watch?v=CYPv98c-yrw>

⁵ <http://fb.ru/article/262109/bob-denar-biografiya-i-foto-korolya-naemnikov>

отрядом добровольцев вступает в борьбу против правительственных сил на стороне леворадикалов, наследников идей П.Лумумбы. При этом в сложившемся хаосе достичь поставленных целей ему не удалось, что привело к окончательному разгрому повстанцев.

По итогам противостояния Мобуту всё таки одержал победу в указанном конфликте с помощью сил прибывших наёмников, а его страна вошла в блок тех стран, которые поддерживают ровные политические отношения с бывшими метрополиями, при этом сохраняя взамен нетронутой внутреннюю национальную (зачастую противоречащую принципам демократии) политику.

Таким образом, Конго осталась территорией, где весомую роль продолжают играть политические и, особенно, экономические устремления европейских государств, что проявляется и по сей день в виде исключительных патентов на добычу богатых Конголезских ресурсов «западными» компаниями. Последовавший после кризиса в Конго период несёт на себе оценку «новой колонизации», в большей степени экономической, что возвращает страну к изначальным проблемам суверенитета.

ЗАПРОВАДЖЕННЯ АДВОКАТСЬКОЇ МОНОПОЛІЇ В УКРАЇНІ: ЗА ЧИ ПРОТИ

Сташевська І. В.,

Слухачка ІПДОДН

Капліна Г.А.,

к.ю.н., доцент ,

Східноукраїнський національний університет ім. В.Даля

Сучасний етап розвитку українського суспільства, інституціональні зміни вимагають вдосконалення організації та функціонування такого важливого інституту громадянського суспільства як адвокатура. Попри те, що адвокатура є недержавною інституцією, по суті, вона виконує функцію особливої державної ваги, оскільки захищає права громадян і сприяє зміцненню законності, демократизації та гуманізації правосуддя. Згідно з Конституцією України завдання адвокатури полягає в забезпеченні права на захист від обвинувачення та наданні правової допомоги при вирішенні справ у судах та інших державних органах [1]. Тобто конституційне положення накладає на адвокатуру зобов'язання врівноважувати інтереси суспільства з правовими нормами держави.

Необхідність глибокого наукового дослідження інституту адвокатури у сучасному суспільстві обумовлена низкою важливих факторів. Серед них можна назвати і підвищену увагу до питань захисту прав, свобод і законних інтересів людини і громадянина, і необхідність активної протидії їх порушенню з боку держави, юридичних та фізичних осіб, і проблему адаптації основних напрямків адвокатської діяльності в нашій країні відповідним міжнародно-правовим нормам та стандартам. Саме адвокати відіграють головну роль у вирішенні цих проблем [2].

Дослідженням окремих аспектів реформування адвокатури в Україні присвячені деякі роботи Варфоломеевої Т.В., Голованя І., Гловацького І.Ю., Коваленко Т.С., Кухнюка Д.В., Обловацької Н.О., Святоцької В., Фурси С.Я. та інших. З огляду на зазначене, можна зробити висновок, що дана тема є недостатньо розробленою в українській науці, наявні джерела є достатньо застарілими, наявний широкий спектр невирішених питань, котрі постають перед науковцями та практиками в сучасний період.

Увагу на необхідність встановлення домінуючого становища адвокатів на ринку юридичних послуг звернули народні депутати ще наприкінці 2014 -початку 2015 року, винісши відповідні законопроекти на розгляд до Верховної Ради України. Зокрема, група депутатів Купрієнко О.В., Ляшко О.В. та інш. у своєму законопроекті №1794-1, ст. 19 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» пропонують доповнити частиною другою наступного змісту: «Представництво інтересів фізичних та юридичних осіб у судах під час здійснення цивільного, господарського, адміністративного та кримінального судочинства, а також під час розгляду справ про адміністративні правопорушення, мають право здійснювати виключно адвокати» [3].

У законопроекті № 1794 народного депутата Лапіна І.О та законопроекті № 2070 народного депутата Лубінця Д.В. також передбачено, що надання професійної правової допомоги, захисту та представництва у судах України фізичних і юридичних осіб здійснюється лише адвокатами. Задана тенденція була підтримана і Адміністрацією Президента України: 18 грудня 2015 в стінах КНУ ім. Тараса Шевченка в рамках відповідного круглого столу відбулася презентація законопроекту «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», яким пропонується закріпити виключне право на представлення інтересів фізичних та юридичних осіб у судах за адвокатами. Проте, виникає питання, який правовий статус матимуть штатні юристи на підприємствах, що працюють за трудовим договором та як дана реформа вплине на ринок юридичного бізнесу, котрий наразі активно розвивається в Україні. Як слушно зауважив І. Головань, якщо реформа відбудеться, юридичні особи вимушені будуть залучати адвокатів, часто за відсутності реальної у тому необхідності,

маючи у своєму штаті власних не менш, а то і більш компетентних ніж залучений адвокат спеціалістів з конкретного питання [4].

На початку червня 2016 року Верховна Рада України, продемонструвавши одностайність у вигляді 335 голосів, прийняла у другому читанні та в цілому дискусійний законопроект № 3524 «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)», яким запровадила, у тому числі, і адвокатську монополію. Зокрема, згаданий закон закріпив положення про надання права кожному на професійну правничу допомогу, замість правової, як це було передбачено попередньою редакцією ст.59 Конституції України [1; 5]. Проте, у цій же нормі вказано, що кожен є вільним у виборі захисника своїх прав. Окрім цього, було доповнено текст Конституції ст. 131², яка вказує на те, що для надання професійної правничої допомоги в Україні діє адвокатура, а представництво іншої особи у суді та захист від кримінального обвинувачення здійснює виключно адвокат [5].

Викладене вище фактично закріпило монополію адвокатури на представлення інтересів у суді на конституційному рівні. У пояснювальній записці вказується, що метою прийняття таких норм є підвищення якості представництва особи в суді, а також встановлення конституційного підґрунтя для створення єдиної правничої професії.

Ініціатива закріпити адвокатську монополію на рівні Конституції України, як Основного Закону держави, викликала жваві дискусії ще на етапі розроблення законопроекту. Обговорення змін дедалі загострилося після реєстрації проекту в парламенті, і сьогодні питання залишається спірним. Адже не всі позитивно сприймають такі нововведення.

Не в захваті від нововведень правозахисники, правозахисні організації, а надто громадяни. Представники бізнесу та державних органів також не задоволені нововведеннями. Проте альтернативну точку зору щодо своїх оновлених повноважень пропонують адвокати, зокрема, Національна асоціація адвокатів України (НААУ), яка прагнуть тим самим розвіяти основні міфи. В НААУ вважають, що виключне представництво адвокатом у суді забезпечить високий рівень якості надання правової допомоги та буде однією з гарантій права кожного на справедливий суд. «Завдяки наведеним новелам значно підвищиться якість представництва громадян в усіх судах, оскільки відповідальність адвоката перед клієнтом буде під пильним контролем кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури», - відзначають в НААУ [6].

Проаналізувавши точки зору правничої спільноти можна виділити достатньо обґрунтовані аргументи на користь та проти адвокатської монополії.

Аргументи проти монополії адвокатури:

1. Перетворення на обов'язок для громадянина того, що до цього часу було однією з можливостей, а відтак звуження кола цих можливостей. Як справедливо зазначають прихильники цього твердження, потрібно виходити з того, чи буде наділення монопольними повноваженнями адвокатів слугувати захисту прав людини. Самі ж адвокати і раніше були нічим не обмежені, щоб брати участь у будь-яких судових процесах.

2. Підвищення залежності адвокатів від керівництва адвокатури під загрозою втрати доступу до професії. Тому монополія адвокатури, запроваджена тепер і в такий спосіб, може мати негативний вплив на стан самої адвокатури та призвести до стагнації розвитку правової системи.

3. Позбавлення широких верств населення доступу до правосуддя. Неминуче подорожчання послуг у випадку відсутності необхідних коштів у бюджеті призведе до зменшення в рази кількості людей, яким надаватиметься безоплатна правова допомога. На противагу цьому прихильники реформування зазначають, що збільшення кількості адвокатського корпусу спричинить зниження вартості адвокатських послуг через підвищення рівня конкуренції, що є очевидним.

4. Відсутність у світі прецедентів встановлення на рівні Основного Закону держави монополії недержавної організації на надання послуг суспільству. З цим фактом погоджуються і прихильники адвокатської монополії. Якщо ніхто цього так не робив, то, напевно, в цьому якийсь сенс є. Багато хто вважає, що на сьогодні українська адвокатура знаходиться на такому рівні розвитку, який не дозволяє гарантувати надання якісних правових послуг.

Аргументи за монополію:

1. Це взагалі не монополія, а специфічний допуск до професії. Усі юристи, котрі займаються юридичною практикою чи працюють за наймом, зможуть скористатись введеним спрощеним механізмом отримання адвокатського свідоцтва, і таке отримання не буде фінансово обтяжливим.

2. Монополія призведе до збільшення кількості професіоналів в адвокатській професії. Збільшення кількості адвокатів відбудеться через отримання статусу адвоката більшістю практикуючих юристів для можливості представляти клієнтів у судах. При цьому збільшення кількості адвокатів підвищить конкуренцію та професійні стандарти і дозволить громадянам вибрати собі захисника як мінімум не гіршого, ніж тепер.

3. Підвищення якості адвокатських послуг та морально-етичного рівня адвокатів. Це має відбутись через страх втратити право займатись адвокатською практикою у зв'язку з неналежною кваліфікацією чи

порушенням адвокатської етики за рішенням кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури. Напевно, що так, але це сумнівна мотивація, котра може бути одночасно і елементом впливу на адвоката[7].

Очевидно, дискусії щодо правильності та своєчасності монополії триватимуть до того часу, поки саме суспільство не звикне до цього факту. Коли механізм представництва інтересів клієнтів у судах лише адвокатами запрацює більш-менш безперебійно, то суспільство усвідомить необхідність та невідворотність такого кроку. Варто визнати: попри те, що монополія адвокатів є визнаною світовою практикою, саме по собі запровадження монополії адвокатури матиме наслідком необхідність вирішення низки питань, пов'язаних із реформуванням системи адвокатури, судової системи, доступу до правосуддя та самого правосуддя, забезпечення механізму представництва інтересів органів місцевого самоврядування та державних органів, можливістю юридичним особам захищати свої права та інтереси в судах за допомогою корпоративних юристів, які не мають статусу адвокат [8].

Процес отримання статусу адвоката є складним (потрібно скласти кваліфікаційний іспит, пройти стажування, нести відповідальність за свою діяльність з надання правової допомоги в межах дисциплінарних процедур тощо). Однак бізнес має розуміти, що на відміну від юриста (діяльність якого не регулюється законом) адвокат, як юридичний радник, має цілу низку вагомих переваг:

1) відносини клієнта та адвоката захищені законом (адвокатська таємниця);

2) адвокат несе повну дисциплінарну відповідальність за можливі порушення закону, за які він може позбутися права практикувати (за умов монополії кожен адвокат цінуватиме свій статус, тому що втрата статусу означатиме для нього втрату професії та бізнесу);

3) адвокат наділений певними спеціальними правами, які розкривають широкі можливості для захисту інтересів клієнта (наприклад, адвокатський запит, за ненадання відповіді на який встановлена адміністративна відповідальність);

4) адвокат зобов'язаний постійно підвищувати свою кваліфікацію (постійне оновлення знань є вимогою законодавства не тільки до адвокатів, але умовою успіху будь-якої кар'єри в XXI столітті - ця формула не нова та стосується не тільки адвокатури, а й бізнесу);

5) адвокат має доступ до багатьох державних реєстрів, що спрощує та пришвидшує роботу над запитом клієнта;

б) професійна відповідальність адвоката має бути застрахована (страхування професійної відповідальності адвокатів повинне бути введено до 2020 року поетапно).

Усі ці та багато інших переваг адвокатури перед нерегульованим ринком юридичних послуг є нормою в розвинених країнах та гарантією якості правової допомоги [7].

У цьому контексті вважаємо правильним підхід поступового запровадження монополії. Так, у розділі XV «Перехідні положення» Конституції України вказано: представництво відповідно до п. 3 ч. 1 ст. 131¹ та ст. 131² Конституції виключно прокурорами або адвокатами у Верховному Суді та судах касаційної інстанції здійснюється з 1 січня 2017 року; у судах апеляційної інстанції - з 1 січня 2018 року; у судах першої інстанції - з 1 січня 2019 [1].

Поетапність введення монополії, безумовно, не тільки полегшить сприйняття суспільством цього нововведення, а й надасть можливість привести у відповідність до вимог сьогодення процесуальне законодавство, Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», інші нормативно-правові акти.

Варто зазначити, монополія адвокатів на представництво в судах не є абсолютною. Конституція України закріпила, що законом можуть бути визначені винятки щодо представництва в суді у трудових спорах, спорах щодо захисту соціальних прав, щодо виборів та референдумів, у малозначних спорах, а також стосовно представництва малолітніх чи неповнолітніх осіб та осіб, які визнані судом недієздатними чи дієздатність яких обмежена. Досвід монополії адвокатів при наявності ряду виключень (наприклад: юрисконсульти, малозначні спори тощо) притаманний таким країнам, як Німеччина, Литва та Нідерланди.

Питанням надання правової допомоги було присвячено два рішення Конституційного Суду України (КСУ). Перше рішення КСУ у справі за конституційним зверненням громадянина Солдатова Геннадія Івановича (про право вільного вибору захисника) від 16 листопада 2000 року №13-рп/2000 та друге рішення КСУ у справі за конституційним зверненням громадянина Голованя Ігоря Володимировича (справа про право на правову допомогу) від 30 вересня 2009 року №23-рп/2009.

У сукупності ці два рішення КСУ ґрунтуються на кількох правових ідеях, що визначили на певний період правову політику держави у питанні про надання правової допомоги, а саме:

- держава не обмежує особу у виборі захисника своїх прав лише адвокатами, особа має право звертатися до інших осіб, в тому числі фахівців у галузі права, якщо закон не встановлює для цих осіб обмежень;

- через законодавство про адвокатуру та безоплатну правову допомогу держава реалізує конституційну гарантію права особи на отримання правової допомоги на професійному рівні;

- відсутність спеціального законодавства щодо надання правової допомоги іншими, крім адвокатів особами, означає, що держава не встановлює обмежень отримувати правову допомогу від осіб, які не є адвокатами, але й не заохочує до цього[6].

Тобто конституційні гарантії права на правову допомогу не поширювалися на інших осіб (крім адвокатів), які надають цю допомогу.

Підсумовуючи вище викладене можна дійти висновку, що запровадження виключного права на представництво інтересів клієнтів у суді адвокатами є правильним та своєчасним з точки зору підвищення рівня якості надаваних послуг у цій галузі та забезпечення реалізації прав споживачів. А недопущення негативних наслідків від такої монополії має бути забезпечено шляхом надання гарантій вільного та безперешкодного доступу до адвокатської професії, доступності послуг адвокатів, реформування та внесення змін до законодавства, яке регулює адвокатську діяльність. Новели конституційного регулювання адвокатури, які передбачені законопроектом №3524, відповідають сучасним потребам реформування судової системи, сприятимуть її подальшому розвитку в напрямку імплементації європейських стандартів судочинства, забезпечення права на справедливий суд.

Таким чином, завдяки встановленню монополії адвокатів не лише не звужується право особи на правову допомогу, а навпаки посилюється обов'язок держави щодо забезпечення надання правової допомоги на професійному рівні. Унормування ж виключного представництва адвокатами в судах є продовженням правової ідеї професіоналізації правової допомоги, адже саме судові вирішення правових конфліктів вимагає правової допомоги найвищого професійного рівня.

Література:

1. Конституція України Верховна Рада України; Конституція, Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР [Електронний ресурс]-режим доступу:<http://zakon5.rada.gov.ua/laws>.

2. Адвокатура: минуле та сучасність: матер. VI Міжнар. наук.-практ. Інтернет конф. (м. Одеса, 12 листопада 2016 р.) [Електронний ресурс]/ за заг. ред. д.ю.н., доц. Г.О. Ульянової.- Одеса : Фенікс, 2016. - 424 с. - [Електронний ресурс] - Режим доступу:<http://fa.onua.edu.ua/ua/science/sbornik2016>.

3. Проект Закону про внесення змін до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» (щодо статусу і гарантій

адвокатської діяльності та формування органів адвокатського самоврядування) № 1794 від 19.01.2015 [Електронний ресурс] -Режим доступу до ресурсу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=53631

4. І. Головань «Юристконсульт: кінець історії» [Електронний ресурс] -Режим доступу до ресурсу: <http://blog.liga.net/user/igolovan/article/20819.aspx>

5. Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя) Верховна Рада України; Закон від 02.06.2016 № 1401-VIII [Електронний ресурс] - режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1401-19>.

6. Національна асоціація адвокатів України Науковий висновок конституційності монополії представництва адвокатів у суді - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://unba.org.ua/assets/uploads/news/zakonodavstvo/2016-01-27.naykovyj.vysnovok.pdf>

7. Яким'як О. Гарантоване право на професійну правничу допомогу: читаємо між рядків / Олег Яким'як. // IV Міжнародний судово-правовий форум «Судова реформа: стан та напрями розвитку». Юридична практика. -2016. -С. 45-48.

8. Береза Н. Монополія адвокатури на здійснення представництва в суді / Н. Береза // Науковий Часопис Національної Академії прокуратури України. - 2016. -№ 4(12). - С. 10-17 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.chasopysnapu.gp.gov.ua/chasopys/ua/pdf/12-2016/bereza.pdf>.

РОЛЬ АДВОКАТА У РЕАЛІЗАЦІЇ ФУНКЦІЇ МЕДІАЦІЇ

**Суржсан Б. П.
Капліна Г.А.**
*к.ю.н., доцент
СНУ ім. В.Даля*

У ч.1 ст.59 Конституції України з метою забезпечення та гарантування прав та свобод людини закріплено право кожного на правову допомогу [1]. Забезпечення права на захист від обвинувачення та надання правової допомоги при вирішенні справ у судах та інших державних органах проголошується в Україні найважливішою соціальною функцією адвокатури. Разом з тим, захист прав та свобод в державі стає можливим не лише завдяки функціонуванню системи юрисдикційних органів та

правозахисних інститутів, але також за можливості реалізації права на звернення до альтернативних способів вирішення спорів, серед яких особливе місце посідає медіація. Медіація забезпечує оперативне та об'єктивне вирішення правових спорів на засадах примирення та досягнення сторонами правового спору, за сприянням незалежного та неупередженого медіатора.

Протягом останніх років Рада Європи часто обговорювала питання, пов'язані з розвитком альтернативних способів вирішення спорів, особливо посередництва. Комітет міністрів Ради Європи, який є виконавчо-розпорядчим органом, обрав багатоплановий підхід до даної проблеми та схвалив наступні рекомендації державам-членам про посередництво: Рекомендація Rec (98)1 Комітету міністрів державам-членам Ради Європи щодо медіації в сімейних справах від 21 січня 1998 року, Рекомендація Rec (99)19 Комітету міністрів державам-членам Ради Європи щодо медіації у кримінальних справах від 15 вересня 1999 року, Рекомендація Rec (2001)9 Комітету міністрів державам-членам Ради Європи щодо альтернативного судового розгляду спорів між адміністративними органами і сторонами - приватними особами від 5 вересня 2001 року та Рекомендація Rec(2002)10 Комітету міністрів державам-членам Ради Європи щодо медіації в цивільних справах від 18 вересня 2002 року.

Отже у даному контексті набуває актуального значення наявність ефективного й злагодженого механізму альтернативних способів вирішення правових спорів в Україні.

Питання запровадження інституту медіації було предметом дослідження багатьох українських і зарубіжних фахівців, зокрема Б. Леко, Г. Чуйко, В.С. Балух, О.В. Белінська, Н.В. Дараганова, Ж.В. Мішина, Г. С. Гончарова. Але в цих дослідженнях бракує одностайного підходу до визначення інституту «медіація» та втілення його на законодавчому рівні як позасудового способу вирішення спору.

Метою дослідження є системне аналітичний аналіз особливостей участі адвоката у процедурі посередництва як медіатора із застосуванням методу порівняльного аналізу щодо традиційної адвокатської діяльності та діяльності медіатора.

На разі в Українському правовому полі питання медіації не врегульовано. Але й Україна поступово робить кроки в цьому напрямку. Так у Верховній Раді були подані законопроекти ЗУ «Про медіацію» №2425а от 26.06.13 р. депутатом Федорчуком А.П.; №2425 а-1 від 03.07.2013р. та № 2480-1 від 09.04.2015, 3665-1 від 29.12.2015 подані депутатами С.В. Ківаловим і Развадомським; а також № 2480 від 27

березня 2015 року та 3665 від 17.12.2015 поданий Шкрум А.І., Сироїд О.І. та авторським колективом [2].

В ході розгляду вказаних проектів, та взагалі впровадження інституту медіації в законодавство України, між науковцями і правниками йдуть суперечки стосовно безпосередньо особи медіатора, його правового статусу, кваліфікації, приналежності до професійної діяльності адвоката, правозахисника чи психолога тощо. На нашу думку доречно було б віднести діяльність медіатора до професійної діяльності, а саме - до професійної адвокатської діяльності.

Для отримання найбільш повного розуміння медіації як одного з альтернативних способів врегулювання конфліктів, вважаємо за необхідне визначити її принципи. У літературі, присвяченій проблемам медіації, вказуються найрізноманітніші принципи медіації. Як правило, виділяються чотири основні принципи медіації: 1) принцип добровільності, 2) принцип нейтральності або неупередженості медіатора, 3) принцип рівноправності сторін, 4) принцип конфіденційності.

Власне кажучи, медіатор - це третя сторона у процедурі, яка пропонує

варіант вирішення спору шляхом надання рекомендації або висновків, які не є обов'язковими для виконання сторонами. Медіатор - це незалежна (неупереджена) третя сторона, що супроводжує процес медіації для вирішення конфлікту і для досягнення конкретної угоди. За допомогою медіаторів можна знайти рішення, при яких не буде ні переможених, ні переможців [3].

Перш ніж вести мову про роль посередника необхідно з'ясувати, які ж функції виконує медіатор під час процедури медіації. Роль медіатора науковці визначають за допомогою таких трьох позицій: 1) забезпечення зв'язку між сторонами спору для того, щоб вони могли зрозуміти перспективи розв'язання конфлікту та з'ясувати фактичні основні потреби й інтереси один одного; 2) раціоналізація переговорного процесу між сторонами, спонукати їх до напрацювання щодо переговорів принципового підходу і знаходження рішень, котрі належним чином відповідають їх головним інтересам; 3) в окремих випадках і на прохання сторін, висунення істотних пропозицій, щоб підштовхнути сторони до досягнення згоди [3].

В різних галузях права є різні види примирних процедур, зокрема примирення в індивідуальних та колективних трудових спорах, мирова угода в цивільному процесі і господарському процесі, примирення між обвинувачуваним та потерпілим та угоди про примирення в кримінальному процесі. Вказані правові норми не можна ототожнювати з процедурою медіації, але вони дають реальні правові підстави для запровадження

медіації в українське законодавство. В Україні, на даний момент закон, який би стосувався питань регулювання діяльності медіатора, відсутній. Отже, питання участі адвоката у медіації регулюється чинним законодавством щодо регулювання професійної діяльності адвокатури та адвокатів в Україні. Так, відповідно до частини 2 статті 40 ЦПК України, одна й та сама особа не може бути одночасно представником іншої сторони, третіх осіб, які заявляють самостійні вимоги щодо предмета спору або беруть участь у справі на другій стороні[4]. Згідно з частини 1 статті 46 КПК України, захисник не має права взяти на себе захист іншої особи або надавати їй правову допомогу, якщо це суперечить інтересам особи, якій він надає або раніше надавав правову допомогу[5]. У ЗУ «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», зокрема пункті 7 частини 1 статті 28, передбачено, що адвокату забороняється укладати договір про надання правової допомоги і він зобов'язаний відмовитися від виконання договору, укладеного адвокатом, адвокатським бюро або адвокатським об'єднанням, у разі якщо адвокат надає правову допомогу іншій особі, інтереси якої можуть суперечити інтересам особи, яка звернулася щодо укладення договору про надання правової допомоги [6].

Дані правила необхідні для того, щоб уникати випадки, коли адвокат виступав би в якості представника або захисника обох сторін правового спору (юридичного конфлікту), причому без їх згоди чи дозволу на такі дії. Насправді, важливо розуміти, що медіатор не є представником або захисником жодної зі сторін правового спору. Кожна зі сторін, якщо інше не передбачено правилами процедури посередництва, попередньо узгодженими сторонами, для участі у медіації може направляти свого представника або захисника, які за сприянням обраного сторонами адвоката - медіатора будуть намагатися урегулювати спір. Власне кажучи, при медіації інтереси сторін, як правило, не повинні суперечити один одному, оскільки основним інтересом сторін (при тому, що їх позиції, прагнення, очікування є різними) являється врегулювання правового спору шляхом мирних переговорів за сприяння медіатора та прийняття взаємоприйняттого та взаємовигідного рішення [3].

Отже, якщо адвокат виконує спільне доручення обох (всіх) сторін про сприяння їм у проведенні переговорів та досягненні ними угоди, то це не буде порушувати вказані правила і не буде суміщенням процесуальних ролей.

У ЗУ «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» у статті 19 «Види адвокатської діяльності» медіацію до таких видів не відносять, проте, наявна

вказівка на те, що адвокат може здійснювати інші види адвокатської діяльності, не заборонені законом. Так, відповідно до пункту 2 частини 1

статті 1 ЗУ «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», адвокатська діяльність - це незалежна професійна діяльність адвоката щодо здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги клієнту. Іншими видами правової допомоги, згідно з пунктом 6 частини 1 статті 1 ЗУ «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», є види адвокатської діяльності з надання правової інформації, консультацій та роз'яснень з правових питань, правового супроводу діяльності клієнта, складення заяв, скарг, процесуальних та інших документів правового характеру, спрямованих на забезпечення реалізації прав, свобод і законних інтересів клієнта, недопущення їх порушень, а також на сприяння їх відновленню в разі порушення. Тобто, згадки про медіацію у ЗУ «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» відсутні [3].

Однак, не варто забувати про те, що діяльність адвокатів та адвокатури регулюється комплексом законів. Так, законодавець відносить медіацію, зокрема у пункті 4 частини 1 статті 1 ЗУ «Про безоплатну правову допомогу», до видів правових послуг. В свою чергу, надання правових послуг, спрямованих на забезпечення реалізації прав і свобод людини і громадянина, захисту цих прав і свобод, їх відновлення у разі порушення є правовою допомогою (п.3 ч.1 ЗУ «Про безоплатну правову допомогу»). Таким чином, на підставі системного аналізу положень чинного законодавства щодо регулювання діяльності адвокатів маємо можливість відслідкувати наступну логічну послідовність: медіація є видом правових послуг - надання правових послуг є правовою допомогою - надання правової допомоги є адвокатською діяльністю [3].

Тобто, маємо можливість стверджувати, що відповідно до чинного законодавства медіація може бути віднесена до видів адвокатської діяльності.

У наданні правової допомоги учасникам кримінального провадження при проведенні медіації значні можливості і перспективи є саме у адвокатів-медіаторів, які є потенційним джерелом скеровування правопорушників для участі у програмах відновного правосуддя. При проведенні медіації адвокати повинні керуватися спеціальним законом та стандартами проведення медіації, повинні бути розроблені процедура відбору, навчання та оцінювання діяльності медіаторів.

Підсумовуючи визначимо наступне, медіація повинна визнаватися як особливий вид адвокатської діяльності, що повинно знайти своє закріплення і на рівні чинного законодавства про адвокатуру та адвокатську діяльність.

Література:

1. Конституція України //Відомості Верховної Ради України. - 1996. - № 30.
2. Проект Закону «Про медіацію» // [Електронний ресурс]/ВРУ. - Режим доступу: <http://rada.gov.ua>
3. Біцай А.В.: Організаційно-правові засади участі адвоката в медіації: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.10/ Біцай А.В.// М-во освіти і науки України, Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. - Київ – 2015
4. Цивільний процесуальний кодекс України//Офіційний вісник України. - 2004 р. - №16.
5. Кримінальний процесуальний кодекс// Відомості Верховної Ради України. – 2013. - №9 - 13.
6. Закон України «Про адвокатуру і адвокатську діяльність»// Відомості Верховної Ради. - 2013р. - № 27

ВКЛАД ПЕРВОГО РЕКТОРА САНКТ-ПЕТЕРБУРГСКОГО УНИВЕРСИТЕТА МИХАИЛА БАЛУДЯНСКОГО В РАЗВИТИЕ ЮРИДИЧЕСКОЙ НАУКИ И ОБРАЗОВАНИЯ

Ing. Ленка Дубовицка, PhD.

старший преподаватель

Центрально-европейский университет,

г. Скалица, Словацкая республика

Dr.h.c. prof.h.c. Ing. Михал Вархола, PhD.

президент сообщества

Академическое сообщество Михаила Балудянского,

г. Кошице, Словацкая республика

«Талант Балудянского не укладывается в определенные рамки универсальных дарований, которыми был наделен этот необыкновенный человек, счастливо сочетавший в себе ученого, педагога, государственного и общественного деятеля»(3). Михайленко, 2007

Введение

Уже вскоре после приезда Балудянского в Петербург (1804 г.) в «Санкт-Петербургских ведомостях» появилось любопытное сообщение об открытом преподавании наук в Педагогическом институте профессором Балудянским «по понедельникам, вторникам, средам и пятницам от 9 до

11 утра» по довольно широкой программе (энциклопедии юридических и политических наук, политической экономики, дипломатике).

И в дальнейшем, после преобразования Педагогического института в Университет, лекции, читаемые деканом, а позднее ректором Балудянским всегда пользовались особой популярностью среди слушателей, были предметом обсуждения и споров. Одновременно с преподаванием Михаил Балудянский работает в Министерстве финансов и Министерстве юстиции России. В 1806 году Михаил Балудянский разработал русскую юридическую терминологию – ***огромный вклад в русскую науку.***

1. Основоположник и первый ректор Петербургского университета

Почему избрали ректором именно Михаила Балудянского? Сейчас трудно однозначно ответить на этот вопрос. Скорее всего из-за того, что он был деканом ведущего юридического факультета, имел немалый опыт преподавательской деятельности, добился успехов на государственной службе, чем и привлек внимание самого императора (Александр I лично знал Балудянского и нередко выслушивал его мнения и советы). Наконец, не следует забывать, что в течение 4-х лет, с 1813 по 1817 гг., по поручению императрицы Марии Федоровны, он преподавал экономические и политические науки князьям Николаю Павловичу (будущий император Николай I) и Михаилу Павловичу.

Особой заслугой ректора является разработка университетского Устава, который предусматривал неограниченную автономию Университета, широкие полномочия в образовании значительной части учащейся молодежи (всесословность образования), а также воздействие на все учебные заведения страны. Столичный Университет, по мнению автора проекта, должен был возглавить научные направления и школы, способствовать созданию научных обществ, обеспечить написание и издание учебной литературы, Университет должен был оказывать существенное влияние и на культурную жизнь Петербурга. По своей направленности проект Балудянского отражал взгляды передовых государственных и общественных деятелей того времени в области просвещения и высшего образования. Несмотря на то что проект Устава оказался отвергнутым и впоследствии был принят реакционный Устав (1835 г.), тем не менее многие идеи и мысли Балудянского, заложенные в его проекте, надолго определили развитие университетского образования в России – ***значительный вклад Михаила Балудянского в развитие и совершенствование учебной структуры университетов.***

Как статс-секретарь Михаил Балудянский является членом комиссии, которая, изучив документы и обстановку в Юго-Западном крае

русской империи, приняла решение об открытии университета в Киеве. Итак в 1834 году был открыт Киевский университет Св.Владимира (сейчас Киевский национальный университет им. Т.Г.Шевченка) – в честь крестителя Руси, князя Владимира (так как считается, что с крещением Руси в нее пришло и просвещение). Это было первое учебное заведение в Российской империи, которому присвоили именное название, помимо основного.

Как известно, за заслуги перед юридическим факультетом Петербургского университета в 1874 году была учреждена стипендия им. Балудянского, присуждаемая наиболее отличившимся в разных науках студентам. К сожалению эта традиция до сих пор не сохранилась.

2. Государственная служба

Между научно-педагогической и служебной деятельностью Балудянского в различных правительственных учреждениях в качестве ученого и чиновника существовала прямая органическая связь. Так, в известной записке Балудянского, адресованной М.М.Сперанскому, ближайшим помощником и сподвижником которого он являлся, он писал: *«Что учил в университете, тем занимался практически в министерстве финансов и по части законов»*. При непосредственном участии Балудянского были разработаны главные начала, давшие основы организации русских кредитных учреждений. Многочисленные записки и проекты Балудянского всегда касались важнейших вопросов государственного устройства и многое, у него почерпнутое, давало направление финансовой и административной политике, будь то проекты свода положений публичного права, реорганизации министерств, городского управления, сельских законов и т.д.

Известно, что вступивший в 1825 году на престол император Николай I лично входил во все подробности государственного управления, стремясь реформировать систему, оставленную ему в наследство. По его настоянию в 1827 году на министерство внутренних дел была возложена важная задача разработать новое городское положение для Санкт-Петербурга (предыдущее, составленное в 1785 году на основании Жалованной грамоты Екатерины II и Устава Петербурга 1798 году, уже не отвечало новым задачам городского управления). К этой работе были привлечены многие чиновники. Но дела шли медленно. Тогда-то, видимо, и вспомнил император своего бывшего наставника, подключив его к этой работе. Сохранившиеся заметки Балудянского об учреждении управления для столичного города и, наконец, сам черновик проекта Устава (1827 г.) дают нам полное представление о вкладе автора в разработку этого важного документа.

Работая в различных комиссиях, Балудянский подготовил множество записок и проектов законов, в частности, план и проект свода положений публичного права, проекты законов о сельском хозяйстве, о реорганизации министерств, о поземельном налоге, о монетной системе, о банках, план законоположений полицейских и т.п. Он глубоко исследовал историю финансовой системы, начиная с времен Петра Великого (подготовил три записки), составил обширную (четырёхтомную) записку по вопросу освобождения крестьян от крепостной зависимости, которая была представлена императору, написал обширный (в восьми томах) труд по политической экономии и финансам. По своим правовым воззрениям Балудянский был приверженцем принципа разделения властей, т.е. отделения судебной власти от административной. Он отстаивал несменяемость судей, предлагал ограничить судебные разбирательства двумя инстанциями с высшим кассационным судом. В своей записке "Рассуждения об учреждении губерний" он писал: *«Без независимой судебной власти от правительственной нет законного правосудия»*.

3. Кодификация законов России

После своего вступления на престол император Николай I долго беседовал с Балудянским по вопросу приведения в порядок законодательства и его кодификации. 31 января 1826 года специально для этих целей было учреждено Второе отделение Собственной Его Императорского Величества канцелярии. Четвертого апреля того же года Михаил Балудянский был назначен его начальником. Он стал ближайшим сотрудником М.М.Сперанского, который занял пост главноуправляющего Вторым отделением. В 1827 году Балудянский становится статс-секретарем императора, а в 1828 году получает чин тайного советника.

На Второе отделение была возложена подготовка Полного собрания законов и Свода законов Российской империи. В тиши своего кабинета Балудянский неустанно собирал материалы для кодификации российского законодательства. Он составлял проекты и планы законов, занимался их печатанием. В 1827 году он одновременно возглавил и специальный комитет, на который был возложен основной труд по подбору и печатанию многочисленных томов законов. При выполнении этой сложной работы остро ощущалось отсутствие квалифицированных кадров юристов. Для исправления этого недостатка Второму отделению поручили подготовить группу студентов, которая должна была *"упражняться в российских законах"*. Отобрали 15 наиболее способных молодых людей, с которыми и стал заниматься Балудянский. Спустя два года, после тщательной подготовки, все будущие юристы были отправлены для продолжения обучения в Берлинский университет, а по возвращении - подвергнуты испытанию специальной комиссией, в которую входили ведущие

профессора и члены Второго отделения. Председательствовал на ней Михаил Балудянский.

Издание первых 15 томов Свода законов Российской Империи в 1832 году (введен в действие 1835 году) была окончена самая обширная работа по составлению и кодификации законов России, которую Михаил Балудянский считал самой ответственной его работой, сделанной в России.

Михаил Балудянский оставался начальником Второго отделения до конца своей жизни. На совет послать Михаила Балудянского в отставку император Николай I ответил: *«Ни в каком случае, мы с Михаилом Андреевичем должны работать до самой смерти».*

Имея глубокие познаниями в области политических наук, права, экономики, Михаил Балудянский оставил целый ряд довольно интересных теоретических работ. К нему постоянно обращались за советами многие выдающиеся русские государственные деятели, и он всегда охотно делился с ними своими мыслями и письменными трудами, никогда не подчеркивая при этом своего участия в работах, которые ему непосредственно не поручались. Также ему приходилось часто отвечать на многочисленные вопросы по применению Свода законов России, так как в то время практика произвольного толкования законов была достаточно распространена. Царская Россия еще отнюдь не представляла собой правовое государство.

Можно вспомнить ответ просителя, эпизодического персонажа одного русского фильма из истории царской России, на вопрос большого чиновника, – *«как тебя судить, по закону или по совести?»* - чиновник задавая вопрос, указывает широким взмахом руки на стоящие длинным рядом по периметру огромного кабинета тома Свода законов Российской империи. *«По совести, батюшка! По совести!»* - отвечал проситель.

4. Международная деятельность

Михаил Балудянский постоянно общается с передовыми представителями научного мира Европы (Ганком, Шафариком, Челаковским, Юнгманом, Гумболтом, и др.). С 1808 года он становится почетным членом Ботанического общества в Алтенбургу; с 1810 года – почетным членом Минералогического общества в Йене, председателем которого в то время был Й.В.Гете. Балудянский ведет корреспонденцию на латыни между Россией и китайскими учеными. Вместе с чешскими и словацкими передовыми деятелями («славистами») он работает на издании славянского словаря. В 1822 году Михаил Балудянский был назначен на дипломатическую работу при решении споров между Англией и США.

5. Изданные и рукописные работы М. А. Балудянского

Ученые труды, письма и записки Балудянского до сих пор не издавались, хотя его исследование «Изображение различных хозяйственных систем» высоко оценивалось современниками. Особый интерес и актуальность в свете сегодняшних событий представляют конспект его работ, обнаруженный в Архиве Академии наук в Санкт-Петербурге «Система Михаила Балугьянского», в котором дается подготовленное для Сперанского обоснование реформы финансов (1809г.), конспект лекций по политической экономии (хранится в Государственном историческом музее Москвы в фонде А.И.Баратынского), черновик проекта Устава Петербурга, и др. труды, актуальность которых сегодня не вызывает сомнения.

Из работ Михаила Балудянского можно привести следующие его работы, касающиеся права (1):

1. Свод законов России. 15 томов. Санкт Петербург, 1832

Педагогика

2. Основы обучения кандидатов права
3. Лекции по финансовому праву
4. Лекции по торговому праву
5. Лекции по гражданскому праву

Планы и проекты законов

6. Проект реорганизации министерств
7. Проект освобождения крестьян от крепостной зависимости;
8. О средствах исправления учреждений и законодательства в России
9. План и проект свода указов публичного права
10. План полицейских законов
11. План крестьянских законов
12. Проект устава города Санкт Петербурга
13. Рассуждения об учреждении губерний

Заключение

На невнимание к своей личности Балудянский едва ли мог жаловаться: его деятельность была отмечена многочисленными наградами (ордена Св. Владимира II и III степеней, Св. Анны I и II степени, Белого Орла, Св. Александра Невского с алмазными знаками, четыре знака отличия за беспорочную службу), чинами, высочайшими подарками (золотые табакерки с портретом государя императора Николая I, украшенные бриллиантами, аренда в Подольской губернии). 16-го июня 1837 году род Балудянских был причислен к благородному российскому дворянству. При утверждении дворянского герба Балудянского император Николай I собственноручно внес в герб цифру XV - в ознаменование его заслуг в подготовке первых 15 томов свода законов Российской Империи.

«Вся жизнь Михаила Балудянского была полна плодотворной деятельности, и у него всегда и везде на первом плане был самостоятельный труд, за славой и почестями он не гнался, для него они составляли veritas varitalium». Мария Медем, старшая дочь Балудянского

Литература:

1. Dubovická, L. - Varchola, M.: Životopis Michala Balud'anského v dátumoch. In.: www.osobnosti.sk
2. Fedor, M.: Michail Andrejevič Balugjanskij. In.: Príspevky k medzislovanským vzťahom v československých dejinách. Bratislava: SAV, 1960
3. Michajlenko, V. – Juza, P.: Pervij rektor vozrozdennogo Universiteta. In.: www.rau.su
4. Tardy, L.: Balugyánszky Mihály. Budapest: Akadémiai, 1954
5. Unčovský, L.: Z dejín národného hospodárstva a ekonomického myslenia na Slovensku. In.: Ekonomický časopis, č 48, Bratislava, 2000

К ВОПРОСУ ПОИСКА ОПТИМАЛЬНОЙ МОДЕЛИ ЛЕГАЛИЗАЦИИ ПРОСТИТУЦИИ В УКРАИНЕ

Андреев Т. П.,

НЮУ Им. Я. Мудрого.

Научный руководитель: Швеиц Н.Н.,

к.ю.н, доцент кафедры трудового права

Сегодня общество в Украине вошло в новую фазу своего развития – народом, во время Революции Достоинства, был определён дальнейший вектор развития нашего государства – а именно, путь на сближение с антропоцентрической, демократической западной цивилизацией, формирование действенного гражданского общества, построение эффективного правового государства, которое успешно будет защищать права и свободы граждан, а также создавать благоприятные условия для экономического развития. Одним из важнейших направлений развития государства и права Украины есть дальнейшее развитие прав человека, создание эффективных механизмов их защиты, изменение законодательства в соответствии с требованиями Конституции и международного права, избавление права от тормозящих развитие нашей страны правовых пережитков советского социалистического прошлого. Вместе с этим должна происходить и рецепция наиболее успешных правовых институтов европейских стран, но с учётом национальных

особенностей. Одним из таких социальных институтов есть проституция, которая находит свое выражение в 2-х формах – как предпринимательская и трудовая деятельность. Сегодня она существует в Украине, но находится за пределами правового регулирования, в то же время ответственность за занятие или организацию данного вида деятельности предусмотрена Уголовным кодексом и Кодексом об административных нарушениях. Этот запрет, по нашему убеждению, противоречит Конституции Украины и нарушает права и свободы человека, потому мы и обратились к вопросу поиска оптимальной модели легализации проституции в нашей стране.

Анализ практики Европейского Союза показывает диаметрально противоположное отношение государств к проституции. В Нидерландах, например, секс-услуги легализованы, а недавно проведённое исследование (Paul Bisschop, Stephen Kastoryano, Bas van der Klaauw, 2015) показывает, что выделение специальных уличных зон для занятия проституцией в начале 1980-х годов благоприятствовало уменьшению уровня преступности. В Швеции же вознаграждение за услуги интимного характера криминализировано, что способствовало, согласно исследованию 2013 года Якобсона и Котсадама, уменьшению привлекательности Швеции для торговли людьми.

В Украине предпринималось несколько попыток легализовать проституцию, последней есть законодательная инициатива народного депутата А. Немировского, который в сентябре 2015 года зарегистрировал законопроект «О регулировании проституции и деятельности секс-учреждений», но в октябре того же года это предложение было отозвано в связи с широким общественным резонансом.

Учитывая дальнейшее развитие и демократизацию государственных и общественных институтов, углубление интеграции с Европейским союзом (в т.ч. появление реальной возможности установления безвизового режима между Украиной и ЕС) мы придерживаемся точки зрения, что сегодня стоит снова вернуться к рассмотрению этого вопроса, но принять во внимание ошибки предыдущих инициатив, которые имели много существенных недостатков. Анализируя предыдущие попытки легализовать сексуальные услуги и особенности нашей общественной реальности мы предлагаем следующие возможные этапы легализации проституции в Украине:

1) Создать, согласно нормам главы 17 ЗУ «О Регламенте Верховной Рады», временную специальную комиссию для подготовки и предварительного рассмотрения вопроса легализации проституции, а также для подготовки специального законопроекта на правах главного комитета.

2) Организация научно-практических конференций и общественных слушаний, которые будут посвящены правовым,

экономическим, морально-этическим и другим аспектам легализации проституции. Результаты данных мероприятий должны будут найти своё отображение в резолюциях, которые будут предоставлены на рассмотрение временной специальной комиссии ВРУ.

3) Проведение конкурса на лучший законопроект по легализации проституции между научно-исследовательскими и образовательными институтами (высшие юридические учебные заведения, факультеты правовой направленности, Национальная академия правовых наук Украины и другие общественные и научно-исследовательские институты).

4) Определение на заседании комиссии лучшего конкурсного проекта, его доработка с учётом лучших предложений других проектов и предоставленных резолюций; обязательное проведение общественных обсуждений законопроекта.

5) Регистрация законопроекта в Верховной Раде Украины, предварительное его рассмотрение в комитетах ВРУ, дальнейшее принятие законопроекта по процедуре трёх чтений, его принятие и направление Президенту. В перспективе – подписание Президентом Украины направленного закона, его публикация и введение в действие.

6) Разработка предусмотренных законом подзаконных нормативно-правовых актов, которые будут устанавливать детальные правила предоставления сексуальных услуг, предусматривать проведение специальных мероприятий, направленных на изучение возникших проблем в этой отрасли, формирование толерантного отношения к данному виду деятельности у населения и т.д.

Подводя итог, можно отметить, что сегодня в Украине присутствует законодательное нарушение конституционно-правовых прав человека, потому мы придерживаемся мнения, что целесообразно детально рассмотреть вопрос о легализации проституции с учётом успешного зарубежного опыта, ошибок предыдущих подобных инициатив и национальных особенностей. Следует также указать, что анализ современных условий показывает, что силы государства не хватает для эффективного действия норм-запретов на занятие проституцией – она находится в секторе теневой экономики и содействует распространению множества негативных явлений, таких как нарушение прав человека, коррупция, повышение уровня преступности, распространение венерических заболеваний и т.п. Узаконивание предоставления сексуальных услуг позволит увеличить доходы бюджета, защитить права, свободы и законные интересы лиц, которые работают в секс-индустрии и пользуются услугами в этой сфере, уменьшит скорость распространения венерических заболеваний, улучшит туристическую привлекательность

нашей страны, а также ликвидирует законодательные нарушения конституционных прав человека.

ПОНЯТТЯ «ОСОБИСТЕ ЖИТТЯ» У ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ

Безуглий В.О.

студент групи ЮІ-351.м

юридичного факультету СНУ ім. В.Даля

Науковий керівник: к.і.н., доцент Сафонова Н.М.

Терміном «особисте життя» охоплюється та сфера індивідуальної автономії, у якій люди прагнуть досягти самореалізації за допомогою дій, що не стикаються з волею інших. Воля дій, притаманна самореалізації, може існувати одна або разом з іншими. Подібні дії повинні обмежуватися сферою приватного життя конкретної людини, і тому не здатні порушувати права інших.

У даному контексті поняття «особисте життя» охоплює волю міжособистісного спілкування на неформальній основі, родинні й дружні зв'язки, інтимні та інші особисті відносини, симпатії та антипатії, можливість усамітнення. Індивід сам визначає коло своїх знайомств і зміст розмов із близькими, знайомими, рідними.

У літературі відсутня одназначність щодо розуміння поняття особистого (приватного) життя, однак більшість учених трактують особисте життя як поведінку особи поза межами виконання будь-яких суспільних обов'язків, тобто життєдіяльність людини у сфері сімейних, побутових, особистих, інтимних та інших стосунків, що вільні від «тягара суспільних інтересів» [1], а також як особливу частину приватної сфери людської життєдіяльності, яка полягає в різноманітних відносинах, стосунках, явищах, подіях і т. ін., що не мають публічного значення, вони визначаються і регулюються самою особою на основі соціальних умов, гарантуються та охороняються правом від неправомірних втручань [2].

В.І. Бобрик зазначає, що кожна людина на основі загальноприйнятих стереотипів має своє бачення власного особистого життя і особистого життя інших людей. Це бачення залежить лише від психологічних характеристик конкретної людини, від тих норм і традицій, що існують у тому чи іншому суспільстві у визначений історичний період. Тобто зміст особистого життя визначається самою особистістю на основі соціальних детермінант (соціально-економічного ладу суспільства, його соціально-культурної і побутової основи тощо) [2].

Аналіз літератури засвідчує, що більшість авторів особисте життя тлумачить як сферу існування індивіда поза межами державної, політичної чи іншої публічної діяльності, що протікає відокремлено, в обстановці інтимності, сімейних та побутових стосунків і не підлягає контролю з боку державних органів, проте охороняється ними від неправомірних втручань. Крім того, очевидно, немає підстав думати, що таке уявлення про поняття «особисте життя» виключає діяльність професійного або ділового характеру, оскільки, зрештою, саме в ході свого трудового життя більшість людей має значну, якщо не найбільшу можливість розвивати відносини із зовнішнім світом. Ця думка підкріплюється тим, що не завжди можна чітко розрізнити, яка діяльність людини є частиною її професійного або ділового життя, а яка – ні. Так, у випадку з особами «вільних» професій (приватні підприємці, адвокати, художники тощо) робота в даному контексті складає невід’ємну частину їхнього життя, аж до того, що неможливо визначити, у якій якості діє особа в той чи інший момент часу.

Отже, поняттям «особисте життя» охоплюється не лише внутрішній світ конкретної особи, а й її взаємини з навколишнім світом, тобто воно має надзвичайно великий обсяг. Про умовність розмежування через співвідношення, порівняння або протиставлення особистого життя з суспільним йдеться і в праці Р.К. Рибальченко, який наголошував, що особа може вважати проявами особистого життя і деякі аспекти трудової участі, навчання тощо [3].

Саме тому, Європейський Суд дійшов висновку про неможливість і недоцільність вичерпного визначення поняття «приватне життя». Подібні погляди висловлювалися і в спеціальній літературі радянського періоду [4].

У міжнародно-правових актах та в джерелах права англосовітських країн закріплюється загальнообов’язкова норма, яка є правилом повсякденного життя та правової дійсності «*priva*cy» – приватність, що розглядається як найцінніша з демократичних свобод. Роберт Елліс Сміт визначив приватність як прагнення кожного з нас мати деякий фізичний простір, у якому ми були б вільні від втручання ззовні, від настирливої цікавості сторонніх, від вимог давати звіт про наші справи і думки, а також місце, де ми можемо контролювати свої персональні дані. Однак до сьогодні ще не існує універсального визначення даного правового явища, що розкривало б усю його сутність.

У вітчизняній юриспруденції зазначена категорія ще мало досліджена. Аналіз наявних робіт дає можливість зробити висновок, що приватність пропонується розглядати як безпеку, недоторканність особистого життя, інтерес людини щодо збереження в таємниці відомостей про її особу та обставини її особистого життя і одночасно можливість визначати, яку інформацію про особисте життя розголосити. На сьогодні

прийнято виділяти кілька аспектів приватності: інформаційна приватність; тілесна (фізична) приватність; комунікаційна приватність; територіальна приватність.

Ураховуючи вищевикладене, можна зазначити, що термін «особисте життя» є багатограним і до кінця невивченим. На сьогодні у юриспруденції використовуються різні терміни для позначення індивідуальної автономії людини, зокрема «приватність», приватне життя, «особисте життя» тощо. У цілому можна відмітити, що відбувається протиставлення приватного інтересу публічному інтересу та визначення 49 меж особистого життя кожного індивіда з урахуванням його світогляду, сфери інтересів, професії тощо.

Література:

1. Лебедев В. Судебная власть и средства массовой информации: теория вопроса и практика взаимоотношений / В. Лебедев // Российская юстиция. – 1999. – № 12. – С. 2–5.
2. Бобрик В.І. Цивільно-правова охорона особистого життя фізичних осіб: дис. канд. юрид. наук : 12.00.03 / Володимир Іванович Бобрик. – К., 2004. – 207 с.
3. Рыбальченко Р. К. Личная жизнь граждан и некоторые вопросы ее конституционной охраны в СССР / Р. К. Рыбальченко // Проблемы социалистической законности. Вып. 4. – Харьков, 1981. – С. 53–60.
4. Малеин Н. С. Гражданский закон и права личности в СССР / Малеин Н. С. – М. : Юрид. лит-ра, 1981. – 216 с.

ЗМІСТ ПРАВА ЛЮДИНИ НА ЗАХИСТ: ФАКТИЧНІ ТА ЮРИДИЧНІ ДІЇ

Бойчук Д.С.,
аспірант кафедри теорії держави і права
НЮУ ім. Ярослава Мудрого
Науковий керівник: д.ю.н., проф. Погребняк С.П.

Питання співвідношення змісту та форми є достатньо дискусійним в контексті загального філософського вчення. В соціальних науках, у тому числі в галузі юриспруденції, таке питання також знаходить своє відображення.

Якщо розглядати право людини на захист в аспекті на «зміст і форма», то формою слід вважати законодавчу регламентацію та наукові розробки щодо цього інституту. В той час зміст такого права ззовні

складають відповідні дії щодо захисту. Так, Н.І. Уздімаєва, аналізуючи самозахист, наголошує, що такі дії можуть мати як фактичний, так і юридичний характер [5, с. 29].

Питанню відмежування та співвідношення юридичних та фактичних дій присвячено увагу в багатьох працях вчених-правників, серед яких: О.Р. Дашковська, В.Н. Карташов, А.Д. Прусаков, Г.Я. Стоякін, Е.Л. Страунінг, Н.І. Уздімаєва тощо.

Природа дій безпосередньо розглядається в різних наукових контекстах: філософському, психологічному, соціальному, юридичному тощо. Наприклад, І. Кант визначав «практичну дію» як вчинок, тобто будь-яку подію, що є наслідком людського рішення та умислу. [4, с.218] У такий спосіб він диференціює дії від подій, пов'язуючи її сутність з безпосередньо людським умислом. В контексті психології дія (як елемент структури діяльності) визначається як довільний акт, акція, процес, підлеглий поданням про результат, образом майбутнього, тобто процес, підлеглий усвідомлюваною (свідомої) цілі [2, с.111]. Таким чином, психологія наполягає на наявності відповідного «образу майбутнього» як обов'язкової складової акту дії. Вчення про соціологічну дію засновано М. Вебером, на думку якого нею є дія людини (незалежно від того, має вона зовнішній або внутрішній характер, зводиться до невтручання або до терпеливого прийняття), яка за передбачуванним діючою особою чи діючими особами смыслом співвідноситься з дією інших людей або орієнтується на неї [1, с.455].

Визначенню поняття дії в юриспруденції присвячена велика кількість наукових праць, що містять різні оцінки їх авторів. У правознавстві, на наш погляд, юридичними діями є вчинки людини, акати державних органів, пов'язані з волевиявленням суб'єктів правовідносин [3, с.347].

Фактичні дії близькі за сутністю до визначення юридичних фактів [5, с.31]. Юридичним фактом є конкретні життєві обставини (дії та події), з якими норми права пов'язують настання певних правових наслідків – виникнення, зміну або припинення правових відносин [3, с.346]. Крім того, спектр фактичних дій є настільки широким за обсягом, наскільки широкими є людські відносини. Наприклад, фактичними діями щодо захисту може бути опір правопорушнику, або зміна місця проживання. Деякі автори до способів захисту відносять такі дії, як членоушкодження, оголошення голодування або навіть самовбивство чи евтаназію, визначаючи їх як «неправові способи самозахисту». [5, с.46].

Юридичними є весь комплекс передбачених законодавством дій, що пов'язані з реалізацією права людини на захист в різних юридичних формах: самозахист; захист судом; захист, що здійснюється

Уповноваженим з прав людини; захист Конституційним судом (на підставі конституційної скарги), захист, що здійснюється відповідними міжнародними суб'єктами (міжнародними судовими установами чи відповідними органами міжнародних організацій). Так, юридичні дії – це вчинки людини, акти державних органів, пов'язані з волевиявленням суб'єктів правовідносин. Прикладом таких юридичних дій може бути необхідна оборона відповідно до ст. 36 ККУ.

Водночас слід зауважити, що юридичні дії неможливі без відповідного «фактичного підґрунття». Так, фактичною складовою юридичної дії у вигляді необхідної оборони буде опір особою, що обороняється, правопорушнику. Фактичний зміст наприклад, судового захисту, складають відповідні фактичні дії: пошук представника чи захисника, складення та подання позову, збирання доказів тощо.

Так, можна зробити висновок, що провести межу між фактичними та юридичними діями щодо захисту можливо виключно на теоретичному рівні. Часто-густо перелік фактичних дій особи щодо захисту прав регламентується на рівні законодавства, переводячи таким чином ці дії і до категорії юридичних в тому числі.

Н.І. Уздімаєва визначає, що поділ дій на фактичні та юридичні проводиться в першу чергу за ступенем їх правової регламентації, а не за змістовними ознаками [5, с.32]. З таким твердженням неможливо погодитись повністю, оскільки рівень законодавчої регламентації не є критерієм поділу дій на фактичні та юридичні (відповідно до наведеного вище визначення юридичної дії). Залежно від такого фактора дії слід поділяти на легальні (правові) та нелегальні (неправові), оскільки як легальні, так і нелегальні дії можуть бути юридичними тобто такими, що пов'язані з волевиявленням суб'єктів правовідносин.

Підбиваючи підсумки, слід зауважити, що зміст захисту складається з відповідних дій юридичного та фактичного характеру. Однак, існує певна невідповідність при трактуванні термінів «юридичні дії» та «фактичні дії» та при виявленні між ними спільних та відмінних характеристик, що може зумовити певну термінологічну невизначеність.

Література:

1. Вебер М. Основные социологические понятия / М. Вебер // Западноевропейская социология XIX-начала XX веков. — 1996. — 7. — С. 455-491.
2. Великий психологічний словник / під ред. Б.Р. Мещерякова, В.П. Зінченко. — М.: Прайм-Еврознак, 2003. — 672 с.
3. Загальна теорія держави і права: Підручник для студентів юридичних вищих навчальних закладів / М. В. Цвік, О. В. Петришин,

Л.В. Авраменко та ін.; за ред. М. В. Цвіка, О. В. Петришина. — Харків: Право, 2009. — 584 с.

4. Кант И. Собрание сочинений в 6 томах. Т. 3 / под общ. Ред., В.Ф. Асмуса, А.В. Кульги, Т.И. Ойзермана. — М.: Мысль. — 799 с.

5. Уздимаева Н.И. Правовая самозащита: концептуально-проблемные основы теории. Монография. / Н.И. Уздимаева. — Саранск: Мордовский университет, 2008. — 111 с.

ПРОБЛЕМА ПОНЯТТЯ ПРОГУЛУ ЯК ПІДСТАВИ ПРИТЯГНЕННЯ ДО ДИСЦИПЛІНАРНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Бондарчук В.,

студент 1 групи 2 курсу ІПКЮ

НЮУ ім. Ярослава Мудрого

Науковий керівник: к.ю.н., проф. Жернаков В. В.

Прогул є однією з підстав притягнення до дисциплінарної відповідальності у законодавстві про працю. З приводу його застосування склалася певна практика, що стала предметом дослідження багатьох вчених, які аналізували проблеми як дисциплінарної відповідальності, так і припинення трудових правовідносин.

Сьогодні актуальність питання відповідальності за прогул підтверджується тим, що серед провідних науковців трудового права так і не було досягнуто єдиного розуміння цього правового явища. Важливість дослідження очевидна і у зв'язку з прийняттям нового Трудового Кодексу, який повинен стати визначальним законом, що регулює сферу праці.

У чинному законодавстві прогул закріплюється як підстава звільнення з ініціативи роботодавця (п. 4 ст. 40 КЗпП). Законодавець ані у ст. 40 чинного Кодексу законів про працю, ані в іншому акті рівня закону не надає визначення прогулу. Законодавець зобов'язаний у створенні нормативного акта рівня закону виходити з того, що текст має бути найвищої якості. На жаль, цього не можна сказати про п. 4 ст. 40 чинного Кодексу законів про працю України.

Вже на етапі роз'яснення змісту даної статті виникає питання тлумачення фрази «прогулу (в тому числі відсутності на роботі більше трьох годин протягом робочого дня)». А трактувати їх можна щонайменше двояко: відсутність протягом трьох годин слід розуміти як різновид прогулу, або пов'язувати її з початком речення ч. 1 ст. 40: «Трудовий договір, укладений на невизначений строк, а також строковий трудовий

договір... можуть бути розірвані ...лише у випадках:», коли прогул і відсутність на роботі більше трьох годин є різними випадками (підставами звільнення).

Виходячи із постанови Пленуму Верховного Суду України № 9 від 06.11.1992 р. «Про практику розгляду судами трудових спорів», прогулом вважається відсутність працівника на роботі як протягом усього робочого дня, так і більше трьох годин безперервно або сумарно протягом робочого дня без поважних причин. Тут вже виникає питання скоріше не змісту, а до форми: тривалість прогулу визначається із застосуванням двох вимірів – повного робочого дня та його частини у годинах. Доволі розповсюдженою, що в даному випадку характеризується не сам прогул, а все та ж підстава розірвання трудового договору з ініціативи роботодавця. Вона складається з двох грубих дисциплінарних проступків: а) прогул (відсутність на роботі протягом всього робочого дня без поважних причин); б) відсутність на роботі тривалістю більше трьох годин протягом робочого дня без поважних причин.

Сьогодні у тлумаченні прогулу переважає зумовлений ідеологічними факторами формально-правовий підхід, закладений на початку 1980-х рр. Підрахування годин відсутності працівника стало вже досить привичним явищем, проте як свідчить історія поняття прогулу - це швидше виняток, ніж правило.

Так у дореволюційний період, договір найму міг бути розірваний керівником фабрики чи заводу внаслідок нез'явлення робітника на роботу більше трьох днів поспіль або загалом більше шести днів на місяць, без поважних причин. Не змінився підхід до визначення тривалості прогулу і після 1917 р. Навіть у Декреті «Про боротьбу з прогулами» Ради Народних Комісарів від 27.04.1920 р., що встановив судову відповідальність за відсутність на роботі більше трьох днів протягом місяця як за саботаж.

У 1932 р., з виданням Постанови ЦВК СРСР від 15.11.1932 р. «Про звільнення за прогул без поважних причин» встановлювалося, що у випадку хоча б одного дня нез'явлення на роботу без поважних причин працівник підлягає звільненню з підприємства. Таким чином, у 1932 р. було змінено правило, що сформувалося у другій половині XIX ст., звільняти за прогул слід того працівника, який довів стійке небажання сумлінно працювати, свідомо нехтує встановленими правилами або не здатен перебороти у собі небажання дотримувати дисципліни праці.

За Типовими правилами внутрішнього трудового розпорядку для робітників та службовців державних, кооперативних і громадських підприємств та установ, затвердженими постановою Раднаркому СРСР від 18.01.1941 р. № 120, за прогул без поважної причини (запізнення на початок роботи або після обідньої перерви, залишення роботи до

закінчення робочого дня або до обідньої перерви, якщо це порушення трудової дисципліни викликало втрату робочого часу більше 20 хвилин) працівники притягувалися до суду відповідно до Указу ПВС СРСР від 26.06.1940 р.

Проте слід зазначити, що у 30-40 роки 20 століття об'єктивно-економічні умови були визначальними для створення такого поняття прогулу. Авторитарна держава, на яку всебічно впливала соціалістична ідеологія та необхідність в готовності до війни повинні були зробити правила більш жорсткими.

Сьогодні ж Україна вільна демократична держава і відхід від розуміння понять, заснованих на логіко-семантичних та правових засадах, зумовлених такими чинниками, як необхідність посилення боротьби із порушниками дисципліни у період існування загрози військової агресії та панування авторитаризму, цілком логічно був змінений із поверненням до демократичних засад побудови суспільства та зростання рівня забезпечення прав людини.

Тому сучасні три години відсутності без поважних причин як підстава для звільнення працівника – це не зовсім правильно. Проект нового Трудового Кодексу вже характеризує прогул як відсутність протягом цілого дня. Проте, на нашу думку, і такий підхід не зовсім правильний, адже часто відсутність на роботі протягом одного дня є вимушеною, і було б краще характеризувати прогул як відсутність трьох днів поспіль або загалом більше шести днів на місяць, без поважних причин.

Література:

1. Кодекс законів про працю України від 10.12.1971 № 322-VIII (Редакція станом на 07.01.2017)
2. Про практику розгляду судами трудових спорів [Електронний ресурс] : Постанова Пленуму Верхов. суду України від 06.11.1992 р. № 9. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0009700-92>
3. Проект Трудового Кодексу № 1658 від 27.12.2014 (Редакція станом на 15.03.17)
4. Жернаков В. Відповідальність за прогул: проблеми регулювання / В. Жернаков // Вісник Національної академії правових наук України . — 2013. — № 3. — С. 171–178.
5. Кисельова О. І. Правова природа та зміст поняття «відсутність працівника» / О. І. Кисельова // Публічне право . — 2013. — № 1. — С. 213–217.

6. Тищенко О.В. Дисциплінарні стягнення за прогул: історико-правові аспекти / О.В. Тищенко // Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2009. – № 1. – С. 71 – 76.

7. Советское трудовое право [Допущено Всесоюз. ком. по делам высш. шк. при СНК СССР в качестве учеб. для высш. юрид. учеб. зав.]. – М. : Юрид. изд-во НКЮ СССР, 1939. – 320 с.

8. Декрет СНК от 27 апреля 1920 г. «О борьбе с прогулами» // Собрание Указаний и Распоряжений Рабочего и Крестьянского Правительства РСФСР. – 1920. – № 36. – Ст. 172

ОСОБЛИВОСТІ ОБМЕЖЕНЬ ЩОДО ПРОЦЕДУРИ ВЧИНЕННЯ НОТАРІАЛЬНИХ ДІЙ З ПОСВІДЧЕННЯ ПРАВОЧИНІВ ЩОДО ЖИТЛА

Бутенко К.В.,

секретар судового засідання

Луганського окружного адміністративного суду

*Науковий керівник: к.ю.н., доцент **Татаренко Г.В.***

Обмеження у договорах, із житлом мають певну специфіку й повинні враховуватись учасниками договірної процедури. Адже доволі часто, повністю на власний розсуд здійснювати цивільні права, у тому числі при укладенні договорів, можна лише остільки, оскільки це не суперечить закону та правовим принципам.

За радянських часів існували обмеження щодо кількості житла, яке могло перебувати у власності осіб. Воно виявлялося у тому, що покупець був обмежений набувати більше ніж один (за законодавством РРФСР) чи більше ніж два (за законодавством УРСР) житлові будинки. Фактично йшлося про обмеження володіння, оскільки особа правомірно не могла заволодіти більш ніж двома будинками. Щодо продавця обмеження виявлялося у тому, щоб відчужувати більше ніж один будинок за три роки [1; с. 132]. Це було обмеження правомочності розпорядження майном, оскільки право особи звужувалося щодо певної кількості продажів житла у одиницю часу, чим намагалися боротися з маклерством, «нетрудовими доходами» тощо. Сучасне законодавство не містить якихось обмежень із цього приводу.

Сучасні обмеження прав осіб у договорах із житлом виявляються в декількох аспектах.

Перший аспект обмежень прав осіб у договорах із житлом стосується суб'єктного складу. Так, будь-яка особа не може отримати житло від держави у користування за договором найму житла у державному житловому фонді. Така особа має відповідати певним критеріям, що встановлені чинним законодавством. До речі, окремою проблемою тут є невідповідність обсягу таких обмежень, що вказані у Конституції України та ЖК УРСР. Так, ст. 47 Конституції України вказує, що житло надається державою чи органами місцевого самоврядування безоплатно чи за доступну платню громадянам, які потребують соціального захисту. Інший критерій обмежень у суб'єктному складі щодо наймача за договором соціального найму житла вказано у ст. 34 ЖК УРСР [2; с.19], де замість соціальної незахищеності особи, яка може претендувати на надання житла державою у користування, вказано критерій потрібності покращення житлових умов за існуючими нормами. Про невідповідність одне одному цих критеріїв свідчить такий приклад. Особа, яка тривалий час проживає у житлі за договором комерційного найму, визнається згідно із ст. 34 ЖК УРСР такою, що потребує поліпшення житлових умов. Водночас така особа може мати достатній доход і через це не належати до верстви соціально незахищених громадян. Отже, завданням законотворців має стати узгодження цього аспекту житлового законодавства з нормами Конституції України, яка має найвищу силу.

Другий аспект обмежень прав осіб у договорах щодо користування житлом виявляється на стадії формуванні оферти. Оферта щодо укладення договору соціального найму житла виходить від держави чи вповноважених нею органів, які здійснюють управління житловим фондом. Для того щоб ця оферта була правомірною, вона має бути запропонована особам, що перебувають на обліку як особи, які потребують поліпшення житлових умов, у порядку відповідної черговості надання громадянам житлових приміщень. Наприкінці цієї процедури, що передують формуванню оферти щодо укладення договору соціального найму житла, оформлюється ордер на житлове приміщення. Довільно, без дотримання вказаних вимог, договір соціального найму житла не може бути укладеним.

Обмеження в праві вільного встановлення ціни договору соціального найму житла породжені тим, що розмір плати за користування житлом встановлюються стосовно цього договору Кабінетом Міністрів України (ст. 66 ЖК України). У цьому обмеженні виявляється звуження можливості, з одного боку, для наймодавця - щодо стягнення плати за користування житлом, відмінної від встановленої КМУ; а також для наймача, який позбавлений вимагати встановлення плати меншої, ніж

передбачена КМУ, чи наполягати на безоплатному користуванні соціальним житлом [3; с. 156].

Щодо предмета договору найму житла у державному житловому фонді існують обмеження щодо права надання житлової площі за розмірами, що у наданому приміщенні не мають бути більшими ніж 13,65 кв. м. на одну особу, за винятками, що встановлені житловим законодавством [4; с. 143]. До, речі, обмеження щодо предмета існують також у договорі найму житла у приватному житловому фонді. Адже помешкання, яке передається наймачеві має бути придатним для постійного проживання у ньому. Тому воля наймодавця у договорі комерційного найму житла обмежена щодо надання наймачеві для проживання нежитлового за своїм призначенням приміщення у квартирі, житловому будинку, садибі (гаражу, сараю, підвалу тощо).

Наступний аспект обмежень у праві користування житлом стосується необхідності дотримання його цільового призначення. Згідно зі ст. 6 ЖК України, житлові будинки та житлові приміщення призначаються для проживання громадян, а надання приміщень у жилих будинках для потреб

промислового характеру забороняється [5]. Це обмежує право особи використовувати житло довільно, на свій розсуд: розмішувати у ньому промислове виробництво, пристосовувати під складські приміщення тощо.

Ще один аспект обмежень, пов'язаних з використанням майна для певної мети. Він встановлений у договорі пожертви. Згідно з цим обмеженням, жертвувач має право здійснювати контроль за використанням майна на відповідність такого використання меті договору пожертви. Обмеження тут полягає у звуженні можливості обдаровуваного довільно використовувати предмет договору пожертви. Пожертвувач або його наступники мають право вимагати розірвання договору пожертви, якщо майно використовується не за призначенням (ст. 730 ЦК України). Так, можна припустити, що житло було передане за договором пожертви для мети надання будинку для безпритульних дітей. Якщо обдаровуваний використовуватиме таке житло виключно для власного мешкання, це буде порушувати мету пожертви, отже, договір може бути розірвано за позовом жертвувача або його наступників, і майно має бути їм повернене. Це обмеження стосовно обдаровуваного у договорі пожертви слугує охороні інтересів жертвувача, спрямоване на виконання договору відповідно до мети використання майна і встановлене заради суспільної користі, для досягнення якої укладено такий договір.

Іноді ступінь обмежень у праві використання з дотриманням цільового призначення предмету договору найму житла такий, що

вповноважений суб'єкт практично позбавляється можливості безпосередньо використовувати отримане за договором нерухоме майно. Так, згідно до ч. 2 ст. 813 ЦК України, якщо наймачем є юридична особа, вона може використовувати житло лише для мешкання в ньому фізичних осіб. Це обмеження фактично передбачає необхідність для наймача - юридичної особи укласти договір піднайму (чи позики) житла з фізичною особою, яка безпосередньо проживатиме в житловому приміщенні. Слід зазначити, що у таких обмеженнях виявляється соціальна функція житла. Вона пов'язана з тим, що житлові приміщення призначені для задоволення житлових потреб фізичних осіб, здійсненню їх конституційного права на житло.

Обмеження щодо права довільного вибору форми договору пов'язані з необхідністю для сторін дотримуватися певної форми договору, якщо спеціальні правила про це встановлені цивільним законодавством. За необхідністю (наприклад, для правочинів з відчуження житла), сторонам слід також виконувати вимоги про державну реєстрацію. Недотримання державної реєстрації договору про відчуження нерухомого майна веде до того, що у набувача не виникає право власності на житло, оскільки законодавець саме з державною реєстрацією договору пов'язує виникнення речового права за такими договорами (ч. 4 ст. 334 ЦК України).

Отже, бачимо обмеження вільного розсуду осіб у можливості укласти в усній або простій письмовій формі договори, які вимагають більш кваліфікованої форми. Таке обмеження сприяє охороні прав добросовісної сторони, спрямоване на належне закріплення прав на нерухоме майно.

Звичайно, виділення спільних ознак, притаманних обмеженням у різних договорах з житлом, дозволяє класифікувати відповідні договірні обмеження, що є передумовою для їх подальшого системного законодавчого регулювання.

Література:

1. Маслов В.Ф. Право на жилище/ В.Ф. Маслов. - Х.: Вища школа, 1986. - 286 с.
2. Жилищная экономика / Под редакцией Г.Поляковского. - М.: Дело, 1996. - 223 с. 19.
3. Андрианов И.И. Жилищное законодательство/ И.И. Андрианов. - М.: Юридическая литература, 1998. - 383 с.
4. Абрамов Я.В. Аренда и наем имущества/ Я.В. Абрамов. - С. Петербург.: 2005. - 216 с.
5. Житлове законодавство України: стан та шляхи удосконалення. Монографія. / За заг. ред. М. К. Галянтича. К., 2006.

ПОРЯДОК НАБРАННЯ ЧИННОСТІ ДОГОВОРОМ ОРЕНДИ ЗЕМЕЛЬНОЇ ДІЛЯНКИ

Гнідан Р.М.,

Аспірант навчально-наукового Юридичного інституту

ПНУ ім. В. Стефаника

Науковий керівник: д.ю.н. проф. Васильєва В.А.

Проблематика укладення та набрання чинності договору оренди землі завжди є актуальною у зв'язку з періодичними змінами у цивільному законодавстві з цього питання. Внаслідок останніх таких змін державна реєстрація договору оренди землі скасована. Натомість впроваджена державна реєстрація права оренди землі. Тому актуальним є з'ясування моменту набрання чинності договором оренди землі.

Відповідно до ч. 2 ст. 631 ЦК України договір набирає чинності з моменту його укладення. Пункт 43 Типового договору оренди землі закріплює, що договір оренди землі набирає чинності з моменту його підписання сторонами [1]. Слід відзначити, що в старій редакції Типового договору до внесення змін Постановою Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2016 р. № 843 «Про внесення змін до Типового договору оренди землі» формулювання було дещо іншим, а саме зазначалося, що договір оренди землі набирає чинності після підписання сторонами та його державної реєстрації (п. 43).

Іншої думки притримується Верховний Суд України (далі – ВСУ), яка висловлена ним в справі №532\129\16-ц. ВСУ зазначив щодо початку відліку строку дії договору оренди землі наступне: “Строк дії договору оренди землі починається після набрання ним чинності, а не з моменту його укладення” (постанова ВСУ № 6-2777цс 16 від 18.01.2017). Набрання договором чинності є моментом у часі, коли починають діяти права та обов'язки по договору, тобто коли договір (як підстава виникнення правовідносин та письмова форма, в якій зафіксовані умови договору) стає правовідносинами, на виникнення яких було спрямоване волевиявлення сторін[2].

Таким чином, вище зазначено дві абсолютно різні позиції щодо моменту відліку строку договору оренди землі. Тому варто дане питання проаналізувати детальніше.

Вирішуючи питання щодо моменту початку відліку строку дії договору оренди землі слід враховувати те, що останній є спеціальним видом договорів, який за своєю конструкцією суттєво відрізняється від звичайного цивільно-правового договору, оскільки ці особливості встановлені ЗК України (ст.ст. 125-126), Законом України «Про оренду

землі» (ст. 17) та Законом України "Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень" (ст. 5).

Відмінність у порядку укладення договору оренди землі від звичайного цивільно-правового договору, зумовлює принципову відмінність в аспекті початку строку дії таких договорів, які є різними: якщо строк дії звичайного цивільно-правового договору починається з моменту набрання ним чинності, який збігається з моментом його укладення (ч. 2 ст. 631 ЦК України), то строк дії договору оренди землі починається з моменту набрання ним чинності, який не збігається з моментом його підписання, а починається з наступного дня після державної реєстрації права оренди землі.

Свого часу скасування державної реєстрації договору оренди землі дало привід ряду вчених зробити висновок про те, що договір оренди набирає чинності з моменту його підписання (укладення). Але, на нашу думку, вище згаданими вченими не врахований (або невірно розтлумачений) зміст ч. 2 ст. 640 ЦК України а також не враховано речово-правову, а не зобов'язально-правову природу права оренди землі. До прикладу, якщо орендар автомобіля набуває право користування автомобілем після укладення договору оренди транспортного засобу (якщо більш пізній строк не встановлений сторонами у договорі), то орендар земельної ділянки набуває право користування не після укладення договору, а після реєстрації права оренди землі. І саме після реєстрації права оренди між колишніми підписантами, а тепер вже повноцінними сторонами орендних відносин, виникають права та обов'язки щодо користування земельною ділянкою.

Як слушно зауважує О. Мартиновський, оскільки спір стосується строку дії договору, то принципове значення для справи має не дата (термін) досягнення між сторонами згоди з усіх істотних умов, а момент початку і момент закінчення строку (періоду у часі), протягом якого сторони можуть реалізувати свої права та виконати обов'язки по договору, що охоплюється не «укладенням договору», а правовими поняттями «набранням договором чинності» та «договір укладено на строк» [3].

Набрання договором чинності є моментом у часі, коли починають діяти права та обов'язки по договору, тобто, коли договір (як підстава виникнення правовідносин та письмова форма, в якій зафіксовані умови договору) стає правовідносинами, на виникнення яких було спрямоване волевиявлення сторін, яке фіксується в умовах конкретного договору.

На нашу думку, слід виходити з наступного. Відповідно до ч. 1 ст. 210 ЦК України правочин підлягає державній реєстрації лише у випадках, встановлених законом. Такий правочин є вчиненим з моменту його державної реєстрації. Якщо відповідно до акта цивільного законодавства

для укладення договору необхідні також передання майна або вчинення іншої дії, договір є укладеним з моменту передання відповідного майна або вчинення певної дії (ч. 2 ст. 640 ЦК України).

Вважаємо, «вчинення певної дії» повинно тлумачитися не лише як державна реєстрація договору оренди землі, а й державна реєстрація права оренди землі. Без такої державної реєстрації правові наслідки, яких хочуть досягти сторони при підписанні договору, не настануть. Орендар не зможе користуватися земельною ділянкою. Та й інша частина даного законодавчого положення «договір є укладеним з моменту передання відповідного майна» (ч. 2 ст. 640 ЦК України) має не менш важливе значення для нашого наукового аналізу. Відповідно до статті 17 Закону України «Про оренду землі» об'єкт за договором оренди землі вважається переданим орендодавцем орендареві з моменту державної реєстрації права оренди [4]. Таким чином, комплексне тлумачення норм ЦК України у взаємозв'язку з правовою нормою ч. 1 ст. 17 Закону України «Про оренду землі» наштовхує на висновок про те, що договір оренди землі є укладеним саме з моменту реєстрації права оренди землі, а не з моменту підписання даного договору.

Лише після проведення державної реєстрації права оренди землі на підставі ст. 4 Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» договір набуває чинності і з цього моменту має підстави розглядатися як підстава виникнення правовідносин, а не тільки як письмова форма документу. До моменту набрання чинності письмовий договір є документом, а тому не може мати строку дії, початку дії та, відповідно, закінчення строку дії, а час, який плине у цей період, не враховується у строк дії договору оренди землі.

Таким чином, на відміну від звичайного цивільно-правового договору (який укладається і набуває чинності з моменту його укладення), динаміка договору оренди землі є іншою: даний договір може бути підписаний в певний визначений день, однак чинність він набуває не у момент його підписання, а у момент, коли право оренди буде зареєстроване.

Виходячи з вище наведеного пропонуємо:

1. Доповнити ч. 1 ст. 19 Закону України «Про оренду землі» та викласти його в такій редакції: «Строк дії договору оренди землі визначається за згодою сторін, але не може перевищувати 50 років. Договір набирає чинності з моменту державної реєстрації права оренди».

2. Викласти пункт 43 Типового договору оренди землі в такій редакції:

«Цей договір набирає чинності після підписання сторонами та державної реєстрації права оренди землі».

Література:

1. Про затвердження форми Типового договору оренди землі: Постанова КМУ від 3 березня 2004 р. № 220 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/220-2004-%D0%BF>
2. Постанова Верховного Суду України № 6-2777цс 16 від 18.01.2017 року // Закон і бізнес. - №15 (1313). – 15-21 квітня 2017 року. – С. 10.
3. Мартиновський О. Деякі аспекти правового регулювання строку дії договору оренди землі / О. Мартиновський // <http://sud.ua/blog/2016/12/01/98312-deyak-aspekti-pravovogo-regulyuvannya-stroky-d-dogovory-orendi-zeml>
4. Про оренду землі: Закон України від 06.10.1998 № 161-XIV // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1998. - №46-47. - Ст. 280.

СУБЪЕКТИВНАЯ СТОРОНА ВОПРОСА ИСПОЛЬЗОВАНИЯ СУДЬЯМИ ТЕХНИЧЕСКИХ СРЕДСТВ ВО ВРЕМЯ СУДЕБНОГО ЗАСЕДАНИЯ

***Гладкий В.,**
магистр права,
Высшая менеджерская школа в Леснице,
кафедра антикоррупционной деятельности,
Научный руководитель: к.ю.н., **Писарева М.В.***

Судья, как и любой другой государственный служащий, на основании ч. 2 ст. 19 Основного Закона Украины обязуется действовать лишь «на основании, в пределах полномочий и способом, которые предусмотрены Конституцией и законами Украины». Законы нашего государства предусматривают общие критерии поведения судей, которым судья должен беспрекословно следовать. Вместе с тем, на практике часто возникают случаи, конкретно не урегулированные действующим законодательством, обязывающие судью к тому или иному поведению, правомерность которых определяется в качестве дискуссионной, что недопустимо по соображениям требований правовой определённости. В данных случаях, основываясь на установленных в нормах Кодекса судейской этики и ЗУ «О судостроительстве и статусе судей» стандартах поведения судьи, лицо, наделённое судебной властью, критически осмысливая возникшую проблему, принимает соответствующее оперативное решение по поводу этического действия, которое он должен

совершить. Особо актуальной в данном контексте представляется проблема использования судьями в судебном заседании современных технических средств (*далее* – ТС), а именно смартфонов, планшетов, ноутбук и т.д.

Прежде следует отметить, что действующее законодательство непосредственно не регулирует данный вопрос: оно не даёт прямого разрешения на использование соответствующих инновационных ТС, но и, между тем, не содержит нормы, предусматривающую ответственность за использование таковых. Из этого следует, что первоочередное значение в решении обозначенного вопроса необходимо уделить именно определению субъективной стороны данной проблемы.

Определяя субъективную сторону исследуемой проблемы, следует обратить внимание на такую объективную характеристику указанных ТС, как их многофункциональность. Например, современный смартфон может использоваться как: калькулятор; конвертор; записная книга; средство для соединения с сетью Интернет; средство мобильной связи и т.д. В частности, в судебном заседании у судьи может возникнуть практическая необходимость в соединении с Интернетом для: проверки актуальности редакции нормативно-правового акта (*далее* – НПА), на который ссылаются участники судебного процесса; проверки необходимой редакции НПА на момент возникновения спорных отношений; поиска необходимых обобщений, разъяснений судебной практики; установления некоторых общеизвестных фактов, неизвестных для судьи, на которые ссылается сторона судебного разбирательства и т.д.

Вместе с тем, обратим внимание на то, что в сегодняшней дискуссии учёных и практикующих юристов о правомерности пользования судьями современными ТС на судебных заседаниях высказываются мнения о том, что для достижения целей правосудия, судья должен во время рассмотрения дела заниматься рассмотрением дела, что якобы недостижимо при условии использования им в судебном заседании ТС. Утверждается, что внимание судьи в его рабочее время при заседании должно целиком принадлежать участникам процесса, а не «рассеиваться» на ТС. Однако, с данной позицией нельзя согласиться в полной мере в силу её неполноты и очевидной необъективности. Подчёркнём, что в силу многофункциональности современных ТС, пользователь может его использовать в различных целях, а судья-пользователь – в целях судопроизводства и правосудия или же вопреки таковым. Следовательно, следует заключить, что само по себе использование судьями ТС во время судебного заседания не противоправно и не обязательно направлено против идеи, целей и принципов судопроизводства и правосудия, а, наоборот, может служить вопросу реализации таковых, на чём мы выше

уже делали акцент. Это объясняется сущностью правосудия, являющимся «самостоятельной отраслью государственной деятельности, которую суды осуществляют путём рассмотрения и разрешения в судебных заседаниях в особой, установленной законом процессуальной форме гражданских, уголовных и других дел» [1]. При этом «правосудие по своей сути признаётся таковым лишь при условии, что оно отвечает требованиям справедливости и обеспечивает эффективное восстановление в правах» [2, с. 24]. Будучи неким публичным способом рассуждения о праве и неправе, сопряжённым с оценкой обстоятельств, событий и фактов [3, с. 494], правосудие в своих же идее, целях и принципах не ограничивает суд в осуществлении правосудия допустимым способом, в частности, и в праве обращения судьи к ТС для оперативного уточнения соответствующих обстоятельств, событий и фактов.

Более того, сама по себе позиция о том, что использование судьёй ТС в судебном заседании якобы всегда является признаком отступления от идеи, целей и принципов правосудия, является ничем иным как результатом длящейся масштабной демонизации судебной власти и судей, обусловленной господствующей и ныне активно культивируемой презумпции виновности и бесчестности лиц, осуществляющих правосудие (всех или же подавляющего большинства). В частности, смартфон в руках судьи во время судебного заседания презюмируется в качестве некоего «раздражителя», отвлекающего судью от правомерной реализации ним судейских функций. Сторонники указанной позиции, часто руководствуясь лишь догадками и оперируя «сенсационными» новостями СМИ о дисциплинарных и иных правонарушениях некоторых представителей судебной ветви власти, часто не допускают предположений, что ТС в руках судьи во время рассмотрения дела, наоборот, могут благоприятствовать реализации этих функций, принимая во внимание многофункциональность современных ТС. Вне сомнений, смартфон в руках судьи – не всегда вопрос приличия и судейской этики, в отличие от постановления ним неправосудного судебного решения.

Таким образом, объективно анализируя исследуемую проблему, заключим, что судьи, пытаясь справедливо, всесторонне решить конкретный спор и, соответственно, постановить правосудное решение, могут и должны использовать для этого все допустимые средства, не отказываясь при этом и от результатов научно-технического прогресса человечества, не боясь выполнять, возложенные на них народом Украины, функции.

Если правомерность использования судьёй инновационных ТС в судебном заседании определяется мотивом их использования, то возникает закономерный вопрос: будет ли правомерным использование таких средств

не для достижения идеи и целей правосудия, а, например, в личных или же в развлекательных целях? Полагаем, что в том случае, если судья, не делая перерыва в судебном рассмотрении дела, при помощи ТС решал свои личные вопросы (к примеру, семейные: написал СМС-сообщение жене или ребёнку, посмотрел через мобильное приложение местонахождения своего ребёнка), и не навредил идеи, целям и принципам правосудия (выслушав все доводы участников судебного процесса, в достаточной мере исследовав все доказательства по делу и т.д.), постановив справедливое решение по делу, не опорочил звание судьи, не подорвал авторитет правосудия, в частности в вопросах морали и честности. Следует принимать во внимание тот факт, что условия катастрофической нагрузки на судей (особенно в админсудах), которая динамично растёт в своих масштабах, деструктивно влияя на жизнеспособность судебной власти, обуславливает ситуации, когда судьи практически всё своё время проводят на рабочем месте, не видясь со своими близкими родственниками. Вполне закономерно, что в таких условиях судьи по тем или иным объективным причинам иногда (т.е. это не обычные, а экстраординарные случаи) вынуждены, избегая затягивания процесса рассмотрения дела, решать свои личные дела, не ставя под сомнение ценность жизни, достоинства и чувств участников судебного процесса, не допуская своими действиями ущемления их процессуальных прав, не вредя идее правосудия (в то же время этичность данных действий судей вообще и в каждом конкретном случае, на наш взгляд, является в обозначенном контексте вопросом не правовым, а философским).

Другое дело, использование судьёй ТС во время судебного заседания в развлекательных целях (посещение социальных сетей, видеохостингов и т.д.), которое, также, как и иные способы допущения судьями поведения, порочащего звание судьи и подрывающего, вместе с тем, высокий авторитет правосудия, должно влечь за собой дисциплинарное разбирательство, результатом которого должно стать взвешенное, справедливое решение Высшего совета правосудия.

Ввиду изложенного отметим, что инновационные ТС и их использование судьями во время судебного заседания не следует относить к категории *«legitimacy-threatening things»*, т.к. ТС – это многофункциональное устройство, использование которого может служить как поддержанию правосудия, так и угрожать таковому. Очевидным представляется, что проблему в данном вопросе (в исследуемой субъективной стороне проблемы) составляет не само ТС, а лицо, использующее его, правомерность использования ТС которым определяется правомерностью его мотивов пользования, а также соблюдения ним параллельно идеи, целей и принципов судопроизводства и

правосуддя. Учитувая тот факт, что «право является живым организмом», меняющимся как под воздействием ряда внешних факторов», в частности таких как научно-технический прогресс [4, с. 37–38], не остаётся сомнений в необходимости урегулювання в ближайшей перспективе вопроса использования судьями ТС в судебном заседании.

Литература:

1. Про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним зверненням державного зовнішньоекономічного підприємства «Славутич-Сталь» щодо тлумачення ст. 124 Конституції України і Закону України «Про міжнародний комерційний арбітраж»: Ухвала КСУ від 14.10.1997 р. № 44–з у справі № 016/1241–97. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/vz44u710-97/conv> (дата звернення: 09.05.2017).

2. Рішення КСУ у справі за конституційним поданням ВСУ щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень ч. 3 ст. 120, ч. 6 ст. 234, ч. 3 ст. 236 КПК України: Рішення КСУ від 30.01.2003 р. № 3–рп у справі № 1-12 (справа про розгляд судом окремих постанов слідчого і прокурора). *Вісник Конституційного суду України*. Київ. 2003. № 1. С. 24.

3. Закомлистов А.Ф. Юридическая философия. СПб.: Юрид. центр Пресс, 2003. 546 с.

4. Гладкий В.В. Проблемы универсального понимания термина «юридическая ответственность»: исторический контекст. *Актуальные научные исследования в современном мире*. Переяслав-Хмельницкий. 2017. Вып. 4 (24). Часть 9. С. 37–50.

АЗІАТСЬКА МОДЕЛЬ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ В УКРАЇНІ

Горбас К.,

студентка групи МАР-16Д

Інституту економіки і управління

СНУ імені В. Даля

Науковий керівник: к.і.н., доцент Фомін А.В.

Проблеми сучасної економіки України та її регіонів в кризових умовах визначаються головним чином значними труднощами в сфері фінансування та кредитування підприємств і організацій, а також деяким спадом виробництва в основних експортно-орієнтованих галузях промисловості (гірничо-металургійний комплекс, хімічна промисловість, в

машинобудуванні), будівництві і ін. В умовах попередньої глобальної фінансової кризи економіка України виявилася в числі країн з найгіршими показниками конкурентоспроможності та інвестиційної привабливості [3].

Тому на сьогодні актуальною залишається проблема відновлення швидких темпів зростання вітчизняної економіки. Багато експертів досліджують шляхи активного економічного піднесення в Україні. Серед експертів та політиків досить часто доводиться чути ідею про те, що Україна має скопіювати модель розвитку у країн Східної Азії. Саме цей регіон продемонстрував у XX ст. настільки успішне економічне зростання, що деякі з його країн наздогнали та перегнали розвинені країни Заходу. Саме в цьому регіоні відбулося найбільше «економічне диво» сучасності – стрімкий розвиток Китаю. Очевидно, для України було б вкрай корисно повторити подібний успіх. Проте чи може бути «азіатська модель» адаптована до вітчизняних реалій? Використану багатьма країнами Східної Азії економічну модель називають моделлю розвитку, який наздоганяє. Її суть полягає в прискореному проходженні тих етапів індустріалізації та розвитку інфраструктури, які західні країни поступово проходили в XIX та на початку XX ст. Для досягнення цього, держава штучно стимулює приватні та квазі-приватні – тобто ті, які робляться компаніями у державній власності, інвестиції для створення нових виробництв та об'єктів інфраструктури. Сам уряд теж виступає у ролі потужного інвестора [1].

Цікаво, що східно-азіатські країни є не єдиним та не першим випадком використання такої моделі розвитку. Наприклад, вона отримала широке розповсюдження в країнах Латинської Америки в 70-х рр. XX ст., а її елементи взагалі використовувалися в багатьох країнах, що розвиваються. Наздоганяюча модель розвитку не є новою й для України, адже саме СРСР, до складу якого входила тоді наша країна у 30-ті рр., виступив піонером у її використанні. Механізм може бути різним – в СРСР населення просто забезпечували споживчими товарами гірше, ніж це було можливо. В країнах з більш ринковою економікою, як правило, перерозподіл відбувається за допомогою фінансової системи [2]. Уряд штучно встановлює занадто низькі процентні ставки як по депозитах, так і по кредитах. В результаті, населення отримує малий дохід на свої заощадження та вимушено заощаджувати більше, щоб накопити на одні й ті самі великі витрати в майбутньому – наприклад, на покупку машини, або оплату освіти для дитини. Інвестори ж, у свою чергу, отримують можливість кредитуватися під невеликі процентні ставки, що й стимулює їх вкладати гроші в велику кількість нових проектів. Звичайно, постає питання того, хто ж буде споживати продукцію нових підприємств, які створюються такими швидкими темпами. Вочевидь, населення не може

забезпечити попит на неї у повному обсязі, адже саме за рахунок цього населення підприємства й створюються. Тож економіки мають виражений експортоорієнтований характер [1].

Таким чином, азіатська модель економіки має деякі ключові риси, які є для неї визначальними.

По-перше, основним інструментом заощадження в ній є банківський депозит, а в фінансовій системі домінують банки. Це відрізняє її від, наприклад, англосаксонських країн, де велику роль відіграє ринок цінних паперів.

По-друге, як вже було сказано, ставки по депозитах та кредитах штучно занижені.

По-третє, уряд обмежує вільне переміщення приватного капіталу крізь кордон. Це робиться для того, щоб населення не мало можливості вкласти свої заощадження за кордоном, а компанії-нерезиденти – залучити кредитні гроші всередині країни. Державний апарат має працювати достатньо якісно. По-перше, без цього неможливо буде забезпечити складний перехід до нормальної збалансованої моделі економіки в майбутньому, коли виросте запас накопиченого капіталу. По-друге, в азіатській моделі досить активно використовується державне «ручне» управління, й воно має бути належної якості [4].

Для України ж залишається відкритим лише той шлях, яким вже пройшли більш розвинені країни Східної Європи – підвищення конкурентоспроможності, реформування державного апарату, економічна лібералізація і подібні реформи.

Література:

1. Азіатське «економічне диво» сходить нанівець в очікуванні нової політики США. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://ua.korrespondent.net/business/financial/1594798-aziatske-ekonomichne-divo-shodit-nanivec-v-ochikuvanni-novoyi-politiki-ssha-reuters>. - Назва з екрану. – Дата звернення: 10.05.2017.
2. Економіка зарубіжних країн / За ред. Ю.Г. Козака, В.В. Ковалевського, К.І. Ржепішевського. – К.: ЦУЛ, 2005. – С. 115.
3. Клебанова Т.С. Моделювання економічної динаміки: Навчальний посібник / Т.С. Клебанова. – Х.: Вид-во «ІНЖЕКВ», 2005. – 244 с.
4. Раєвська Є.В., Чанкіна І.В. Дослідження циклічної природи макроекономічних показників розвитку економіки України / Є.В. Раєвська, І.В. Чанкіна // БІЗНЕСІНФОРМ – № 4 (2) – 2009. – С. 142 – 147.

ДО ПИТАННЯ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

Коваленко Г.

студентка групи П-15

факультету права та соціального управління

ДонДУУ

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Скачкова Т.Ю.

Активне реформування держав і період особливого становища в Україні обумовлюють більш детальне і глибоке вивчення даного питання. У зв'язку з цим видається актуальним розгляд комплексу питань, пов'язаних з вчиненням військовослужбовцями адміністративних правопорушень, оскільки інститут відповідальності за вчинення зазначених правопорушень займає особливе місце в системі суспільних відносин, що складаються в сфері військової служби.

На цей час військовослужбовці, військовозобов'язані та резервісти під час проходження зборів, є особливими суб'єктами адміністративних правопорушень. Відповідно до статті 29 Закону України "Про військовий обов'язок і військову службу" на військовозобов'язаних і резервістів поширюється дія статутів Збройних Сил України [1].

У військовому юридичному словнику говориться: "Адміністративна відповідальність військовослужбовця - це форма юридичної відповідальності військовослужбовців за правопорушення, яке не пов'язане з виконанням службових обов'язків і не є кримінально караним. Вона поширюється також на військовозобов'язаних в період проходження ними військових зборів"[2]. На відміну від адміністративної відповідальності, дисциплінарна відповідальність являє собою "особисту відповідальність військовослужбовців за проступки, пов'язані з порушенням військової дисципліни, норм моралі та військової честі" [3]. Залучення військовослужбовців до дисциплінарної відповідальності здійснюється їх безпосередніми начальниками, а також начальниками гарнізону, військовими комендантами, районними військовими комісарами. При цьому порушники можуть бути піддані дисциплінарному стягненню. Провини військовослужбовців можуть також поширюватися на зборах особового складу і товариськими судами честі.

З наведеного, перш за все, випливає, що адміністративна відповідальність на ступає за порушення, які не стосуються службової діяльності, а дисциплінарна відповідальність - за порушення, пов'язані з виконанням службових обов'язків.

Згідно ст.15 КУпАП військовослужбовці, військовозобов'язані та резервісти під час проходження зборів, а також ін. особи несуть відповідальність за адміністративні правопорушення за дисциплінарними статутами [4].

Частина 1 ст. 15 КУпАП дає перелік адміністративних правопорушень, за вчинення яких військовослужбовці залучаються до адміністративної відповідальності. При цьому законодавець вживає таке словосполучення - "несуть адміністративну відповідальність" [5]. До таких правопорушень відносять такі: порушення правил, норм і стандартів, що стосуються забезпечення безпеки дорожнього руху, санітарно-гігієнічних і санітарно - протиепідемічних правил і норм, правил полювання, рибальства і охорони рибних запасів, митних правил, вчинення корупційних правопорушень, порушення тиші в громадських місцях, неправомірне використання державного майна, незаконне зберігання спеціальних технічних засобів негласного отримання інформації, невжиття заходів щодо окремої ухвали суду чи окремої постанови судді, за поданням органу дізнання, слідчого або протесту, припису чи подання прокурора, ухилення від виконання законних вимог прокурора, порушення законодавства про державну таємницю, порушення порядку обліку, зберігання і використання документів та інших носіїв інформації, які містять конфіденційну інформацію, яка є власністю держави, ці особи несуть адміністративну відповідальність на загальних підставах [3]. До зазначених осіб не може бути застосовано громадські роботи, виправні роботи і адміністративний арешт.

Особливості адміністративної відповідальності відображаються в застосуванні заходів адміністративного стягнення. Адміністративні стягнення застосовуються уповноваженими органами державного управління (органами внутрішніх справ, державними інспекціями, посадовими особами, уповноваженими на те законодавчими актами держави).

У Дисциплінарному статуті ЗСУ вказується, що на рядових строкової та контрактної військової служби можуть бути застосовані такі стягнення:

1. зауваження, догану або сувору догану;
2. позбавлення чергового звільнення;
3. призначення позачергових нарядів на роботу (до 5 нарядів);
4. позбавлення військового звання "старший солдат";
5. звільнення від військової служби за контрактом за службовою невідповідністю.

На сержантів (старшин) строкової військової служби можуть бути застосовані такі стягнення:

1. зауваження, догану або сувору догану;
2. позбавлення чергового звільнення;
3. пониження в посаді;
4. зниження військового званні на один ступінь;
5. зниження військового званні на один ступінь з переведенням на нижчу посаду;
6. позбавлення сержантського (старшинського) звання.

Підводячи підсумок можна зазначити, що військовослужбовці України нарівні з іншими громадянами визнані суб'єктами адміністративної відповідальності. Але їх правовий статус весьма істотно відрізняється від звичайних громадян. Дана регламентація обумовлюється захистом інтересів обороноздатності країни, підтримання дисципліни у військах.

Література:

1. Про військовий обов'язок і військову службу: Закон України від 06.10.2015 № 711-VIII [Електронний ресурс] / Веб-сайт Верховної Ради України.-2015.- Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/711-19>
2. Військовий енциклопедичний словник.-М.: Ексмо, 2007. - 1024 с.
3. Закон України Про Дисциплінарний статут Збройних Сил України 22.02.2006 №3460-IV [Електронний ресурс].- Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/3460-15>
4. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1954 № 8073-X (зі змінами від 12.09.2015, підстава 183-19) [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>.
5. Калюжний Р.А. Научний-практичний коментар кодексу КУпАП /Р.А. Калюжний, М.І. Іншин, І.М. Шопіна.-5-ті вид., Зі змінами та доп. станом на 10.09.2013.- К.: Правова єдність, 2013. - 976с.

ЗАКОН УКРАЇНИ «ПРО ДЕРЖАВНУ СЛУЖБУ»: СУЧАСНИЙ СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ В СТАНІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Кольцова М. В.,

студентка групи П-16 і

факультету права і соціального управління

Донецького державного університету управління

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Скачкова Т.Ю.

На сьогоднішній день, одним з пріоритетних завдань розвитку України, є наближення законодавства України до законодавства Європейського Союзу, в зв'язку з взяттям державою курсу на євроінтеграцію. Процес налагодження відносин між Україною та ЄС бере свій початок ще з проголошення незалежності нашої держави. Однак, до сьогодні включно, реальність відтворення даної співпраці, спостерігати дійсно не можливо. Кого звинувачувати і де шукати відповіді невідомо. Проте, існує безліч думок як дослідників, так і звичайного громадянства, що в усьому винна діюча державна влада та широко розвинута корумпованість. Неефективно створена система її організація та не якісне практичне виконання державними службовцями своїх обов'язків призводить до суспільної недовіри з боку населення до керівного апарату, тим самим порушуючи такі загальнолюдські цінності, як демократія, права та свободи людини, справедливий правопорядок та ряд інших.

Отож, питання, щодо досягнення певної узгодженості національного законодавства про державну службу з існуючими євростандартами, є досить актуальним і викликає певну заінтересованість з боку вітчизняних науковців, про що свідчать їх численні праці. Існує ще безліч невирішених проблем, прогалин у розумінні процесу та практичного впровадження і застосування європейських принципів до діяльності органів державної влади.

Метою моєї роботи є дослідження сучасного стану діяльності Закону України «Про державну службу», визначення стандартів ЄС встановлених щодо державної служби та виявлення перспектив розвитку національного законодавства в стані євроінтеграції.

По-перше, останні події в нашій країні сприяли не тільки бурхливому розвитку політики, а й законодавчому процесу. Відбулися реформування, які торкнулися усіх сфер життєдіяльності громадян. Однією з таких потужних змін, що відбулася за останній рік, та дала старт реформі системи державного управління загалом, було прийняття Закону України «Про державну службу», який вступив в силу 1 травня 2016 року. Він визначає засади забезпечення професійної, політично неупередженої,

орієнтованої на громадян державної служби, а також рівного доступу громадян до неї. Відповідно до нового закон, вступ на усі посади державної служби від тепер відбуватиметься лише за конкурсом на основі особистих якостей та досягнень кандидатів на посади, виключаються будь-які корупційні механізми при вступі та проходження державної служби. Також встановлюється прозора модель оплати праці, розроблена з урахуванням європейського досвіду. Крім того, запроваджується компетентнісна модель управління людськими ресурсами, оцінювання результатів роботи державних службовців, їх кар'єрна мотивація, підвищуються кваліфікаційні вимоги. [1]

Поки що, судити про ефективність роботи Закону України «Про державну службу» зарано, про те можна сміливо сказати, що перший крок щодо покращення кадрового забезпечення та розбудови виявленого потенціалу державної служби України зроблено. Раціональною та ефективною робота держслужбовців буде тільки тоді, коли нові управлінські кадри будуть професійно виконувати покладені на них службові обов'язки, орієнтуючись при цьому, на потреби громадян.

По-друге, на даний момент у системі державної служби є проблеми, які дещо перешкоджають реальній адаптації до умов Європейського співтовариства і які потребують вирішення. Внаслідок дії низки факторів відбувається зниження рівня дієвості державної служби, що тягне за собою ряд несприятливих наслідків, а саме посилюється відчуження людини від держави, та зростає неповага до державних органів. З наміром уникнення негативного впливу та результату, пристосування інституту державної служби в Україні до стандартів Європейського Союзу має здійснюватись за такими основними напрямками:

- вдосконалення правових засад функціонування державної служби;
- реформування системи оплати праці державних службовців;
- встановлення порядку надання державних послуг та вдосконалення нормативного регулювання вимог професійної етики державних службовців;
- вдосконалення та підвищення ефективності управління державною службою;
- професіоналізація державної служби. [2, с. 295]

Таким чином, для кращого переходу державної служби України у державну службу європейського зразка необхідно використати визначені стандарти ЄС, а також вносити зміни до законодавчих актів України з урахуванням міжнародних принципів і досвіду країн-членів Європейського Союзу.

По-третє, з метою виявлення перспектив розвитку національного законодавства в стані євроінтеграції, необхідно відмітити той факт, що при здійсненні адаптації законодавства України до права Європейського Союзу мають місце певні проблеми, що значно уповільнюють цей процес. Крім того, слід зазначити, що факт ухвалення згідно з правом ЄС українського законодавства ще не означає належного функціонування цих правових механізмів. Результатом проведення успішної євроінтеграції України є досягнення певного рівня узгодженості українського законодавства із правовими нормами ЄС. Створюючи національну державну правову систему у відповідності до норм ЄС, необхідно одночасно із адаптацією вже існуючих законів приймати нові, узгоджені із правовим полем ЄС, законодавчі акти. [3]

Отже, успішне формування українського законодавства орієнтуючись на стандарти Європейського союзу можливе, але це є дуже тривалим процесом, складається з поетапного формування і органічно пов'язаний із змінами у всіх сферах життя суспільства. Однією з необхідних умов практичної і раціональної роботи нового Закону України «Про державну службу», його сучасний стан та перспективи розвитку в стані євроінтеграції є розробка системи ефективної реалізації політики державної служби та її кадрового забезпечення відповідно до функціонуючих євростандартів.

Література:

1. Про державну службу: Закон України від 10.12.2015 № 889-VIII [Електронний ресурс] / Веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/889-19>.
2. Реформування державної служби в Україні в умовах адаптації до стандартів Європейського Союзу / В. Головата // Сучасна українська політика. Політики і політологи про неї. — К., 2008. — Вип. 13. — С. 292-300. / [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/78428/33-Golovata.pdf?sequence=1>.
3. Проблеми адаптації законодавства України до законодавства ЄС / О. В. Прилипчук. // Державне будівництво. - 2015. - № 1. / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/db/2015-1/doc/4/02.pdf>.

ПІВДЕННА КОРЕЯ - РЕЦЕПТ ЕКОНОМІЧНОГО ДИВА ДЛЯ УКРАЇНИ

Літвінова А. Ю.,

студентка групи ООП-16д

факультету економіки і управління

СНУ ім. В. Даля

Науковий керівник: к.і.н., доцент Фомін А. В.

В умовах кризи і складної економічної, соціальної та політичної ситуації українці дуже сподіваються на позитивні зміни в усіх сферах життя, зокрема, всі ми чекаємо, що в країні відбудеться «економічне диво», і Україна відновить і значно поліпшить свої позиції в світі. Однак поки темпи відновлення української економіки залишаються низькими, і в зв'язку з цим особливо цікавим видається досвід Південної Кореї, якій колись, завдяки грамотним реформам, за досить короткий термін вдалося домогтися видатних економічних успіхів і стати одним з провідних гравців на арені світової економіки.

Всього 40 років тому Південна Корея була дуже бідною країною навіть за мірками країн третього світу. За рівнем ВВП на душу населення вона відставала від Нігерії. Зараз республіка Кореї за розміром економіки займає 15-е місце в світі, хоча площа держави в 100 разів менше, ніж у США/ Південна Корея – світовий постачальник автомобілів, техніки, електроніки, технологій, найбільший в світі виробник судів [1].

У Південній Кореї практично немає нафти і газу, на кам'янистому ґрунті важко вирощувати фрукти і овочі, тому багато років тому вирішили використовувати єдиний ресурс – робочі рук. Ставку зробили на розвиток легкої промисловості, потім почали розвивати машинобудування, техніку, електроніку, побутову техніку.

Зараз по експорту в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні Корея займає 4-е місце. Щорічно в сусідні країни вона поставляє товарів і послуг на 500 млрд. доларів. Однією з головних напрямків розвитку економіки – технологічні новації. ІТ-продукції закордон продають на 12 млрд. доларів в місяць [2].

У країни стратегічне положення в азіатсько-тихоокеанському регіоні. Корейський півострів знаходиться між Китаєм, Японією і Тайванем. Ця перевага вчасно помітили і стали розвивати інфраструктуру. На бюджетні гроші будують аеропорти, залізниці і поромні повідомлення. Невелика за площею Корея тільки в минулому році звела 106 тис км доріг. У найближчі 10 років на їх обслуговування і ремонт витратять 68 млрд. доларів [5].

Корея активно залучає іноземні інвестиції. З 2003 року під Сеулом створюють вільну економічну зону. Усім компаніям надають податкові пільги, субсидії на розвиток бізнесу.

Безумовно, економічний підйом Південної Кореї став можливий не без допомоги США і Японії, надавали технології, інвестиції і десятки мільярдів доларів у вигляді грантів. Проте, запорука успіху все-таки лежав в ефективних реформах Пак Чон Хі, який проводив активну протекціоністську політику, використовував методи мобілізаційної економіки і вводив «п'ятирічки», всіляко захищав молоду південнокорейську промисловість, створював нові відомства, відповідальні за розвиток економіки, сприяв створенню чебол – особливих південнокорейських корпорацій мережевого типу і т.д. У підсумку рік за роком Південна Корея підтверджувала і підтверджує конкурентоспроможність своєї економіки [6].

Який досвід Республіки Кореї було б корисно запозичити Україні? Перш за все, це може бути досвід створення орієнтованої на експорт економіки, оскільки його можна використовувати для успішного економічного розвитку нашої країни. Поза сумнівом, що для України важливий досвід Південної Кореї з оздоровлення фінансової системи держави. Економічне зростання Республіки Корея став можливим не в останню чергу завдяки поєднанню моделі господарювання західного типу з традиційними народними цінностями, що також можна застосувати в Україні. У той же час при цьому слід чітко усвідомлювати, що традиції Південної Кореї і України багато в чому відрізняються, а українське сьогодення зовсім не схоже на ситуацію, що склалася в РК в 60-х, 70-х або навіть 80-х роках минулого століття.

Тому, вивчаючи корейський досвід, необхідно його не копіювати, а адаптувати до сучасних умов нашої країни, розуміючи, що стратегія розвитку РК призначалася для невеликої держави, позбавленого природних багатств, єдиним ресурсом якого були самі корейці, їх висока культура праці і дисциплінованість. Зараз ми спостерігаємо певний ренесанс інтересу до політико-правової ідеології конфуціанства не тільки в Східній Азії, а й в Європі і Південній Америці.

Україна зацікавлена в поєднанні значних фінансових ресурсів Республіки Корея з потенційними можливостями України, зокрема, шляхом залучення корейських інвестицій в сільське господарство, будівництво, металургію, енергетичну сферу, а також в високотехнологічні галузі промисловості України. Тепер опрацьовуються проекти зі співробітництва в сфері сільського господарства, високих технологій, в нафтогазовій сфері, машинобудуванні.

Раніше Південна Корея була схожа на сьогодишню Україну: небагата аграрна країна, яка пережила війну. Сьогодні у Кореї вийшло стати прикладом для багатьох країн і увійти в світові лідери мало не за всіма показниками. Кореїці працювали, не покладаючи рук. Величезні інвестиції в науку і промисловість стали поштовхом у розвитку. Південна Корея зрозуміла, що доля країни залежить від того, що вони самі зроблять для її майбутнього.

Література:

1. Федоровський А. Головна структурно-фінансова криза в Республіці Корея / А.Федоровський // МЕіМО. – 1998. – №8. – С.132-136.
2. Козлова М.І. Особливості формування і функціонування фінансово-промислових груп в країнах з ринковою економікою / М.І. Козлова. – М, 2010. – С. 17.
3. Конина Н. Реструктурування діяльності фінансово-промислових груп Південної Кореї в умовах кризи / Н. Конина // Проблеми теорії і практики управління. - 2012. – №3. – С.31-37.
4. Медовников Д., Хазбієв А. Азіатська криза. Прокляття жити в епоху змін / Д. Медовников, А. Хазбієв // Архів журналу Експерт [Електронний ресурс] .- 2008. -№12 (272) .- Режим доступу: <http://home.expert.ru/expert/01/01-12-72/12ogl.htm>
5. Соколова М. Державна політика фінансової стабілізації Південної Кореї / М. Соколова // Фінансовий бізнес. – 2014. – №5. – С.42-45.
6. Сироїжкін К. Чеболь – як символ економіки Південної Кореї / К. Сироїжкін // Континент [Електронний ресурс]. – 2015. – № (13)26. – Режим доступу: <http://www.continent.kz>
7. Що таке чеболь: цілі сім'ї олігархів. // Тема дня [Електронний ресурс]. – Назва з екрану. – 2013. – Режим доступу - www.sj7.ru.

ВПЛИВ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ОРГАНІЗМ ЛЮДИНИ

Опанасюк Д. В.,

студент групи ІБС-Ібдм

юридичного факультету СНУ ім. В. Даля

Науковий керівник д. пед. н., доцент Чурсін М.М.

Інформаційні технології – це сукупність методів і програмно-технічних засобів, об'єднаних у технологічний ланцюжок, що забезпечує збирання, оброблення, зберігання, поширення та відображення інформації з метою зменшення трудомісткості процесів використання інформаційного ресурсу, а також підвищення їхньої надійності та оперативності.

За роки розвитку технічних засобів комп'ютера і відповідного програмного забезпечення виникло стільки інформаційних технологій, скільки потрібно, щоб охопити всі сторони життєдіяльності людини. Залежно від того, яку інформацію вони обробляють або де їх використовують, інформаційні технології отримують назви: Internet-технології, WWW-технології, офісні інформаційні системи, мережеві технології, геоінформаційні технології, технології баз даних тощо. Кожен з цих напрямів використання вивчають студенти в базових і спеціальних курсах. [1, с. 3]

Суспільна інформатизація є ознакою нового етапу розвитку цивілізації, пов'язаного з еволюцією соціального організму: удосконаленням соціальної структури, зміцненням внутрішнього суспільних зв'язків, необхідністю підвищення якості й інтенсивності інформаційних обмінів. Дані процеси відбуваються під зростаючим тиском негативних впливів навколишнього середовища на цивілізацію, який ми спостерігаємо в наш час. Цей тиск вимагає розвитку її в напрямі до формування цілісного загальноцивілізаційного організму. «Природа вводить в дію все нові й нові принципи відбору зі свого арсеналу. Ускладнення організації нашого світу значить, по суті, все більш глибоке використання потенціальних можливостей Природи, всього того, що заготовлено нею про запас при народженні Всесвіту». [2, с. 90]

Інформаційні технології мають великий вплив на галузь медицини. Це обумовлено її величезною соціальною значущістю. Бо від розвитку медицини залежить якість життя абсолютно кожної людини. У дану галузь наукових знань щорічно вкладається величезна кількість грошових коштів. В результаті і інновації в медицині виникають ледь не щотижня.

Висока швидкість виникнення нових відкриттів у цій галузі пов'язане ще й з великою кількістю ентузіастів, які трудяться не лише

заради грошей, а й щоб зробити життя людей легше, краще і довше. Крім усього іншого у медицини немає якогось одного пріоритетного напрямку, а сама наука вельми і вельми обширна. Тому, якими б численними були інновації в медицині, все одно у вчених залишиться просто величезне поле для діяльності.

Інновації в медицині: приклади відкриттів. З часом кількість серйозних досягнень в даній області невблаганно зростає. В даний час вчені вже починають підбиратися до вирішення питання про донорських органах. Вже давно було оголошено про те, що дана проблема усунеться самостійно після того, як буде створена апаратура для вирощування органів в лабораторних умовах. І ось зараз вона вже існує. Більш того, в даний час вже є перші дані щодо практичного використання такого обладнання. Не так давно в Китаї вже були проведені відповідні дослідження. Їх результатом стало створення зачатка печінки миші. Надалі була проведена операція з імплантації його тварині. Через кілька днів всі судини зрослися належним чином, а сама печінка почала адекватно функціонувати.

Зір вважається одним з п'яти основних почуттів і постачальником приблизно 90 % всієї інформації для людського мозку. У результаті очі і їхнє функціонування завжди будуть відігравати величезну роль. Не дивно, що багато досягнень науки в медицині спрямовані на збереження нормального або ж корекцію зниженого зору.

Одним цікавим винаходом, який побачив світ зовсім нещодавно, є так звані індивідуальні телескопічні лінзи. Сам принцип їх дії був розроблений досить давно, проте раніше їх ніколи не застосовували саме для поліпшення зору людей. Перешкоджає масового впровадження такої інновації в медицині дорожнеча матеріалу, з якого виготовляється виріб. В даний час планується замінити його на більш дешевий, щоб зробити розробку доступній для звичайного покупця.

Боротьба зі злоякісними новоутвореннями. На сьогоднішній день з цієї небезпечної патології прийнято справлятися за допомогою оперативного лікування, хіміотерапії або ж з використанням згубних для пухлин променів. Всі ці методики несуть не тільки позбавлення від хвороби (причому не завжди на 100 %), але також і серйозні проблеми для організму в цілому. Справа в тому, що всі ці методи лікування згубно впливають не тільки хворі, але і на здорові тканини. Так що сьогодні багато інновацій в медицині спрямовані на пошук ефективного, швидкого і нешкідливого способу подолати пухлинні процеси.

Однією з останніх розробок є створення експериментального обладнання, основною діючою деталлю якого є своєрідна голка. Вона

підводиться до пухлини і випускає спеціальні мікроімпульси, змушують патологічно змінені клітини запускати процес саморуйнування.

Тому інформаційні технології приносять дуже велику користь людині. І тому вони життєво необхідні для нашого подальшого життя.

Але нажаль інформаційні технології мають і шкідливий вплив на людину. Наприклад, інфразвук

Вважається, що досить ефективно впливають на людину звукові коливання з частотами нижче 16 Гц, які знаходяться в діапазоні" що безпосередньо не сприймається на слух. Найнебезпечнішим вважається проміжок від 6 до 9 Гц. Однак психофізіологічна дія інфразвуку залежить від особливостей його застосування. Так, у спеціальних дослідженнях не було виявлено значного впливу інфразвуку на людину, крім впливу на внутрішнє вухо і рівновагу. Під час дії дуже високих рівнів інфразвуку (> 140 дБ) з'являється виражений біль у вухах. При цьому місцеві захисні засоби виявляються малоефективними. У випадку дії інфразвуку низької інтенсивності (< 90 дБ) значимі ефекти не були виявлені.[4]

Також за надмірним втручанням сучасних технологій губиться сама суть людського існування. Ми є або хворими і кволими, або ми наближаємося до машинного існування, де штучний інтелект і оперативна пам'ять замінять нам мислення.

Чим краще ми знаємо, що собою являє мозок, тим краще ми зможемо діагностувати і лікувати неврологічні захворювання. Тому комп'ютерні технології є надзвичайно перспективними для цієї галузі медичної науки і можуть внести неоціненний вклад у лікувальний процес у майбутньому.[5, с. 270-271]

Література:

1. Копитко М.Ф. Основи інформаційних технологій: Тексти лекцій. – Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2007. – 259 с.
2. *Моисеев Н.* Человек и ноосфера / Н. Моисеев. – Москва: Мол. гвардия, 1990. – 351 с.
3. Репичев. И. Инновации в медицине. Инновационные технологии в медицине // [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://fb.ru/article/181262/innovatsii-v-meditsine-innovatsionnye-tehnologii-v-meditsine>.
4. Остроухов В. Інформаційна безпека // [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://westudents.com.ua/glavy/51810-12-vpliv-na-lyudinu-deyakh-fzichnih-faktorv-nformatsynogo-seredovischa.html>.
5. Hatzopoulos N.G. Columnar organization in the motor cortex / N.G. Hatzopoulos // Cortex. – 2010. – Vol. 46, Is. 2. – P. 270-271.

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ МІСЦЕВОГО РЕФЕРЕНДУМУ В УКРАЇНІ, ОГЛЯД ЄВРОПЕЙСЬКОГО ДОСВІДУ

Рязанцева Ю. О.

НУЮ ім. Я. Мудрого,

студентка

3 групи факультету підготовки кадрів

для органів юстиції України

Науковий керівник: ас. Члевик О. В.

Реформа місцевого самоврядування є органічним продовженням політики переходу від радянської до демократичної системи здійснення державної влади, яка проводиться з мінливим успіхом з моменту проголошення незалежності України. Для становлення незалежних громад, що є першим етапом здійснення даної реформи, надважливим є впровадження інституту місцевого референдуму. Право громади на місцевий референдум закріплене Конституцією України, можливість його впровадження передбачена також Європейською хартією місцевого самоврядування 15.10.1985 року, якою передбачений конкретний випадок проведення місцевих референдумів – зміна кордонів територій.

Безперечно позитивними сторонами даного інституту є те, що він: є інститутом прямої участі членів громади у вирішенні конфліктних ситуацій, що сприяє зміцненню місцевої автономії; дає можливість іноземцям та представникам меншин приймати участь у суспільному житті на місцевому рівні; створює можливість ініціювати демократичне обговорення [1, с. 7-8, 11].

Наразі, закон про місцевий референдум не прийнятий, а таке право не реалізується. Таким чином, в Україні існує реальна потреба у прийнятті закону, який врегулював би проведення місцевих референдумів. Слід сказати, що українська історія налічує не так багато референдумів – 1991 року, 2000 року, обласні консультативні опитування 1994 року в Луганській і Донецькій області з ініціативи відповідних облрад та псевдореферендуми 2014 року.

Інститут місцевих референдумів закріплено законодавством багатьох країн ЄС (Болгарія, Данія (референдуми на Фарерських островах та в Гренландії), Італія, Іспанія, Польща, Словенія, Угорщина, Фінляндія) [2, с. 37-38], але слід пам'ятати, що є і такі, в яких право на місцевий референдум не встановлено, зокрема: Кіпр, Латвія, Литва [2, с. 152]. Тобто кожен окремий законотворець має визначати, чи потрібен референдум, зокрема, місцевий, для його країни, чи ні.

Є два найбільш дискусійні моменти в законодавчому закріпленні права на місцевий референдум:

1. Обов'язковий чи факультативний характер. Консультативні референдуми, що, на мою думку, є однозначно правильним, є більш поширеними в країнах ЄС (Бельгія, Данія, Естонія, Ірландія, Литва, Люксембург, Нідерланди, Швеція) [2, с. 156], ніж визнання прийнятих на місцевих референдумах рішень обов'язковими (Болгарія, Франція, Іспанія) [2, с. 14].

2. Питання, що можуть бути винесені на референдум. Предмет обов'язкових місцевих референдумів зазвичай законодавчо визначений (Іспанія, Угорщина, Чехія), а факультативні референдуми проводяться щодо решти питань життя територіальної громади [2, с. 156]; окрім того, на питання, що виносяться на місцеві референдуми, поширюються ті ж вимоги, що і на ті, які виносяться на загальнонаціональний референдум. Зрозуміло, що тексти документів, що подаються на референдум, повинні відповідати актам вищої юридичної сили. Така позиція «загальнодозвільності» щодо питань, які виносяться на референдум найбільш відповідає принципам, засадам та меті проведення місцевого референдуму.

Слід пам'ятати, що референдум повинен розглядатися лише як допоміжний інструмент, бо вирішення найбільш суперечливих потреб громадян та конфліктів меншин буде досягнене лише у процесі загальнонаціональної діяльності. Неможна забувати і про ризики інституту місцевого референдуму: можливість його використання виконавчою владою з метою посилення власних повноважень, можливість прийняття суперечливих рішень суміжними органами з питань, загрозу плебісциту і т.д. [2, с. 8]

Отже, вибір моделей регулювання проведення референдуму залежить від особливостей правової системи та місця народного волевиявлення у загальній системі прийняття суспільно значущих рішень. І завжди слід пам'ятати, що будь-який інститут не може бути ефективним без активності учасників громади, що і є вирішальним фактором для нормального функціонування демократичних інститутів.

Література:

1. Павленко І. А. Законодавче врегулювання інституту місцевого референдуму в Україні [Електронний ресурс] / І. А. Павленко, Г. В. Макаров, О. В. Токар-Остапенко. – К.: НІСД, 2013. – 42 с. Режим доступу до ресурсу: <http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/referendum-33cfe.pdf>

2. Референдуми в Європейському Союзі / О.Д. Чебаненко, О.Ю. Гришук, Н.В. Колодяжна, А. Євгенєва; За ред. Д.С. Ковриженка. – К.: ФАДА, ЛТД, 2007. – 186 с. Режим доступу до ресурсу: <http://www.wcenter.org.ua/files/referendumi.pdf>

3. Місцева демократія в Україні: нові стандарти / Укр. незалеж. центр політ. дослідж. : М. В. Лациба, І. М. Лукеря, О. Л. Вашук-Огданська. – К. : Агентство «Україна», 2013. – 236 с. Режим доступу до ресурсу: http://www.ucipr.org.ua/publicdocs/local_democracy2013.pdf

ТРАНСКОРДОННА ТА ВНУТРІШНЯ АКАДЕМІЧНА МОБІЛЬНІСТЬ: ЗАКОНОДАВЧИЙ АСПЕКТ

Сітченко Л.В.,

студент групи ПР-162д

Золотар С.А.,

студент групи. ЮІ-331

*Науковий керівник: к.ю.н., доцент, Арсентьєва О.С.,
декан юридичного факультету СНУ ім. В. Даля*

В умовах глобалізації життя суспільства, в світі формується єдиний освітній простір. Це стає можливим завдяки зближенню підходів різних країн до організації освіти, а також через визнання документів про освіту інших країн. Освітня міграцію знаходить свій прояв у транскордонній освітній міграції та академічній мобільності. Академічна мобільність, в свою чергу, регламентується документами Болонського процесу та Примірним положенням про академічну мобільність.

Під транскордонною академічною мобільністю розуміють усі види програм вищої освіти чи інших типів освітніх послуг, при наданні яких їх споживачі (учні, студенти, слухачі) перебувають за межами країни походження освітньої організації, що надає диплом [1]. У той же час, ми акцентуємо на проблемі освітньої міграції з України, коли громадяни України здобувають вищу освіту закордоном, не звертаючись при цьому до послуг українських навчальних закладів.

Транскордонна освітня міграція може бути як фізична так і віртуальна (дистанційне навчання).

Основні причини освітньої міграції з України:

- вища якість освіти та кращі умови навчання;
- вища оплата праці після здобуття освіти в країні міграції;
- можливість відвідати інші країни у процесі здобуття освіти;

- міжкультурна комунікація, як фактор, що сприяє розвитку знань та навичок;
- престижність закордонної освіти.

За статистичними даними число українців що навчаються за кордоном на 2014/15 навчальний рік становила майже 60 000 осіб. Найбільше студентів з України навчається у Польщі, Німеччині та Росії [2]. Кількість здобувачів іноземної освіти стрімко зростає особливо в країні, куди спрямовано потоки трудової міграції [3].

Зростання кількості освітніх мігрантів окрім зменшення населення України несе зменшення інтелектуального потенціалу України.

Крім зовнішньої (транскордонної) освітньої міграції також актуальною для розгляду є внутрішня міграція.

Академічна мобільність в Україні регулюється відповідними нормативно-правовими актами у галузі вищої освіти, зокрема Законом України “Про вищу освіту”.

Академічна мобільність передбачає участь студентів у навчальному процесі вищого навчального закладу в Україні, проходження навчальної або виробничої практики, проведення наукових досліджень з можливістю перезарахування в установленому порядку освоєних навчальних дисциплін, практик тощо [4].

Також мобільність студентів відіграє важливу роль для розвитку особистості та її перспектив працевлаштування, спонукає до мовного плюралізму [5].

Також, як один з видів освітньої міграції в Україні можна відзначити міграцію з тимчасово окупованих територій – окремих районів Луганської та Донецької областей, а також Автономної Республіки Крим. Вона регулюється Умовами прийому до вищих навчальних закладів України, які щороку затверджуються Міністерством освіти та науки України.

У 2016 році було запроваджено функціонування освітніх центрів “Донбас – Україна” та “Крим – Україна”, які дозволяють особам, що проживають на тимчасово окупованих територіях України, вступати до українських ВНЗ без сертифікатів зовнішнього незалежного оцінювання та навіть без українських документів про здобуття повної загальної середньої освіти. Освітні центри “Донбас – Україна” функціонують у переміщених ВНЗ та ВНЗ, що знаходяться у Луганській та Донецькій областях. Освітні центри “Крим – Україна” функціонують у вищих навчальних закладах, перелік яких затверджується МОН України. Проте, у відкритих джерелах, кількість вступників з тимчасово окупованих територій, що скористалися правом вступу до українських ВНЗ, відсутня.

Підсумовуючи, можемо відзначити, що рівень академічної мобільності в Україні, як зовнішньої так і внутрішньої, є низьким, і

переважно є спонтанним та індивідуальний явищем. Статистики що відображає реального положення академічної мобільності в Україні не ведеться. Держава веде досить пасивну діяльність в цьому питанні, та тільки 10% від оголошеної мобільності студентів фінансується коштами з держбюджету, інші 90% коштом батьків, міжнародних фондів, спонсорів [6].

Сподіваємось, що у зв'язку з активізацією процесів євроатлантичної інтеграції України та реформуванням вітчизняного законодавства про вищу освіту, явище академічної мобільності набуде більш системного характеру, а кількість українців, які після навчання закордоном, повернуться в Україну та сприятимуть розвитку нашої держави, лише збільшуватиметься.

Література:

1. Каленюк І. Вища освіта в сучасному глобальному середовищі / І. Каленюк // Вища школа. – 2008. – №9. – С. 55-62
2. Українські студенти за кордоном: скільки та чому? // Режим доступу: <http://www.cedos.org.ua/uk/osvita/ukrainski-studenty-za-kordonom-skilky-ta-chomu>
- 3 Міграція в Україні: факти і цифри. Електронний ресурс // Режим доступу: http://iom.org.ua/sites/default/files/ff_ukr_21_10_press.pdf
4. Примірне положення про академічну мобільність студентів ВНЗ України. Затверджене Наказом МОНУ від 29.05.2013 р. №635 / Режим доступу: <http://old.mon.gov.ua/img/zstored/files/635.docx>.
5. Communiqué of the Conference of European Ministers Responsible for Higher Education, Leuven and Louvain-la-Neuve, 28-29 April 2009 http://media.ehea.info/file/2009_Leuven_Louvain-la-Neuve/06/1/Leuven_Louvain-la-Neuve_Communique_April_2009_595061.pdf
6. Академічна мобільність як фактор інтеграції України в світовий науково-освітній простір. Аналітична записка // Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/1421/>

ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА ЛЮДИНИ В УМОВАХ ІНФОРМАТИЗАЦІЇ

Сидор Р.О.,

студент групи ІБС-Ібдм

юридичного факультету СНУ ім. В. Даля

Науковий керівник д. пед. н., доц. Чурсін М.М.

У ХХІ ст. на основі досягнень науково-технічного прогресу в інформаційній сфері відбувається прискорення руху до нової постіндустріальної фази розвитку людства – інформаційного суспільства, в якому інформація стає одним з найцінніших компонентів національного надбання і найважливішим політико-економічним і військовим ресурсом.

В сучасних умовах на усіх рівнях – ідеології, релігії, історії, освіти, символів ведуться інформаційні війни. Новою метою часто стає розум людини, і конфлікти можуть вирішуватися не силовими методами, а за допомогою застосування тих чи інших інформаційних технологій.

Сучасне впровадження новітніх інформаційних технологій посилює важливість однієї з основних складових системи національної безпеки – інформаційної безпеки, для забезпечення якої необхідний системний комплексний підхід. Проблеми інформаційної безпеки в умовах глобальної інформатизації і розвитку Інтернету набувають стратегічного значення.

Одне із головних завдань сучасної держави – гарантування інформаційної безпеки особистості, яка характеризується захищеністю її психіки та свідомості від небезпечних інформаційних впливів: маніпулювання, дезінформації, спонукування до образ тощо [1, с. 42].

Як бачимо, сучасний розвиток суспільства породжує нові трактування проблем безпеки. Сьогодні на перший план виходить необхідність системного дослідження цього явища. При такому підході за основу береться прямий взаємозв'язок безпеки суспільства та окремої людини з функціонуванням усіх внутрішніх та зовнішніх структур суспільства, передусім політичної, економічної, соціальної та правової.

Аналізуючи зміст терміну «безпека», дослідники доходять висновку, що у суспільній свідомості це поняття ототожнюється не стільки з «відсутністю загроз», як зі станом, почуттями та переживаннями людей. Загалом із поняттям «безпека» асоціюється стан та почуття перебування в безпеці, відсутність тривоги чи стурбованості, упевненість, стабільність

У різноманітних уявленнях про безпеку акцент робиться передусім на почуттях та переживаннях, пов'язаних із становищем людини на даний момент та її перспективами на майбутнє. Психологічна безпека визначається як стан суспільної свідомості, при якому суспільство в цілому

і кожна окрема особистість сприймають існуючий стан дійсності й життя як адекватний та надійний, оскільки складаються реальні можливості для задоволення природних і соціальних потреб громадян сьогодні та існує впевненість у майбутньому [2, с.36].

З огляду на це, можемо констатувати нове розуміння проблем інформаційної безпеки. Так, Б.А. Кормич трактує інформаційну безпеку як «стан захищеності встановлених законодавством норм і параметрів інформаційних процесів та відносин, що забезпечує необхідні умови існування держави, людини та суспільства як суб'єктів цих процесів і відносин» [3, с.8]. Ряд вчених розглядають інформаційну безпеку як такий стан захищеності життєво важливих інтересів особистості, суспільства і держави, при якому зводиться до мінімуму завдання шкоди через неповноту, несвоєчасність, недостовірність інформації, чи негативний інформаційний вплив, через негативні наслідки функціонування інформаційних технологій, а також через несанкціоноване поширення інформації.

Інформаційно-психологічну безпеку особи та суспільства вважають окремою складовою національної безпеки держави і трактують як стан захищеності гарантованих законодавством умов життєдіяльності держави, суспільства та окремої особи від зовнішніх та внутрішніх загроз. Підтримання національної безпеки є важливим напрямом державної діяльності, що актуалізується залежно від наявності та ступеня відповідних загроз.

Складність забезпечення інформаційно-психологічної безпеки визначається декількома факторами. Так, до політичних факторів відносять:

- 1) зміну геополітичної обстановки внаслідок фундаментальних змін у різних регіонах;
- 2) формування нових національних інтересів;
- 3) становлення державності на основі демократичних принципів, законності, інформаційної відкритості;
- 4) руйнування усталеної системи командно-адміністративного державного управління;
- 5) інформаційну експансію розвинутих країн, які здійснюють глобальний інформаційний вплив, з метою поширення світогляду, політичних і духовних цінностей та ідеалів західного світу;
- 6) посилення міжнародної співпраці на основі максимальної відкритості сторін;
- 7) низький рівень політичної, правової та інформаційної культури в суспільстві [4, с.92].

Оскільки основною і центральною «мішенню» інформаційного впливу є людина, її психіка, то саме від окремих особистостей, їх взаємозв'язків і стосунків залежить нормальне функціонування соціальних суб'єктів різного рівня складності, будь-яких спільнот і соціальних організацій – від малої групи до населення країни в цілому. Інформаційно-психологічну безпеку особистості можна розглядати як стан захищеності її психіки від дії різноманітних інформаційних чинників, що перешкоджають чи утруднюють формування і функціонування адекватної інформаційно-орієнтовної основи соціальної поведінки людини (і в цілому, життєдіяльності в суспільстві), а також адекватної системи її суб'єктивних (особистісних, суб'єктивно-особистісних) ставлень до навколишнього світу і самої себе. Загрозами інформаційно-психологічній безпеці особистості є умови і чинники, які створюють інформаційний вплив маніпулятивного чи агресивного характеру на психіку людини, заподіюють чи становлять небезпеку заподіяння шкоди її життєво важливим інтересам.

Позаяк основна частка інформації про ситуацію в регіоні, державі та світі поступає із ЗМІ, то саме вони значною мірою моделюють наше світосприйняття, є одним із найважливіших засобів та каналів впливу на суспільну та індивідуальну свідомість.

«Мас-медіа – це не тільки «магічне вікно», через яке ми дивимося на світ, але й «двері», через які ідеї проникають у нашу свідомість», – зауважив американський дослідник масової комунікації Р. Харріс. Засоби масової інформації виконують у суспільстві виховну, освітню, соціалізуючу, релаксаційну, мобілізуючу та інші функції. Різні медійні канали утворюють особливе інформаційне поле, під впливом якого формуються соціальні, моральні, естетичні цінності й інтереси окремих осіб та груп [5, с.19].

Зараз як ніколи важливо усвідомити, що навчання громадськості особливостям безпечно для своєї психіки сприймати медіаповідомлення, критично аналізувати їх, диференціювати з точки зору спрямованості, необхідності, достовірності, розуміти їхню суть, викривати маніпуляцію, формувати власну позицію, здійснювати психологічний захист та самозахист від агресивних та маніпулятивних медіавпливів є одним із найважливіших напрямів забезпечення інформаційної безпеки не тільки окремих осіб, але й суспільства. Тому на рівні держави, регіону, кожної установи, навчального закладу, сім'ї необхідним є здійснення комплексу планомірних заходів, спрямованих на розвиток медіакомпетентності окремих громадян та всього суспільства [6, с. 4].

Література:

1. Присяжнюк М. Інформаційна безпека України в сучасних умовах / М Присяжнюк, Я. Белошевич // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Військово-спеціальні науки. – 2013. – Вип. 30. – С. 42 – 46.
2. Грачев Г. В. Информационно-психологическая безопасность личности : состояние и возможности психологической защиты / Г.В. Грачев. – М. : Изд-во РАГС, 1998. – 125 с.
3. Кормич Б.А. Організаційно-правові основи політики інформаційної безпеки України : автореф. дис.. д-ра юрид. наук 12.00.07/ Б.А. Кормич. – Харків, 2004. – 44 с.
4. Уханова Н. С. Інформаційно-психологічна безпека особистості, суспільства та держави / Н. С. Уханова // Правова інформатика. – 2013. – № 3. – С. 91–95.
5. Политическая психология : учеб. пособ. для вузов / [Под общ. ред. А.А. Деркача, В.И. Жукова, Л.Г. Лаптева]. – М. : Академический Проект, Екатеринбург: Деловая книга, 2003. – 858 с.
6. Вітюк Н.Р. Медіакомпетентність як умова інформаційно-психологічної безпеки особистості та суспільства. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pu.if.ua/depart/SocialPsychology/ua/5556/>. – Назва з екрану.

ПРОБЛЕМА ДВОЙНОГО ГРАЖДАНСТВА В УКРАИНЕ СКВОЗЬ ПРИЗМУ ПРОШЛОГО

***Сопельник И.,**
студентка групи ФКР-16д
института экономики и управления
ВНУ им. В. Даля;
Научный руководитель: к.и.н. доцент **Фомин А.В.***

«В Черновицкой области масса украинцев, которые являются также гражданами Румынии. В Закарпатье масса наших граждан имеют чешский, словацкий, венгерский паспорта. На Львовщине многие украинцы получили гражданство Польши, а в Крыму и восточных областях – гражданство России» - Геннадий Москаль (цит. по [1]).

Вопрос о бипатризме (двойном гражданстве) на Украине обсуждался не однократно. И если раньше дискуссии велись о его

признании, то в последнее время риторика поменялась. В первую очередь, это связано с ухудшившимися украинско-российскими отношениями.

При изучении действующей нормативно-правовой базы в вопросе гражданства видны множество существенных пробелов в законодательстве относительно резолюции проблемы бипатризма в Украине. В Законе Украины «О гражданстве Украины», принятом в 2001 г., определено, что законодательство Украины о гражданстве основывается, согласно статье 4 Конституции Украины, на принципе «единого гражданства». Вместе с тем в Законе нет определения бипатризма или множественного гражданства, а среди принципов государственной политики (статья 2) отсутствует принцип недопустимости таких случаев.

Следовательно, Украина не признает двойного гражданства, но, не смотря на это украинцы, могут иметь паспорта сразу нескольких стран абсолютно безнаказанно. То есть, к ответственности за второе гражданство гражданина привлечь нельзя. Принадлежность человека к другому государству Украина признает только после того, как украинское гражданство утратит силу. Это может произойти такими путями:

- выход из гражданства – добровольная процедура, по которой сам гражданин обращается с ходатайством в государственные органы;
- потеря гражданства, которая инициируется государством по причине того, что человек утратил право на украинское гражданство;
- по основаниям, предусмотренным международными договорами Украины.

После приобретения другого гражданства потеря украинского автоматически не наступает. Люди, которые имеют второе гражданство, будут считаться Украиной только как граждане Украины, принадлежность к другой стране не будет признана [1].

Распространенной проблемой это можно считать на Западе, Востоке Украины и в Крыму. К примеру, в Черновцах проблема бипатризма с Румынией. Ведь, само название «Буковина» - явно славянское, но в средние века она активно заселялась румынами, которые тогда делились на молдаван и валахов (Южной Буковине даже находится древняя столица Молдовы Сучава). Однако власти Австрийской империи, в которую вошла Буковина в 1775 году, явное предпочтение при заселении региона отдавали русинам (будущим украинцам). Причина проста: Румыния в XIX веке получила государственность и могла претендовать на спорную территорию, а у русинов своего государства не было.

Не удивительно, что при распаде Австро-Венгрии в 1918 году первоначально шансов взять власть в Буковине больше было у украинцев, - они первыми создали здесь военизированные отряды. Однако румын поддержала Румыния, в то время как УНР и ЗУНР помощи буковинским

украинцам не предоставили. В результате в январе 1919-го было объявлено о вхождении Буковины в Румынию.

В 1940 году Сталин захотел присоединить Бессарабию и Северную Буковину к СССР, скорее всего, из-за военно-стратегических соображений – от Буковины было рукой подать до нефтяных промыслов у румынского Плоешти. Румыния до последнего момента была готова воевать с СССР, но не получив поддержки от Германии, 27 июня Бухарест принял условия советского ультиматума. Уже к вечеру 28 июня Красная Армия заняла все основные города этих территорий, включая Кишинев и Черновцы.

С 1990-х Румыния откровенно заявляет о необходимости, о желании возвращения «своих территорий» в состав Великой Румынии. Ради этой цели было упрощено получение гражданства для людей, в которых близкие родственники проживали на ее территории вплоть до 1940 года [2].

Впрочем, реальной угрозы со стороны румынских реваншистов в Украине на официальном уровне нет. Так как, не смотря на судебные иски Румынии, никто и никогда не даст добро на пересмотр границ Украины, во-первых. Во-вторых, на «спорных территориях» проживает подавляющее меньшинство румын и молдаван. А также, по высказыванию Геннадия Москаля, украинцы получают второе гражданство не из-за большой любви к Румынии, а лишь ради паспорта гражданина Евросоюза. Но на сегодня это становится все мене актуальным, из-за ведения безвизового режима и планов вхождения Украины в Евросоюз [3].

Галичине присуща проблема получения населением края второго польского гражданства. Исторически сложилось, что с 1340 по 1349 гг. Львовом правил наместник литовского князя, а в 1349 году город вошел в состав Речи Посполитой. Львов имел мощные укрепления и со временем стал важнейшей крепостью на юго-востоке Польше. В разное время город осаждали казаки, шведы, армия османской империи, крымские татары, однако ни разу Львов не перешел в чужие руки. В 1772 году после раздела Польши Львов отошел к Австро-Венгрии. В ходе Первой мировой войны Львов переходил к России, снова к Австро-Венгрии, Западно-Украинской народной республике, затем опять к Польше.

В 1939 году нацисты и коммунисты вторглись в Польшу. Западноукраинские земли вошли в состав УССР. 29 июня 1941 года немцы оккупировали Львов. После 1944 года город стал советским. В составе УССР Львов стал крупнейшим промышленным и культурным центром региона. Не потерял свою значимость Львов и после провозглашения 24 августа 1991 года независимости Украины [4].

За последние три года неоднократно поступала информация о желании Львова отделиться от Украины и перейти под власть к Польше, а

также о получении второго гражданства – польского. Вот и в декабре 2016 года поступила информация о том, что объединение поляков г. Львова и области выдвинулось с резолюцией направленной властям в г. Киеве – о необходимости «наделить Львовскую область правом самостоятельной экономической политики, прежде всего, для выстраивания автономных связей с Польшей». Руководитель объединения поляков С. Лукашенко поясняет, что: «Польша даст львовянам реализовать себя, если диалог будет вестись без дополнительных согласований с Кабмином» (цит по: [5]). По данным соцопроса на ютуб-канале «Поляндия», 8 львовян из 10 против перехода Львова под власть Польши [6].

На самом деле, ситуация с получением второго гражданства или карты поляка львовянами очень схожа на ситуацию с Черновцами. Так как, львовяне не хотят менять страну, не лишаются гражданства Украины, а всего лишь используют карту поляка как дверь в Европу. Ведь в лице этой страны, входящей в ЕС и НАТО, они видят место работы, учебы, туризма. Но чувствуют себя украинцами и живут львовяне Украиной!

Но не только исторически близкие страны являются причиной двойного гражданства, а еще и высокоразвитые страны. Так, 70-80% депутатов парламента и высокопоставленных чиновников Украины имеют второе гражданство из двух групп страны. Первая группа – высокоразвитые страны, для экономической интеграции, вторая – развивающиеся страны, для ускоренного получения гражданства, как отмечает Юрий Романенко [7].

Многие жители Донецкой, Луганской областей получают российское гражданство для облегчения ведения бизнеса или просто работы в России и оккупированном Крыму.

Из всего вышеизложенного можно сделать следующие выводы. Хотя двойное гражданство в Украине не предусмотрено, второе гражданство имеет довольно широкое распространение. Это происходит вследствие недостаточного правового регулирования, безнаказанности получения второго гражданства, исторического происхождения областей, политики соседствующих стран, безработицы в Украине, отсутствия безвизового режима со странами ЕС и членства в этом союзе. Несомненно, Украина должна урегулировать этот вопрос на законодательном уровне, ввести ответственность за подобные правонарушения, а украинцы помнить кто они – нация, которая много веков шла к своей независимости; мы должны развить свое государство, чтобы все хотели получить двойное или второе гражданство нашей страны!

Литература:

1. Разрешено ли двойное гражданство в Украине? // Электронный ресурс – Режим доступа: <http://evroportal.ru/immigratsiya/razresheno-li-dvoynoe-grazhdanstvo-na-ukraine/> (дата обращения: 28.04.2017). – Название с экрана.
2. Получение и оформление румынского гражданства // Электронный ресурс – Режим доступа: <http://visasam.ru/emigration/europe-emigration/grazhdanstvo-rumynii.html> (дата обращения: 28.04.2017). – Название с экрана.
3. В Черновцах раздают румынские паспорта // Электронный ресурс – Режим доступа: <http://www.segodnya.ua/ukraine/v-chernovtsakh-razdajut-rumynskie-pasporta.html> (дата обращения: 28.04.2017). – Название с экрана.
4. Краткая история Львова // Электронный ресурс – Режим доступа: <http://yuschenko.com.ua/kratkaya-istoriya-lvova/> (дата обращения: 28.04.2017). – Название с экрана.
5. На автономию Львова от Киева: почему не будет «западного АТО» // Электронный ресурс – Режим доступа: <http://www.nalin.ru/na-avtonomiyu-lvova-ot-kieva-pochemu-ne-budet-zapadnogo-ato-4473> (дата обращения: 28.04.2017). – Название с экрана.
6. Хотят ли Львовяне в Польшу? Поляндия // Электронный ресурс – Режим доступа: <https://www.youtube.com/watch?v=819jZ8QeMBw> (дата обращения: 28.04.2017). – Название с экрана.
7. Руководители Украины имеют двойное гражданство // Электронный ресурс – Режим доступа: <https://newsland.com/user/4296706530/content/rukovoditeli-ukrainy-imeyut-dvoynoe-grazhdanstvo/4016007> (дата обращения: 28.04.2017). – Название с экрана.

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ ЗМІСТУ ОБМЕЖЕНОЇ ОСУДНОСТІ

Сорокін А. А.,

курсант 2 курсу

*Інституту підготовки юридичних
кадрів для Служби безпеки України*

НЮУ ім. Я. Мудрого

Науковий керівник: к. ю. н., доцент Григор'єва М. Є.

Відповідно до ч. 1 ст. 18 Кримінального кодексу України, суб'єктом злочину є фізична осудна особа, яка вчинила злочин у віці, з якого може наставати кримінальна відповідальність.

Однією з обов'язкових ознак суб'єкта є осудність. Це поняття закріплене в ч. 1 ст. 19 КК, згідно якого осудною визнається особа, яка під час вчинення злочину могла усвідомлювати свої дії (бездіяльність) і керувати ними.

Чинне законодавство визначає три ознаки стану осудності суб'єкта злочину: осудність, обмежена осудність та неосудність. Усі три ознаки співвідносяться з ступенями осудності, які визначають науковці. Деякі вчені розрізняли такі ступені осудності: 1/4; 1/2; 1/3, тобто поділ на повну, зменшену і часткову осудність, відзначаючи, що повній осудності відповідає психічне здоров'я, зменшеній — межові стани психіки, частковій — дебільність. Інші вчені, виходячи з можливості виділення кількох ступенів осудності, сформулювали положення про три її види: повну, зменшену і незначно змінену. Найбільш проблемним є поняття обмеженої осудності через складність визначення її медичного та юридичного критеріїв.

Поняття “обмежена осудність” фактично є різновидом осудності. Їх об'єднує те, що особа, яка перебуває в одному з цих станів, визнається суб'єктом злочину та підлягає кримінальній відповідальності, але встановлення особи обмежено осудною враховується судом при призначенні покарання та може бути підставою для застосування примусових заходів медичного характеру.

Стан обмеженої осудності розглядається за двома критеріями: медичним та юридичним. Медичний критерій обмеженої осудності характеризується наявністю психічного розладу. Як свідчить практика, у більшості випадків обмежено осудною визнається особа, яка мала психічні аномалії та на момент злочину перебувала у так званих “межових станах”. Для встановлення медичного критерію обмеженої осудності проводиться, як правило, комплексна психолого-психіатрична експертиза.

У літературі відсутня єдність думок по віднесенню певних психічних розладів і суміжних з ними станів психіки до медичного критерію обмеженої осудності. Одні вчені визначають обмежену осудність як “психопатичні аномалії”, тобто окрему категорію, що займає середнє положення між осудністю і неосудністю. Вони не вказують на різницю між юридичними і медичними поняттями, для них “психічні аномалії” є універсальною й оригінальною категорією. Інші називають психічні аномалії проміжною категорією між осудністю і неосудністю, які не створюють окрему ланку психічних станів. Серед них є й такі, які медичним критерієм обмеженої осудності вважають “відхилення розумової діяльності”.

Встановлення медичного критерію обмеженої осудності має безпосереднє відношення до осіб, які перебувають в наркотичній, алкогольній чи іншій залежності. Насамперед, це стосується стану фізіологічного сп'яніння, але тільки в тому разі, коли до медичного критерію додається ще юридичний. І тільки в тій ситуації, коли особа знаходиться в цьому стані не за своєю волею, у результаті насильства чи обману.

Фізіологічне сп'яніння пов'язане з гострою детоксикацією, може полягати у розладі свідомості, сприйняття, емоцій, поведінки і тому його можна віднести до таких психічних розладів. Тож при фізіологічному сп'янінні слід встановити вплив на психіку людини, який буде обмежувати його інтелектуальні та вольові властивості такою мірою, щоб можна було встановити юридичний критерій обмеженої осудності, а саме нездатність особи повною мірою усвідомлювати свої дії (бездіяльність) та/або нездатність повною мірою керувати ними.

Юридичний критерій обмеженої осудності пов'язаний саме з тим, що він не повністю, а лише частково виключає в особи можливість самоконтролю при вчиненні суспільно-небезпечного діяння, тому що психічний розлад не досягає такого важкого рівня, як при психічних захворюваннях. У зв'язку з цим особливого значення в обмеженій осудності набуває медичний критерій, бо лише він має повну характеристику психічного розладу, який не набув статусу психічного захворювання, але при цьому має деякі, незначні розлади психіки. Таким чином, зміст медичного критерію обмеженої осудності полягає в певному психічному розладі, який не можна вважати тяжким.

Психічні розлади, що не є тяжкими, встановлюються в особи, яка вчинила злочин, потім досліджується вплив таких розладів на свідомість та волю людини в момент вчинення злочину. На підставі цього вже можна зробити висновок щодо визнання особи обмежено осудною.

Отже, попри те, що проблемам обмеженої осудності в юридичній літературі було приділено чимало уваги, вони і надалі залишаються одними з найбільш дискусійних в кримінальному праві.

ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА США У 80-ТІ РР. ХХ СТ.

Супрун Ю.П.,

студентка групи АМП-16д;

Науковий керівник: к.і.н., доцент Фомін А.В.

4 листопада 1980 р. на чергових президентських виборах перемогу здобув Рональд Рейган, представник республіканської партії. До влади він прийшов у час, коли країна переживала гостру економічну кризу, що супроводжувалась інфляцією. Тому новий Президент взяв курс на оновлення розладнаної економіки, що дістав назву «рейганоміка».

В зовнішньополітичній діяльності президента Рейгана виділять два періоди: 1981 – 1984 рр. – час різкої конфронтації з СРСР, курсу на військову перевагу США у світі, домінування силових методів у розв'язанні міжнародних конфліктів, дії "доктрини Рейгана" - "доктрини неоглобалізму" - тобто протистояння з СРСР у будь-якому куточку планети; 1985 – 1989 рр. – період пошуку шляхів для виходу із політики глобального протистояння з СРСР, нормалізації стосунків з СРСР, підписання кардинальних договорів щодо ядерного роззброєння [1].

Зайнявши посаду Рейган оголосив Радянський Союз «імперією зла», проти якої треба розпочати «хрестовий похід». Коли Рональд Рейган став президентом, було повідомлено, що Радянський Союз витрачає на озброєння на 50% більше, ніж Сполучені Штати і йде попереду в звичайних і ядерних розробках озброєння. Р.Рейган вважав, що здатність успішно відбити можливу атаку з боку Радянського Союзу була дуже сумнівна: винищувачі не літали, бойові кораблі не плавали, бо хронічно не вистачала запчастин. В той же час Радянський Союз створював свою військову машину, яка загрожувала перевершити армію та озброєння США на будь-якому рівні [4].

США вирішили розмістити ракети середнього радіусу дії у Великій Британії, ФРН, Італії та інших країнах. У 1981 р. президент Рейган оголосив рішення призупинити польоти літаків «Аерофлоту» у США, обмежити продаж СРСР деяких видів обладнання. У ніч з 31 серпня на 1 вересня 1983 р. радянський військовий літак збив південнокорейський авіалайнер з 269 пасажирами на борті, після цього украй загострилися відносини між СРСР і США. Розпочинається «гонка озброєнь» та «

холодна війна». За ті роки, що Р. Рейган перебував при владі, витрати на національну оборону збільшилися майже вдвічі – з 157 млрд. до 303 млрд. доларів. Нові військові програми (в корені відрізнялися від тих, що приймалися в кінці 1960-х рр.) поглинали все більше федеральних коштів. Найамбіциознішим – або, як дехто вважає, найбільш спірним – проектом Рейгана стала «Стратегічна оборонна ініціатива» (СОІ), що мала на меті створення ядерного щита Сполучених Штатів та оборони з елементами космічного базування. Програма отримала назву «Зоряних воєн», на честь славного фільму. Конгрес з підозрою поставився до цього проекту, але тим не менше санкціонував його фінансування [5].

Сам Рейган з вражаючою наївністю заявляв, що метою СОІ є всього лише прагнення забезпечити надійний захист американської території на випадок непередбачених обставин, але по суті це було спробою (важко сказати, наскільки в ті часи вдалою) забезпечити суттєву перевагу над своїм головним ворогом – Радянським Союзом, щоб використовувати СОІ як засіб тиску на нього. Відносини з державами Центральної Америки і Карибського басейну, іншими країнами третього світу, розвивалися на основі принципів, викладених у «Доктрині Рейгана»: США відкрито підтримували будь-який рух антикомуністичної спрямованості.

У 1983 р. підрозділи американської морської піхоти окупували острів Гренада в Карибському морі, де при владі був уряд радянсько-кубинської орієнтації. «Холодна» війна досягла свого апогею.

Термін президентства Р. Рейгана називають роками втрачених можливостей у царині американо-радянських відносин. Якщо у 1970-і роки між США та СРСР було укладено кілька десятків різноманітних угод, то у 1981 – 1984 рр. – лише дві: 1) про вдосконалення прямого телефонного зв'язку між Вашингтоном та Москвою; 2) про закупівлю Радянським Союзом у США фуражного зерна (17 млн. тонн вартістю 2 млрд. доларів).

Водночас американський уряд здійснював тиск на своїх західноєвропейських партнерів щодо обмеження торгівлі з СРСР. 1982 року США заборонили дочірнім фірмам у Європі, які працювали за американськими ліцензіями, продавати свою продукцію в СРСР.

З приходом до влади в СРСР нового керівництва на чолі з М.С. Горбачовим ситуація змінилася. Відчуваючи, що ситуація в країні складна, новий Генеральний Секретар почав шукати способи пом'якшення для Радянського Союзу тягаря гонки озброєнь, у тому числі шляхом пошуку компромісів зі Сполученими Штатами [4].

В листопаді 1985 р. в Москві і в жовтні 1986 р. в Рейк'явіку відбулися зустрічі на вищому рівні, які продемонстрували можливість кардинальних змін в американо-радянських відносинах.

8 грудня 1987 р. у Вашингтоні лідерами США і СРСР був підписаний Договір про ліквідацію ракет середньої і малої дальності та їхніх пускових установок, додаткових споруд і обладнання. Мова йшла про ліквідацію двох класів ракетно-ядерного озброєння СРСР та США. 1 червня 1988 р. договір набрав юридичної сили. 1990 р. американський президент з дружиною прибув з офіційним візитом до Москви. Цього ж року сторони розпочали переговори про скорочення звичайних озброєнь у Європі, які завершилися підписанням відповідного договору.

Одна з зовнішньополітичних акцій Рейгана надала йому значних клопотів і вилілась у тривалий політичний скандал, який отримав назву «Ірангейт». Суть цієї справи полягала в тому, що США таємно, через посередників, постачали зброю і запасні частини своєму одному з головних ворогів – Ірану, який вів війну з Іраком. Отримані кошти йшли на фінансування бойових загонів «контрас», що вели боротьбу проти сандиністського (прорадянського, прокубинського) режиму в Нікарагуа. Цей скандал ледь не коштував Рейгану президентського крісла.

Одночасно уряд Регана розгорнув наступ і по іншим напрямках. 8 липня 1985 р. Президент США оголосив п'ять держав – Іран, Кубу, Корейську Народну-Демократичну Республіку, Кубу, Нікарагуа, Лівію – «членами конфедерації терористичних держав», здійснюючих «відкриті воєнні дії проти США».

У 1982 р. США надали допомогу Великобританії під час її конфлікту з Аргентиною. У 1983 р. США зробили висадку морських піхотинців на о. Гренада під приводом забезпечення безпеки американських студентів, але насправді це було зроблено для повалення лівого режиму, який користувався підтримкою Куби. Операція на Гренаді була подана як блискауча перемога над комунізмом, а хвиля патріотичної істерії дійсно сприяла тому, що в'єтнамська війна залишилася в далекій пам'яті. Сприяла цьому і поступова зміна ставлення офіційної влади до подій в Індокитаї. Опис в'єтнамської війни проходило під девізом: неважливо, хороша чи погана була ця війна, хлопці, що боролися в Індокитаї, вмирали за свою країну, а тому були абсолютно праві. У Вашингтоні був відкритий меморіал в пам'ять загиблих на цій війні з їх поіменним списком [3].

Здійснювалася активна масована підтримка сил опозиції, що діяли проти контингенту радянських військ в республіці Афганістан.

З 1983 р., незважаючи на протести антивоєнних організацій в США і в Європі, уряд Рейгана санкціонував розміщення на території ряду європейських держав нових систем ядерної зброї середнього радіуса дії, що спричинило відповідні заходи СРСР і поставило світ в прямому сенсі слова на межу ядерної війни. До неймовірного ступеня розпалив

міжнародну обстановку інцидент з південнокорейським пасажирським літаком, збитим над Тихим океаном радянським винищувачем. Своєрідним проявом нової «холодної війни» став бойкот Олімпійських ігор в Лос-Анджелесі соціалістичними країнами на чолі з СРСР в 1984 р. До цього провідні країни Заходу, в тому числі й США, та більшість ісламських країн бойкотували літні Олімпійські ігри 1980 р. в Москві, зокрема через агресію СРСР проти Афганістану [2].

У 1985 р. американські громадяни знову опинилися в заручниках – цього разу у ліванських терористів. У квітні 1986 р. Рейган віддав наказ про завдання авіа ударів по Лівії з метою покарання її лідера, висадили морську піхоту в Лівані. А коли близько 200 морських піхотинців загинули від вибуху бомби в Бейруті, поспішили вивести свої війська, зате блискуче продемонстрували свою бойову міць, організувавши обстріли і бомбардування ліванської території [4].

Підсумовуючи вище сказане, можна зробити висновок, що зовнішня політична діяльність Рейгана відрізнялася крайньою ідеологізованістю, прагненням усіма способами подолати в'єтнамський синдром, повернути Америці віру в себе і в свою винятковість. Зовнішня політика США за часів Рональда Рейгана була антирадянською, про-ізраїльською і спрямована на атлантичну співпрацю та солідарність.

Література :

1.США у 1945 – на початку XXI ст. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zno.academia.in.ua/mod/book/tool/print/index>. (дата звернення: 19.04.2017). - Назва з екрану.

2.Теоретичні основи зовнішньої політики адміністрації Р. Рейгана. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://5fan.ru/wievjob.php?id=22750>. (дата звернення: 18.04.2017). – Назва з екрану.

3.Золов А.В. США: борьба за мировое лидерство / А.В. Золотов. – Калининград: Калининградский государственный университет, 2000. – 133с.

4.Макинерни Д. США: История страны / Д. Макинерни. – М.: Эксмо-пресс, 2009. – 303 с. – (Биографии великих стран).

5. Худолій А.О. Взаємозумовленість стереотипного мислення та зовнішньої політики колишнього американського президента Р.Рейгана / А. О. Худолій // Гілея – 2009. – Вип. 18. – С. 356 – 364.

ПРОЦЕСУАЛЬНІ ДОКУМЕНТИ У СЛІДЧІЙ ДІЯЛЬНОСТІ – ПРОБЛЕМИ, ЩО ВИНИКАЮТЬ ПІД ЧАС СКЛАДАННЯ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Тертичний О. Ю.,

*студент четвертого курсу
юридичного факультету СНУ ім. В. Даля*

Науковий керівник:

Котова Л. В.

к.ю.н., доцент СНУ ім. В. Даля

Кримінальний процесуальний кодекс України (далі – КПК) містить ряд вимог до процесуальних документів кримінального судочинства, недотримання яких може привести до втрати доказової інформації, що в них міститься. Саме документ є важливим процесуальним джерелом доказів у кримінальній процесуальній діяльності. Тому важливим є правильне, належне складання процесуальних документів, в яких відображаються прийняті у кримінальному провадженні рішення, хід їх реалізації, проведені процесуальні дії тощо.

На думку І.В. Басиста та С.О. Пришляка, сьогодні виникає нагальна потреба у науковому розгляді визначення терміна і окремих кримінальних процесуальних документів, які формуються у процесі кримінальної процесуальної діяльності [1]. З цим важко не погодитись.

Метою цієї роботи є дослідження процесуальних документів у слідчій діяльності, висвітлення деяких проблем, що можуть виникнути під час їх складання та можливі шляхи їх вирішення.

Відповідно до статті 99 КПК України документом є спеціально створений з метою збереження інформації матеріальний об'єкт, який містить зафіксовані за допомогою письмових знаків, звуку, зображення тощо відомості, які можуть бути використані як доказ факту чи обставин, що встановлюються під час кримінального провадження. До документів, за умови наявності в них відомостей, передбачених частиною першою статті 99 КПК, можуть належати:

1) матеріали фотозйомки, звукозапису, відеозапису та інші носії інформації (зокрема електронні);

2) матеріали, отримані внаслідок здійснення під час кримінального провадження заходів, передбачених чинними міжнародними договорами, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України;

3) складені в порядку, передбаченому КПК, протоколи процесуальних дій та додатки до них, а також носії інформації, на яких за допомогою технічних засобів зафіксовано процесуальні дії;

4) висновки ревізій та акти перевірок [2].

Матеріали, в яких зафіксовано фактичні дані про протиправні діяння окремих осіб та груп осіб, зібрані оперативними підрозділами з дотриманням вимог Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» від 18.02.1992[3], за умови відповідності вимогам статті 99 КПК є документами та можуть використовуватися в кримінальному провадженні як докази.

Сторона кримінального провадження, потерпілий, представник юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, зобов'язані надати суду оригінал документа. Оригіналом документа є документ, а оригіналом електронного документа – його відображення, якому надається таке ж значення, як документу.

Дублікат документа (документ, виготовлений таким же способом, як і його оригінал) може бути визнаний судом як оригінал документа.

Сьогодні відповідно до чинного КПК України процесуальне рішення слідчого виражається у формі постанови: про доручення призначити адвоката, про залучення захисника, про оголошення розшуку підозрюваного, про проведення негласних слідчих (розшукових) дій, зокрема виконання спеціального завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації та у випадках, передбачених частиною 1 статті 250 КПК, – про установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу, спостереження за особою, річчю або місцем тощо.

Наступним процесуальним документом є протокол. Відповідно до статті 104 КПК України у ньому фіксуються перебіг і результати проведення процесуальної дії. У разі фіксування процесуальної дії під час досудового розслідування за допомогою технічних засобів про це зазначається у протоколі. Якщо за допомогою технічних засобів фіксується допит, текст показань може не вноситися до відповідного протоколу за умови, що жоден з учасників процесуальної дії не наполягає на цьому. У такому разі у протоколі зазначається, що показання зафіксовані на носії інформації, який додається до нього.

Особливої уваги заслуговує такий процесуальний документ, як клопотання. У чинному КПК щодо різних клопотань слідчого закріплено процесуальні вимоги щодо їх оформлення. Оскільки кожний із наведених норм чинного КПК та багатьох інших є вказівка законодавця на ті обставини, які повинні бути зазначені у клопотанні, а їх більшість є ідентичними, то раціонально було би у загальній нормі щодо процесуальних рішень виписати всі узагальнені вимоги, а у спеціальних нормах зазначити індивідуальні видові ознаки процесуальної діяльності під час якої й ухвалюється таке процесуальне рішення.

Якщо проаналізувати практику ухвалення означених рішень, то можна стверджувати, що слідчий має самокритично і відповідально ставитись до обрання примусового заходу чи проведення процесуальної дії, не розраховуючи на можливість випадкового погодження з прокурором необґрунтованого клопотання та його підтримку слідчим суддею. Особливо це стосується протоколу, який призначений зафіксувати проведення певної слідчої дії. Ця фіксація потребує від слідчого максимальної конкретизації зазначених відомостей, оскільки якщо деякі відомості у документі матимуть неоднозначний або розпливчатий характер, це може поставити під сумнів проведення певної слідчої дії.

Тому складання передбачених законом процесуальних документів і є необхідною умовою успішного проведення досудового розслідування. Вважаємо, що процесуальний документ відіграє значну роль у розвитку кримінального провадження, у здійсненні правосуддя, а також виступає способом реалізації прав і законних інтересів учасників кримінального процесу та є однією з гарантій їхнього захисту.

Література:

1 Басиста І.В., Пришляк С.О. Кримінальні процесуальні документи у слідчий діяльності: проблеми та шляхи їх вирішення / І.В. Басиста, С.О. Пришляк // Науковий Вісник львівського державного університету внутрішніх справ. – 2015. – № 3. – С. 262-265;

2 Кримінальний процесуальний кодекс України // ВВР. – 2013. – № 9-10. – ст. 474;

3 Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність» // ВВР. – 1992. – №22. – ст. 303.

НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ МІЖБЮДЖЕТНИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ

Томашевський Т. Т.,

студент 4 курсу

економічного факультету КНУ ім. Т. Шевченка

Науковий керівник: д.і.н., к.е.н., професор Чеберяко О.В.

Ситуація, в якій сьогодні опинилась Україна, вимагає з боку держави та місцевих органів влади комплексних дій у напрямку пошуку оптимального вирішення проблем функціонування фінансового механізму регулювання міжбюджетних відносин для забезпечення належного рівня бюджетного фінансування територіальних громад, зростання якості життя населення, соціального захисту, зміцнення адміністративно-територіальної цілісності країни, підвищення політичної відповідальності та прозорості управлінських рішень, гарантування фінансової самостійності та дієвості органів місцевого самоврядування.

Стратегічне прагнення України інтегруватися до європейського економічного простору актуалізує необхідність модернізації форм, методів та інструментів міжбюджетних відносин для гарантування європейських стандартів фінансової автономії органів місцевого самоврядування. Забезпечення ефективності та результативності міжбюджетних відносин потребує запровадження нових науково-обґрунтованих підходів до їх регулювання, що сприятимуть раціоналізації впливу даних відносин на ефективність реалізації економічної політики в Україні.

Згідно з ст. 81 Бюджетного кодексу України, міжбюджетні відносини – це відносини між державою, Автономною Республікою Крим (анексованою територією РФ) та територіальними громадами щодо забезпечення відповідних бюджетів фінансовими ресурсами, необхідними для виконання функцій, передбачених Конституцією та законами України [1].

В Україні основною формою реалізації міжбюджетних відносин є міжбюджетні трансферти які спрямовані на збалансування та вирівнювання фінансової спроможності відповідних бюджетів. Відповідно до Бюджетного кодексу України міжбюджетні трансферти – це кошти, які безоплатно і безповоротно передаються з одного бюджету до іншого.

Питанням міжбюджетних відносин присвячені роботи сучасних вітчизняних економістів О.Д. Василика, А.О. Єпіфанової, О.П. Кириленко, М.І. Кульчицького, І.О. Луніної, І.О. Лютого, В.М. Опаріна, С.В. Слухая, Ю.Л. Субботович, О.В. Чеберяко, О.Б. Яфінович та інших.

У результаті змін у бюджетному і податковому законодавстві у 2014 – 2015 роках вперше за часів незалежності зроблено спробу децентралізувати систему міжбюджетних відносин. В цілому можна виділити такі основні напрями реформи:

1) *забезпечення бюджетної незалежності та фінансової самостійності місцевих бюджетів;*

2) *стимулювання громад до об'єднання та формування спроможних територіальних громад;*

3) *закріплення за місцевими бюджетами стабільних джерел доходів і розширення дохідної бази місцевих бюджетів.* Так, на місця з державного бюджету передано 100% плати за надання адміністративних послуг, 100% державного мита, 10% податку на прибуток підприємств приватного сектору економіки. Джерела наповнення місцевих бюджетів розширено завдяки запровадженню акцизного податку з реалізації роздрібної торгівлі піддакцизних товарів за ставкою 5% вартості реалізованого товару.

База оподаткування розширюється також через стягнення податку на нерухомість і з комерційного (нежитлового) майна та транспортного податку на автомобілі з великим об'ємом двигуна. До місцевих бюджетів відтепер зараховуватиметься 80% екологічного податку замість 35%. Бюджети об'єднаних громад будуть прирівняні до бюджетів міст обласного значення і районів, а отже, крім зазначених податків, одержуватимуть ще й 60% податку на доходи фізичних осіб, а також інші доходи;

4) *децентралізація видаткових повноважень і чіткий розподіл компетенцій, сформований за принципом субсидіарності.* З центрального бюджету фінансуються видатки загальнодержавного характеру, з відповідних місцевих бюджетів – видатки регіонального призначення. При цьому можуть застосовуватись два підходи: розподіл за територіальною ознакою та розподіл залежно від відомчого підпорядкування.

5) *надання нових видів трансфертів і посилення відповідальності профільних міністерств за реалізацію державної політики у відповідних галузях.* Зокрема, відмінено дотацію вирівнювання, яка впродовж багатьох років була найбільшим міжбюджетним трансфертом України і основним джерелом доходів для значної частини місцевих бюджетів. Також відмінено такий трансферт, як кошти, що передаються до державного бюджету з місцевих бюджетів. Замість них Бюджетним кодексом запроваджені базова та реверсна дотація.

Основною новацією Бюджетного кодексу в частині міжбюджетних трансфертів є те, що замість звичної для всіх дотації вирівнювання запроваджені до Бюджетного кодексу зміни вводять нові трансферти з державного бюджету місцевим бюджетам які наведені у таблиці 1.1.

Таблиця 1.1.

Нові види субвенцій в Україні

Вид	Сутність
Освітня субвенція	Стаття 103-2 Бюджетного кодексу передбачає, що освітня субвенція спрямовується на оплату поточних видатків навчальних закладів, перелік типів яких наведений зазначеною статтею. Таким чином, освітня субвенція стає основним джерелом проведення переважної більшості видатків загальноосвітніх навчальних закладів і спеціалізованих шкіл – оплату праці та нарахування на заробітну плату; придбання товарів і послуг; придбання продуктів харчування; плату комунальних послуг та енергоносіїв тощо. Зазначеним пояснюється обсяг освітньої субвенції, затверджений Законом України про Державний бюджет на 2017 рік – 52,5 млрд. грн.. Розподіл коштів освітньої субвенції між відповідними бюджетами здійснюється на основі формули, а у її складі передбачається резерв коштів, обсяг якого не може перевищувати 1 відсотка видатків, які не могли бути враховані при застосуванні формули. Новацією Бюджетного кодексу також є те, що при перерахуванні освітньої субвенцій встановлюються прямі міжбюджетні стосунки не лише з обласними, а також із районними бюджетами та бюджетами міст обласного значення.
Медична субвенція	Стаття 103-4 Бюджетного кодексу передбачає, що медична субвенція спрямовується на оплату поточних видатків, перелік типів яких наведений зазначеною статтею, крім видатків на оплату комунальних послуг та енергоносіїв. Усі перелічені вимоги щодо формування та перерахування освітньої субвенції поширюються також на ще один міжбюджетний трансферт – медичну субвенцію. На 2017 рік медична субвенція затверджена в обсязі 55,5 млрд. грн..

Субвенція на підготовку робітничих кадрів	За рахунок коштів цієї субвенції здійснюватимуться видатки місцевих бюджетів, передбачені в підпункті «б» пункту два частини першої статті 90 Бюджетного кодексу в частині виконання державного замовлення на оплату поточних видатків професійно-технічних навчальних закладів. Бюджетним кодексом передбачено, що, на відміну від освітньої та медичної субвенції, субвенція на підготовку робітничих кадрів законом про Державний бюджет України на відповідний рік буде затверджуватися лише для рівня бюджетів Автономної Республіки Крим (анексована територія РФ), обласних міст, а також Києва і Севастополя.
Субвенція на забезпечення медичних заходів окремих державних програм і комплексних заходів програмного характеру	Кошти субвенції будуть використовуватися для реалізації державних програм і комплексних заходів у сфері охорони здоров'я за напрямками, визначеними Кабінетом Міністрів України. Передбачатися вона буде для бюджетів Автономної Республіки Крим (анексована територія РФ), обласних бюджетів і бюджетів міст Києва та Севастополя.

Джерело: складено автором на основі [1]

Довгоочікуваною місцевим бюджетами нормою Бюджетного кодексу є те, що залишки невикористаних коштів освітньої і інших субвенцій на кінець бюджетного періоду не вилучаються до державного бюджету, а зберігаються на рахунках відповідних місцевих бюджетів для використання в наступному бюджетному періоді з урахуванням цільового призначення субвенції та на оновлення матеріально-технічної бази.

Щодо взаємовідносин між місцевими бюджетами в частині надання міжбюджетних трансфертів теж відбулися значні зміни. Зокрема, згідно з новою редакцією статті 101 Бюджетного кодексу місцеві ради можуть передбачати міжбюджетні трансферти:

- субвенції на утримання об'єктів спільного користування чи ліквідацію негативних наслідків діяльності об'єктів спільного користування;
- субвенції на виконання інвестиційних програм (проектів);
- дотації та інших субвенцій.

Ще одним міжбюджетним трансфертом із державного бюджету, який матиме суттєву питому вагу в загальному обсязі трансфертів із державного бюджету, є стабілізаційна дотація. Відповідно до пункту 19

Прикінцевих та перехідних положень Бюджетного кодексу України, вона буде передбачатися в законі про Державний бюджет України впродовж трьох років після набрання чинності Закону України «Про внесення змін ...до Бюджетного кодексу України щодо реформування міжбюджетних відносин» в обсязі не менше 1 відсотка обсягу надходжень податків і зборів до місцевих бюджетів для покриття можливих фактичних диспропорцій при запровадженні нової моделі взаємовідносин державного бюджету з місцевими бюджетами. На 2017 рік стабілізаційна дотація затверджена в обсязі 2 млрд. грн..

Порядок та умови надання стабілізаційної дотації визначаються Кабінетом Міністрів України за погодженням із Комітетом Верховної Ради України з питань бюджету.

б) визначення нового механізму бюджетного регулювання та вирівнювання. Система міжбюджетного розподілу доходів доповнюється їх бюджетним регулюванням. У бюджетній практиці України застосовуються такі методи бюджетного регулювання:

I. Метод відсоткових відрахувань від територіальних надходжень загальнодержавних податків і зборів за нормативами, що встановлюються щорічно радою вищого рівня у своєму законодавчому акті про бюджет на наступний рік (законі чи рішенні про бюджет). Нормативи відрахувань від певних податків і зборів фіксуються на досить тривалий період.

II. Метод міжбюджетних трансфертів. Необхідність застосування міжбюджетних трансфертів впливає з того, що в системі державних фінансів за умов такого розподілу податків і функцій між рівнями держави виникають вертикальний та горизонтальний дисбаланси, які можуть бути подолані лише передачею коштів з державного бюджету до бюджетів нижчого рівня. При цьому подолання вертикальних і горизонтальних фіскальних дисбалансів шляхом фінансового вирівнювання є однією з головних цілей державної фінансової політики на регіональному рівні з метою усунення асиметричності соціально-економічного розвитку територій.

Вертикальний фіскальний дисбаланс означає невідповідність фінансових ресурсів в місцевому бюджеті обсягу покладених на нього (бюджет) завдань щодо надання гарантованих державою соціальних послуг внаслідок розподілу повноважень між центральною та місцевою владою. Вертикальні фіскальні дисбаланси в Україні важко відстежити через нечітке розмежування функцій та обов'язків різних рівнів влади у сфері надання соціальних послуг. Горизонтальний фіскальний дисбаланс – це невідповідність між обсягами фінансових ресурсів певного бюджету місцевого самоврядування й обсягами завдань та обов'язків, які

покладаються на місцеві органи влади щодо надання державних і громадських послуг відповідно до затверджених соціальних стандартів.

Проаналізувавши особливості міжбюджетних відносин в новій редакції Бюджетного кодексу України, можна дійти до висновку, що прийняті зміни суттєво зменшили дохідну базу бюджетів місцевого самоврядування внаслідок перерозподілу на користь державного бюджету надходжень від одного з найбільш стабільних джерел доходів – податку на доходи фізичних осіб. На думку більшості експертів, таке значне зменшення надходжень від податку на доходи фізичних осіб не зможуть компенсувати передані на місцевий рівень ні акцизний податок з роздрібною торгівлі, ні 10% з податку на прибуток підприємств приватного сектору економіки, ні розширення податкової бази податку на нерухомість, ні екологічний податок.

Крім того в новій редакції Бюджетного кодексу України, не враховано норми щодо закріплення обсягу бюджету розвитку в розмірі не менше 10% від доходів загального фонду відповідного місцевого бюджету (ст. 71 Бюджетного кодексу України).

Фактично тепер в місцевих бюджетах зникнуть бюджети розвитку, оскільки найбільш дохідні джерела (зокрема, єдиний податок) переведено до загального фонду, а компенсаційні механізми вилучено з опублікованої редакції змін до БК України. Така ситуація ставить під загрозу розвиток територіальних громад, який був одним із головних завдань реформи бюджетної децентралізації.

Щодо позитивних змін, слід відзначити закріплення за місцевими бюджетами стабільних джерел доходів і розширення дохідної бази місцевих бюджетів. На думку експертів, це створюватиме підґрунтя для сталого економічного розвитку та зростання, сприятиме виконанню місцевих бюджетів; відбуватимуться зміни в частині застосування принципу вирівнювання бюджету за доходами, а не за видатками.

Отже, з вищезазначеного можна зробити висновки, що існує необхідність у вдосконаленні процесу реформування міжбюджетних відносин та побудові сучасної адаптованої моделі, яка дасть змогу максимально використовувати конкурентні переваги кожного регіону, спрямувати міжбюджетні трансферти на фінансування інноваційного розвитку регіонів та сприяти гармонізації тих економічних суб'єктів, які користуються суспільними благами з тими, хто приймає рішення про їх надання.

Література:

1. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 № 2456-VI (у редакції від 25.01.2017) / Електронний ресурс. – [Режим доступу]: <http://zakon3.rada.gov.ua>.
2. Василик О.Д., Павлюк К.В. Бюджетна система України: Підручник. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 544 с.
3. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» / Електронний ресурс. – [Режим доступу]: <http://zakon0.rada.gov.ua>.
4. Закон України «Про Державний бюджет України на 2017 рік» / Електронний ресурс. – [Режим доступу]: <http://zakon0.rada.gov.ua>.
5. Луніна І.О. Формування місцевих бюджетів на основі принципу еквівалентності: шлях до ефективної бюджетної системи України / І.О. Луніна // Фінанси України. – 2010. – № 9. – С. 3-2.
6. Лютий І.О. Теоретико-методологічні засади бюджетної політики держави / І.О. Лютий // Фінанси України. – 2009 р. – №12(169). – С. 13-19.
7. Проказа Т.В. Регулювання міжбюджетних відносин шляхом використання міжбюджетних трансфертів [Електронний ресурс] / Т.В. Проказа // Ефективна економіка. – 2011. – № 12. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua>.
8. Реформування міжбюджетних відносин в Україні/ Електронний ресурс. – [Режим доступу]: <http://www.niss.gov.ua>.
9. Слухай С.В. Удосконалення формування доходів місцевих бюджетів в Україні / С.В. Слухай // Фінанси України. – 2007. – №8. – С. 63-72.
10. Субботович Ю. Бюджетна децентралізація та зміцнення фінансів органів місцевого самоврядування / Ю. Субботович // Вісник Київського національного університету. Серія: Економіка. – 2012. – № 132. – С. 44 - 46.
11. Чеберяко О.В. Державне регулювання міжбюджетних відносин. Вісник Київського Національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка. – № 92. – К., 2007. – С. 17-20.
12. Яфінович О.Б. Місцеві бюджети та міжбюджетні відносини: досвід європейських країн та проблеми України / О.Б. Яфінович // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія: Економіка. – 2015. – Вип. 2 (167). – С. 92-100.

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ЗДІЙСНЕННЯ КОНТРОЛЮ ЗА ДОДЕРЖАННЯМ ТРУДОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Ужва Є. І.

студент 2 групи

Інституту підготовки юридичних кадрів для СБУ

НЮУ ім. Я. Мудрого

Науковий керівник: к.ю.н., доцент А.М. Юшко

У сучасних умовах розвитку України та євроінтеграційних процесів іде широке реформування вітчизняного законодавства. Країни - члени Євросоюзу зробили великі кроки для розвитку і зміцнення трудового законодавства, і ми маємо взяти приклад та провести подібні реформи в Україні.

Так, наприклад, Німеччина для зменшення державного впливу на регулювання трудових відносин створила такі організації як виборчі ради на підприємствах та профспілки. У Німеччині діє система спеціалізованих трудових судів із широкою юрисдикцією. Саме німецький трудовий процес є орієнтиром реформування трудового процесу в низці європейських країн. Характерною особливістю регулювання соціально-трудова відносин у Німеччині, яка вирізняє її від інших західноєвропейських країн, є розподіл функцій між радами підприємства та профспілками. Завданнями профспілок є проведення тарифних переговорів і здійснення політики щодо підвищення стандартів життя. У процесі переговорів укладаються рамкові тарифні договори щодо заробітної плати, посадових окладів і винагород за працю, угоди щодо захисту працівників при раціоналізації виробництва, угоди про розв'язання конфліктів мирними засобами тощо. Завданням виробничих рад є захист інтересів трудових колективів у переговорах із роботодавцем.

У Польщі на підприємствах із кількістю працюючих понад 100 та більше осіб утворюються комісії чи служби безпеки і гігієни праці, до складу яких входять представники роботодавця та найманих працівників. Члени цих комісій мають право здійснювати громадський контроль за додержанням законодавства про працю безпосередньо на цих підприємствах. На підприємствах з меншою чисельністю працюючих громадський контроль за додержанням умов праці здійснюють профспілки або громадські інспектори праці, які обираються найманими працівниками за пропозицією профспілок.

У Швеції, починаючи з 2007 року, ресторани і перукарні зобов'язуються вести щоденний реєстр працівників, у якому необхідно

вказувати: рід занять, прізвища та дати народження працівників та їх робочі години.

Органи інспекції праці в Словаччині можуть у випадках порушення накладати штраф, а також забороняти підприємствам-порушникам брати участь у державних закупівлях.

В Україні для участі в колективних переговорах, відстоювання вигідних для працівників умов праці, підготовки і підписання колективних договорів та угод з соціально-економічних питань, контролю за їх виконанням з боку роботодавця, представництва найманих працівників перед власником або уповноваженим ним органом тощо утворюються професійні спілки. Професійна спілка – це добровільна неприбуткова громадська організація, що об'єднує громадян, пов'язаних спільними інтересами за родом їх професійної (трудової) діяльності (навчання).

З метою реалізації державної політики України у сферах промислової безпеки, охорони і гігієни праці, поводження з вибуховими матеріалами, здійснення державного гірничого нагляду, а також з питань нагляду та контролю за додержанням законодавства про працю утворена та діє Державна служба з питань праці.

Отже, аналізуючи досвід правового регулювання та контролю за додержанням трудового законодавства країн Євросоюзу, можна зробити висновок, що чинне трудове законодавство України у цій сфері потребує реформ, які б забезпечили більш широкую участь найманих працівників у здійсненні контролю за дотриманням законодавства про працю.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ: ДОСВІД ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН

Чиркін А. С.,
*асистент кафедри
державного будівництва
НІОУ імені Ярослава Мудрого
Науковий керівник: д.ю.н. проф. Серьогіна С.Г.*

За даними Міністерства соціальної політики станом на 3 квітня 2017 року внаслідок окупації Криму і воєнних дій на Донбасі офіційно взято на облік 1 590 056 внутрішньо переміщених осіб (ВПО). За роки незалежності Україна вперше зіткнулася з таким надзвичайно гострим соціальним питанням, як забезпечення прав вимушених переселенців. На сьогодні у світі нараховується близько 40 млн. ВПО. Отже, світовій практиці знайоме відповідне питання, тому вважається за доцільне ознайомитися і

проаналізувати світовий досвід вирішення проблемних питань ВПО і корисно використати його в Україні.

Так склалося, що факт вимушеного переселення певної кількості населення відбувався або у країнах-сусідах, або за посередництвом Російської Федерації.

Зокрема, на сьогодні в Азербайджані внаслідок воєнних подій в Нагірному Карабасі кількість ВПО становить 600 тис. осіб (7 % населення країни), на початок 1994 року їх кількість складала 1 млн. Держава, створивши відповідну нормативну основу, передбачила для ВПО цілу низку соціальних гарантій. Зокрема, надання тимчасового місця проживання, безплатний проїзд і провіз майна до тимчасового місця проживання, медичне обслуговування та надання лікарських препаратів, першочергове розміщення в спеціальні соціальні установи інвалідів та людей похилого віку з числа ВПО, отримання матеріальної допомоги. При переселенні на постійне місце проживання ВПО компенсуються витрати переїзду. Вони можуть отримати безпроцентний кредит на 10 років, земельну ділянку у користування, при самостійній купівлі житла звільняються від нотаріального мита. ВПО надається сприяння в працевлаштуванні, у разі перекваліфікації на час навчання виплачується середня заробітна плата за новою спеціальністю. Крім того, було створено Соціальний фонд захисту вимушених переселенців, який акумулював відповідні кошти на забезпечення прав ВПО. Держава створює необхідні умови для працевлаштування ВПО та зайняття підприємницькою діяльністю шляхом встановлення квот в державних установах та організаціях, створення нових робочих місць. За неможливості забезпечити ВПО постійним місцем роботи, їх залучають до тимчасових чи сезонних робіт. Важливо, що ВПО не зобов'язані надавати трудову книжку при працевлаштуванні. Під час скорочення штатів вони користуються переважним правом залишатися на своїй посаді. Підприємцям з числа ВПО можуть надаватися пільгові кредити. Пенсії ВПО нараховуються й за відсутності документів щодо стажу роботи та заробітної плати. При тимчасовій втраті працездатності лікарняний оплачується у повному обсязі незалежно від стажу. ВПО звільнені від сплати податку на доходи, державних мит при видачі посвідчення особи, водійських прав. Передбачено також пільги на транспорт та житлово-комунальні послуги, забезпечення школярів підручниками та шкільним приладдям, безкоштовне навчання студентів в державних вишах та інше [3].

Наступною країною, яка може поділитися досвідом стосовно ВПО є Грузія. На квітень 2014 року в державі налічувалося 253 574 тис. ВПО (6 % населення). Законодавець Грузії прийняв низку законодавчих актів, які

врегулювали питання ВПО, крім того, Урядом була розроблена і затверджена Державна стратегія щодо внутрішніх переміщених осіб.

Оскільки реституція житла була неможлива, відповідним вимушеним переселенцям гарантувалося отримання адекватного (альтернативного) житла рівнозначної вартості або компенсація втрат [1].

Державою було встановлено порядок передачі ВПО у приватну власність житлової площі в колективних центрах, пустих приміщеннях та нових багатоквартирних будинках. Державна власність передавалася за символічну ціну 1 ларі. ВПО звільнялися від сплати податку на передану власність, а також на отримані компенсації.

Також влада забезпечувала тимчасове розміщення та надання першої необхідної допомоги; допомога в пошуку тимчасової роботи відповідно до їхньої професії та кваліфікації; безкоштовна середня освіта в школах; медичне страхування в рамках існуючих державних програм та страхових схем; соціальні виплати ВПО; вирішення питань пенсійного забезпечення ВПО; допомога у вирішенні соціальних та побутових питань; участь у заходах з пошуку захоронень померлих, загиблих та зниклих безвісти в результаті масових порушень прав людини; надання допомоги із повернення на попереднє місце проживання; у випадку смерті внутрішнього переселенця відшкодовують витрати, пов'язані із похованням.

Питання вимушених переселенців в Молдові не згадуються вже впродовж десяти років (відповідно до бази даних Світового банку, в 2000 р. в країні їх було 8080, у 2002 р. – 1000, на сьогодні – немає) [4], тому вивчення їх досвіду також становить чималий інтерес для України.

Діяльність щодо надання допомоги для ВПО в Молдові розгорталася за трьома векторами: забезпечення житлом, сприяння у працевлаштуванні, надання матеріальної допомоги. Нормативно було визначено статус вимушених переселенців, документ, що його посвідчував і давав право на отримання допомоги. Передбачалися тимчасова реєстрація біженців в місцях тимчасового перебування, надання одноразової матеріальної допомоги, виплата допомоги на харчування (50 руб. щоденно), допомоги у разі безробіття нарівні мінімальної зарплатні (400 руб.). ВПО отримували всі належні їм соціальні виплати та пенсії. Було передбачено компенсацію шкоди, заподіяної майну. Були запроваджені матеріальні стимули переселення до сільської місцевості – разова грошова допомога в розмірі 5 тис. руб на сім'ю плюс по 1 тис. на кожного її члена.

Встановлювався п'ятирічний термін надання ВПО постійного житла. До цього часу місцева влада мала забезпечити їх тимчасовим житлом. Для осіб, які проживали в готелях, санаторіях, орендували житло, передбачалася грошова допомога на покриття житлових витрат.

Урядом було затверджено План дій із забезпеченням ВПО житлом. План не передбачав безкоштовного надання житла, натомість відкривалася безпроцентна кредитна лінія строком на 25 років. До кредитування було залучено комерційні банки. Міністерство фінансів сплачувало відсотки за кредитами, а якщо особа брала участь у воєнних діях, держава погашала половину суми кредиту [2]

Безперечно, українські реалії переселенців значно гірші, ніж у зазначених країнах, це пов'язано, на жаль, із продовженням воєнних дій на Донбасі і значно більшою кількістю вимушено переміщених осіб, які потребують соціально-економічного забезпечення.

При цьому, аналізуючи приклади зарубіжних країн, особливу увагу українській владі необхідно звернути на:

1) створення комплексної програми-стратегії-плану, який би чітко передбачав соціальне забезпечення ВПО;

2) створення відповідного фонду, який би акумулював грошові кошти на економічні гарантії ВПО;

3) забезпечення житловими умовами, насамперед, найменш соціально захищених осіб із числа переселенців;

4) надання пільг, зокрема, в житлово-комунальній сфері, підприємницькій діяльності, працевлаштуванні, освіті, пенсійному забезпеченні.

Література:

1. Габричидзе Г. Доступ беженцев, лиц, ищущих убежище, и ВПЛ к социально-экономическим правам в Грузии. /КАРИМ-Восток – Консорциум прикладных исследований по международной миграции. Пояснительная записка 13/129 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.carimeast.eu/media/exno/Explanatory%20Notes_2013-129.pdf

2. Солодько А., Доронюк Т. Захист соціально-економічних прав внутрішньо переміщених осіб: першочергові завдання для України / Центр дослідження суспільства [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.cedos.org.ua/system/attachments/files/000/000/045/original/CSR_ID_P.pdf?1400493355

3. Юнусов А. Просители убежища, беженцы и вынужденно перемещенные лица в Азербайджане: проблемы и перспективы КАРИМ-Восток – Консорциум прикладных исследований по международной миграции. Пояснительная записка 13/124 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.carimeast.eu/media/exno/Explanatory%20Notes_2013-124.pdf

4. World Bank Indicators-Moldova-Conflict & Fragility [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ УЧАСТІ ПОТЕРПІЛОГО У ЗВІЛЬНЕННІ ПІДОЗРЮВАНОГО (ОБВИНУВАЧЕНОГО) ВІД КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

*Шалабай А.,
студентка групи 551м юридичного факультету
ЧНУ ім. Петра Могили
Науковий керівник: к. ю. н., доцент Кравченко І. А.*

З прийняттям Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України) у 2012 році процесуальний статус потерпілого в кримінальному судочинстві зазнав значних змін. Було визнано процесуальну незалежність потерпілого від сторін кримінального провадження, а отже, якісно змінилися обсяг та сутність його прав.

На сьогодні, потерпілий є однією з ключових фігур кримінального провадження, оскільки від його процесуальної активності під час досудового, судового провадження залежить не тільки з'ясування обставин вчинення злочину і прийняття справедливого вироку, а й можливість прийняття судом рішення про звільнення злочинця від кримінальної відповідальності.

Після набуття чинності КПК України 2012 року триває процес його узгодження з нормами КК України 2001 року, зокрема, в частині комплексу норм, що передбачають звільнення від кримінальної відповідальності. Правозастосовна практика засвоює норми КПК у сукупності з нормами КК, однак дискусійним залишаються питання дієвості норм щодо згоди потерпілого на звільнення від кримінальної відповідальності злочинця.

Слід зауважити, що з законодавець у КПК України 2012 р. означив тенденцію до гуманізації кримінальної галузі, а також врегулювання кримінально-правових конфліктів шляхом медіативних процедур.

Показово, що законодавець значно розширив повноваження потерпілого в рамках інституту примирення не тільки у кримінальному провадженні у формі приватного обвинувачення, а й щодо злочинів невеликої чи середньої тяжкості, що має сприяти поширеному застосуванню процедур медіації у кримінальному провадженні.

Традиційно «згода» потерпілого генетично пов'язана з інститутом примирення як зняття потерпілим «своїх претензій до особи, яка вчинила

злочин» або звернення «з проханням закрити відкрите кримінальне провадження» [1, с. 133–134].

Угода про примирення, зі змісту ст. 471 КПК, є домовленістю між потерпілим і обвинуваченим (підозрюваним) про узгоджене покарання та інші дії, які обвинувачений (підозрюваний) зобов'язаний вчинити на користь потерпілого. Не зважаючи на те, що угодою про примирення не може передбачатись звільнення особи від кримінальної відповідальності за вчинений злочин, КПК містить деякі положення, які дозволяють стверджувати про те, що потерпілий може сприяти звільненню особи, яка вчинила злочин, від кримінальної відповідальності.

На нашу думку, норми щодо участі потерпілого у звільненні від кримінальної відповідальності особи, яка вчинила злочин слід розглядати крізь призму чинного кримінального та, одночасно, кримінального процесуального законодавства, оскільки спостерігається неузгодженість процесуальних і матеріальних норм, що передбачають звільнення від кримінальної відповідальності.

Згідно з п. 3 ст. 286 КПК України, перед направленням клопотання до суду прокурор зобов'язаний ознайомити з ним потерпілого та з'ясувати його думку щодо можливості звільнення підозрюваного від кримінальної відповідальності [2].

Також п. 2 ст. 288 КПК України зобов'язує суд з'ясувати думку потерпілого щодо можливості звільнення підозрюваного, обвинуваченого від кримінальної відповідальності [2].

Однак суд, керуючись положеннями ч. 3 ст. 288 КПК України, закриває кримінальне провадження та звільняє підозрюваного, обвинуваченого від кримінальної відповідальності у випадку встановлення підстав, передбачених законом України про кримінальну відповідальність [2].

Виходячи з системного тлумачення цих норм, якщо наявні підстави звільнення від кримінальної відповідальності за КК України, суд у будь-якому випадку закrije провадження. Якщо ж таких підстав немає, однієї думки потерпілого щодо можливості звільнення підозрюваного, обвинуваченого від кримінальної відповідальності для суду виявиться недостатньо.

У кримінальному законодавстві України передбачені такі види підстав звільнення від кримінальної відповідальності: у зв'язку з дійовим каяттям (ст. 45 КК України), у зв'язку з примиренням винного з потерпілим (ст. 46 КК України), у зв'язку з передачею особи на поруки (ст. 47 КК України), у зв'язку зі зміною обстановки (ст. 48 КК України), у зв'язку із закінченням строків давності (ст. 49 КК) України. Найбільшою мірою стосуються даної теми перші дві підстави, оскільки в останніх

випадках зрозуміло, що думка потерпілого, не буде відігравати значної ролі і не вплине значно на судові рішення.

Пленум Верховного Суду України у Постанові № 12 від 23.12.2005 року «Про практику застосування судами України законодавства про звільнення особи від кримінальної відповідальності» роз'яснює, що за наявності передбачених у ст.ст. 45, 46 КК України підстав звільнення особи від кримінальної відповідальності є обов'язковим [3].

Тоді постає питання, яким же чином на практиці може бути врахована «думка потерпілого» у вигляді незгоди зі звільненням особи від кримінальної відповідальності за ст. 45 КК України, адже вищезазначена Постанова Пленуму ВСУ чітко вказує, що таке звільнення є обов'язковим.

Так само незрозуміло, що робити, якщо потерпілий змінить свою думку щодо примирення, яке вже оформлено відповідним процесуальним документом, та буде заперечувати проти звільнення за ст. 46 КК України. Можливо, в цьому випадку, доцільно ініціювати питання про укладення між потерпілим та обвинуваченим угоди про примирення. П. 19 Постанови Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ «Про практику здійснення судами кримінального провадження на підставі угод» № 13 від 11.12.2015 року визначає, що за наявності підстав для звільнення від кримінальної відповідальності за ст. 46 КК України, у разі якщо потерпілий заперечує проти такого звільнення, оскільки результатом його примирення з обвинуваченим є укладена між ними угода, в якій визначено конкретне покарання або зазначено про звільнення від його відбування з випробуванням, перевіривши угоду на відповідність вимогам КПК, за відсутності підстав для відмови в її затвердженні – суд має ухвалити вирок, яким затверджує угоду і призначає узгоджену сторонами міру покарання [4].

Таким чином, у КПК України 2012 р. статус потерпілого набув належного правового регулювання з урахуванням прогресивних міжнародних тенденцій. Проте залишається низка питань щодо обсягу та реалізації його прав, які потребують вирішення шляхом приведення норм КПК України та КК України, що передбачають звільнення від кримінальної відповідальності, до єдиної системи.

Бачимо непослідовність законодавця при конструюванні вказаних норм: хоча і передбачається обов'язок суду з'ясувати думку потерпілого, але самостійного процесуального значення він часом не має, оскільки не завжди передбачаються конкретні правові наслідки таких дій.

Визначення ролі потерпілого у звільненні від кримінальної відповідальності вважаємо перспективним напрямком подальших наукових досліджень.

Література:

1. Макаренко А.С. Формалізація призначення покарання з урахуванням позиції потерпілого як засіб обмеження суддівського розсуду / А.С. Макаренко // Юридичний вісник. – 2011. – № 2. – С. 131–135.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 р. № 4651-VI: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: Офіційний сайт Верховної Ради України <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>
3. Про практику застосування судами України законодавства про звільнення особи від кримінальної відповідальності : постанова Пленуму Верховного Суду України від 23.12.2005 р. № 1 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: Офіційний сайт Верховної Ради України <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/vb001700-05>
4. Про практику здійснення судами кримінального провадження на підставі угод : постанова Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 11.12.2015 року № 13 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: Офіційний сайт Верховної Ради України <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/v0013740-15>

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ЮРИДИЧНІЙ ПРАКТИЦІ

Щира І.В.

студентка групи ІАІ-163с

юридичного факультету СНУ ім. В.Даля

Науковий керівник: д.і.н., проф. Михайлюк В.П.

Сучасне життя вже не можливе без розвитку інформаційних технологій, а знання комп'ютерів необхідно кожній освіченій людині.

У Законі України «Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки» від 9 січня 2007 року № 537-V чітко визначено, що одним з головних пріоритетів України є прагнення побудувати орієнтоване на інтереси людей, відкрите для всіх і спрямоване на розвиток інформаційне суспільство, в якому кожен міг би створювати і накопичувати інформацію та знання, мати до них вільний доступ, користуватися і обмінюватися ними, щоб надати можливість кожній людині повною мірою реалізувати свій потенціал, сприяючи суспільному і особистому розвитку та підвищуючи якість життя [1].

На сьогодні впровадження сучасних інформаційних технологій в усі сфери життя є одним із пріоритетних напрямів державної політики.

Інформаційна технологія – це сукупність дій щодо збору, обробки, аналізу, накопичення, зберігання інформації за допомогою обчислювальної техніки.

У сучасних умовах практично у всіх сферах юридичної діяльності – від суто наукової до найрізноманітніших форм правозастосовної діяльності – юристу будуть доступні ті або інші можливості з арсеналу комп'ютерних технологій. Становлення спеціалізованих правових комп'ютерних технологій, у свою чергу, служить поштовхом до розвитку як інформаційних потоків, які беруть участь у вирішенні юридичних завдань, так і підходів до їх коректного формування і використання.

В юридичній практиці знання та правильне застосування інформаційних технологій є запорукою успіху. Здатність швидко орієнтуватись в пошукових системах, знайти необхідну нормативну базу, вміння роботи в необхідних програмах значною мірою спрощує роботу юристів.

Інформаційна діяльність юриста – це нормативно врегульована сукупність процесуальних дій, спрямованих на одержання правової інформації стосовно певної юридичної ситуації шляхом здійснення комплексу інформаційно-правових, інформаційно-пошукових, інформаційно-комунікативних та інформаційно-аналітичних заходів та уникнення дезінформації з метою об'єктивного неупередженого розгляду 81 справи, встановлення істини та документального оформлення прийнятих процесуальних рішень у вигляді, придатному для розгляду справи у суді [2].

Для більш зручного користування та у зв'язку з постійними змінами законодавства особливої актуальності наразі набуває розробка індивідуального програмного забезпечення за обраним напрямком права, що значно прискорює та оптимізує роботу підприємств, установ чи організацій в опрацюванні правових даних, прийнятті виважених обґрунтованих рішень з відображенням їх у відповідних юридичних документах.

Інформаційні технології в юридичній практиці значною мірою впливають на ефективність роботи, тому з кожним роком застосування інформаційних технологій потребує все більшого розширення та удосконалення.

Підбиваючи підсумок, відзначимо, що в умовах сьогодення інформаційні технології є засобом здійснення навчальної та професійної діяльності юриста, який виконує свої професійні обов'язки в умовах сучасного інформаційного суспільства.

Література:

1. Закон України «Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки» від 9 січня 2007 року // Відомості Верховної Ради України. – 2007. – № 12. – Ст. 102.
2. Закон України «Про інформацію» від 2 жовтня 1992 року // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 48. – Ст. 650.

ЗМІСТ

Михайлюк В.П.

Правовий, економічний та історичний аспекти змін виробничих відносин в аграрному секторі України (50-80-і рр. XX ст.): історіографія.....4

Сервецький І.

Запровадження негласного розслідування – шлях до ефективного документування протиправних дій.....7

Чурсин Н.Н.

Об институциональной политике университетов в отношении данных.....11

Шаповалова О. В.

Деталізація вимог щодо забезпечення сталого розвитку (господарсько-правовий аспект).....15

Кострицький В. В.

Відповідність закону праву (на прикладі статті 160 КК України).....19

Аль Шрайдах Моххамад Обейн Токван

Особенности работы трудовых мигрантов в Украине и в королевстве Бахрейн: сравнительный анализ.....23

Валецька О. В.

Визначення загальної дисциплінарної відповідальності у трудовому праві.....29

Гриценко Г.М.

Деякі аспекти відповідальності у будівельній галузі.....33

Спіфанова О. В., Савельєва В.В.

Використання ресурсів наукової бібліотеки для популяризації наукових досягнень професорсько-викладацького складу та університету в цілому.....37

Жидков А.Б., Лорія М.Г.

Реалізація прав осіб з інвалідністю в Україні та розвинених країнах.....41

Загоруй І.С.	
Створення загальної декларації прав людини: ідеї та джерела.....	45
Капліна Г. А.	
Питання трудових прав внутрішньо переміщених осіб.....	50
Ковальова С.Г.	
Інститут свідків-співприсяжників за варварським правом.....	54
Лісна І. С.,	
Геополітика в умовах війни: про причини орієнтації Хмельницького в сторону Москви.....	58
Мезеря О.А.	
Повсякденна історія України в правовому полі реформ середини ХІХ – початку ХХ століть.....	61
Сапицька О.М.	
Наукові дослідження з проблем судової антропології в США.....	65
Семененко І.М.	
Орієнтація на концепцію сталого розвитку задля вирішення глобальних проблем.....	71
Сілютіна І.М.	
Віртуалізація документування: правовий аспект.....	74
Татаренко Г.В.	
Індекс верховенства права як міжнародний стандарт правосуддя.....	77
Терещенко С. В.	
Оприлюднення паливно-енергетичного балансу України.....	81
Тищенко В.В.	
Вдосконалення правового забезпечення діяльності фонду гарантування вкладів фізичних осіб в Україні.....	84
Тищенко О.І.	
Аналіз здійснення національним банком України державної регуляторної діяльності.....	86

Фомін А.В.	
Україно-бразильські відносини: досягнення і перспективи розвитку.....	88
Liubov Kotova, Valeriia Liamzenko	
Providing the rights of employees for protection of their dignity.....	93
Бабіч-Касьяненко К.В., Котова Л.В.	
Трудова дискримінація осіб з обмеженими фізичними можливостями за ознакою інвалідності (станом здоров'я).....	96
Гусельников Д.А., Сапицька О. М.	
Участь України в міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки.....	102
Котова Л. В., Мешков К.	
Етапи розвитку українського антикорупційного законодавства.....	105
Качурін С.Г., Шевирьов М.І.	
Попереджувальна функція у кримінальній політиці держави.....	111
Мартінова Л.В., Богатирьов О.О.	
Проблемні питання правового регулювання виникнення права власності на реконструйоване нерухоме майно в Україні.....	116
Мартінова Л.В., Грошевий М.О.	
Соціальне підприємництво: сутність та необхідність правового регулювання в Україні.....	120
Маслик Д.О., Сілютіна І.М.	
Упровадження електронних архівів в Україні (на прикладі ВНЗ).....	124
Птушко Я., Татаренко Г. В.	
Недоліки правового регулювання та допустимість доказів отриманих в результаті проведення негласних слідчих (розшукових) дій.....	127

Рочева М. О., Татаренко Г. В. Права потерпілого: збирання та отримання доказів у досудовому розслідуванні.....	133
Синельников А.И., Сапицкая Е.М. Конголезский кризис 1960-1965 гг. и фактор участия наёмных подразделений.....	140
Сташевська І. В., Капліна Г.А. Запровадження адвокатської монополії в Україні: за чи проти.....	145
Суржан Б. П., Капліна Г.А. Роль адвоката у реалізації функції медіації.....	152
Ленка Дубовицка, Михал Вархола Вклад первого ректора Санкт-петербургского университета Михаила Балудянского в развитие юридической науки и образования.....	157
Андреев Т. П., науч. руководитель: Швец Н.Н., К вопросу поиска оптимальной модели легализации проституции в Украине.....	163
Безуглий В.О., наук. керівник: Сафонова Н.М. Поняття «особисте життя» у цивільному праві.....	166
Бойчук Д.С., наук. керівник: Погребняк С.П. Зміст права людини на захист: фактичні та юридичні дії.....	168
Бондарчук В., наук. керівник: Жернаков В. В. Проблема поняття прогулу як підстави притягнення до дисциплінарної відповідальності.....	171

Бутенко К.В., наук. керівник: Татаренко Г.В. Особливості обмежень щодо процедури вчинення нотаріальних дій з посвідчення правочинів щодо житла.....	174
--	-----

Гнідан Р.М., наук. керівник: Васильєва В.А. Порядок набрання чинності договором оренди земельної ділянки.....	178
--	-----

Гладкий В., науч. руководитель: Писарева М.В. Субъективная сторона вопроса использования судьями технических средств во время судебного заседания.....	181
---	-----

Горбас К., наук. керівник: Фомін А.В. Азіатська модель розвитку економіки в Україні.....	185
--	-----

Коваленко Г. наук. керівник: Скачкова Т.Ю. До питання адміністративної відповідальності військовослужбовців.....	188
---	-----

Кольцова М. В., наук. керівник: Скачкова Т.Ю. Закон України «Про державну службу»: сучасний стан і перспективи розвитку в стані євроінтеграції.....	191
--	-----

Літвінова А. Ю., наук. керівник: Фомін А. В. Південна Корея - рецепт економічного дива для України.....	194
---	-----

Опанасюк Д. В., наук. керівник: Чурсін М.М. Вплив інформаційних технологій на організм людини.....	197
--	-----

Рязанцева Ю. О., наук. керівник: Члевик О. В. Правове регулювання місцевого референдуму в Україні, огляд європейського досвіду.....	200
--	-----

Сігченко Л. В., Золотар С. А., наук. керівник: Арсентьєва О.С. Транскордонна та внутрішня академічна мобільність: законодавчий аспект.....	202
Сидор Р.О., наук. керівник: Чурсін М.М. Інформаційна безпека людини в умовах інформатизації.....	205
Сопельник И., науч. руководитель: Фомин А.В. Проблема двойного гражданства в Украине сквозь призму прошлого.....	208
Сорокін А. А., наук. керівник: Григор'єва М. Є. Деякі питання визначення змісту обмеженої осудності.....	213
Супрун Ю.П., наук. керівник: Фомін А.В. Зовнішня політика США у 80-ті рр. XX ст.....	215
Тертичний О. Ю., наук. керівник: Котова Л. В. Процесуальні документи у слідчій діяльності – проблеми, що виникають під час складання та шляхи їх вирішення.....	219
Томашевський Т. Т., наук. керівник: Чеберяко О.В. Напрями вдосконалення міжбюджетних відносин в Україні.....	222
Ужва Є. І., наук. керівник: А.М. Юшко Зарубіжний досвід здійснення контролю за додержанням трудового законодавства.....	229
Чиркін А. С., наук. керівник: Серьогіна С.Г. Забезпечення прав внутрішньо переміщених осіб: досвід зарубіжних країн.....	230

Шалабай А.,

наук. керівник: **Кравченко І. А.**

Правове регулювання участі потерпілого у звільненні підозрюваного
(обвинуваченого) від кримінальної відповідальності234

Щира І.В.

наук. керівник: **Михайлюк В.П.**

Інформаційні технології в юридичній практиці.....237

Наукове видання

МАТЕРІАЛИ

Міжнародної науково-практичної конференції науковців, юристів-практиків, молодих вчених, аспірантів, здобувачів, студентів
**«ПРАВОВІ ЗАСОБИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА ЗАХИСТУ ПРАВ
ЛЮДИНИ: ВІТЧИЗНЯНИЙ ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД»**

13-14 квітня 2017 р.

Відповідальний за випуск
Оригінал-макет

*Г.А.Капліна
В. І. Гніденко*

Підписано до друку 10.04.2017.
Формат 60×84 $\frac{1}{16}$. Гарнітура Times.
Умов. друк. арк 13,71. Обл.-вид. арк. 13,75.
Наклад 100 прим. Вид. № 3110. Замов. № . Ціна договірна.

**Видавництво Східноукраїнського національного університету
імені Володимира Даля**

Свідоцтво про реєстрацію: серія ДК № 1620 від 18.12.03 р.

Адреса видавництва: 93400, м. Сєверодонецьк,
просп. Радянський, 59а,
E –mail: vidavnictvosnu.ua@gmail.com

Надруковано:
Відділ технічного обслуговування СНУ ім. В. Даля
Адреса: просп. Центральний, 59-А
м. Сєверодонецьк, 93400, Україна